

ประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ 1-6

พิมพ์เป็นอนุสรณ์
ในงานสถาปนา ๖๐ ปี

คุณพ่อเผือก สุขสุเมธ

ณ อาคารศาลากลางจังหวัด
วัดพระศรีมหาธาตุวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129642

พลาภาตลก ธรรม หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดวิบูล

วันที่ 5 100134
เลขทะเบียน 0462
เลขที่ 60.
2892 1

2516

ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

พิมพ์เป็นอนุสรณ์
ในงานฌาปนกิจศพ

คุณพ่อเผือก สุขสุเมธ

ณ ฌาปนสถานกองทัพอากาศ
วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร
กรุงเทพมหานคร

25 กุมภาพันธ์ 2516

ช้าตะ 30 ตุลาคม 2430
มตะ 14 เมษายน 2515

ประวัติ

คุณพ่อเผือก สุทธุมเมธ เกิดเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ ตรงกับวันอาทิตย์
 ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีเถาะ ณ ตำบลบ้านม้า แขวงเสนาน้อย มณฑลอยุธยา (แขวง
 เสนาน้อยมาเปลี่ยนเป็นอำเภอเสนาน้อย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ เปลี่ยนเป็นอำเภอรามราช เมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๖๐ และเปลี่ยนเป็นอำเภอบางไทรปัจจุบันนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒) เวลานี้เป็นอำเภอ
 บางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรคนที่สี่ของ นายเจียง นางจันทร์ สุทธุมเมธ ใน
 จำนวนพี่น้องทั้งหมด ๖ คน คือ.—

นายพรหม สุทธุมเมธ	(ถึงแก่กรรม)
นางพม คาราพิชัย	(" ")
นายนิม สุทธุมเมธ	(" ")
นายเผือก สุทธุมเมธ	
พระภิกษุโหมต สุทธุมเมธ	
นายทองสุข สุทธุมเมธ	(ถึงแก่กรรม)

เนื่องจากบิดามารดา มีอาชีพกสิกรรม คุณพ่อเผือกจึงได้ช่วยบิดามารดาทำการ
 กสิกรรมตลอดมา

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ คุณพ่อเผือก สุทธุมเมธ ได้ทำการอุปสมบท ณ พัทธสีมา วัด
 ท่าช้างกษัตริย์าราม อุปสมบทใต้สองพรรษา จึงได้ตั้งฉายาว่าทองสุขมาช่วยบิดามารดาประกอบ
 อาชีพได้เคยกระทำมา

คุณพ่อเผือก สุทธุมเมธ ได้ทำการสมรสกับ นางพลอย (สมัยนั้นยังไม่มีนามสกุล)
 บุตรนายใจ นางหลง ตำบลช้างใหญ่ อำเภอเสนาน้อย (บริเวณสถานเทียบปัจจุบัน)
 เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓ มีบุตรและธิดารวมทั้งหมด ๗ คน คือ.—

๑. นางสาว นกเล็ก สุทธุมเมธ
๒. จำปีเอก เผื่อน สุทธุมเมธ
๓. นายแพ สุทธุมเมธ (ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๗๗)
๔. นายเวชภักดิ์ (สำเภา) สุทธุมเมธ อ.บ.
๕. นายอู สุทธุมเมธ
๖. นายอู สุทธุมเมธ
๗. นาวาอากาศโท ภู สุทธุมเมธ อ.บ.

เมื่อคุณพ่อได้ทำการสมรส และได้ช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพพอสมควร จึงได้แยกครอบครัวไปจับจองที่ดิน ซึ่งอยู่ห่างกับภูมิลำเนาเดิมประมาณ ๕ ก.ม. ซึ่งเป็นที่อยู่ปัจจุบันนี้ เมื่อได้ทำการจับจองที่ดินได้พอสมควร ได้ประกอบอาชีพกสิกรรมตลอดมา และได้พยายามเก็บทรัพย์สินที่หามาได้ ซ่อพินาเพิ่มเติมและได้ขยายการทำการกสิกรรมให้มากขึ้น โดยคุณพ่อลูก ๆ และผู้ทมาช่วยบ้าง จนถึงอายุหกสิบปี จึงได้หยุดพักผ่อนลงบ้าง แต่ก็ยังไปช่วยเหลื้ลูก ๆ เป็นครั้งคราวมิได้ขาด

คุณพ่อเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง ไม่เคยเจ็บไข้ได้ป่วยหนักที่เรียกว่าล้มหมอนนอนเสื่อเลย แต่คุณพ่อตอนอายุใกล้ ๘๐ ปี ได้พบว่าถ่ายมีสภาวะไม่สะดวก ทำให้ปวดตึงทานยาเสมอ ลูก ๆ ขอจึงให้คุณพ่อไปหาหมอเพื่อตรวจ คุณพ่อก็ไม่ยอม

เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๕ ประมาณ ๑๐.๐๐ น. คุณเวชกรภักดิ์ สุขสุเมธ ได้โทรศัพท์มาหาผม บอกว่าคุณพ่อไม่สบาย ให้รีบไปเยี่ยมด่วน ผมได้ไปถึงก่อน ๑๒.๐๐ น. พบคุณพ่อนอนบอกว่าขัดเบา มีสภาวะไม่ค่อยออก และทานอาหาร ทานยา ทานน้ำไม่ได้จะอาเจียน สาเหตุเนื่องจาก วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๑๕ คุณพ่อได้ไปทำบุญกรวด และทานอาหารผิดเวลา เมื่อทานอาหารจึงอาเจียนทานอะไรไม่ได้ ผมจึงขอร้องให้คนพ่อไปให้หมอตตรวจรักษา คุณพ่อรับคำว่าจะไปให้หมอตตรวจอาการ แต่มีข้อแม้ว่า เมื่อรู้อาการแล้วต้องรีบพากลับบ้าน วันนั้นผมได้พาคุณพ่อมาพักที่บ้าน เพราะเป็นเวลาค่ำย รุ่งขึ้นวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๕ จึงพาคุณพ่อไปโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช น.อ. ดอนง ศุขเสงี่ยม ได้ตรวจรักษาและบอกว่า คุณพ่อมีกรดในเส้นเลือดมากและมีหินปูนพอกที่ไต คุณพ่อได้พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล จนถึงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๑๕ คุณพ่อบอกว่ารู้อาการโรคแล้ว ขอกลับบ้าน คุณหมอ ลูก ๆ และญาติจะอ่อนน้อมอย่างไรก็ไม่ยอมอยู่รักษา คุณพ่อบอกว่า “พ่อปลงตก ยอมตาย หากพ่อหายป่วยครั้งนี้ ต่อไปพ่อจะอยู่ได้อีกไม่กี่ปีก็ต้องตาย ขอ ลูก ๆ อย่าได้เป็นห่วงเลย”

ลูก ๆ ญาติ ได้ปรึกษาคุณหมอแล้วเห็นว่าไม่สามารถที่จะรักษาคณพ่อได้ จึงได้พาคุณพ่อกลับบ้าน คุณพ่อต้องไปพักรักษาตัวที่บ้านโดยไม่ได้ทานอาหาร ทานยา ทานน้ำอีก ๒๔ วัน นับแต่ออกจากโรงพยาบาล คุณพ่อจึงถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๑๕ เมื่อเวลา ๑๐.๓๐ น. นำความเศร้าสลดใจแก่ภริยา ลูก ๆ หลานและญาติมิตรเป็นอย่างยิ่ง.

คุณพ่อกล่าวถวายผ้ากฐิน ที่วัดหันตรา จ. พระนครศรีอยุธยา เมื่อ ๑๑ พ.ย. ๑๑

จงรักษาการทำบุญประคุณเอื้อ
หมั่นพึ่งเทศน์ยึดธรรมพร่ำภาวนา

อย่าละเลยทั้งชาคพระศาสนา
ถือศีลห้าสักข้อยังดี

ศพคุณพ่อตั้งบำเพ็ญศัลที่บ้านเลขที่ ๒ ต. บ้านม้า อ. บางไทร จ. พระนครศรีอยุธยา

บางจากจากสันทั้งอินทรีย์
จากลกเมียรพรพัสตุงการ

เมื่อชีวิล่วงลับดับสังขาร
ทั้งสังขารเนาหมื่นเป็นอนิจจัง

การบำเพ็ญกุศลทุกเจ็ดวัน คุณพ่อ

หนังสือพบบ่ายขึ้น ไม้พัน
แต่หนังสือนี้แก้ไม่แน่กาล

หนังสือทันทพอทำใจมิให้สร้าน
ทั้งสังขารหนีตายไม่ได้เลย

วาระสุดท้ายที่ลูก ๆ จะไม่ได้เห็นหน้าคุณพ่อ

ทุกคนตายสิ้นแผ่นดินกลบ
กระดูกหุ้มห่อถมจบบัณฑิต

ลงหลุมศพทั่ววันล้วนเป็นผี
เหลือชั่วตัวไว้ให้เห็นเป็นพยาน

_____

วันรุ่งขึ้นลูกไปทำงานตามหน้าที่เสร็จ รีบเดินทางไปเยี่ยมคุณพ่อ พอถึงท่าลงเรือ
จะกลับบ้าน คนเรือบอกว่าคุณพ่อถึงแก่กรรมแล้วเมื่อสัปดาห์ก่อน คุณพ่อที่รักเคารพอัน
สูงสุดของลูกได้จากลูกไปตามคำที่คุณพ่อบอกเอาไว้เมื่อวานนี้ ความโศกเศร้าในชีวิตของลูก ๆ
เพิ่งจะมีครั้งเป็นครั้งแรก ลูก ๆ ได้พยายามปลอบใจซึ่งกันและกัน อันมีคุณแม่เป็นประธาน
เพื่อ ยับยั้ง ตั้งสติให้มั่นคง ใน อันที่จะ จัดการ บำเพ็ญ กุศล คุณพ่อให้ สมกับฐานะที่คุณพ่อได้
ก่อสร้างครอบครัวยุคใหม่ไว้ให้บรรดาในครอบครัวมีความสุข ความเจริญตลอดมาเป็นระยะเวลาอัน
ยาวนาน

คุณพ่อให้ความอุปการะทุก ๆ ด้วยดีทุกคน คุณพ่อเคยเล่าให้ฟังว่า คุณพ่อได้รับความลำบากตรากตรำการงานมาตั้งแต่เยาว์ เนื่องจากต้องช่วยบิดามารดาทำนา และยังลำบากเหน็ดเหนื่อยยิ่งขึ้น เมื่อพ่อของคุณพ่อถึงแก่กรรม เมื่อคุณพ่อนิมีอายุ ๑๓ ปีเศษ

ไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างคนอื่น ๆ บ้านก็แทบจะไม่ได้นอน ต้องนอนตามท้องนา เมื่อควายอยู่ตลอดเวลา คุณพ่อเล่าให้ฟังว่า วันหนึ่ง เพื่อนฝูงเขาแต่งเนื้อแต่งตัวดี ๆ ตัวคุณพ่อแล้วเทียบกับเพื่อนวันราวคราวเดียวไม่ได้ แต่ก็ไม่ทะเลาะเย้ยถากถางกับคุณแม่ให้ข้อหาให้เมื่อว่างงานทางบ้านก็ต้องไปช่วยงาน ลง บ้าง น้ำ บ้าง ธา ที่เก็บเกี่ยวยังไม่เสร็จ ครั้นเมื่อครบอุปสมบทคุณแม่ได้นำไปฝากวัด (เป็นนาค) จึงได้เรียนหนังสือและพออ่านออกเขียนได้ในขณะที่บวชนั่นเอง เมื่อลาสิกขาบทมาช่วยแม่ทำนาช่วยน้ำชล่องซุง ตลอดจนแม่หาภริยาให้ คุณพ่อเต็มใจไม่ขัดขืน โดยเห็นว่าผู้ใหญ่เห็นดีเห็นควรก็ตามใจผู้ใหญ่

วันหนึ่งบวชสึกออกมาแล้ว ตลอดจนมีครอบครัว คุณพ่อเล่าให้ฟังว่าเคยมีความนึกคิดสนุก กระฉ่อนตามยุคสมัยนั้น เช่นการเล่นการพนันการดื่มสุรา แม้กระทั่งร่วมกับพวกแย่งควายครั้งหนึ่ง คุณพ่อเล่าว่ามานึกจินตนาการดูแล้วว่า ระบายทุกข์หลายที่หลงเข้าไปมัวเมาไม่เป็นทางที่จะพาตัวและครอบครัว รอดจากความทุกข์ยากได้จึงเลิกและไม่ประพฤติผิดตั้งหน้าตั้งตาสร้างฐานะให้มั่นคง โดยการแยกจากแม่อพยพครอบครัวไปจับจองที่ดินทำนาหากินกับน้องชาย คือพระภิกษุโหมต สุขสมมุช คุณพ่อได้หักล้างถางป่าจนสามารถทำนาได้ จึงพยายามทำนาให้ได้ผลมาก ๆ เมื่อว่างจากการทำนา ปลูกลีว, งา พริก มะเขือ พักแพง ฯลฯ ต้นไม้ยืนต้นหาปลากุ้งไล่เกลือ ย่างเก็บไว้กินในหน้าทำนาไม่ต้องซื้อเป็นการเปลืองเงินทอง คุณพ่อเล่าให้ฟังว่า คุณพ่อยึดหลักการครองชีวิต คือ อดทน ซื่อสัตย์ ขยัน กตัญญู และ ให้อภัย

ความอดทนต่อความลำบากนานาประการ การทำนาการต่อสู้กับภัยธรรมชาติ เช่น ทำนาข้าวออกรวงพลัดลง นกกระสาบิน หนูกิน ต้องคอยไล่แม้จะค่ำมืดก็ตื่น คุณพ่อเล่าว่าความอดทนจนจะหมดเมื่อการสร้างฐานะพอจะมีกินมีใช้ บ้านที่อาศัยถูกฟ้าผ่าต้องสละบ้านตามคติโบราณหรือถวายวัดทำซุงที่ถ้ำผิงาราม (เวลานี้ยังอยู่) ต้องกลับมาปลูกบ้านเล็ก ๆ หลังคามุงแฝก แต่ด้วยการไม่ลดละความอดทน พยายามทำนาหากินเก็บหอมรอมริบเงินทองไว้จนสร้างบ้าน (เรือนฝากระดาน) ได้ดั้งเดิม คุณพ่ออดทนต่อคำมั่วสวาทนิทาว่าร้าย และไม่ถือโกรธ โดยถือว่าเขาโกรธเป็นโทษแก่เขา เราไม่ถือโกรธเป็นคุณแก่เรา พอจะเล่าได้ คือพี่สาวของคุณพ่อโกรธกล่าววาจาไม่สมควรมากมาย คุณพ่อเล่าว่า

ในใจนึกโกรธเหมือนกัน แต่ใช้สติยั้งคิดว่าต้องอดทนแล้วก็ลาพี่สาวกลับ คุณพ่อไม่ถือโกรธ โดยถือตามคติโบราณว่าถึงกรุดสงกรานต์ต้องไปเยี่ยมเยือนพี่น้องคุณพ่อก็ไม่หาพี่สาว ๆ ยังโกรธไม่หายไม่พูดด้วยแถมแสดงอาการไม่พอใจ คุณพ่อก็ไม่ว่า พบพี่สาวที่ไหนก็แสดง การจะพูดจาดูย คุณพ่อเล่าว่าทำอย่างนั้นอยู่หลายครั้งพี่สาวจึงพูดด้วย

ข้อเสียของคุณพ่อคือความซื่อสัตย์สุจริตมาก หากใครไม่ซื่อสัตย์สุจริตคุณพ่อจะไม่คบค้าสมาคมด้วย คุณพ่อซื่อสัตย์ต่อตนเองพูดคำไหนต้องคำนั้น เคยมีผู้นำที่นามาจำนองคุณพ่อผู้ จำนองไม่มีเงิน มาถายคุณพ่อบอกผู้ จำนองว่า ขอให้โอนให้เถอะต่อไปวันหน้ามีเงินมีทองมา ถายก็จะยอมคืนให้คุณพ่อพูดกับผู้ จำนองไว้อย่างไรคุณพ่อไม่ลืม ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เงินมีค่าจำนองที่นาสรวายบาท ที่นายสิบกว่าไร่ ครั้นสงครามสงบเงินมีค่าต่ำลง การหาเงิน ง่ายเพราะข้าวหนึ่งเกวียนราคา ๔๐๐-๕๐๐ บาท สมัยก่อนสงครามข้าวหนึ่งเกวียนราคา ๒๐ -๒๒ บาท ผู้จำนองพอมิเงินมาชดถายที่นาคืนในราคาเดิม คุณพ่อก็ให้เพราะถือว่าเคยพูดไว้ว่า มีเงินมาถายคืนเอา คุณพ่อซื่อสัตย์ต่อครอบครัวมาก ในทางรัฐสาวไม่ยอมยุ่งเกี่ยวถือว่าจะนำ ความเสื่อมสู่ ครอบครัวและทำให้ญาติพี่น้อง และผู้ที่เคารพ นับถือ เสื่อมความเคารพยำเกรง คุณพ่อก็มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อญาติพี่น้องไม่คิดโลภอยากได้ทรัพย์สินสมบัติของใคร อาทิ เช่นแม่แบ่งบ้านทรัพย์สิน สมบัติให้เท่าไรก็พอใจ เพียงนั้น ไม่เคยพูดให้กระทบ กระเทือน หรือ แสดงกริยาอาการไม่พอใจ พระภิกษุโหมตน้องชายได้ช่วยหักล้างถางบ้ำคุณพ่อเคยพูดว่าแล้ว จะแบ่งให้จนเวลาล่วงเลยมาประมาณสี่สิบปี หากเป็นผู้อื่นคงไม่แบ่งให้เฉพาะโดนดเป็นชื่อ ของคุณพ่อคนเดียว คุณพ่อก็แบ่งให้โดยขอรับรองว่าตอนต้นนาเป็นที่บ้านขอไว้ให้พระภิกษุ โหมตตอนปลายห่างไปหน่อย คุณพ่อเล่าว่าตั้งแต่เกิดมาไม่เคยเอาทรัพย์สินสิ่งของใครโดย เจ้าของไม่อนุญาตเลย

ขยัน คุณพ่อเป็นผู้ที่ขยันคนหนึ่งที่ทำผู้จะขยันขันแข็งในถิ่นนั้นเสมอได้ยาก ขยัน ในการทำมาหากินโดยความซื่อสัตย์สุจริต กล่าวคือถึงหน้าทำนาคุณพ่อจะรีบไถ กล้า คำ หว่านตามฤดู ไม่ค่อยหรือผลัดวันประกันพรุ่งหน้าเก็บเกี่ยวคุณพ่อจะรีบ เก็บเกี่ยวให้เสร็จโดย เร็ว ถึงจะเหลือกำลังก็จ้าง เพราะคุณพ่อก็ถือว่าการเก็บเกี่ยวถ้านั้นช้าช้าแห่งกรอบจะทำ ให้รวงหักเมล็ดหลุดล่อนเสียหายโดยใช่เหตุ เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จรีบนวดชนเข้าเก็บยุ้งฉางเพื่อกัน

นกหนูกักกินหรือฝนฟ้าตกเปียกข้าวงอกเสียหาย เมื่อเสร็จการทำนาคุณพ่อจะสานกระบุงสานต้อ (ด้วยไม้ไผ่) ตากข้าว สานพ้อมสำหรับใส่ข้าวทำพันธุ์ สานตะกร้า ตะแกรงควั่นเชือก (ด้วยไม้ไผ่) สำหรับผูกควายไถนา สานเลาะลอบสำหรับดักปลากุ้ง ฯลฯ รวมความว่าของอะไรที่พอจะทำได้ทำทั้งหมดเพื่อไม่ต้องซื้อ และยังหัดให้ลูก ๆ ทำด้วย ปลุกพืชผักของที่ตักกินเป็นประจำ ปลุกยาสูบสำหรับสูบและใช้กินกับหมากเหลื้ออีกขาย เมื่อขะส่งความข้าวของแพงหายากคุณพ่อปลุกฝ้ายแล้วนำมากรอเป็นเส้นด้ายใช้เย็บผ้าในครอบครัว เหลื้อยังขายแก่ชาวบ้านอีก แม้กระทั่งกาบกล้วยนำมาตากให้แห้งแล้วขายเป็นเชือกผูกสิ่งของ

กตัญญู คุณพ่อมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทุกท่าน อุบ้ชฌาย์ลาสิกขาบทออกมาแล้วถึงบ่จะต้องไปนมัสการ ได้อุปการแม่ญาติพี่น้อง อาทิเช่น แม่ พี่สาว พี่ชาย บ่่วยใช้ได้ไปเฝ้าพยาบาลอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งละทุนทรัพย์ช่วยเหลือในการรักษาพยาบาลตลอดจนชำระล้างสิ่งสกปรกที่คนไข้ถ่ายไว้ เช่นชักฉ้านั่งโดยมิได้รังเกียจ ใครเจ็บไข้ได้ป่วยจะไปเยี่ยมนอนค้างเป็นเพื่อนไข้ ใครได้รับภัยอะไรจะรีบไปไต่ถามทุกข์สุขแสดงความเสียใจเสมอ

การให้บ้นสิ่งของทรัพย์สิน เพื่อทำบุญ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยนั้นคุณพ่อปฏิบัติเป็นประจำ คุณพ่อได้ทอดกฐิน ๘ ครั้ง ทำบุญถวายภัตตาหารภิกษุสามเณรที่บ้านทุกบ่ วัดโคกบถบุญเรียวและเข้ามาในบ้านจะได้รับการทำบุญจากคุณพ่อทุกราย แม้กระทั่งขอทาน แม้กระทั่งแรงกายคุณพ่อก็ช่วยเหลือในการบูรณะซ่อมแซมวัด กิตประมาณการสร้างสมบุญด้วยการทำบุญให้ทานชั่วชีวิตเป็นทรัพย์สินของมิใช่น้อย

คุณพ่อเป็นผู้มีความมัยยศักดิ์ การจับจ่ายใช้สอยทรัพย์สินเป็นไปอย่างละเอียดถี่ถ้วนสิ่งใดไม่จำเป็นจริง ๆ จะไม่ยอมใช้จ่าย คุณพ่อส่งลูกมาเรียนหนังสือกรุงเทพฯ จะสอบถามว่าค่าเสื้อผ้าเท่าไร ค่าเล่าเรียนเท่าไร ค่าสมุดหนังสือ ค่าอาหารกลางวัน เมื่อได้จำนวนแน่นอนแล้วจะมอบให้ผู้ปกครองไว้ และส่งไว้ด้วยว่า ถ้าใช้สอยเกินกว่านี้ให้บอกจะถูกทำโทษจะไม่ให้อีกเลย จำได้ว่าเข้ามาเรียนบ่แรกคุณพ่อจ่ายไว้ให้ ๖๓ บาท คุณพ่อเป็นผู้ละเอียดรอบคอบ ที่บ้านคุณพ่อจะซื้อไม้เสา ไม้กระดานไว้พอกับความจำเป็นเช่นนำมาทำทอมที่เก็บข้าวจะใช้ของเหล่านั้แก่โชสถานการณได้ทันที เช่นเมื่อบ่มีน้ำมาก ๒๔๘๕ การเก็บข้าวเปลือก

ไว้ก็เช่นกัน ถึงราคาข้าวจะแพงเพียงใด คุณพ่อจะไม่ตวงข้าว คุณพ่อบอกว่ายังไม่เห็น
รวงข้าวมีใหม่จะขายไม่ได้ ถ้าทำนาไม่ได้ข้าวจะเอาที่ไหนกินไปซื้อเขายังแพงกว่าที่เราขาย
ไป ข้าวทำพันธุ์คุณพ่อจะเก็บไว้เป็นสองเท่าของข้าวที่จะทำพันธุ์ โดยบอกว่าถ้าสมมติว่า
การหว่านหรือดำครั้งแรกเสียหายเช่นฝนแล้งข้าวแห้งเสียหายจะเอาพันธุ์ที่ไหน ซื้อเขายังแพง
เป็นทวีคูณ

คุณพ่อพยายามสร้างตนจากทรัพย์สินแม่แบ่งให้เพียงเนื้อที่ ๑๐ ไร่ จับจองตาก
ถาง ๒๐ ไร่ และได้ซื้อมาเพิ่มเติมจนรวมแล้วประมาณรวม ๔๐๐ ไร่ เมื่อคุณพ่อมี
อายุมาก คุณพ่อได้จัดสรรแบ่งให้ลูก ๆ เท่ากันทุกคนและได้ออกค่าใช้จ่ายในการแบ่งแยกทั้ง
หมด คุณพ่อบอกว่าจะแบ่งทรัพย์สินสมบัติให้ลูกต้องให้ด้วยความเต็มใจไม่ให้ลูก ๆ ต้องเดือด
ร้อน เมื่อแบ่งให้แล้วคุณพ่อจะไม่ยุ่งเกี่ยวในผลประโยชน์ ข้ายังคงดูแลเก็บค่าเช่าเข้ามา
ให้ลูก ๆ อีกด้วย การกระทำเช่นนี้คุณพ่อบอกว่าเพื่อให้ลูก ๆ รมกัน กลัวชาวบ้านจะ
เหยียดหยามว่าพ่อแม่ไม่จริงทำให้ลูกไม่รักใคร่กัน

การปกครองครอบครัว คุณพ่อให้ความยุติธรรมต่อลูก ๆ เหมือนเท่ากันหมด ใคร
ประพฤติตัวไม่ดี คุณพ่อจะตักเตือนให้เป็นคนดีให้ได้ ใครไปก่อเรื่องเดือดร้อนมาคุณพ่อจะ
ไม่ช่วยเหลือ คุณพ่อบอกว่าจะได้เข็ดขันธ์ช่วยเหลือจะได้ใจ ไม่ซ้ำก็ก่อเรื่องเดือดร้อนอยู่
รำไป ทำให้พ่อแม่ญาติพี่น้องลำบากเสียเงินเสียทองเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล แม้ลูกทำดี
คุณพ่อก็บอกว่าเป็นใจด้วย แต่ไม่สนับสนุนในทางที่ชั่วเป็นต้นว่าอย่าทำอย่างนั้นอย่างนี้ คุณพ่อ
เคยห้ามปรามลูกเสมอว่า อย่าดื่มดัว อย่าประมาทในกิจการงานทุกสิ่งทุกอย่าง อาจจะมี
เกิดผิดพลาดเสียหายขึ้นได้ คุณพ่อสอนไว้ว่าขยันขันแข็งทำมาหากินขณะมีกำลังแล้วเก็บ
ทรัพย์สินไว้เมื่อป่วยไข้ แก่เฒ่าทำกินไม่ได้ จะได้เอาไว้กินไว้ใช้ เงินทองอย่าให้ขาดบ้าน
ความจำเป็นที่จะใช้มีทุกลมหายใจ เมื่อมีทุกข์ร้อนจะได้หยิบใช้บรรเทาทุกข์ร้อนได้ง่าย

คุณพ่อบอกกับลูก ๆ เสมอว่า ขอให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนให้ใดครั้งหนึ่งที่คุณพ่อ
ปฏิบัติมากคดไป คุณพ่อพูดกับลูก ๆ ว่า พ่อลำบากไม่รู้หนังสือ จะพูดคุยกับใครก็ไม่ทันเขา
พ่อจะยอมลำบากคนเดียวเพื่อส่งลูกผู้ชายทุกคนไปเล่าเรียนจะได้ฉลาดไม่ลำบากดังพ่อ คำพูด
นี้ยังอยู่ในความทรงจำของลูก ๆ ตลอดมา นอกจากนั้นใดใครไปมาที่บ้านคุณพ่อจะได้ถาม
รูจะทุกข์สุขและรับรองตามสุขภาพคือใครหิวก็จัดอาหารเลี้ยงมีดคำก็ให้ที่หลับนอน

เรื่องของคุณพ่อยังมีอีกมากที่สุดที่จะพรรณนาได้ละเอียด ใคร ๆ ที่มาเยี่ยมเมื่อคุณพ่อ บ่อยยังกล่าวชมถึงจิตใจของคุณพ่อว่าเด็ดเดี่ยวยอมตายไม่ยอมรักชาติตัวให้หาย ขณะที่คุณพ่อนอนป่วยคุณพ่อก็มีสติดีตลอดจนหมดลมหายใจใครมาเยี่ยมจำได้หมด ใครลากลับจะยกมือขวา จบที่หน้าผากให้สลดให้พร เวลาจะถ่ายอุจจาระบัสสาวะ คุณพ่อจะให้เขามานั่งไม่ให้ใครเห็น คุณพ่อบอกว่า จะเป็นที่รังเกียจของผู้มาเยี่ยม คุณพ่อจะปลงอนิจจังอยู่ตลอดเวลาว่า ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา ของทั้งหลายไม่เที่ยงมีเกิดแล้วต้องดับ มีสุขแล้วต้องมีทุกข์ บางครั้งคุณพ่อจะให้ผู้ที่มาเยี่ยมที่สนิทสวณมนต์แล้วคุณพ่อจะว่าตาม บางครั้งสวดมนต์คุณก็จะท้วงทันทินับว่าคุณพ่อก็มีสติมาก

ความตายเป็นเรื่องธรรมดาโลก ทั้ง ๆ ที่รู้ดีอยู่ทุกผู้ทุกคนแต่คุณพ่อถึงแก่กรรมลง ลุก ๆ ออกที่จะโคกเศร้าเสียใจไม่ได้ คุณพ่อเคยให้ความอบอุ่นกับลูกหลานเมื่อไปเยี่ยมได้รับการตักเตือนว่ากล่าวให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ดี เมื่อคุณพ่อจากไปเร้นที่สุดที่จะอดกลั้นความอาลัยได้ ผลแห่งการบำเพ็ญกุศลของคุณพ่อที่แล้วมา และที่ลูก ๆ บำเพ็ญให้คุณพ่อตั้งแต่ บ่อยจนกระทั่งถึงวันฉาปนกิจศพ จึงบันดาลให้คุณพ่ออันเป็นที่รักและเคารพอย่างสูงสุดของ ลูก ๆ ได้ประสพความผาสุกใน สัมปรายภพในวันฉนร.

จากลูก ๆ

สารบัญ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๑-๖

	มาตรา	หน้า
ข้อความเบื้องต้น	๑ - ๓	๒
บรรพ ๑ หลักทั่วไป		
ลักษณะ ๑ บทเบ็ดเตล็ดทั่วไป	๔ - ๑๔	๓
ลักษณะ ๒ บุคคล		
หมวด ๑ บุคคลธรรมดา		๕
ส่วนที่ ๑ สภาพบุคคล	๑๕ - ๑๘	
ส่วนที่ ๒ ความสามารถ	๑๙ - ๔๓	
ส่วนที่ ๓ ภูมิจำเนา	๔๔ - ๕๒	
ส่วนที่ ๔ ลาภสุญ	๕๓ - ๖๗	
หมวด ๒ นิติบุคคล		
ส่วนที่ ๑ บทเบ็ดเตล็ดทั่วไป	๖๘ - ๘๐	
ส่วนที่ ๒ มูลนิธิ	๘๑ - ๙๗	
ลักษณะ ๓ ทรัพย์สิน	๙๘ - ๑๓๓	๑๘
ลักษณะ ๔ นิติกรรม		๒๑
หมวด ๑ บทเบ็ดเตล็ดทั่วไป	๑๓๒ - ๑๓๖	
หมวด ๒ แสดงเจตนา	๑๓๗ - ๑๓๒	
หมวด ๓ โมฆะ และ โมฆียะกรรม	๑๓๓ - ๑๔๓	
หมวด ๔ เงื่อนไขและเงื่อนไขเริ่มต้นหรือเวลาสิ้นสุด	๑๔๔ - ๑๕๕	

	มาตรา	หน้า
ลักษณะ ๕ ระยะเวลา	๑๕๖-๑๖๒	๒๘
ลักษณะ ๖ อายุความ	๑๖๓-๑๘๓	๒๘

บรรพ ๒

หม

ลักษณะ ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

๓๖

หมวด ๑ วัตถุประสงค์แห่งหม

๑๘๔-๒๐๒

หมวด ๒ ผลแห่งหม

ส่วนที่ ๑ การไม่ชำระหม

๒๐๓-๒๒๕

ส่วนที่ ๒ รับช่วงสิทธิ

๒๒๖-๒๓๒

ส่วนที่ ๓ การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหม

๒๓๓-๒๓๖

ส่วนที่ ๔ เพิกถอนการฉ้อฉล

๒๓๗-๒๔๐

ส่วนที่ ๕ สิทธิยึดหน่วง

๒๔๑-๒๕๐

ส่วนที่ ๖ บัริมสิทธิ

๒๕๑-๒๕๒

๑. บัริมสิทธิสามัญ

๒๕๓-๒๕๘

๒. บัริมสิทธิพิเศษ

ก. บัริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์

๒๕๙-๒๗๒

ข. บัริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์

๒๗๓-๒๗๖

๓. ลำดับแห่งบัริมสิทธิ

๒๗๗-๒๘๐

๔. ผลแห่งบัริมสิทธิ

๒๘๑-๒๘๙

หมวด ๓ ลูกหมและเจ้าหนหลายคน

๒๙๐-๓๐๒

หมวด ๔ โอนสิทธิเรียกร้อง

๓๐๓-๓๑๓

หมวด ๕ ความระงับแห่งหม

ส่วนที่ ๑ การชำระหม

๓๑๔-๓๓๙

ส่วนที่ ๒ ปลดหม

๓๔๐

	มาตรา	หน้า
ส่วนที่ ๓ หักกลบลบหน ^๕	๓๔๑-๓๔๗	
ส่วนที่ ๔ แปรลงหนใหม่ ^๕	๓๔๘-๓๕๒	
ส่วนที่ ๕ หนเกิดชนกสินกัน ^๕	๓๕๓	
ลักษณะ ๒ สัญญา		๖๖
หมวด ๑ ก่อให้เกิดสัญญา	๓๕๔-๓๖๗	
หมวด ๒ ผลแห่งสัญญา	๓๖๘-๓๗๖	
หมวด ๓ มัดจำและกำหนดเบียบปรับ ^๕	๓๗๗-๓๘๕	
หมวด ๔ เลิกสัญญา	๓๘๖-๓๙๔	
ลักษณะ ๓ จัดการงานนอกสั่ง	๓๙๕-๔๐๕	๗๔
ลักษณะ ๔ ลาภมิควรได้	๔๐๖-๔๑๘	๗๖
ลักษณะ ๕ ละเมิด		๗๘
หมวด ๑ ความรับผิดชอบละเมิด	๔๒๐-๔๓๗	
หมวด ๒ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด	๔๓๘-๔๔๗	
หมวด ๓ นิรโทษกรรม	๔๔๘-๔๕๒	๗๕

บรรพ ๓

เอกเทศสัญญา

ลักษณะ ๑ ขอขาย ^๕		๘๘
หมวด ๑ สภาพและหลักสำคัญของสัญญาขอขาย		
ส่วนที่ ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป	๔๕๓-๔๕๗	
ส่วนที่ ๒ การโอนกรรมสิทธิ์	๔๕๘-๔๖๐	
หมวด ๒ หน้าที่และความรับผิดชอบผู้ขาย		
ส่วนที่ ๑ การส่งมอบ	๔๖๑-๔๗๑	
ส่วนที่ ๒ ความรับผิดชอบชำระคบกพร่อง	๔๗๒-๔๗๔	

	มาตรา	หน้า
ส่วนที่ ๓ ความรับผิดชอบในการรอนสิทธิ	๔๗๕-๔๗๖	
ส่วนที่ ๔ ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบ	๔๗๓-๔๗๕	
หมวด ๓ หน้าที่ของผู้ซื้อ	๔๗๖-๔๗๗	
หมวด ๔ การซื้อขายเฉพาะบางอย่าง		
ส่วนที่ ๑ ขายฝาก	๔๗๓-๕๐๒	
ส่วนที่ ๒ ขายตามตัวอย่างขายตามคำพรรณนา		
ขายเผื่อชอบ	๕๐๓-๕๐๘	
ส่วนที่ ๓ ขายทอดตลาด	๕๐๙-๕๑๗	
ลักษณะ ๒ แลกเปลี่ยน	๕๑๗-๕๒๐	๙๙
ลักษณะ ๓ ให้	๕๒๑-๕๓๖	๙๙
ลักษณะ ๔ เช่าทรัพย์สิน		๑๐๒
หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป	๕๓๗-๕๔๕	
หมวด ๒ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้เช่า	๕๔๖-๕๕๓	
หมวด ๓ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เช่า	๕๕๒-๕๖๓	
หมวด ๔ ความระงับแห่งสัญญาเช่า	๕๖๔-๕๗๓	
ลักษณะ ๕ เช่าซื้อ	๕๗๒-๕๗๔	๑๐๗
ลักษณะ ๖ จ้างแรงงาน	๕๗๕-๕๘๖	๑๐๘
ลักษณะ ๗ จ้างทำของ	๕๘๗-๖๐๗	๑๑๐
ลักษณะ ๘ รับขน	๖๐๘-๖๐๙	๑๑๓
หมวด ๑ รับขนของ	๖๑๐-๖๓๓	
หมวด ๒ รับขนคนโดยสาร	๖๓๔-๖๓๙	
ลักษณะ ๙ ยืม		๑๓๘
หมวด ๑ ยืมใช้คงรูป	๖๔๐-๖๔๙	
หมวด ๒ ยืมใช้สิ้นเปลือง	๖๕๐-๖๕๖	

	มาตรา	หน้า
ลักษณะ ๑๐ ผากทรัพย์		๓๒๓
หมวด ๑ บทเปิดเสร็จทั่วไป	๖๕๗-๖๗๓	
หมวด ๒ วิธีเฉพาะการฝากเงิน	๖๗๒-๖๗๓	
หมวด ๓ วิธีเฉพาะสำหรับเจ้าสำนักโรงแรม	๖๗๔-๖๗๕	
ลักษณะ ๑๑ ค่าประกัน		๓๒๕
หมวด ๑ บทเปิดเสร็จทั่วไป	๖๘๐-๖๘๕	
หมวด ๒ ผลก่อนชำระหนี้	๖๘๖-๖๘๗	
หมวด ๓ ผลภายหลังชำระหนี้	๖๘๓-๖๘๗	
หมวด ๔ ความระงับกันไปแห่งการค้ำประกัน	๖๘๘-๗๐๑	
ลักษณะ ๑๒ จำนอง		๓๒๘
หมวด ๑ บทเปิดเสร็จทั่วไป	๗๐๒-๗๑๔	
หมวด ๒ สิทธิจำนองครอบเพียงใด	๗๑๕-๗๒๑	
หมวด ๓ สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนองและผู้จำนอง	๗๒๒-๗๒๗	
หมวด ๔ การบังคับจำนอง	๗๒๘-๗๓๕	
หมวด ๕ สิทธิและหน้าที่ของผู้รับโอนทรัพย์สินซึ่งจำนอง	๗๓๖-๗๔๓	
หมวด ๖ ความระงับกันไปแห่งสัญญาจำนอง	๗๔๔-๗๔๖	
ลักษณะ ๑๓ จำน่า		๓๓๗
หมวด ๑ บทเปิดเสร็จทั่วไป	๗๔๗-๗๕๗	
หมวด ๒ สิทธิและหน้าที่ของผู้จำนำและผู้รับจำนำ	๗๕๘-๗๖๓	
หมวด ๓ การบังคับจำนำ	๗๖๔-๗๖๘	
หมวด ๔ ความระงับกันไปแห่งการจำนำ	๗๖๙	
ลักษณะ ๑๔ เก็บของในคลังสินค้า		๓๔๓
หมวด ๑ บทเปิดเสร็จทั่วไป	๗๗๐-๗๗๔	
หมวด ๒ ใบรับของคลังสินค้าและประทวนสินค้า	๗๗๕-๗๘๖	

	มาตรา	หน้า
ลักษณะ ๑๕ ตัวแทน		๑๔๕
หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป	๗๙๗ - ๘๐๖	
หมวด ๒ หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวแทนต่อตัวการ	๘๐๗ - ๘๑๔	
หมวด ๓ หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวการต่อตัวแทน	๘๑๕ - ๘๑๙	
หมวด ๔ ความรับผิดชอบของตัวการและตัวแทนต่อบุคคลภายนอก	๘๒๐ - ๘๒๕	
หมวด ๕ ความระงับกันไปแห่งสัญญาตัวแทน	๘๒๖ - ๘๓๒	
หมวด ๖ ตัวแทนคำต่าง	๘๓๓ - ๘๔๔	
ลักษณะ ๑๖ นายหน้า	๘๔๕ - ๘๔๙	๑๕๓
ลักษณะ ๑๗ ประนีประนอมยอมความ	๘๕๐ - ๘๕๒	๑๕๔
ลักษณะ ๑๘ การพนันและขันท่อ	๘๕๓ - ๘๕๕	๑๕๔
ลักษณะ ๑๙ บัญชีเดินสะพัด	๘๕๖ - ๘๖๐	๑๕๕
ลักษณะ ๒๐ ประกันภัย		๑๕๖
หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป	๘๖๑ - ๘๖๘	
หมวด ๒ ประกันวินาศภัย		
ส่วนที่ ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป	๘๖๙ - ๘๗๒	
ส่วนที่ ๒ วิถีเฉพาะการประกันภัยในการรับขน	๘๗๓ - ๘๗๖	
ส่วนที่ ๓ ประกันภัยค่าทุน	๘๗๗ - ๘๘๘	
หมวด ๓ ประกันชีวิต	๘๘๙ - ๘๙๗	
ลักษณะ ๒๑ ตัวเงิน		๑๖๔
หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป	๘๙๘ - ๙๐๗	
หมวด ๒ ตัวแลกเงิน		
ส่วนที่ ๑ การออกและการสลักหลังตัวแลกเงิน	๙๐๘ - ๙๒๖	
ส่วนที่ ๒ การรับรอง	๙๒๗ - ๙๓๗	
ส่วนที่ ๓ ธาวัถ	๙๓๘ - ๙๔๐	

	มาตรา	หน้า
ส่วนที่ ๔ การใช้เงิน	๑๔๑-๑๔๑	
ส่วนที่ ๕ การสอดเข้าแก้หน้า	๑๕๐	
๑. การรับรองเพื่อแก้หน้า	๑๕๑-๑๕๓	
๒. การใช้เงินเพื่อแก้หน้า	๑๕๔-๑๕๗	
ส่วนที่ ๖ สิทธิได้เบี้ยเพราะเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน	๑๕๘-๑๗๔	
ส่วนที่ ๗ ตัวแลกเงินเป็นสำรับ	๑๗๕-๑๗๙	
หมวด ๓ ตัวสัญญาใช้เงิน	๑๗๒-๑๗๖	
หมวด ๔ เช็ก	๑๗๗-๓๐๐๐	
หมวด ๕ อายความ	๓๐๐๑-๓๐๐๕	
หมวด ๖ ตัวเงินปลอม ตัวเงินถูกลัก ตัวเงินหาย	๓๐๐๖-๓๐๓๓	
ลักษณะ ๒๒ หุ้นส่วนและบริษัท		๓๑๒
หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป	๓๐๓๒-๓๐๒๔	
หมวด ๒ ห้างหุ้นส่วนสามัญ		
ส่วนที่ ๑ บทวิเคราะห	๓๐๒๕	
ส่วนที่ ๒ ความเกี่ยวพันระหว่าง ผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง	๓๐๒๖-๓๐๔๗	
ส่วนที่ ๓ ความเกี่ยวพันระหว่าง ผู้เป็นหุ้นส่วนกับบุคคลภายนอก	๓๐๔๘-๓๐๕๔	
ส่วนที่ ๔ การเลิกและชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนสามัญ	๓๐๕๕-๓๐๖๓	
ส่วนที่ ๕ การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ	๓๐๖๔-๓๐๗๒	
ส่วนที่ ๖ การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนเข้ากัน	๓๐๗๓-๓๐๗๖	
หมวด ๓ ห้างหุ้นส่วนจำกัด	๓๐๗๗-๓๐๘๕	
หมวด ๔ บริษัทจำกัด		
ส่วนที่ ๑ สภาพและการจัดตั้งบริษัทจำกัด	๓๐๘๖-๓๑๓๖	
ส่วนที่ ๒ หุ้นและผู้ถือหุ้น	๓๑๓๗-๓๑๔๓	

ส่วนที่ ๓	วิธจัดการบริษัทจำกัด		
๑.	บทเปิดเสร็จทั่วไป	๑๑๔๔-๑๑๔๘	
๒.	กรรมการ	๑๑๕๐-๑๑๖๐	
๓.	ประชุมใหญ่	๑๑๖๑-๑๑๖๕	
๔.	บัญชีบัญชี	๑๑๖๖-๑๑๖๘	
๕.	เงินปันผลและเงินสำรอง	๑๒๐๐-๑๒๐๕	
๖.	สมุดและบัญชี	๑๒๐๖-๑๒๐๗	
ส่วนที่ ๔	การสอบบัญชี	๑๒๐๘-๑๒๑๔	
ส่วนที่ ๕	การตรวจ	๑๒๑๕-๑๒๑๘	
ส่วนที่ ๖	การเพิ่มทุนและลดทุน	๑๒๒๐-๑๒๒๘	
ส่วนที่ ๗	หุ้นกู้	๑๒๒๙-๑๒๓๕	
ส่วนที่ ๘	เลิกบริษัทจำกัด	๑๒๓๖-๑๒๓๗	
ส่วนที่ ๙	การควบบริษัทจำกัดเข้ากัน	๑๒๓๘-๑๒๔๓	
ส่วนที่ ๑๐	หนังสือบอกกล่าว	๑๒๔๔-๑๒๔๕	
ส่วนที่ ๑๑	การถอนทะเบียนบริษัทร้าง	๑๒๔๖	
หมวด ๕	การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัทจำกัด	๑๒๔๗-๑๒๗๓	
ลักษณะ ๒๓	สมาคม	๑๒๗๔-๑๒๘๗	๒๔๓
บรรพ ๔			
ทรัพย์			
ลักษณะ ๑	บทเปิดเสร็จทั่วไป	๑๒๘๘-๑๓๐๗	๒๔๗
ลักษณะ ๒	กรรมสิทธิ์		๒๔๘
หมวด ๑	การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์	๑๓๐๘-๑๓๓๔	
หมวด ๒	แดนแห่งกรรมสิทธิ์และการใช้กรรมสิทธิ์	๑๓๓๕-๑๓๕๕	

	มาตรา	หน้า
หมวด ๓ กรรมสิทธิ์รวม	๑๓๕๖-๑๓๖๖	
ลักษณะ ๓ ครอบครอง	๑๓๖๗-๑๓๗๖	๒๖๐
ลักษณะ ๔ ภาระจำยอม	๑๓๗๗-๑๔๐๑	๒๖๒
ลักษณะ ๕ อาศัย	๑๔๐๒-๑๔๐๙	๒๖๔
ลักษณะ ๖ สิทธิเหนือพื้นดิน	๑๔๑๐-๑๔๑๖	๒๖๕
ลักษณะ ๗ สิทธิเก็บกิน	๑๔๑๗-๑๔๒๗	๒๖๖
ลักษณะ ๘ ภารติดพันในอสังหาริมทรัพย์	๑๔๒๘-๑๔๓๔	๒๖๘

บรรพ ๔

ครอบครัว

ลักษณะ ๑ การสมรส		๒๗๒
หมวด ๑ การหมั้น	๑๔๓๕-๑๔๔๔	
หมวด ๒ เงื่อนไขแห่งการสมรส	๑๔๔๕-๑๔๕๒	
หมวด ๓ สัมพันธ์แห่งสามีภรรยา	๑๔๕๓-๑๔๕๗	
หมวด ๔ ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา	๑๔๕๘-๑๔๗๗	
หมวด ๕ เพิกถอนการสมรส	๑๔๗๘-๑๔๘๖	
หมวด ๖ การขาดจากการสมรส	๑๔๘๗-๑๕๑๗	
ลักษณะ ๒ บิดามารดากับบุตร		๒๗๕
หมวด ๑ บิดามารดา	๑๕๑๘-๑๕๓๒	
หมวด ๒ สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร	๑๕๓๓-๑๕๕๔	
หมวด ๓ ความปกครอง	๑๕๕๕-๑๕๗๑	
หมวด ๔ บุตรบุญธรรม	๑๕๗๒-๑๕๘๓	
ลักษณะ ๓ ค่าอุปการเลี้ยงดู	๑๕๘๔-๑๕๘๗	

บรรพ ๖

มฤตก

ลักษณะ ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

หมวด ๑ การตกทอดแห่งทรัพย์สินมฤตก

๑๕๙๙-๑๖๐๓

หมวด ๒ การเป็นทายาท

๑๖๐๔-๑๖๐๗

หมวด ๓ การตัดมิให้รับมฤตก

๑๖๐๘-๑๖๐๙

หมวด ๔ การสละมฤตกและอื่น ๆ

๑๖๑๐-๑๖๑๙

ลักษณะ ๒ สิทธิโดยธรรมในการรับมฤตก

๓๐๕

หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

๑๖๒๐-๑๖๒๘

หมวด ๒ การแบ่งทรัพย์สินมฤตกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับต่าง ๆ

๑๖๒๙-๑๖๓๓

หมวด ๓ การแบ่งส่วนมฤตกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่าง ๆ

ส่วนที่ ๑ ญาติ

๑๖๓๒-๑๖๓๔

ส่วนที่ ๒ คู่สมรส

๑๖๓๕-๑๖๓๘

หมวด ๔ การรับมฤตกแทนที่กัน

๑๖๓๙-๑๖๔๕

ลักษณะ ๓ พันัยกรรม

๓๑๐

หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

๑๖๔๖-๑๖๕๔

หมวด ๒ แบบพันัยกรรม

๑๖๕๕-๑๖๗๒

หมวด ๓ ผลและการตีความแห่งพันัยกรรม

๑๖๗๓-๑๖๘๕

หมวด ๔ พันัยกรรมที่ตั้งผู้ปกครองทรัพย์สิน

๑๖๘๖-๑๖๙๒

หมวด ๕ การเพิกถอนและการตกไปแห่งพันัยกรรมหรือข้อกำหนดพันัยกรรม

๑๖๙๓-๑๖๙๙

หมวด ๖ ความเสียเปล่าแห่งพันัยกรรม

หรือข้อกำหนดพันัยกรรม

๑๗๐๐-๑๗๑๐

	มาตรา	หน้า
ลักษณะ ๔ วิธีจัดการและบันทึขมฤตก		๓๒๔
หมวด ๓ ผู้จัดการมฤตก	๑๗๓๑-๑๗๓๓	
หมวด ๒ การรวบรวมจำนำขมฤตกเป็นเงินและ การชำระหนี้กับแบ่งบันทึขมฤตก	๑๗๓๔-๑๗๔๔	
หมวด ๓ การแบ่งมฤตก	๑๗๔๕-๑๗๕๒	
ลักษณะ ๕ มฤตกที่ไม่มีผู้รับ	๑๗๕๓	๓๓๒
ลักษณะ ๖ อายุความ	๑๗๕๔-๑๗๕๕	๓๓๒

พระราชกฤษฎีกา

ให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๑ และ ๒ ที่ได้ตรวจชำระใหม่

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า

จำเดิมแต่ได้ออกประกาศประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ และ ๒ แต่
วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๖ เป็นต้นมา ได้มีความเห็นแนะนำมากหลาย
เพื่อยังประมวลกฎหมายนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

และเมื่อได้พิจารณาโดยถ่องแท้แล้ว เห็นเป็นการสมควรให้ตรวจชำระบทบัญญัติ
ในบรรพ ๑ และ ๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นใหม่

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า บทบัญญัติเดิมในบรรพ ๑ และ ๒ แห่ง
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ประกาศไว้แต่ ณ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธ-
ศักราช ๒๔๖๖ นั้น ให้ยกเลิกเสียสิ้น และใช้บทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่ต่อท้ายพระราช-
กฤษฎีกานี้แทนสืบไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๘ เป็นปีที่ ๑๖ ใน
รัชกาลปัจจุบันนี้

ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข้อความเบื้องต้น

- มาตรา ๑ กฎหมายนี้ให้เรียกว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- มาตรา ๒ ให้ใช้ประมวลกฎหมายนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนมกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๘ เป็นต้นไป
- มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ใช้ประมวลกฎหมายนี้สืบไป ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายนี้ หรือซึ่งแย้งกับบทแห่งประมวลกฎหมายนี้

บรรพ ๑

หลักทั่วไป

ลักษณะ ๑

บทเปิดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๔ อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อใดไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ท่านให้วินิจฉัยคดีนั้นตามคลองจารีต ประเพณีแห่งท้องถิ่น

ถ้าและไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ท่านให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วยซ้ำ ท่านให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป

มาตรา ๕ ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต

มาตรา ๖ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๗ ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และดอกเบี้ยนั้นมีได้กำหนดอัตราไว้โดยนิติกรรม หรือโดยบทกฎหมายอันใดอันหนึ่งขัดแย้งไว้ ท่านให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อไป

มาตรา ๘ คำว่า “เหตุสุดวิสัย” หมายความว่า เหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครอาจจะป้องกันได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสบ หรือใกล้จะต้องประสบ เหตุนั้น จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคลนั้นในฐานะเช่นนั้น

มาตรา ๙ เมื่อมีกิจการใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือไว้ ท่านว่าบุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดใช้ ตราประทับ แทนลงลายมือชื่อ อยู่เป็นปกติการประทับตราเช่นนั้น ท่านว่าเสมือนกับลงลายมือชื่อ

ลายพิมพ์นิ้วมือ แง่ใด หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นว่านั้นก็ได้ ทำลงในเอกสาร หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว ท่านว่าเสมือนกับลงลายมือชื่อ

“ความในวรรคก่อนนี้ ไม่ใช้บังคับถึงการลงลายพิมพ์นิ้วมือ แง่ใด หรือเครื่องหมาย อย่างอื่นทำนองเช่นว่ามานั้น ซึ่งทำลงในเอกสาร ที่ทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่”

มาตรา ๑๐ เมื่อความข้อใดข้อหนึ่งในเอกสารอาจตีความได้เป็นสองนัย นัยไหนจะทำให้เป็นผลบังคับได้ ท่านให้ถือเอาตามนัยนั้น ตกว่าที่จะถือเอาอันใดไว้

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่มิชอบสงสัย ท่านให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่าย ซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้

มาตรา ๑๒ ลงจำนวนเงิน หรือปริมาณในเอกสารด้วยตัวอักษรและตัวเลข ถ้าตัวอักษรกับตัวเลขทั้งสองอย่างนั้นไม่ตรงกัน และศาลมีอำนาจที่ทราบเจตนาอันแท้จริงได้ไว้ ให้พึงเอาจำนวนเงินหรือปริมาณซึ่งเขียนเป็นตัวอักษรนั้นเป็นประมาณ

มาตรา ๑๓ ถ้าจำนวนเงินหรือปริมาณได้แสดงไว้เป็นตัวอักษรหลายแห่ง หรือตัวเลขหลายแห่ง แต่ที่แสดงไว้หลายแห่งนั้นไม่ตรงกัน และศาลมีอำนาจที่ทราบเจตนาอันแท้จริงได้ไว้ ให้พึงเอาจำนวนเงินหรือปริมาณน้อยที่สุดเป็นประมาณ

มาตรา ๑๔ ถ้าเอกสารทำขึ้นไว้เป็นสองภาษา เป็นภาษาไทยภาษาหนึ่ง ภาษาอื่นภาษาหนึ่ง แต่ข้อความในสองภาษานั้นแตกต่างกัน และศาลมีอำนาจที่ทราบเจตนาของคู่กรณีได้ว่าจะให้ใช้ภาษาใดบังคับไว้ ท่านถือเอาภาษาไทยบังคับ

ลักษณะ ๒

บุคคล

หมวด ๑

บุคคลธรรมดา

ส่วนที่ ๑

สภาพบุคคล

มาตรา ๑๕ สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย

ทารกในครรภ์มารดาที่สามารจะมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่

มาตรา ๑๖ ถ้าเป็นพันวิสัยที่จะหยั่งรู้อนาคตของบุคคลผู้ใด ท่านให้นับอายุบุคคลผู้
นั้นตั้งแต่วันต้นแห่งปีปฏิทินหลวง ซึ่งเป็นปีที่บุคคลผู้นั้นเกิด

มาตรา ๑๗ ถ้าบุคคลหลายคนถึงชีวิตันตรายในเหตุอันตรายร่วมกัน และเป็น
การพันวิสัยจะกำหนดได้ว่าคนไหนถึงชีวิตันตรายก่อนหลังไว้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า
ตายพร้อมกัน

มาตรา ๑๘ สิทธิของบุคคลในการที่จะใช้นามอันชอบที่จะใช้ได้นั้น ถ้ามีบุคคลอื่น
โต้แย้งกีด หรือบุคคลผู้เจ้าของนามนั้นต้องเสียประโยชน์ เพราะการที่มีผู้อื่นมาใช้นาม
เดียวกันโดยมิได้รับอำนาจให้ใช้กีด ท่านว่าบุคคลผู้เจ้าของนามจะเรียกให้บุคคลอื่นนั้นระงับ
ความเสียก็ได้ ถ้าและเป็นพิพาทว่าจะต้องเสียหายอยู่สืบไป จะร้องขอต่อศาลให้สั่งห้ามก็ได้

ส่วนที่ ๒

ความสามารถ

มาตรา ๑๙ เมื่อมีอายุสืบปีบริบูรณ์ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะ

มาตรา ๒๐ ผู้เยาว์ยอมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำเมื่อฝ่ายชายผู้เยาว์มีอายุสิบเจ็ดปี และฝ่ายหญิงผู้เยาว์มีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว

มาตรา ๒๑ อันผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน บรรดาการใด ๆ อันผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นว่านั้น ท่านว่าเป็นโมฆะ เว้นแต่ที่จะกล่าวไว้ในมาตราหลัง ต่อไป

มาตรา ๒๒ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น หากเป็นเพียงเพื่อจะได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง หรือเป็นการเพื่อให้หลุดพ้นจากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง

มาตรา ๒๓ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว

มาตรา ๒๔ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการสมแก่ฐานะานุรูปแห่งตน และเป็นการอันจำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพตามสมควร

มาตรา ๒๕ ผู้เยาว์อาจทำพันธกรรมได้เมื่อมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์

มาตรา ๒๖ ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมอนุญาตให้ผู้เยาว์จำหน่ายทรัพย์สิน เพื่อการอันใดอันหนึ่งได้ระบุไว้ ท่านว่าผู้เยาว์จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้นเป็นประการใด ภายในขอบของการที่ระบุไว้เช่นนั้นก็ได้ตามใจสมัคร อนึ่งถ้าได้รับอนุญาตให้จำหน่ายทรัพย์สินโดยมิได้ระบุไว้เพื่อการอันใด ผู้เยาว์ก็จำหน่ายได้ตามใจสมัคร

มาตรา ๒๗ ผู้เยาว์จะขออนุญาตผู้แทนโดยชอบธรรม เพื่อทำกิจการค้าขายรายหนึ่งหรือหลายรายก็ได้ ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อนุญาต และผู้เยาว์ร้องขอต่อศาล ศาลจะมีคำสั่งมอบอำนาจให้ผู้เยาว์ทำกิจการค้าขายก็ได้ เมื่อเห็นว่าการนั้นจะเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้เยาว์

มาตรา ๒๘ ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้ทำกิจการค้าขายรายหนึ่ง หรือหลายรายแล้ว ในความเกี่ยวพันกับกิจการค้าขายอันนั้น ท่านว่าผู้เยาว์ย่อมมีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วฉะนั้น

ในกรณีเช่นนั้น ถ้าผู้เยาว์ไม่สามารถจัดการค้าขายนั้นได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือศาล จะกลับถอนคืนอนุญาตเสียก็ได้ สุดแล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๘ บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าภริยาสามีก็ดี ผู้บุพพการีกล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดานกล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อก็ดี ผู้อนุบาลหรือ ผู้พิทักษ์ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้

คำสั่งศาลนั้นให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๐ บุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น ท่านว่าต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล

มาตรา ๓๑ การใด ๆ อันบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำการนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๓๒ การใด ๆ อันบุคคลวิกลจริตได้ทำลง แต่หากบุคคลนั้นศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถไซ้ ท่านว่าการนั้นจะเป็นโมฆะต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า ได้ทำลงในเวลาซึ่งบุคคลนั้นจิตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่า ผู้ทำเป็นคนวิกลจริต

มาตรา ๓๓ ถ้าเหตุอันทำให้ไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้ว และเมื่อตัวบุคคลผู้นั้นเองหรือบุคคลใด ๆ ดังกล่าวมาในมาตรา ๒๘ นั้น ร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาลถอนคำสั่งที่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นให้

คำสั่งของศาลถอนคำสั่งเดิมนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๔ บุคคลผู้ใดไม่สามารถจะจัดทำกรงานของตนเองได้ เพราะกายพิการ หรือจิตพั่นเพี้ยนไม่สมประกอบก็ดี เพราะความประทุษร้ายสุรายะเสเพลเป็นอาชญากรรมก็ดี เพราะเป็นคนติดสุรายาเมาก็ดี เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดตั้งระบุไว้ในมาตรา ๒๘ ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความพิทักษ์ก็ได้

คำสั่งศาลนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๕ บุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อน แล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) รับ หรือใช้เงินทุน
- (๒) ทำสัญญากู้ยืม หรือรับประกัน

(๓) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มา หรือปล่อยไป ซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า

(๔) ทำการอันหนึ่งอันใดเกี่ยวกับยศศักดิ์ ความในศาล เว้นแต่การร้องขอถอนผู้พิทักษ์

(๕) ให้โดยเสน่หา หรือปราณี ประนอมยอมความ หรือทำความตกลงให้อนุญาตติดตามพิจารณาคดี

(๖) รับ หรือบอกสละความเป็นทายาท

(๗) บอกปิดไม่รับเมื่อเขาได้ให้โดยเสน่หา หรือไม่รับส่วนทรัพย์สินมรดก หรือรับเอาทรัพย์สินเขาให้ หรือทรัพย์สินมรดก อันมีค่าภาวะติดพัน

(๘) ก่อสร้าง ปลุกสร้าง ซ่อมแปลง หรือขยายโรงเรือนให้ใหญ่ขึ้น หรือทำการซ่อมแซมอย่างใหญ่

(๙) เช่า หรือให้เช่า ทรัพย์สิน เป็นสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าหกเดือน หรือเป็นอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าสามปี

อนึ่ง ในพฤติการณ์อันสมควร ศาลจะสั่งว่าบุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถ ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อทำการอันใด นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอีกก็ได้ การใดอันกระทำการลงฝ่าฝืนบทบัญญัติทั้งหลาย ซึ่งกล่าวข้างบนนี้ ท่านว่าเป็นโมฆะ มาตรา ๓๖ ถ้าเหตุอันทำให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถนั้นได้สุดสิ้นไปแล้ว ท่านให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๓ มาใช้บังคับตามแต่กรณี

มาตรา ๓๗ หญิงมีสามีนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับสินส่วนตัวย่อมมีฐานะอย่างบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ

มาตรา ๓๘ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายต่อไปนี้ หญิงมีสามีถ้ามิได้รับอนุญาตของสามี หากอาจทำการอันหนึ่งอันใดที่จะผูกพันสินบริภัณฑ์ได้ไม่

การใดอันกระทำการลงฝ่าฝืนบทบัญญัติอันนี้ ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๓๙ ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ หญิงมีสามีย่อมทำการอันผูกพันส่วนของตนในสินบริภัณฑ์ได้โดยมิพักต้องได้รับอนุญาตของสามี คือ

(๑) เมื่อเป็นการไม่แน่นอนว่าสามียังมีชีวิตอยู่หรือตายแล้ว

- (๒) เมื่อสามีได้สละละทิ้งตน
- (๓) เมื่อสามีถูกศาลสั่งแสดงให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (๔) เมื่อสามีวิกลจริตต้องเข้าอยู่ในโรงพยาบาลเพื่อพิทักษ์รักษา
- (๕) เมื่อสามีต้องคำพิพากษาลงอาญาจำคุกเป็นหนึ่งขึ้นไป หรืออาญาแรงกว่านั้น และกำลังรับโทษอยู่

มาตรา ๔๐ หญิงมีสามีอาจทำพินัยกรรมว่าด้วยส่วนของตนในสินบริภัณฑ์ได้ มีพักต้องได้รับอนุญาตของสามี

มาตรา ๔๑ ถ้าหญิงมีสามีได้รับอนุญาตของสามีให้ทำกิจการค้าขายอันใดอันหนึ่งแยกเป็นส่วนหนึ่งต่างหากแล้ว จะทำนิติกรรมและอรรถคดีอย่างใด ๆ ภายในขอบแห่งกิจการค้าขายอันนั้น ก็หาจำเป็นต้องมีอนุญาตของสามีอีกชั้นหนึ่งไม่

ถ้าหญิงนั้นทำกิจการค้าขายเช่นนั้นด้วยความรู้เห็นของสามี และสามีก็ได้ทักท้วงประการใดไซ้ ท่านให้ถือว่าสามีได้อนุญาตแล้วโดยปริยาย

อนึ่ง กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม หญิงมีสามีจะทำการผูกพันสินบริภัณฑ์ได้แต่เฉพาะที่เป็นส่วนของตนเท่านั้น

มาตรา ๔๒ สามีจะถอนคืน หรือจำกัดข้ออนุญาตอันตนได้ให้ไว้แก่นักก็ได้ แต่การถอนคืน หรือจำกัดเช่นว่านั้นหาอาจจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลผู้ทำการโดยสุจริตได้ไม่

มาตรา ๔๓ ถ้าสามีหน่วงหรือถอนการอนุญาตโดยปราศจากเหตุอันสมควร หญิงมีสามีจะร้องขอศาลเพื่อส่งอนุญาตให้ต้นจัดการแก่ส่วนของตนในสินบริภัณฑ์ก็ได้

เวลาพิจารณาคำร้อง ต้องเรียกสามีมาสู่ศาลด้วย

เมื่อศาลเห็นว่าการนั้นจะเป็นคุณประโยชน์แก่หญิงนั้น จะออกคำสั่งอนุญาตก็ได้ และศาลจะถอนคืนหรือจำกัดข้อคำสั่งอนุญาตนั้นเมื่อใดก็ได้ ตามแต่จะเห็นสมควร

ส่วนที่ ๓

ภุมิลำเนา

มาตรา ๔๔ ภุมิลำเนาของบุคคลธรรมดา ได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแห่งสำคัญ

มาตรา ๔๕ ถ้าบุคคลธรรมดาคนหนึ่งหรือหลายคนซึ่งอยู่สืบเปลี่ยนกันไปเกิด หรือมีหลักแหล่งทำการเป็นปกติต่างแห่งหลายแห่งเกิด ท่านให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งดังกล่าวมาก่อนและหลังนั้น ว่าเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

มาตรา ๔๖ ถ้าภูมิลำเนาไม่ปรากฏ ท่านให้ถือว่าถิ่นที่อยู่เป็นภูมิลำเนา

มาตรา ๔๗ บุคคลธรรมดาซึ่งเป็นผู้ไม่มีที่อยู่ปกติเป็นหลักแหล่งเกิด หรือเป็นผู้ครองชีพในการเดินทางไปมาปราศจากสำนักหลักแหล่งที่ทำการงานเกิด พบตัวในถิ่นไหน ท่านให้ถือเอาว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

มาตรา ๔๘ ภูมิลำเนาย่อมเปลี่ยนไปด้วยการย้ายถิ่นที่อยู่ พร้อมด้วยเจตนาปรากฏว่าจริงใจจะเปลี่ยนภูมิลำเนา

มาตรา ๔๙ ถ้าได้เลือกเอาถิ่นใดเป็นภูมิลำเนาแต่เฉพาะกาล เพื่อจะทำการอันใดอันหนึ่ง ท่านให้ถือเอาว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาในการอันนั้น

มาตรา ๕๐ หญิงมีสามีย่อมถือเอาภูมิลำเนาของสามี ถ้าสามีไปตั้งภูมิลำเนาในถิ่นต่างประเทศและหญิงนั้นมิได้ตามไปอยู่ด้วย และไม่จำเป็นต้องตามไปอยู่ด้วยไว้ ท่านว่าหญิงนั้นย่อมมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามี

ตราบิตสามียังไม่มียูมิลำเนา หรือไม่มีใครรู้ว่ามีภูมิลำเนาแห่งใด หรือหญิงมีสามีมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามีไว้ ตราบนั้นฝ่ายหญิงจะถือเอาภูมิลำเนาต่างหากจากสามีก็ได้

มาตรา ๕๑ ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ หรือของบุคคลผู้ไร้ความสามารถนั้น ได้แก่ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรม

มาตรา ๕๒ ข้าราชการทั้งปวงนั้น ท่านถือว่าย่อมมีภูมิลำเนา ณ ถิ่นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่ หากมิใช่เป็นตำแหน่งหน้าที่ชั่วคราวระยะเวลา หรือเป็นเพียงแต่งตั้งไปเฉพาะกาลครั้งหนึ่งคราวเดียว

ส่วนที่ ๔

สาบสูญ

มาตรา ๕๓ ถ้าบุคคลใดไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ทั้งมิได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ และไม่มีใครแน่ว่าเป็นตายร้ายดียังไรไว้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง

หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งการให้ทำพลาญตามที่เป็น เพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นก็ได้

อนึ่ง เมื่อเวลาได้ล่วงไปหนึ่งแล้ว นับแต่วันที่บุคคลนั้นไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ไม่มีใครได้รับข่าวคราวประการใดเลยก็ดี หรือมีหนึ่งนับแต่วันที่มีผู้ได้พบเห็น หรือได้ทราบข่าวมาเป็นครั้งแรกที่สุดก็ดี ศาลจะแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของบุคคลผู้นั้นขึ้นก็ได้

มาตรา ๕๔ ถ้าผู้ไม่อยู่นั้นได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ แต่หากการมอบอำนาจนั้นถึงที่สุดลงก็ดี หรือปรากฏว่าการที่ตัวแทนจัดทรัพย์สินนั้นเกิดออกจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่ก็ดี ท่านให้นำบทบัญญัติตามความในมาตราก่อนนี้มาใช้

มาตรา ๕๕ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง หรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปให้จัดการทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้นขึ้นก็ได้

มาตรา ๕๖ ถ้าเป็นการจำเป็นที่ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปจะต้องทำการอันใดอันหนึ่ง เกินขอบอำนาจที่ได้รับไว้ เมื่อขออนุญาตต่อศาลได้แล้ว จะทำการเช่นนั้นก็ได้

มาตรา ๕๗ ผู้จัดการที่ศาลได้แต่งตั้งขึ้นนั้น ต้องทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ในขณะเมื่อเข้าจัดการ บัญชีทรัพย์สินต้องทำต่อหน้าพยานสองคนและให้ลงลายมือชื่อพยานในบัญชีนั้นด้วย

มาตรา ๕๘ ผู้จัดการนั้นมีอำนาจอย่างตัวแทน ซึ่งได้รับมอบอำนาจทั่วไป เมื่อจะทำการใด ๆ เกินขอบอำนาจ ต้องได้รับอนุญาตของศาลก่อนแล้วจึงทำได้

มาตรา ๕๙ ถ้าผู้ไม่อยู่ได้แต่งตั้งตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะกาลอันใดไว้ ผู้จัดการหาอาจจะสอดเข้าไปเกี่ยวข้องกับกาที่เป็นอำนาจเฉพาะกาลเช่นนั้นได้ไม่ แต่ถ้ามาพิจารณาเห็นปรากฏว่า การที่ตัวแทนจัดทำอยู่นั้นเกิดออกจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่ไว้ ก็อาจจะร้องขอให้ศาลถอดถอนตัวแทนนั้นเสียได้

มาตรา ๖๐ ศาลจะสั่งเองในขณะใด ๆ หรือจะมีคำสั่งแก่ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอขึ้น ในการเหล่านั้นก็สั่งได้ คือ

(๑) ให้ผู้จัดการหาประกันให้ไว้เพื่อการทำจัดทำ และเพื่อส่งคืนทรัพย์สินที่มอบไว้

- (๒) ให้ผู้จัดการแจ้งรายงานให้ทราบว่า ทรัพย์สินที่เข้ามาแล้วนั้นเป็นอยู่อย่างไร
 (๓) ถอดถอนผู้จัดการออกเสียโดยมีเหตุอันสมควร และแต่งตั้งผู้อื่นให้จัดการแทน
 ผู้นั้นต่อไป

มาตรา ๖๑ ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้จัดการได้รับสินจ้าง คัดจ่ายทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้น
 ก็ได้

มาตรา ๖๒ อำนาจของผู้จัดการนั้น ย่อมสิ้นสุดลงในกรณีดังต่อไปนี้คือ

- (๑) เมื่อผู้ไม่อยู่นั้นกลับมา
- (๒) เมื่อได้หลักฐานเป็นแน่ชัดว่าผู้ไม่อยู่นั้นยังคงมีชีวิตอยู่หรือถึงแก่ความตาย
- (๓) เมื่อผู้จัดการลาออก หรือถึงแก่ความตาย
- (๔) เมื่อศาลมีคำสั่งแสดงความสามารถ
- (๕) เมื่อศาลถอดถอนผู้จัดการ

มาตรา ๖๓ กฎหมายลักษณะตัวแทนดังกล่าวไว้ในลักษณะ ๑๕ แห่งบรรพ ๓ นั้น
 ท่านให้ใช้บังคับในการจัดทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่เพียงที่ไม่ขัดขวาง หรือไม่แย้งกับความใน
 ส่วนนี้

มาตรา ๖๔ ถ้าบุคคลได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และทราบเท่าเจ็ดปีไม่มีใคร
 ทราบแน่ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอ
 ต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลเช่นนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้ใช้ตลอดถึงบุคคลซึ่งได้ไปถึงสมรภูมิแห่งสงคราม หรือไปตก
 อยู่ในเรือเมื่ออัปปาง หรือไปตกต้องในฐานะที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด หาก
 นับแต่เวลาเมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว หรือนับแต่เมื่อเรืออัปปาง หรือนับแต่เมื่อภยันตราย
 ประการอื่น ๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วนั้น ได้เวลาถึงสามปี ยังไม่มีใครทราบบอกว่าคุณคนนั้นเป็น
 ตายร้ายดีอย่างไร

มาตรา ๖๕ บุคคลอันศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้วนั้น ท่านให้ถือว่าถึง
 ความตาย เมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังได้ระบุไว้ในมาตราก่อนนี้

มาตรา ๖๖ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลที่สาบสูญนั้นยังมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือว่าตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาที่ระบุไว้ในมาตราก่อนหน้านักดิ์ เมื่อบุคคลผู้นั้นเอง หรือผู้ใดผู้หนึ่งผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะต้องถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญนั้นให้ แต่การถอนคำสั่งนั้นย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลาย อันได้ทำไปโดยสุจริต ในระหว่างเวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญ จนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้น แต่อย่างหนึ่งอย่างใด

อนึ่ง บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งแสดงความสาบสูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญนั้น จำต้องส่งคืนทรัพย์สินแต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นสภาพแก่ตนอยู่เท่านั้น

มาตรา ๖๗ คำสั่งศาลแสดงความสาบสูญก็ดี คำสั่งถอนคำสั่งนั้นก็ดี ท่านให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

หมวด ๒

นิติบุคคล

ส่วนที่ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๖๘ อันว่านิติบุคคลนั้น จะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติทั้งหลายของประมวลกฎหมาย หรือกฎหมายอื่น

มาตรา ๖๙ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ต้องตามบทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมาย ภายในขอบเขตที่ประสงค์ของตนตั้งมีกำหนดไว้ในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง

มาตรา ๗๐ ภายในบังคับแห่งบทมาตราก่อนนี้ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นเสียแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น

มาตรา ๗๑ ภูมิลำเนาของนิติบุคคลนั้นได้แก่ณที่สำนักงานแห่งใหญ่หรือที่ตั้งทำการ หรือถิ่นที่ได้เลือกเอาเป็นภูมิลำเนาเฉพาะกาลตามข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง

อนึ่ง ถิ่นที่มีสาขาสำนักรงานจะจัดว่าเป็นภูมิสำเนาในส่วนกิจการอันทำ ณ ที่นั้นด้วย
ก็ได้

มาตรา ๗๒ จำพวกที่กล่าวต่อไปนี้ ย่อมเป็นนิติบุคคล คือ

- (๑) ทบวงการเมือง
- (๒) วัดวาอาราม
- (๓) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว
- (๔) บริษัทจำกัด
- (๕) สมาคม
- (๖) มุคินิธิได้รับอำนาจแล้ว

มาตรา ๗๓ ทบวงการเมืองนั้น คือกระทรวงและกรมในรัฐบาล เทศาภิบาล
ปกครองท้องถิ่น และประชาบาลทั้งหลาย

มาตรา ๗๔ การจัดควบคุมทบวงการเมืองและวัดวาอารามย่อมเป็นไปตามกฎหมาย
และข้อบังคับทั้งปวงที่วางไว้ด้วยการนั้น

มาตรา ๗๕ อันความประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ย่อมแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้ง
หลายของนิติบุคคลนั้น

มาตรา ๗๖ ผู้จัดการทั้งหลายก็ดี ผู้แทนอื่น ๆ ก็ดี ของนิติบุคคล หากทำการ
ตามหน้าที่ ได้ทำให้เกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่บุคคลอื่นไว้ ท่านว่านิติบุคคล
จำต้องเสียค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่มีสิทธิจะไล่เบี้ยเอาแก่ตัวผู้เป็นต้นเหตุ
ทำความเสียหายได้ภายหลัง

ถ้าและความเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้นเกิดแต่ทำการอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีได้อยู่ภายใน
ขอบวัตถุประสงค์แห่งนิติบุคคลนั้นไว้ ท่านว่าสมาชิก หรือผู้จัดการทั้งหลายเหล่านั้นบรรดา
ที่ได้ออกเสียงลงมติให้ทำการเช่นนั้น กับผู้จัดการและผู้แทนอื่น ๆ ทั้งหลาย บรรดาที่ได้
เป็นผู้ลงมือทำการ จะต้องรับผิดชอบร่วมกันออกใช้ค่าสินไหมทดแทน

มาตรา ๗๗ ถ้ามีผู้จัดการหลายคน และมีได้มีข้อกำหนดไว้เป็นประการอื่นในข้อ
บังคับ หรือตราการจัดตั้งก็ดี มิได้บัญญัติไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมายก็ดี การกระทำ

ความตกลงต่าง ๆ ในทางอำนาจกิจการของนิติบุคคลนั้น ท่านให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก
ในหมู่ผู้จัดการทั้งหลายด้วยกัน

มาตรา ๗๘ ข้อจำกัดหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้จัดการทั้งหลายในการเป็น
ผู้แทนนิติบุคคลนั้น ๆ ก็ดี ท่านว่าหาอาจจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต
ได้ไม่

มาตรา ๗๙ ถ้ามีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้จัดการ และมีเหตุควรวิตกว่าทั้งตำแหน่งว่าง
ไว้เข้าไปเกือบจะเกิดความเสียหายขึ้นได้ไซ้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง หรือ
พนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ๆ จะแต่งตั้งผู้จัดการชั่วคราวขึ้นก็ได้

มาตรา ๘๐ ในการอันใดถ้าประโยชน์ทางได้ทางเสียของนิติบุคคลฝ่ายหนึ่ง กับ
ของตัวผู้จัดการอีกฝ่ายหนึ่งเป็นปฏิปักษ์แก่กัน ท่านว่าในการอันนั้นผู้จัดการเป็นอันไม่มีอำนาจ
เป็นผู้แทนได้ ในกรณีเช่นนี้ต้องแต่งตั้งผู้แทนขึ้นเฉพาะกาลนั้น ตามบทบัญญัติมาตราก่อน

ส่วนที่ ๒

มูลนิธิ

มาตรา ๘๑ มูลนิธินี้ได้แก่ทรัพย์สินอันจัดสรรไว้เป็นแผนกเพื่อบำเพ็ญทาน การ
ศาสนา วิทยาศาสตร์ วรรณคดี หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อื่น ๆ และไม่ได้หมายคำกำไร

มาตรา ๘๒ มูลนิธิจะต้องก่อตั้งขึ้นด้วยทำตราสารลงไว้ มีข้อความสำคัญตาม
รายการต่อไปนี้

- (๑) ชื่อของมูลนิธิ
- (๒) วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ
- (๓) สำนักงานของมูลนิธิ แม้จะพึงมี
- (๔) ข้อกำหนดว่าด้วยทรัพย์สินของมูลนิธิ
- (๕) ข้อกำหนด ว่าด้วยการตั้งและถอดถอนผู้จัดการทั้งหลายของมูลนิธิ

มาตรา ๘๓ ถ้ามูลนิธิต้องขึ้นด้วยนิติกรรมทำยกให้แต่ยังมีชีวิต ท่านให้ใช้บท
บัญญัติทั้งหลายในลักษณะให้ อนุโลมตามควรแก่บท

ถ้ามูลนิธิก่อตั้งขึ้นด้วยพินัยกรรม ท่านให้ใบหมัญญัตติทั้งหลายในลักษณะมฤตก
อนุโลมตามควรแก่บท

มาตรา ๘๔ ถ้าผู้ตั้งมูลนิธิตายเสียแต่ยังมีหนี้ได้ทำข้อกำหนดว่าด้วยชื่อ หรือตำแหน่ง
งานของมูลนิธิ หรือว่าด้วยวิธีตั้งแต่งและถอดถอนผู้จัดการของมูลนิธิไว้ การเหล่านั้นเมื่อผู้
มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาลกำหนดให้

มาตรา ๘๕ มูลนิธินั้นจะจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลด้วยรัฐบาลให้อำนาจเช่นนั้นก็ได้
หนึ่ง ภายในเวลาสิบวัน นับแต่รัฐบาลได้ให้อำนาจแล้ว ให้เสนาบดีผู้เป็นเจ้า
หน้าที่จัดการให้เก็บใจความแห่งข้อสำคัญของมูลนิธินั้นโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๘๖ การให้อำนาจแก่มูลนิธินั้น ย่อมสุดแล้วแต่อำนาจอธิปไตยของรัฐบาล และ
จะบังคับให้มีข้อใดอย่างใด ๆ แล้วจึงอนุญาตตามที่เห็นควรก็ได้

มาตรา ๘๗ ในกรณีที่มูลนิธินั้นได้รับอำนาจ แต่รัฐบาลท่านว่าทรัพย์สินอันได้
จัดสรรไว้ โดยนิติกรรมทำยกให้แต่ยังมีชีวิตนั้น ย่อมตกเป็นของมูลนิธิ ตั้งแต่เวลาที่รัฐบาล
ให้อำนาจเป็นต้นไป

มาตรา ๘๘ ในความเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก มูลนิธิที่ได้รับอำนาจแล้ว มีผู้
จัดการทั้งหลาย เป็นผู้แทนของมูลนิธินั้น

มาตรา ๘๙ ในส่วนความเกี่ยวพันระหว่างมูลนิธิที่ได้รับอำนาจกับผู้จัดการทั้งหลาย
ของมูลนิธิเองก็ดี ระหว่างผู้จัดการเหล่านั้นกับบุคคลภายนอกก็ดี ท่านให้บังคับตามบท
บัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ ลักษณะตัวแทน

มาตรา ๙๐ มูลนิธิทุกรายย่อมตกอยู่ในบังคับควบคุมดูแลตรวจตราของรัฐบาล เจ้า
พนักงานผู้ใดอันรัฐบาลได้ตั้งแต่งไปเพื่อการนั้นแล้ว ให้เข้าสมุดหนังสือกับบัญชีของมูลนิธิ
ได้ในเวลาใด ๆ อันสมควร เจ้าพนักงานผู้นั้นอาจจะสอบสวนผู้จัดการและตัวแทน หรือ
ลูกจ้างในมูลนิธิด้วยข้อความใด ที่เกี่ยวกับมูลนิธิก็ได้

มาตรา ๙๑ ถ้าผู้จัดการทั้งหลายจัดการผิดพลาดเสื่อมเสียก็ทำ การฝ่าฝืนข้อความ
แห่งตราสารก่อตั้งมูลนิธิขึ้นก็ดี เมื่อพนักงานอัยการ หรือผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง ร้อง
ขอต่อศาล ๆ จะถอดถอนผู้จัดการและแต่งตั้งผู้จัดการขึ้นใหม่คนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้

มาตรา ๘๒ มูลนิธินั้นย่อมสิ้นสุดลงด้วยเหตุประการใดประการหนึ่ง ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) เลิกตามบทบัญญัติที่กล่าวไว้ในตราสารตั้งมูลนิธินั้น
- (๒) เมื่อวัตถุประสงค์แห่งมูลนิธินั้นสำเร็จบริบูรณ์แล้วหรือกลายเป็นการพ้นวิสัย
- (๓) เมื่อมูลนิธินั้นล้มละลาย
- (๔) เมื่อมีคำสั่งของศาลตามข้อความในมาตราต่อไป

มาตรา ๘๓ เมื่อพนักงานอัยการ หรือผู้ใดคนหนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสียด้วย ยื่นคำร้องต่อศาล ศาลจะมีคำสั่งให้เลิกมูลนิธินั้นเสีย และแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีคนหนึ่งหรือหลายคน ในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ คือ

- (๑) ถ้ามูลนิธินั้นได้ก่อตั้งขึ้นขัดต่อบทบัญญัติในส่วนนี้ หรือว่ามูลนิธินั้นทำการขัดต่อกฎหมายก็ดี หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ด้วยเหมือนกัน
- (๒) ถ้าว่าเป็นอันจะจัดการมูลนิธินั้น ให้ดำเนินอยู่ต่อไปอีกไม่ได้ ไม่เลือกเพราะเหตุประการใด ๆ

(๓) ถ้ามูลนิธินั้นทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติในมาตราสาร ตั้งมูลนิธินั้นเอง หรือฝ่าฝืนข้อใด ซึ่งรัฐบาลได้ให้อำนาจไว้

อนึ่ง ศาลจะสั่งถอดถอนผู้จัดการทั้งหลาย และแต่งตั้งผู้จัดการคนใหม่คนหนึ่งหรือหลายคน แทนซึ่งเลิกมูลนิธินั้นก็ได้

มาตรา ๘๔ ภายในเวลาสิบสี่วันนับแต่มูลนิธินั้นได้รับอำนาจจากรัฐบาลได้ถึงที่สุดลงนั้น ผู้จัดการทั้งหลายต้องทำหนังสือแจ้งความนั้นแก่ทบวงการเจ้าหน้าที่ และให้เจ้าหน้าที่นำความออกประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา ภายในสิบสี่วันนับแต่เมื่อได้รับแจ้งความ

มาตรา ๘๕ ในการชำระบัญชีของมูลนิธินั้น ให้ใช้บทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนและบริษัทบังคับอนุโลมตามควรแก่บทนั้น ๆ

มาตรา ๘๖ เมื่อมูลนิธินั้นสิ้นสุดลง ทรัพย์สินของมูลนิธินั้นให้โอนไปยังนิติบุคคลตามที่ระบุไว้ในตราสารตั้งมูลนิธินั้น

เมื่อไม่มีความกล่าวไว้ถึงนิติบุคคลเช่นว่านี้ ถ้าพนักงานอัยการหรือผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสียด้วยมีคำร้องขอต่อศาลไซ้ ศาลจะสั่งจัดสรรทรัพย์สินนั้นให้แก่นิติบุคคล ซึ่งปรากฏว่ามีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์เดิมของมูลนิธินั้น

ถ้าหากว่าจัดสรรทรัพย์สินอย่างนั้นมีอาจจะทำได้ก็ดี หรือว่ามูลนิธินั้นต้องบังคับให้เลิกเสีย เพราะเหตุเป็นการขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีแห่งประชานกิติ ศาลจะสั่งให้ทรัพย์สินของมูลนิธิตกไปเป็นของแผ่นดินก็ได้

มาตรา ๘๗ ข้อบังคับสำหรับการให้อำนาจ การจดทะเบียน และการดูแลตรวจตรา มูลนิธิตามความที่กล่าวไว้ในส่วนนี้ ให้เสนามาตย์ผู้รับผิดชอบในการปกครองท้องที่เป็นผู้ออกกฎบังคับ

ให้เสนามาตย์จัดการให้มีบัญชีรายนามมูลนิธิทั้งหลายอันได้ให้อำนาจแล้วนั้น รักษาไว้พร้อมทั้งรายการข้อสำคัญอันได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

“มาตรา ๘๘ ให้รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบในการปกครองท้องที่เป็นผู้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการให้อำนาจ การจดทะเบียน และการดูแลตรวจตรามูลนิธิตามความที่กล่าวไว้ในส่วนนี้ รวมทั้งกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมอันเกี่ยวกับการนี้

ให้รัฐมนตรีจัดการให้มีบัญชีรายนามมูลนิธิทั้งหลาย อันได้ให้อำนาจแล้วนั้น รักษาไว้พร้อมทั้งรายการข้อสำคัญอันได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา”

ลักษณะ ๓

ทรัพย์สิน

มาตรา ๘๘ อันว่าทรัพย์สินนี้ โดยนิตินัยได้แก่วัตถุมีรูปร่าง

มาตรา ๘๘ ทรัพย์สินนี้ ท่านหมายรวมรวมทั้งทรัพย์สินทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้

มาตรา ๑๐๐ อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ที่ดินกับทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินนั้น หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น อนึ่ง คำว่าอสังหาริมทรัพย์ ท่านหมายรวมถึงสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิในที่ดินด้วย

มาตรา ๑๐๑ สหกริทธิพิธิ์ ใต้แก้กริทธิพิธิ์ทงหลายอันอาชนเคลื่อนจากที่แห่งหนึ่งไปแห่งอื่นได้ ไม่ว่าเคลื่อนด้วยแรงเดินแห่งตัวกริทธิพิธิ์นเอง หรือเคลื่อนด้วยกำลังภายนอกหนึ่ง คำว่า สหกริทธิพิธิ์ ทำนหมายรวมทงกำลังแห่งธรรมชาติอันอาถือเอาได้ และทงสิทธิทงหลายอันเกี่ยวด้วยสหกริทธิพิธิ์ด้วย

มาตรา ๑๐๒ สักกะกริทธิพิธิ์ ใต้แก้สหกริทธิพิธิ์ซึ่งโดยปกติอาจะใช้ของอันอันเป็นประเภทและชนิดเดียวกัน มีปริมาณเท่ากันแทนได้ อสักกะกริทธิพิธิ์ใต้แก้สหกริทธิพิธิ์อันมิอาจะใช้ของอันแทนเช่นนั้นได้

มาตรา ๑๐๓ โภคกริทธิพิธิ์ ใต้แก้สหกริทธิพิธิ์ซึ่งเมื่อใช้ยอมเสียภาวะเสื่อมสลายไปในทันใดเพราะการใช้นั้น หรือซึ่งใช้ไปในที่สุดยอมสิ้นเปลืองหมดไป

มาตรา ๑๐๔ กริทธิพิธิ์แบ่งได้นั้น คือ กริทธิพิธิ์อันอาจะแยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ ได้จริงณคฤค์แจ้ง แต่ละส่วนได้รูปบริบูรณ์ลำพังตัว

มาตรา ๑๐๕ กริทธิพิธิ์แบ่งไม่ได้ คือ กริทธิพิธิ์อันอาจะแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะแห่งกริทธิพิธิ์ กับทงกริทธิพิธิ์ซึ่งตามกฎหมายท่านถือว่าแบ่งไม่ได้

มาตรา ๑๐๖ กริทธิพิธิ์นอกพาดินชย์ ใต้แก้กริทธิพิธิ์เช่นที่ไม่สามารถจะถือเอาได้ และกริทธิพิธิ์ซึ่งมิอาจะให้กันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๐๗ ส่วนควมของกริทธิพิธิ์นั้น คือ ส่วนซึ่งว่าโดยสภาพแห่งกริทธิพิธิ์ หรือโดยจาริตประเพณีแห่งท้องถิ่น ย่อมเป็นสาระสำคัญในความเป็นอยู่ของกริทธิพิธิ์นั้น และไม่อาจะแยกจากกันได้ นอกจากจะทำลาย หรือทำบุบสลาย หรือทำให้กริทธิพิธิ์นั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรง

ใครเป็นเจ้าของกริทธิพิธิ์อันใด ย่อมมิกกรรมสิทธิในบรรดาส่วนควมทงหลายของกริทธิพิธิ์อันนั้น

มาตรา ๑๐๘ ไม่นันต์ นับว่าเป็นส่วนควมกับที่ดินที่ปลูกไม้นัน

ไม่ล้มลุกและธัญญาชาติอื่นจะเก็บเกี่ยวรวงผลได้คราวหนึ่ง หรือหลายคราวต่อปี
ย่อมไม่เป็นส่วนควบกับที่ดินที่ปลูกไม้นั้น

ไม่ล้มลุก และธัญญาชาติ อื่นจะเก็บเกี่ยวรวงผลได้ คราวหนึ่งหรือหลายคราวต่อปี
ย่อมไม่เป็นส่วนควบกับที่ดิน และนับว่าเป็นสิ่งหาวิมพิด้วย

มาตรา ๑๐๙ ทรัพย์ซึ่งติดกับที่ดิน หรือติดกับโรงเรือนเพียงชั่วคราว ย่อมไม่กลายเป็น
เป็นส่วนควบ วิธีอย่างเดียวกันย่อมใช้บังคับแก่โรงเรือนหรือการปลูกสร้างอย่างอื่น อันผู้มี
สิทธิในที่ดินของผู้อื่นใช้สิทธินั้นปลูกทำลงไว้ในที่ดินนั้น

มาตรา ๑๑๐ เครื่องอุปกรณ ได้แก่สิ่งหาวิมพิ ซึ่งโดยปกตินิยมเฉพาะถิ่น
หรือโดยเจตนาชักจูงแห่งผู้เป็นเจ้าของทรัพย์เป็นประธาน ย่อมเป็นของใช้ประจำอยู่กับทรัพย์
เป็นประธานนั้นเป็นอาจัน เพื่อประโยชน์แก่การที่จะจัดดูแล หรือใช้สอย หรือรักษาทรัพย์
เป็นประธานนั้นเอง และเจ้าของทรัพย์ได้นำมาสู่ทรัพย์เป็นประธาน ด้วยนำมาติดต่อหรือปรับ
เข้าไว้ หรือทำโดยประการอื่น ในฐานะเป็นเครื่องใช้ประกอบกับตัวทรัพย์เป็นประธานนั้น

เครื่องอุปกรณเช่นว่านี้ ถึงจะแยกออกจากทรัพย์เป็นประธานชั่วคราวก็ยังไม่ ชาติ
จากเป็นเครื่องอุปกรณของทรัพย์เป็นประธานนั้น

อนึ่ง เครื่องอุปกรณย่อมตกติดไปกับทรัพย์เป็นประธาน เว้นไว้แต่จะได้ออกจาก
จำหน่ายเป็นพิเศษประการอื่น

มาตรา ๑๑๑ ดอกผลทั้งหลายของทรัพย์นั้น มีความหมายดังนี้

(๑) ดอกผลธรรมชาติ กล่าวคือว่า บรรดาสิ่งทั้งปวงซึ่งได้มาเพราะใช้ของนั้นอันเกิด
ขึ้นโดยธรรมชาติของมัน ดังเช่นว่าผลไม้ น้ำมัน ขน และลูกของสัตว์เหล่านั้นย่อมสามารถ
จะถือเอาได้เวลาเมื่อขาดตกออกจากสิ่งนั้น ๆ

(๒) ดอกผลนิติบัญญัติ กล่าวคือว่า ดอกเบี้ย ค่าเช่า ค่าปันผล หรือลาภอื่น ๆ
ที่ได้เป็นครั้งเป็นคราวแก่เจ้าทรัพย์จากผู้อื่นเพื่อที่ได้ใช้ทรัพย์นั้น ดอกผลเหล่านั้นย่อมคำนวณ
และถือเอาได้ตามรายวัน

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๒๑

ลักษณะ ๔

นิติกรรม

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129642

มาตรา ๑๑๒ อันว่านิติกรรมนั้น ได้แก่การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมาย และด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิ

มาตรา ๑๑๓ การใดมีวัตถุประสงค์ เป็นการตั้งห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายกีดกันการพ้นวิสัยกีดกันการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน กีดกันการนั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม

มาตรา ๑๑๔ การใดเป็นการผิดแผกแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมายใด ๆ ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว เพียงแต่เหตุเท่านั้น ท่านว่าการนั้นเป็นโมฆะไม่

มาตรา ๑๑๕ การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมายบังคับไว้ การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๑๖ การใดมิได้เป็นไปตามบทบังคับอันว่าด้วย ความสามารถ ของ บุคคล การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม

หมวด ๒

แสดงเจตนา

มาตรา ๑๑๗ การแสดงเจตนาใด แม้ในใจจริงผู้แสดงจะมีได้เจตนาให้ตนต้องผูกพันตามที่ตนได้แสดงออกมานั้นก็ดี ท่านว่าหาเป็นมูลทำให้การแสดงเจตนาอันนั้นตกเป็นโมฆะไม่ เว้นแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รู้ถึงเจตนาอันซ่อนอยู่ในใจของผู้แสดงนั้น

มาตรา ๓๓๗ การแสดงเจตนาลง ด้วยสมรกับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ท่านว่าเป็น โฆษะ แต่ข้อไม่สมบูรณ์อันนี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก ผู้ทำการโดย สุจริต และต้องเสียหายแต่การแสดงเจตนาลงนั้น

ถ้านิติกรรมอันหนึ่ง ทำด้วยเจตนาจะอำพรางนิติกรรมอีกอันหนึ่งไว้ ท่านให้บังคับ ตามบทบัญญัติของกฎหมายอันว่าด้วยนิติกรรมอำพราง

มาตรา ๓๓๘ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่ง นิติกรรมท่านว่าเป็น โฆษะ แต่ถ้าความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาท เลินเล่ออย่าง ร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนาไว้ ท่านว่าบุคคลนั้นหาอาจจะถือเอาความไม่สมบูรณ์นั้น มาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่

มาตรา ๓๓๙ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือ ทรัพย์สิน ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญนั้นไว้ แสดงเจตนาอย่างนั้นท่านว่าเป็น โฆษะ

มาตรา ๓๔๐ การเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉลก็ดี เพราะข่มขู่ก็ดี ท่านว่าเป็น โฆษะ

ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนา เพราะกลฉ้อฉลของบุคคลภายนอก การจะเป็น โฆษะ ต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ หรือควรจะรู้ถึงกลฉ้อฉลนั้น

ถ้าทำกลฉ้อฉลลงให้เขาบอกล้างการแสดงเจตนา การบอกล้างเช่นนั้น ท่านห้าม มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา ๓๔๑ การอันจะเป็น โฆษะกรรม เพราะกลฉ้อฉลนั้นต่อเมื่อถึงขนาด ซึ่ง ถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลเช่นนั้น การอันนั้นก็จะมิได้ทำขึ้นเลย

มาตรา ๓๔๒ ถ้ากลฉ้อฉลนั้นเป็นแต่เพื่อเหตุ กล่าวคือ ว่าเพียงได้งูใจให้คู่กรณี ฝ่ายหนึ่งยอมรับเอา ซึ่งข้อกำหนดอันหนึ่งก็ยิ่งกว่าที่เขาจะยอมรับโดยปกติไว้ ท่านว่าคู่ กรณีนั้นได้แต่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน จะบอกล้างการอันนั้นเสียทีเดียวหาได้ไม่

มาตรา ๓๔๓ ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่ไขข้อ ความจริง หรือข้อคุณสมบัติอันใดอันหนึ่งอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ นั้น ท่านถือว่าเป็น กลฉ้อฉล หากพิสูจน์ได้ว่าถ้ามิได้นิ่งเสียเช่นนั้น นิติกรรมอันนั้นก็จะมิได้ทำขึ้นเลย

มาตรา ๑๒๕ ถ้าคู่กรณีต่างได้ทำการด้วยกลฉ้อฉลทั้งสองฝ่ายด้วยกัน ท่านว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะหยิบยกข้อฉ้อฉลนั้นขึ้นอ้างเพื่อบอกล้างการนั้น หรือเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนหาได้ไม่

มาตรา ๑๒๖ การข่มขู่ที่จะทำการใดตกเป็นโมฆียะนั้น จะต้องเป็นอันถึงขนาดที่จะบงการใจผู้ถูกข่มขู่ ให้มีมูลต้องกลัวจะเกิดความเสียหายเป็นภัยแก่ตนเอง แก่สกุลแห่งตน หรือแก่ทรัพย์สินของตน เป็นภัยอันใกล้จะถึง และอย่างนั้นร้ายแรงเท่ากับที่จะพึงกลัวต่อการอันเขากระไรเช่นนั้น

มาตรา ๑๒๗ การขู่จะใช้สิทธิอันใดอันหนึ่งตามกฎหมายก็ดี เพียงแต่ความกลัวเพราะนับถือยำเกรงก็ดี ท่านหาจัดว่าเป็นการข่มขู่ไม่

มาตรา ๑๒๘ การข่มขู่ยอมทำให้นิติกรรมเสื่อมเสีย แม้ถึงบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ข่มขู่

มาตรา ๑๒๙ ในการวินิจฉัยคดีสำคัญผิดก็ดี กลฉ้อฉลก็ดี ข่มขู่ก็ดี ท่านให้พิจารณาถึงเพศ อายุ ฐานะ อนามัย และนิสัยใจคอของผู้เจ้าทุกข์ ตลอดจนพฤติการณ์อื่นทั้งปวง อันอาจเป็นน้ำหนักแก่การนั้นด้วย

มาตรา ๑๓๐ การแสดงเจตนา ทำให้แก่บุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ย่อมมีผลนับแต่เวลาที่ไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้นเป็นต้นไป แต่ถ้าบอกออกไปถึงผู้นั้นก่อนแล้วหรือพร้อมกันไว้แสดงเจตนาอันยอมตกเป็นอันไร้ผล

อนึ่ง เมื่อเจตนาได้ส่งไปแล้ว ถึงแม้ว่าในภายหลังผู้แสดงเจตนาจะตาย หรือตกเป็นคนไร้ความสามารถก็ตาม ท่านว่าหาเป็นเหตุทำให้ความสมบูรณ์แห่งการแสดงเจตนาอันเสื่อมเสียไปไม่

มาตรา ๑๓๑ ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อได้รับซึ่งการแสดงเจตนาอัน เป็นผู้เยาว์ก็ดี เป็นผู้ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ดี การแสดงเจตนาอัน ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คู่กรณีนั้น แต่ความชอบท่านมิให้ไว้บังคับ หากปรากฏว่าผู้แทนโดยชอบธรรมได้รู้ด้วยแล้ว

มาตรา ๑๓๒ ในการตีความแสดงเจตนานั้น ท่านให้พึงเล็งถึงเจตนาอันแท้จริง ยิ่งกว่าถ้อยคำจำนวนตามตัวอักษร

หมวด ๓

โมฆะ และ โมฆะกรรม

มาตรา ๑๓๓ อันความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมนั้น ท่านว่าบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย คนหนึ่งคนใดจะกล่าวอ้างชนกก็ได้

มาตรา ๑๓๔ โมฆะกรรมนั้น ไม่อาจให้สัตยาบันแก่กันได้

มาตรา ๑๓๕ ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะ ท่านว่านิติกรรมนั้นย่อม ตกเป็นโมฆะด้วยกันทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่าคู่กรณีได้ เจตนาจะให้ส่วนที่สมบูรณ์นั้นแยกออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้

มาตรา ๑๓๖ การใดเป็นโมฆะกรรม แต่เข้าแบบเป็นนิติกรรมอย่างอื่น โมฆะ กรรมนั้นท่านว่าย่อมเป็นอันสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างอื่นนั้น หากเป็นที่พึงสันนิษ- ฐานได้ว่า ถ้าเดิมที่คู่กรณีได้รู้ว่าการตามจำนวนนั้นไม่สมบูรณ์ ก็คงจะได้ตั้งใจให้สมบูรณ์ เป็นอย่างหลัง

มาตรา ๑๓๗ โมฆะกรรมนั้น ท่านว่าบุคคลที่จะกล่าวต่อไป คือผู้ไร้ความ สามารถหรือผู้ได้ทำการแสดงเจตนาโดยวิปริตก็ดี หรือผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้พิทักษ์ หรือทายาทของบุคคลเช่นว่านั้นก็ดี จะบอกล้างเสียก็ได้

โมฆะกรรมอันหญิงมีสามีได้ทำลงนั้น ท่านว่าสามีจะบอกล้างเสียก็ได้

มาตรา ๑๓๘ โมฆะกรรม เมื่อบอกล้างแล้ว ท่านให้ถือว่าเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก ถ้าบุคคลใดได้รู้หรือควรจะรู้ว่าเป็นโมฆะ เมื่อบอกล้างแล้ว ท่านให้ถือว่าบุคคล นั้นได้รู้ว่าการนั้นไม่สมบูรณ์

ในกรณีนี้ให้ผู้เป็นคู่กรณีได้กลับคืนยังฐานะเดิม และถ้าเป็นพันวิสัยจะให้กลับคืน เช่นนั้นได้ ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้ให้แทน

มาตรา ๑๓๙ ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดตั้งระบุไว้ในมาตรา ๑๓๗ ให้สัตยาบันแก่โมฆิยะกรรม ท่านให้ถือว่ากรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก แต่ขอหาอาจะกระทบกระทั่งถึงสิทธิทั้งหลายของบุคคลภายนอกได้ไม่

มาตรา ๑๔๐ ถ้าผู้กระทำความผิดฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆิยะกรรมนั้น เป็นบุคคล มีตัว กำหนดแน่นอน การนั้นท่านว่ายอมบอกล้างหรือให้สัตยาบันได้ด้วยแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้นั้น

มาตรา ๑๔๑ ในการให้สัตยาบันแก่โมฆิยะกรรมนั้น ท่านว่าสัตยาบันจะสมบูรณ์ก็แต่เมื่อทำให้ภายหลังเวลาที่มูลเหตุให้เป็นโมฆิยะนั้นได้สูญสิ้นไปแล้ว

บุคคลผู้ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ถ้าได้มารู้เห็นซึ่งโมฆิยะกรรมเช่นนั้น เมื่อตนได้กลับเป็นผู้มีความสามารถแล้วจะให้สัตยาบันได้ต่อภายหลังเวลาที่ได้รู้เช่นนั้น

บทบัญญัติความมาในสองวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้ถึงกรณีที่ถูกแทนโดยชอบธรรม หรือผู้พิทักษ์เป็นผู้ให้สัตยาบัน

มาตรา ๑๔๒ ถ้าในภายหลังเวลาอันพึงให้สัตยาบันได้ตามความในมาตราก่อนนั้น มีข้อความจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะกล่าวต่อไปนั้นเกิดขึ้นเกี่ยวกับโมฆิยะกรรมไซ้ ถ้ามิได้แสดงแย้งสงวนสิทธิไว้แจ้งชัดประการใด ท่านให้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน ทั้งนคอ เช่นว่า

(๑) ได้มีการชำระหนี้ อันหากเกิดขึ้นด้วยโมฆิยะกรรมนั้นแล้วสิ้นเชิง หรือแต่บางส่วน

(๒) ได้มีการเรียกทวงให้ชำระหนี้ตามโมฆิยะกรรมนั้นแล้ว

(๓) ได้มีการแปลงหนี้ใหม่

(๔) ได้มีการวางประกันเพื่อหนี้

(๕) ได้มีการโอนซึ่งสิทธิ หรือความรับผิดชอบ อันเกิดแก่โมฆิยะกรรมนั้นสิ้นเชิง หรือแต่บางส่วน

มาตรา ๑๔๓ อันโมฆิยะกรรมนั้น ท่านห้ามมิให้บอกล้างเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่ง นับแต่เวลาที่อาจจะหาให้สัตยาบันได้ อนึ่ง ถ้าเวลาได้ล่วงไปถึงสิบปี นับแต่เมื่อได้ทำโมฆิยะกรรมนั้นแล้ว ก็เป็นอันจะบอกล้างไม่ได้คู่กัน

หมวด ๔

เงื่อนไขและเงื่อนไขเริ่มต้น หรือเวลาสิ้นสุด

มาตรา ๑๔๔ ข้อความใดอันบังคับไว้ให้นิติกรรม เป็นผล ต่อเมื่อ มีเหตุการณ์ อันใดอันหนึ่งชนในอนาคต และไม่แน่นอน ข้อความเช่นนั้นท่านเรียกว่าเงื่อนไข

มาตรา ๑๔๕ นิติกรรมใดมีเงื่อนไขเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนนิติกรรมนั้น ย่อมเป็นผลต่อเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขเป็นเงื่อนไขบังคับหลังนิติกรรมนั้นย่อมสิ้นสุด ในเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว

ถ้าคู่กรณีแห่งนิติกรรมได้แสดงเจตนาไว้ด้วยกันว่าความสำเร็จแห่งเงื่อนไขนั้น ให้มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาใดเวลาหนึ่งก่อนสำเร็จ ก็ให้เป็นไปตามเจตนาเช่นนั้น

มาตรา ๑๔๖ ในระหว่างที่เงื่อนไขยังมีได้สำเร็จนั้น คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแห่งนิติกรรม อันอยู่ในบังคับเงื่อนไขจะต้องคงเว้นไม่ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นທີ່เสื่อมประโยชน์ อันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะพึงได้แต่ความสำเร็จแห่งเงื่อนไขนั้น

มาตรา ๑๔๗ ในระหว่างที่เงื่อนไขยังมีได้สำเร็จนั้น สิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของคู่กรณีมีอย่างไร จะจำหน่าย จะรับมฤตกจะจัดการมรดกกันรักษาหรือจะทำประกันไว้ประการใดตามกฎหมายก็ย่อมทำได้

มาตรา ๑๔๘ ถ้าความสำเร็จแห่งเงื่อนไข จะเป็นทางให้ คู่กรณี ฝ่ายไหน เสียเปรียบ และคู่กรณีฝ่ายนั้นเขาต้อง بذบขีดขวางเสียมิให้สำเร็จได้ด้วยเจตนาทุจริตไซ้ ท่านให้ถือว่าเงื่อนไขอันนั้นเป็นอันได้สำเร็จแล้ว

ถ้าความสำเร็จแห่งเงื่อนไข จะเป็นทางให้ คู่กรณี ฝ่ายไหน ได้เปรียบ และคู่กรณีฝ่ายนั้น ขวนขวายจกทำให้เงื่อนไขนั้นสำเร็จขึ้นด้วยเจตนาทุจริตไซ้ ท่านให้ถือว่าเงื่อนไขนั้นเป็นอันมิได้สำเร็จ

มาตรา ๑๔๘ ถ้าเงื่อนไขได้สำเร็จแล้วแต่ในเวลาทำนิติกรรม หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับหลัง ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ

ถ้าในเวลาทำนิติกรรม เป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่าเงื่อนไขนั้นไม่อาจจะสำเร็จได้ หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับหลัง ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข

ในกรณีดังกล่าวมาในสองวรรคก่อนนี้ ตราบใดที่คู่กรณียังไม่รู้ว่าเงื่อนไขได้สำเร็จแล้ว หรือไม่อาจจะสำเร็จได้ ตราบนั้นท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๑๔๖ และ ๑๔๗ บังคับแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๔๙ นิติกรรมใดมีเงื่อนไขอันไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ดี ขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ดี นิติกรรมนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๕๐ นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับก่อน และเงื่อนไขนั้นเป็นการอันพ้นวิสัย ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับหลัง และเงื่อนไขนั้นเป็นการอันพ้นวิสัย ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข

มาตรา ๑๕๑ นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับก่อน และเป็นเงื่อนไขอันจะสำเร็จได้หรือไม่สุดแล้วแต่ใจของฝ่ายลูกหนี้เท่านั้นไซ้ นิติกรรมนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๕๒ ถ้านิติกรรมมีเงื่อนไขเวลาเริ่มต้นกำหนดไว้ ท่านห้ามมิให้ทรงตามให้ปฏิบัติตามนิติกรรมก่อนถึงเวลากำหนด

ถ้านิติกรรมมีเงื่อนไขเวลาสุดสิ้นกำหนดไว้ ท่านว่านิติกรรมนั้นย่อมสิ้นสุดเมื่อถึงเวลากำหนด

มาตรา ๑๕๓ ถิ่นเงื่อนไขเวลาเริ่มต้น หรือเวลาสุดสิ้นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าย่อมกำหนดไว้ เพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะปรากฏโดยนัยของความแห่งตราสาร หรือโดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่าได้ตั้งใจจะให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายเจ้าหนี้ หรือแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายด้วยกัน

หนึ่ง ประโยชน์แห่งเงื่อนเวลานั้น ฝ่ายใดจะตละเสียก็ได้ แต่การตละนั้นยอมไม่กระทบกระทั่งถึงประโยชน์อันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะพึงได้รับแต่เงื่อนเวลานั้น

มาตรา ๑๕๕ ในกรณีนี้จะกล่าวต่อไปน ท่านห้ามมิให้ฝ่ายลูกหนี้ถือเอาประโยชน์แห่งเงื่อนเวลาเริ่มต้น หรือเวลาสิ้นสุด คือ

- (๑) ถ้าลูกหนี้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย
- (๒) ถ้าลูกหนี้ได้ทำลาย หรือทำให้ลดน้อยถอยลงซึ่งประกันอันได้ให้ไว้
- (๓) ถ้าลูกหนี้ไม่ให้ประกันในเมื่อจำต้องให้

ลักษณะ ๕

ระยะเวลา

มาตรา ๑๕๖ วิธีกำหนดคนับระยะเวลาทั้งปวง ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่งลักษณะนี้ เว้นแต่จะมีกำหนดไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมาย หรือกฎข้อบังคับโดยคำสั่งศาลหรือโดยนิติกรรม

มาตรา ๑๕๗ ระยะเวลาอัน ท่านให้คำนวณเป็นวัน

ถ้าระยะเวลานับเป็นชั่วโมง ท่านว่าระยะเวลาย่อมเริ่มต้นในทันทีนั้น

มาตรา ๑๕๘ ถ้าระยะเวลานับเป็นวันก็ดี สัปดาห์ก็ดี เดือนหรือปีก็ดี ท่านมิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมคำนวณเข้าด้วย เว้นแต่จะเริ่มการในวันนั้นเองตั้งแต่เวลาอันเป็นกำหนดเริ่มทำการงานกันตามประเพณี

มาตรา ๑๕๙ ถ้าระยะเวลานับเป็นสัปดาห์ก็ดี เดือนหรือปีก็ดี ท่านให้คำนวณตามประเพณีในราชการ

ถ้าระยะเวลามีได้กำหนดนับแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ก็ดี วันต้นแห่งเดือนหรือปีก็ดี ท่านว่าระยะเวลาย่อมสุดสิ้นลงในวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่งสัปดาห์ เดือนหรือปีสุดท้ายอันเป็นวันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น ถ้าในระยะเวลานับเป็นเดือนหรือปีนั้นไม่มี วันตรงกันในเดือนสุดท้าย ท่านว่าวันสุดท้ายแห่งเดือนนั้นเป็นวันสุดสิ้นระยะเวลา

มาตรา ๑๖๐ ระยะเวลาขึ้นถ้าผ่อนออกไป ท่านให้นับเอาวันซึ่งต่อจากวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเดิมนั้นเป็นวันต้นแห่งระยะเวลาซึ่งผ่อนออกไป

มาตรา ๑๖๑ ถ้าวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเป็นวันหยุด ซึ่งตามประเพณีตเว้นการทำงาน ท่านให้นับวันที่เริ่มทำงานใหม่เข้าด้วย

มาตรา ๑๖๒ ในทางความ ในทางราชการ และทางค้าขายนั้น วันหมายความว่าเวลาทำการงานตามปกติ

ลักษณะ ๖

อาชญากรรม

มาตรา ๑๖๓ อันติทวิเรียกร้องใดๆ ถ้ามิได้ใช้บังคับเสียภายในระยะเวลาอันกฎหมายกำหนดไว้ ท่านว่าตกเป็นอันขาดอาชญากรรม ห้ามมิให้ฟ้องร้อง

มาตรา ๑๖๔ อันอาชญากรรมนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้มิกำหนดสืบปี

มาตรา ๑๖๕ สิทธิเรียกร้องที่จะกล่าวต่อไปนี้ มีกำหนดอาชญากรรมสองปี คือ

(๑) บุคคลผู้เป็นพ่อค้า ผู้ประกอบหัตถกรรม ผู้เป็นช่างฝีมือ และบุคคลจำพวกประกอบกิจการอุตสาหกรรม เรียกเอาค่าที่ได้ส่งมอบของ ทำของและค่าดูแลกิจการของผู้อื่น รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดรองไป เว้นแต่เป็นการที่ได้ทำเพื่ออุตสาหกรรมของฝ่ายลูกหนี้เอง

(๒) บุคคลผู้ประกอบกิจการ หรือการบำไ้ม เรียกเอาค่าที่ได้ส่งมอบสิ่งอันเป็นผลแห่งกิจการ หรือบำไ้ม เพียงที่เป็นการสำหรับใช้สอยในบ้านเรือนของฝ่ายลูกหนี้

(๓) บุคคลผู้ขนส่งทางรถไฟ ผู้รับบรรทุกของ คนเรือ คนขับรถม้าจ้างและคนเดินหนังสือเรียกเอาค่าโดยสาร ค่าระวาง ค่าเช่า ค่าธรรมเนียม รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดรองไป

(๔) บุคคลผู้เป็นเจ้าของโรงแรม และบุคคลจำพวกที่ค้าในการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม เรียกเอาค่าที่ได้จัดที่พักอาศัยและจัดอาหารให้ หรือค่าการงานอย่างอื่นได้ทำให้แก่แขกอาศัยเพื่อสำเร็จความต้องการ รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดรองไปด้วย

(๕) บุคคลจำพวกที่ขายตัวสละากินแบ่ง เรียกเอาค่าที่ได้ขายตัว เว้นแต่เป็นการที่ได้ส่งมอบตัวเพียงสำหรับให้ขายต่อไป

(๖) บุคคลจำพวกที่ค้าในการให้เช่าสังหาริมทรัพย์เรียกเอาค่าเช่า

(๗) บุคคลซึ่งมิได้เช่าอยู่ในประเภทที่ระบุไว้ในอนุมาตรา

(๘) แต่เป็นผู้ค้าในการดูแลกิจการของผู้อื่น หรือรับทำกรงานต่าง ๆ เรียกเอาสินจ้าง อันจะพึงได้รับในการนั้น รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรรongไปด้วย

(๙) บุคคลผู้รับจ้างใช้กรงานส่วนบุคคล เรียกเอาเงินจ้างค่าจ้างหรือสินจ้างชนิดอื่น เพื่อกกรงานที่ทำ รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรรongไปด้วย กับทั้งนายจ้างเรียกเอาเงินเช่นที่ว่านั้น อันตนได้จ่ายล่วงหน้าให้ไปแล้วนั้นก็ด้วยเหมือนกัน

(๑๐) คนงาน ผู้ช่วยงาน ลูกมือฝึกหัด คนประจำโรงงานหัตถกรรม กรรมกร รายวัน และช่างฝีมือ เรียกเอาเงินจ้าง และเงินอื่นอันได้ตกลงกันว่าจ่ายให้แทน หรือให้เป็นส่วนหนึ่งของเงินจ้าง รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรรongไปกับนายจ้างเรียกเอาเงินเช่นที่ว่านั้น อันตนได้จ่ายล่วงหน้าให้ไปแล้วนั้นก็ด้วยเหมือนกัน

(๑๑) ครูผู้สอนลูกมือฝึกหัด เรียกเอากำนัลและค่ากรงานอย่างอื่น ตามที่ได้ตกลงกันไว้โดยสัญญาลูกมือฝึกหัด รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรรongไปแทนลูกมือฝึกหัดนั้นด้วย

(๑๒) สาธารณสถานการศึกษา ที่ฝึกสอน พิทักษ์รักษาคณเฑาะฐ และเจ้าของสถานของเอกชนอันเป็นที่ทำกรทำนองเช่นว่ามานั้น เรียกเอาค่าศึกษา ค่าที่ได้ทำกรพิทักษ์รักษาคณเฑาะฐ และค่าที่ได้ออกเงินไปเกี่ยวกับกรนั้น ๆ

(๑๓) บุคคลจำพวกที่รับคนเข้าไว้บำรุงเลี้ยง หรือฝึกสอนเรียกเอาค่ากรงานที่ได้ทำไป และค่าที่ได้ออกเงินจ่ายไป ทำนองเช่นระบุไว้ในอนุมาตรา (๑๑)

(๑๔) ครูอาจารย์ เรียกเอาค่าสอน

(๑๕) บุคคลผู้ประกอบกรแพทย์ รวมทั้งศัลยแพทย์ สูติแพทย์ ทันตแพทย์และช่างฟัน และสัตวแพทย์ กับทั้งนางผดุงครรภ์ นางพยาบาล เรียกเอาค่ากรงานที่ได้ทำ รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรรongไปด้วย

(๑๕) หมอความ ทนายความ รวมทั้งบรรดาบุคคลที่ทางราชการได้แต่งตั้ง หรือ อนุญาตให้จัดการเฉพาะบางอย่าง เรียกเอาค่าธรรมเนียม และค่าที่ได้ออกเงินทรวง ไปเพียงที่มีไว้เป็นเงินอันอยู่ในประเภทจะต้องส่งเข้าหยังพระคลัง

(๑๖) บุคคลผู้เป็นคู่ความ เรียกเอาเงินที่ได้จ่ายล่วงหน้าให้แก่ทนายความของตน

(๑๗) บุคคลผู้เป็นพยาน และผู้เกี่ยวข้อง เรียกเอาค่าธรรมเนียมและค่าที่ได้ ออกเงินทรวงไป

สิทธิเรียกร้องเช่นระบุไว้ในวรรค ๑ อนุมาตรา ๑, ๒ และ ๕ นั้น อย่างไรก็ดี ไม่เข้า อยู่ในบังคับอายุความสองปี ท่านให้มีกำหนดอายุความห้าปี

มาตรา ๑๖๖ ในการเรียกเอาดอกเบี้ยค้างส่งก็ดี เรียกเอาจำนวนเงินอันพึงส่ง นอกจากดอกเบี้ย เพื่อชดเชย ทุนคืนเป็นงวดๆ นั้นก็ดี ในการเรียกเอาค่าเช่าทรัพย์สิน ค้างส่งนอกจากที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๕ วรรค ๑ อนุมาตรา ๖ นั้นก็ดี ในการเรียกเอา เงินค้างจ่าย คือ เงินปี เงินเดือน เงินเบี้ยบำนาญ เงินค่าบำรุงรักษา และเงินอื่นๆ บรรดาที่กำหนดจ่ายเป็นระยะเวลาหนึ่งก็ดี สิทธิเรียกร้องเหล่านี้ ท่านให้มีกำหนดอายุความ ห้าปี

มาตรา ๑๖๗ สิทธิเรียกร้องของรัฐบาลเพื่อเอาค่าภาษีอากร ท่านให้มีกำหนดอายุ ความสิบปี เรียกเพื่อเป็นอย่างอื่นท่านให้บังคับตามบทบัญญัติตามมาตราก่อนนี้

มาตรา ๑๖๘ สิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดยคำพิพากษาขั้นที่สุดของศาลก็ดี โดยคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการก็ดี โดยประนีประนอมยอมความก็ดี ท่านให้มีกำหนด อายุความสิบปี แม้ทั้งที่เป็นประเภทอันอยู่ในบังคับอายุความกำหนดคน้อยกว่านั้น

มาตรา ๑๖๙ อันอายุความนั้น ท่านให้นับเริ่มแต่ขณะที่จะอาจบังคับสิทธิเรียกร้อง ได้เป็นต้นไป ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องเพื่อให้งดเว้นการอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านให้นับอายุ ความเริ่มแต่เวลาแรกที่ละเมิดสิทธินั้นเป็นต้นไป

มาตรา ๑๗๐ ถ้าเจ้าหนี้อยู่ในฐานะที่จะทวงถามให้ชำระหนี้ได้ จนกว่าจะได้บอก กล่าวแก่ลูกหนี้ก่อนไซ้ ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่เวลาแรกที่อาจส่งคำบอกกล่าวได้

ถ้าลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ จนกว่าระยะเวลาอันหนึ่งอันใดจะได้ล่วงพ้นไปแล้ว นับว่าแต่เวลาที่ได้ออกกล่าวนั้นไว้ ท่านยังมีให้เริ่มนับอายุความจนกว่าระยะเวลานั้นจะได้สิ้นไปแล้ว

มาตรา ๑๗๑ ถ้าสิทธิเรียกร้องจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่ออาศัยการที่เจ้าหนี้สิทธิบอกกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่ครั้งแรกที่จะอาจบอกกล่าวได้

มาตรา ๑๗๒ ถ้าลูกหนี้รับสภาพต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียกร้องด้วยท่าหนึ่งสี่รับสภาพให้ก็ตาม ด้วยใช้เงินให้บางส่วน ด้วยส่งดอกเบี้ย หรือด้วยให้ประกันก็ตาม หรือทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันปราศจากเคลือบคลุมสงสัยตระหนักเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพตามสิทธิเรียกร้องนั้นก็ตาม ท่านว่าอายุความย่อมระงับหยุดลง

มาตรา ๑๗๓ ถ้าเจ้าหนี้ฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องก็ดี เพื่อให้ใช้หนี้ตามสิทธิเรียกร้องก็ดี หรือทำการอื่นใดอันนับว่ามีผลเป็นอย่างเดียวกัน เช่นยื่นคำร้องขอพิทักษ์หนี้ในคดีล้มละลาย หรือมอบคดีให้อนุญาตตุลาการพิจารณากฎี ท่านว่าอายุความย่อมระงับหยุดลง

มาตรา ๑๗๔ การฟ้องคดี ท่านไม่นับว่าเป็นเหตุให้อายุความระงับหยุดลง หากว่าคดีนั้นได้ถอนเสีย ละทิ้งเสีย หรือต้องยกฟ้อง

มาตรา ๑๗๕ เมื่อฟ้องคดียังศาลแล้ว อายุความย่อมระงับหยุดอยู่จนกว่าคดีนั้นจะได้วินิจฉัยถึงที่สุด หรือเสร็จไปเป็นประการอื่น

มาตรา ๑๗๖ ถ้าศาลยกคดีเสียเพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจศาล และกำหนดอายุความสิ้นไปแล้วในระหว่างพิจารณากฎี หรือจะสิ้นสุดลงในระหว่างทบทวนภายหลังที่ได้พิพากษาคดีถึงที่สุดก็ดี ท่านให้ขยายอายุความนั้น ออกไปถึงทบทวน ภายหลังคำพิพากษานั้น

มาตรา ๑๗๗ การยื่นคำร้องขอพิทักษ์หนี้ในคดีล้มละลาย ท่านไม่นับว่าเป็นเหตุให้อายุความระงับหยุดลง หากว่าใบพิทักษ์หนี้นั้นได้ถอนเสีย ละทิ้งเสีย หรือต้องยกเสียแล้ว

มาตรา ๑๗๘ ในการพิทักษ์หนี้ในคดีล้มละลายนั้น อายุความระงับหยุดอยู่จนกว่าจะยกเลิกการล้มละลาย หรือจนกว่าจะเฉลี่ยทรัพย์สินได้เป็นครั้งแรก

ถ้ามีเงินจำนวนใดก็ได้ เพราะข้อพิพาทนั้นหรือสิทธิเรียกร้องยังเป็นที่โต้แย้งอยู่
อายุความก็คงจะสะดุดหยุดอยู่จนกว่าจะได้วินิจฉัยข้อพิพาท หรือสิทธิเรียกร้องนั้นเสร็จ
ถึงที่สุด

มาตรา ๑๗๘ ในกรณีที่มอบให้อนุญาตตุลาการพิจารณา ท่านให้รับบทบัญญัติ
มาตรา ๑๗๔ มาตรา ๑๗๕ และ ๑๗๖ บังคับอนุโลมตามควร

มาตรา ๑๗๙ เจ้าหนี้จะได้รับใช้เงินเป็นคราว ๆ ตามมูลแห่งหนี้ มีสิทธิที่จะให้
ลูกหนี้ทำหนังสือรับสภาพหนี้ในเวลาหนึ่งเวลาใด ก่อนอายุความครบบริบูรณ์ เพื่อเป็น
หลักฐานว่าอายุความสะดุดหยุดลง

มาตรา ๑๘๐ เมื่ออายุความสะดุดหยุดลงแล้ว ระยะเวลาที่ไต่ลงไปก่อนนั้นย่อม
ไม่นับเข้าในอายุความ

เมื่อเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงนั้นสุดสิ้นเวลาใด ท่านให้เริ่มนับอายุความ
ขึ้นใหม่แต่เวลานั้นสืบไป

มาตรา ๑๘๑ อันอายุความ เมื่อครบกำหนดบริบูรณ์แล้ว ย่อมให้ผลย้อนหลัง
จนถึงวันที่เริ่มนับอายุความ

มาตรา ๑๘๒ ถ้าเวลาหนึ่งเวลาใดหกเดือนก่อนอายุความ ครบกำหนดนั้น ผู้เยาว์
กิต্ত หรือบุคคลวิกลจริตอันศาลจะได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือหาไม่กิต্ত มิได้มี
ผู้แทนโดยชอบธรรมไว้ ท่านว่าอายุความอันให้โทษแก่บุคคลเช่นนั้นยังไม่ครบบริบูรณ์
จนกว่าจะสิ้นเวลาหนึ่ง นับแต่วันที่บุคคลนั้นได้ถึงความสามารถเต็มภูมิ หรือนับแต่เวลา
เมื่อความที่ขาดตัวผู้แทนโดยชอบธรรมอยู่นั้นได้สิ้นไปแล้ว

มาตรา ๑๘๓ ในส่วนสิทธิของผู้เยาว์ หรือบุคคลวิกลจริตไม่ว่าศาลจะได้สั่งให้เป็น
คนไร้ความสามารถหรือหาไม่ อันจะว่ากล่าวเขาแก่ผู้แทนโดยชอบธรรมของตนนั้น อายุความ
ไม่ครบบริบูรณ์จนกว่าจะพ้นปีหนึ่งภายหลังจากที่บุคคลนั้นได้ถึงความสามารถเต็มภูมิ หรือจน
กว่าจะได้มีผู้แทนโดยชอบธรรมขึ้นใหม่

วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้ใช้ตลอดถึงสิทธิของบุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถ อันจะ
ว่ากล่าวเขาแก่ผู้พิทักษ์ของตนด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๘๕ สิทธิเรียกร้องระหว่างสามีภริยา อายุความไม่ครบบริบูรณ์จนกว่าจะขาดจากสามีภริยากันแล้วมีหนึ่ง

มาตรา ๑๘๖ อายุความแห่งสิทธิเรียกร้อง อันมีอยู่เป็นคนหรือเป็นโทษแก่บุคคล เมื่อเวลาตายนั้น ถ้าจะขาดลงภายในเวลาที่ต่ำกว่ามีหนึ่งนับแต่วันตายไซ้ ท่านให้ขยายอายุความนั้นออกไปเป็นมีหนึ่งนับแต่วันตาย

มาตรา ๑๘๗ ถ้าในเวลาที่อายุความจะสุดสิ้นลงนั้น มีเหตุสุดวิสัยมากัดกันมิให้เจ้าหนี้สามารถทำให้อายุความระงับลงได้ไซ้ ท่านว่าอายุความนั้นยังไม่ครบบริบูรณ์จนกว่าจะพ้นเวลาสามสิบวัน นับแต่วันที่อุปสรรคเช่นนั้นได้สูญสิ้นไป

มาตรา ๑๘๘ เมื่อกำหนดอายุความได้ล่วงพ้นไปแล้ว ฝ่ายลูกหนี้ชอบที่จะบอกปิดการชำระหนี้ได้

ถ้ามีการชำระหนี้เช่นใด ๆ ไปตามสิทธิเรียกร้องอันขาดอายุความแล้วเป็นราคามากน้อยเท่าใด ท่านว่าจะเรียกคืนหาได้ไม่ ถึงแม้ว่าการชำระหนี้นั้นจะได้ทำไป เพราะไม่รู้ กำหนดอายุความก็เรียกคืนไม่ได้

วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้ใช้ตลอดถึงการรับสภาพความผิดโดยสัญญา และการที่ลูกหนี้ให้ประกันด้วย

มาตรา ๑๘๙ เหตุที่สิทธิเรียกร้องขาดอายุความ ย่อมไม่ห้ามผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ หรือผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินหรือเจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สิน อันตนได้ยึดถือไว้ในการใช้สิทธิบังคับจากทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรือยึดถือไว้แล้ว แต่เมื่อใช้สิทธิอันนี้ ท่านห้ามมิให้เจ้าหนี้คิดเอาดอกเบี้ยที่ค้างกว่าหาบั้นไป

มาตรา ๑๙๐ เมื่อสิทธิเรียกร้องในส่วนที่ประธานขาดอายุความแล้ว สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ส่วนที่เป็นอุปกรณอันต้องอาศัยส่วนที่เป็นประธานนั้น ก็ตกเป็นอันขาดอายุความตามกันไปด้วย แม้ถึงว่าอายุความอันพึงใช้เฉพาะแก่สิทธิเรียกร้องส่วนอุปกรณ อันนั้นจะยังไม่ครบบริบูรณ์ก็ตาม

มาตรา ๑๙๑ อายุความที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น ผู้ใดหาอาจะขยายออกหรือย่อเข้าได้ไม่

มาตรา ๑๘๒ ประโยชน์แห่งอายุความนั้น จะขาดเสียได้ต่อเมื่ออายุความครบ
บริบูรณ์แล้ว แต่การที่ละเลยเช่นนี้ยอมไม่ลบล้างสิทธิของบุคคลภายนอก

อนึ่ง การที่ลูกหนี้ของตนละเลยซึ่งอายุความนั้น ย่อมไม่ลบล้างสิทธิของผู้ค้าประกัน

มาตรา ๑๘๓ เมื่อไม่ได้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ท่านว่าศาลจะอ้างเอาอายุ
ความมาเป็นมูลยกฟ้องไม่ได้

บรรพ ๒

๕
หน

ลักษณะ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

หมวด ๑

๕
วัตถุแห่งหน

มาตรา ๑๘๔ ด้วยอำนาจแห่งมุลหน เจ้าหนยอมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนชำระหนได้ อนึ่ง การชำระหนด้วยวงเงินการอันใดอันหนกยอมมิได้

มาตรา ๑๘๕ เมื่อทรวัยซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนนั้นได้ระบุไว้แต่เพียงเป็นประเภท และถ้าตามสภาพแห่งนิติกรรม หรือตามเจตนาของคู่กรณีไม่อาจจะกำหนดไว้ว่า ทรวัยนั้นจะพึงเป็นชนิดอย่างไรไว้ ท่านว่าลูกหนจะต้องส่งมอบทรวัยชนิดปานกลาง

ถ้าลูกหนได้กระทำการอันตนจะพึงต้องทำเพื่อส่งมอบทรวัย สิ่งนั้นทุกประการแล้วก็ดี หรือถ้าลูกหนได้เลือกกำหนดทรวัยที่จะส่งมอบแล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหนกต ท่านว่าทรวัยนั้นจึงเป็นวัตถุแห่งหนจำเดิมแต่เวลานั้นไป

มาตรา ๑๘๖ ถ้าหนเงินได้แสดงไว้เป็นเงินต่างประเทศ ท่านว่าจะส่งไว้เป็นเงินไทยก็ได้

การเปลี่ยนเงินนั้น ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ สถานที่และในเวลาที่ใช้เงิน

มาตรา ๑๘๗ ถ้าหนเงินจะพึงส่งไว้ด้วยเงินตราชนิดหนึ่ง ชนิดใดโดยเฉพาะ อันเป็นชนิดที่ยกเลิกไม่ใช้กันแล้วในเวลาที่จะต้องส่งเงินไว้หนนั้นไว้ การส่งไว้เงินท่าน ให้ถือเสมือนหนึ่งว่า มิได้ระบุไว้ให้ใช้เป็นเงินตราชนิดนั้น

มาตรา ๑๘๘ ถ้าการอันมีกำหนดพึงกระทำเพื่อชำระหนนั้นมีหลายอย่าง แต่จะต้องกระทำเพียงการใดการหนึ่งแต่อย่างเดียวไว้ ท่านว่าสิทธิจะเลือกทำการอย่างใดนั้นตกอยู่แก่ฝ่ายลูกหน เว้นแต่จะได้ตกลงกันกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๙๘ การเลือกกันนี้ท่านให้ทำด้วยแสดงเจตนาแก่ผู้กรณอีกฝ่ายหนึ่ง
การชำระหนี้ได้เลือกทำเป็นอย่างใดแล้ว ท่านให้ถือว่าอย่างนั้นอย่างเดียวเป็นการ
ชำระหนี้อันกำหนดให้กระทำแต่ต้นมา

มาตรา ๒๐๐ ถ้าจะต้องเลือกภายในระยะเวลาอันมีกำหนด และฝ่ายที่มีสิทธิจะเลือก
มิได้เลือกภายในระยะเวลานั้นไว้ ท่านว่าสิทธิที่จะเลือกนั้นย่อมตกไปอยู่แก่อีกฝ่ายหนึ่ง

ถ้ามิได้กำหนดระยะเวลาให้เลือกไว้ เมื่อถึงกำหนดชำระ ฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือก
อาจกำหนดเวลาพอสมควรแก่เหตุ และบอกกล่าวให้ฝ่ายโน้นใช้สิทธิเลือกภายในเวลาอันนั้น

มาตรา ๒๐๑ ถ้าบุคคลภายนอกจะพึงเป็นผู้เลือก ท่านให้กระทำด้วยแสดงเจตนา
แก่ลูกหนี้และลูกหนี้จะต้องแจ้งความนั้นแก่เจ้าหนี้

ถ้าบุคคลภายนอกนั้นไม่อาจจะเลือกได้ก็ดี หรือไม่เต็มใจจะเลือกก็ดี ท่านว่าสิทธิ
ที่จะเลือกตกไปอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้

มาตรา ๒๐๒ ถ้าการอันจะพึงต้องทำเพื่อชำระหนี้นั้นมีหลายอย่าง และอย่างใด
อย่างหนึ่งตกเป็นอันพ้นวิสัยจะทำได้มาแต่ต้นก็ดี หรือกลายเป็นพ้นวิสัยในภายหลังก็ดี ท่านให้
จำกัดหนี้ไว้เพียงการชำระหนี้อย่างอื่นที่ไม่พ้นวิสัย อนึ่ง การจำกัดอันยอมไม่เกิดมีขึ้น
หากว่าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะ
เลือกนั้นต้องรับผิดชอบ

หมวด ๒

ผลแห่งหนี้

ส่วนที่ ๑

การไม่ชำระหนี้

มาตรา ๒๐๓ ถ้าเวลาอันจะพึงชำระหนี้ไม่ได้กำหนดลงไว้ หรือจะอนุมานจาก
พฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ไว้ ท่านว่าเจ้าหนี้ย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และฝ่าย
ลูกหนี้ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันคู่กัน

ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่หากกรณีเป็นทั้งสองฝ่าย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นหาได้ไม่ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได้

มาตรา ๒๐๔ ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และภายหลังแต่นั้นเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ไซ้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเขาเตือนแล้ว

ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไปตามวันแห่งประเพณี และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมีพักต้องเตือนเลย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้จากจำนวนนับได้โดยประเพณีนับแต่วันที่ได้ออกกล่าว

มาตรา ๒๐๕ ตราบใดการชำระหนี้ยังมีได้กระทำการเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ตราบนั้นลูกหนี้ยังหาได้ชื่อว่าผิดนัดไม่

มาตรา ๒๐๖ ในกรณีหนอนเกิดแต่มูลละเมิด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำละเมิด

มาตรา ๒๐๗ ถ้าลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้ และเจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด

มาตรา ๒๐๘ การชำระหนี้จะให้สำเร็จผลเป็นอย่างใด ลูกหนี้จะต้องขอปฏิบัติการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้เป็นอย่างนั้นโดยตรง

แต่ถ้าเจ้าหนี้ได้แสดงแก่ลูกหนี้ว่า จะไม่รับชำระหนี้ก็ดี หรือเพิกถอนชำระหนี้ จำเป็นที่เจ้าหนี้จะต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนก็ดี ลูกหนี้จะบอกกล่าวแก่เจ้าหนี้ว่า ได้เตรียมการที่จะชำระหนี้พร้อมเสร็จแล้ว ให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แทนกันว่าเป็นการเพียงพอแล้ว ในกรณีเช่นนี้ท่านว่าคำบอกกล่าวของลูกหนี้นั้นก็เสมือนกับคำขอปฏิบัติการชำระหนี้

มาตรา ๒๐๙ ถ้าได้กำหนดเวลาไว้เป็นแน่นอนเพื่อให้เจ้าหนี้กระทำการอันใด ท่านว่าที่จะขอปฏิบัติการชำระหนี้จะต้องทำก่แต่เมื่อเจ้าหนี้ทำการอันนั้นภายในเวลากำหนด

มาตรา ๒๑๐ ถ้าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้ส่วนของตนต่อเมื่อเจ้าหนี้ชำระหนี้ตอบแทนด้วยไซ้ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้จะได้เตรียมพร้อมที่จะรับชำระหนี้ตามทีลูกหนี้ขอปฏิบัติมาแล้วก็ตาม หากไม่เสนอที่จะทำการชำระหนี้ตอบแทนตามที่จะต้องทำ เจ้าหนี้ก็เป็นอันได้ชื่อว่าผิดนัด

มาตรา ๒๑๑ ในเวลาที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติตามชำระหนี้บังคับ หรือในเวลาที่กำหนดไว้ให้เจ้าหนี้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยกรณีที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐๙ นั้นก็ดี ถ้าลูกหนี้มิได้อยู่ในฐานะที่จะสามารถชำระหนี้ได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้หาผิดนัดไม่

มาตรา ๒๑๒ ถ้ามิได้กำหนดเวลาชำระหนี้บังคับ หรือถ้าลูกหนี้มีสิทธิที่จะชำระหนี้ได้ก่อนเวลากำหนดก็ดี การที่เจ้าหนี้มีเหตุขัดข้องชั่วคราวไม่อาจรับชำระหนี้ที่เขาขอปฏิบัติตามแก่ตนได้นั้นหาทำให้เจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดไม่ เว้นแต่ลูกหนี้จะได้บอกกล่าวการชำระหนี้ล่วงหน้าโดยเวลาอันสมควร

มาตรา ๒๑๓ ถ้าลูกหนี้จะเสียค่าใช้จ่ายไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้

เมื่อสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ได้ ถ้าผู้ตั้งแห่งหนี้เป็นอันให้กระทำการอันหนึ่งอันใด เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับให้บุคคลภายนอกกระทำการอันนั้นโดยให้ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่ายให้ก็ได้ แต่ถ้าวัดผู้ตั้งแห่งหนี้เป็นอันให้กระทำการอันใดอย่างหนึ่งไว้ ศาลจะสั่งให้ถือเอาตามคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ก็ได้

ส่วนหนี้ซึ่งมีวัตถุเป็นอันจะไต่สวนการอันใด เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้หรือถอนการที่ได้กระทำลงแล้วนั้นโดยให้ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่าย และให้จัดการอันควรเพื่อถ่วงดุลหนี้ด้วยก็ได้

อนึ่ง บทบัญญัติในวรรคทั้งหลายที่กล่าวมาก่อนนี้ หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิที่จะเรียกเอาค่าเสียหายไม่

มาตรา ๒๑๔ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๑๓ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย

มาตรา ๒๑๕ เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ไซ้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้

๑ มาตรา ๒๑๔ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย

มาตรานี้ถูกยกเลิกและมีบัญญัติใหม่โดยมาตรา ๓ แห่ง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๘ มีข้อความดังนี้

มาตรา ๒๑๖ ถ้าโดยเหตุฉฉฉฉฉ การชำระหนี้กลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะบอกมัดไม่รับชำระหนี้ และจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ก็ได้

มาตรา ๒๑๗ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายบรรดาที่เกิดขึ้นแต่ความประมาทเลินเล่อในระหว่างเวลาที่ตนผิดนัด ทั้งจะต้องรับผิดชอบในการที่การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยเพราะอุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่ผิดนัดนั้นด้วย เว้นแต่ความเสียหายนั้น ถึงแม้ว่าตนจะได้ชำระหนี้ทันเวลากำหนดก็จะต้องเกิดมีอยู่ขึ้นเอง

มาตรา ๒๑๘ ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยจะทำได้ เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไว้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหม ทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อค่าเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้

ในกรณีที่การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยแต่เพียงบางส่วน ถ้าหากว่าส่วนที่ยังเป็นพันธวิสัยจะทำได้นั้น จะเป็นอันไร้ประโยชน์ แก่เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะไม่ยอมรับชำระหนี้ส่วนที่ยังเป็นพันธวิสัยจะทำได้นั้น แล้วจะเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้เสียทั้งหมดทีเดียวก็ได้

มาตรา ๒๑๙ ถ้าการชำระหนี้ กลายเป็น พันธวิสัย เพราะพฤติการณ์ อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ใดก่อนหนี้ และซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบนั้นไว้ ท่านว่าลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้

ถ้าภายหลังที่ใดก่อนหนี้แล้วนั้น ลูกหนี้กลายเป็นคนไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ไว้ ท่านให้ถือเสมือนว่าเป็นพฤติการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้ตกเป็นอันพันธวิสัยฉะนั้น

มาตรา ๒๒๐ ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในความผิดของตัวแทนแห่งตนกับทั้งของบุคคลที่ตนใช้ในการชำระหนี้ โดยขนาดเสมอกับว่าเป็นความผิดของตนเองฉะนั้น แต่บทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๗๓ หาใช้บังคับแก่กรณีเช่นนั้นด้วยไม่

มาตรา ๒๒๑ หนี้เงินอันต้องเสียดอกเบี้ยนั้น ท่านว่าจะคิดดอกเบี้ยในระหว่างที่เจ้าหนี้ผิดนัดหาได้ไม่

มาตรา ๒๒๒ การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อค่าเสียหาย เช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้

เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแก่พฤติการณ์พิเศษ หากว่าผู้กระทำความผิดได้คาดเห็นหรือควรจะได้ คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว

มาตรา ๒๒๓ ถ้าฝ่ายผู้เสียหายได้มีส่วนทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ก่อให้เกิดความเสียหายด้วยซ้ำ ท่านว่าหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อสำคัญก็คือว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร

วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้ใช้ แม้ทั้งที่ความผิดของฝ่ายผู้เสียหายจะมีแต่เพียงละเลยไม่เตือนลูกหนให้รู้สึกถึงอันตรายแห่งการเสียหายอันเป็นอย่างร้ายแรงผิดปกติ ซึ่งลูกหนไม่รู้หรือไม่อาจจะรู้ได้ หรือเพียงแต่ละเลยไม่บำบับัดบ้อง หรือบรรเทาความเสียหายนั้นด้วยหนึ่ง บทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๒๐ นั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๒๔ หนี้เงินนี้ ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดถึงต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกจาวานั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้

มาตรา ๒๒๕ ถ้าลูกหนี้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อระงับเหตุอันได้เสื่อมเสียไประหว่างผิดนัดก็ หรือวัตถุล่มไม่อาจส่งมอบได้เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกิดขึ้นระหว่างผิดนัดก็ ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนที่จะต้องใช้เป็นค่าสินไหมทดแทน คิดตั้งแต่เวลาอันเป็นฐานที่แห่งการกะประมาณราคานั้นก็ได้ วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่ลูกหนี้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อการที่ระงับเหตุตกต่ำ เพราะวัตถุนั้นเสื่อมเสียลงในระหว่างเวลาที่ผิดนัดนั้นด้วย

ส่วนที่ ๒
รับช่วงสิทธิ

มาตรา ๒๒๖ บุคคลผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ ชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลาย บรรดาที่เจ้าหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้ รวมทั้งประกันแห่งหนี้ที่ได้ในนามของตนเอง

ช่วงทรัพย์ ได้แก่เอาทรัพย์สินอันหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์สินอีกอันหนึ่งในฐานะนิติบัญญัติอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินอันก่อน

มาตรา ๒๒๗ เมื่อเจ้าหนี้ได้รับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเต็มตามราคาทรัพย์สินหรือสิทธิซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้แล้ว ท่านว่าลูกหนี้ย่อมเข้าฐานะเป็นผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้อันเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่น ๆ ด้วยอำนาจกฎหมาย

มาตรา ๒๒๘ ถ้าพฤติการณ์ซึ่งทำให้การชำระหนี้เป็นอันพ้นวิสัยนั้น เป็นผลให้ลูกหนี้ได้มาซึ่งของแทนที่ หรือได้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อทรัพย์สินอันจะพึงได้แก่อนั้น ก็ ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ส่งมอบของแทนที่ที่ได้รับไว้ หรือจะเข้าเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเสียเองก็ได้

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เพราะการไม่ชำระหนี้และถ้าใช้สิทธิอันดังกล่าวไว้ได้ในวรรคต้นไว้ ค่าสินไหมทดแทนอันจะพึงใช้แก่เจ้าหนี้นั้น ย่อมลดจำนวนลงเพียงเสมอราคาแห่งของแทนที่ซึ่งลูกหนี้ได้รับไว้ หรือเสมอจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ลูกหนี้จะเรียกร้องได้นั้น

มาตรา ๒๒๙ การรับช่วงสิทธิย่อมมีขึ้นด้วยอำนาจกฎหมาย และย่อมสำเร็จเป็นประโยชน์แก่บุคคลซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้เอง และมาใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนอื่นหนึ่ง ผู้มีสิทธิจะได้รับใช้หนี้ก่อนตน เพราะเขามีบุริมสิทธิหรือมีสิทธิจำนำจำนอง

(๒) บุคคลผู้ได้ไปซึ่งอสังหาริมทรัพย์ใด และเอาเงินราคาค่าซื้อให้แก่ผู้รับจำนองทรัพย์สินนั้นเสร็จไป

(๓) บุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่น หรือเพื่อผู้อื่นในอันจะต้องใช้หนี้ มีส่วนได้เสียด้วยในการใช้หนี้ และเข้าใช้หนี้

มาตรา ๒๓๐ ถ้าในการที่เจ้าหนี้ นำบังคับยึดทรัพย์อันหนึ่งอันใดของลูกหนี้ บุคคลผู้ใดจะต้องเสียภัยเสียสิทธิในทรัพย์อันนั้นเพราะการบังคับยึดทรัพย์ไว้ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นมีสิทธิจะเข้าใช้หนี้เสียแทนได้ อนึ่ง ผู้ครองทรัพย์อันหนึ่งอันใด ถ้าจะต้องเสียภัยเสียสิทธิครองทรัพย์นั้นไปเพราะการบังคับยึดทรัพย์ ก็ย่อมมีสิทธิจะทำได้เช่นเดียวกับที่เจ้าหนี้

ถ้าบุคคลภายนอกผู้ใดมาใช้หนี้แทนจนเป็นที่พอใจของเจ้าหนี้แล้ว บุคคลผู้นั้นย่อมเข้ารับของสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ แต่สิทธิเรียกร้องอันนั้นจะบังคับให้เป็นที่สุดเสียแก่เจ้าหนี้หรือไม่

มาตรา ๒๓๑ ถ้าทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรืออยู่ในบังคับบุริมสิทธิประการอื่นนั้น เป็นทรัพย์อันใดเอาประกันภัยไว้ไซ้ ท่านว่าสิทธิจำนอง จำนำ หรือบุริมสิทธิอย่างอื่นนั้นย่อมครอบไปถึงสิทธิที่จะเรียกร้องเอาแก่ผู้รับประกันภัยด้วย

ในกรณีที่เป็นอย่างสิทธิตามทรัพย์ ถ้าผู้รับประกันภัยได้รู้ หรือควรจะรู้ว่ามีจำนอง หรือบุริมสิทธิอย่างอื่นไว้ ท่านยังมีให้ผู้รับประกันภัยใช้เงินให้แก่ผู้เอาประกันภัย จนกว่าจะได้บอกกล่าวเจตนาเช่นนั้นไปยังผู้รับจำนอง หรือเจ้าหนี้มีบุริมสิทธิคนอื่นแล้ว และมีได้รับค่าคัดค้านการที่จะใช้เงินนั้นมาภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันบอกกล่าว แต่สิทธิอย่างใด ๆ ที่ได้ไปจดทะเบียน ณ หอทะเบียนที่ดินนั้น ท่านให้ถือว่าเป็นอันรู้ถึงผู้รับประกันภัย วิธีเดียวกันที่ท่านให้ใช้ตลอดถึงการจำนองสังหาริมทรัพย์ที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้นั้นด้วย

ในกรณีที่เป็นอย่างสิทธิตามทรัพย์ ผู้รับประกันภัยจะใช้เงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยโดยตรงก็ได้ เว้นแต่ตนจะได้รู้ หรือควรจะรู้ว่าเป็นอันรู้ถึงผู้รับประกันภัย วิธีเดียวกันอย่างอื่น

ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ ถ้าทรัพย์สินอันใดเอาประกันภัยไว้จนได้คืนมาหรือได้จัดของแทนให้

วิธีเดียวกันที่ท่านให้โอนโฉมใช้บังคับแก่กรณีบังคับขอ กับทั้งกรณีที่ต้องใช้ค่าเสียหายอันควรจะได้นั้นแก่เจ้าของทรัพย์สิน เพราะเหตุทรัพย์สินทำลาย หรือบุบสลายนั้นด้วย

มาตรา ๒๓๒ ถ้าตามความในมาตราก่อนนี้เป็นอันว่าจะเอาเงินจำนวนหนึ่งให้แทนทรัพย์สินที่ทำลาย หรือบุบสลายไว้ เงินจำนวนนั้นท่านยังมีให้ส่งมอบแก่ผู้รับจ้างของ ผู้รับจ้างนำ หรือเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิคนอื่น ก่อนที่หนี้จะได้เอาทรัพย์สินเป็นประกันไว้วันนั้นจะถึงกำหนด และถ้าผู้กรณีไม่สามารถจะตกลงกับลูกหนี้ได้ไซ้ ท่านว่าต่างฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้นำเงินจำนวนนั้นไปวางไว้ ณ สำนักงานวางทรัพย์สินเพื่อประโยชน์อันร่วมกันเว้นแต่ลูกหนี้จะหาประกันให้ได้ตามสมควร

ส่วนที่ ๓

การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

มาตรา ๒๓๓ ถ้าลูกหนี้ขัดขืนไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้อง หรือเพิกเฉยเสียไม่ใช้สิทธิเรียกร้อง เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทนลูกหนี้เพื่อบังคับสิทธิของตนในมูลหนี้ก็ได้ เว้นแต่ในข้อที่เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้

มาตรา ๒๓๔ เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้นั้นจะต้องขอหมายเรียกลูกหนี้มาในคดีนั้นด้วย

มาตรา ๒๓๕ เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เรียกเงินเต็มจำนวนที่ยังค้างชำระแก่ลูกหนี้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนก็ได้ ถ้าจำเลยยอมให้เงินเพียงเท่าจำนวนที่ลูกหนี้เดิมค้างชำระแก่เจ้าหนี้นั้น คดีก็เป็นเสร็จกันไป แต่ถ้าลูกหนี้เดิมได้ชำระเป็นโจทก์ด้วยลูกหนี้เดิมจะขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาต่อไป ในส่วนที่จำนวนเงินที่ยังเหลือติดค้างอยู่ก็ได้

แต่อย่างไรก็ดี ท่านมิให้เจ้าหนี้ได้รับมากไปกว่าจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนนั้นเลย

มาตรา ๒๓๖ จำเลยมีข้อต่อสู้กับลูกหนี้เดิมอยู่อย่างใด ๆ ท่านว่าจะยกข้อต่อสู้เจ้าหนี้ได้ทั้งนั้น เว้นแต่ข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อยนฟ้องแล้ว

ส่วนที่ ๔

เพิกถอนการฉ้อฉล

มาตรา ๒๓๗ เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำการตั้งอยู่ว่าจะเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความชอบนั้นมิให้ใช้บังคับถ้าปรากฏว่าในเวลาที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลากงออกแต่การนั้นมีรู้เท่าถึงข้อความจริง อันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสน่हांท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้

บทบัญญัติดังกล่าวในวรรคก่อนนั้น ท่านมิให้ใช้บังคับแก่นิติกรรมใดอันมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน

มาตรา ๒๓๘ การเพิกถอนดังกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้น ไม่อาจจะกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดยสุจริตก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน

อนึ่ง ความที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสน่हां

มาตรา ๒๓๙ การเพิกถอนนั้นย่อมได้เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้หมดทุกคน

มาตรา ๒๔๐ การเรียกร้องขอเพิกถอนนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นปีหนึ่งนับแต่เวลาที่เจ้าหนี้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน หรือพ้นสิบปีนับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น

ส่วนที่ ๕

สิทธิคัดหน่วง

มาตรา ๒๔๑ ผู้ใดเป็นผู้ครอบทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ซึ่งครองนั้นไว้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้ชำระหนี้ได้ แต่ความที่กล่าวมาท่านมิให้ใช้บังคับเมื่อหนี้ยังไม่ถึงกำหนด

อนึ่ง บทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าการที่เจ้าครอบครองนั้นเริ่มมาแต่ทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๒๔๒ สิทธิยึดหน่วยอันใด ถ้าไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้^{๕๘} ไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อน หรือให้ในเวลาที่ตั้งมอบทรัพย์สินนั้น^{๕๙} กัด หรือเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ดี สิทธิยึดหน่วยเช่นนั้นท่านให้ถือว่าท่านไม่มีเลย

มาตรา ๒๔๓ ในกรณีที่ถูกหนี้เป็นคนหนึ่งคนเดียว ไม่สามารถใช้หนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิยึดหน่วยทรัพย์สินไว้ได้ แม้ทั้งที่ยังไม่ถึงกำหนดเรียกร้อง ถ้าการที่ถูกหนี้ไม่สามารถใช้หนี้^{๖๐} นั้นได้เกิดเป็นชนหรือรู้ถึงเจ้าหนี้ ต่อภายหลังเวลาที่ได้ส่งมอบทรัพย์สินไว้ ถึงแม้ว่า จะไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ไว้เดิม หรือไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้^{๖๑} กัด เจ้าหนี้ก็อาจจะใช้สิทธิยึดหน่วยได้

มาตรา ๒๔๔ ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยจะใช้สิทธิของตนแก่ทรัพย์สินทั้งหมดที่ยึดหน่วยไว้^{๖๒} นั้น จนกว่าจะชำระหนี้เงินได้

มาตรา ๒๔๕ ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยจะเก็บดอกผลแห่งทรัพย์สินที่ยึดหน่วยไว้ และจัดสรรเอาไว้เพื่อการชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้คนอื่นก็ได้

ดอกผลเช่นนั้นจะต้องจัดสรรเอาชำระดอกเบี้ยแห่งหนี้ก่อน ถ้ายังมีเหลือจึงให้จัดสรรใช้คืนเงิน

มาตรา ๒๔๖ ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยจำต้องจัดการดูแลรักษาทรัพย์สินที่ยึดหน่วยไว้^{๖๓} นั้น ตามสมควร เช่นจะพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะเช่นนั้น

อนึ่ง ทรัพย์สินที่ยึดหน่วยไว้^{๖๔} นั้น ถ้ามิได้รับความยินยอมของลูกหนี้ ท่านว่าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยหาอาจจะใช้สอย หรือให้เช่า หรือเอาไปทำเป็นหลักประกันได้ไม่ แต่ความ^{๖๕} ที่กล่าวมานั้นมิให้ใช้บังคับไปถึง การใช้สอยเช่น ที่จำเป็น เพื่อบริการทรัพย์สินนั้นเอง

ถ้าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติใดที่กล่าวมานั้น ท่านว่าลูกหนี้^{๖๖} จะเรียกร้องให้ระงับสิทธินั้นเสียก็ได้

มาตรา ๒๔๗ ถ้าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยต้องเสียค่าใช้จ่ายไปตามที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินอันตนยึดหน่วยไว้^{๖๗} นั้นเพียงใด จะเรียกให้เจ้าทรัพย์สินชดใช้ก็ได้

มาตรา ๒๔๘ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๑๘๘ การใช้สิทธิยึดหน้าวงหาทำให้
อายุความแห่งหนี้ระงับโดยสมบูรณ์

มาตรา ๒๔๙ ลูกหนี้จะเรียกร้องให้ระงับสิทธิยึดหน้าวงหาโดยภาพระกันให้ไว้ตามสมควร
ก็ได้

มาตรา ๒๕๐ การครองทรัพย์สินสูญสิ้นไป สิทธิยึดหน้าวงหาก็เป็นอันระงับสิ้นไปด้วย
แต่ความตกลงยอมหนี้ให้ใช้บังคับแก่กรณีทรัพย์สินอันยึดหน้าวงหาไว้แล้วได้ให้เข้าไป หรือ
จำหน่ายด้วยความยินยอมของลูกหนี้

ส่วนที่ ๖

บทประณีต

มาตรา ๒๕๑ ผู้ทรงบทประณีตยอมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะ
ได้รับชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตนจากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ โดยนัยดังบัญญัติไว้ใน
ประมวลกฎหมาย หรือบทกฎหมายอื่น

มาตรา ๒๕๒ บทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๔๔ นั้น ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงบทประณีต
ด้วยตามแต่กรณี

๑. บทประณีตสามัญ

มาตรา ๒๕๓ ถ้าหนี้มีอยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใด ในมูลค่าอย่างหนึ่งอย่างใด คงจะกล่าว
ต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นยอมมีบทประณีตเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ คือ

- (๑) ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน
- (๒) ค่าปลงศพ
- (๓) ค่าภาษีอากร
- (๔) ค่าจ้างเสมีน คนใช้ และคนงาน
- (๕) ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน

มาตรา ๒๕๔ บทประณีตในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกันนั้นใช้สำหรับเอาค่า
ใช้จ่าย อันได้เสียไป เพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้หมดทุกคนร่วมกัน เกี่ยวด้วยการรักษา
การชำระบัญชี หรือการเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้

ค่าใช้จ่ายนั้นมิได้เสียเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้หมดทุกคนไว้ บุริมสิทธิย่อมจะใช้ได้แต่เฉพาะต่อเจ้าหนี้ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการนั้น

มาตรา ๒๕๕ บุริมสิทธิในมูลค่าปลงศพนั้น ใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายในการปลงศพตามควรแก่ฐานะรูปของลูกหนี้

มาตรา ๒๕๖ บุริมสิทธิในมูลค่าภาษีอากรนั้น ใช้สำหรับเอาบรรดาค่าภาษีอากรในที่ดิน ทรัพย์สิน หรือค่าภาษีอากรอย่างอื่นที่ลูกหนี้ยังค้างชำระอยู่ในปัจจุบันและก่อนนั้นขึ้นไปอีกปีหนึ่ง

มาตรา ๒๕๗ บุริมสิทธิในมูลค่าจ้างเสมียน หรือคนใช้ เพื่อการงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้นั้น ใช้สำหรับเอาค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปสี่เดือน แต่ไม่ให้เกินตามร้อยละต่อเสมียนหรือคนใช้คนหนึ่ง ๆ

บุริมสิทธิในมูลค่าจ้างคนงานนั้น ใช้สำหรับเอาค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปสองเดือน แต่ไม่ให้เกินร้อยละสิบบาทต่อคนงานคนหนึ่ง ๆ

มาตรา ๒๕๘ บุริมสิทธิในมูลค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวันนั้น ใช้สำหรับเอาเครื่องอุปโภคบริโภค ซึ่งยังค้างชำระอยู่นับถอยหลังขึ้นไปหกเดือน เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม โคมไฟ พืน ถ่าน อันจำเป็นเพื่อการทรงชีพของลูกหนี้ และบุคคลในสกุลซึ่งอยู่กับลูกหนี้และซึ่งลูกหนี้จำต้องอุปการะ กับทั้งคนใช้ของลูกหนี้ด้วย

๒. บุริมสิทธิพิเศษ

ก. บุริมสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๒๕๙ ถ้าหนี้มีอยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลค่าอย่างหนึ่งอย่างใดคงจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ คือ

- (๑) เช่าสังหาริมทรัพย์
- (๒) พักอาศัยในโรงแรม
- (๓) รับขนคนโดยสาร หรือของ
- (๔) รักษาสังหาริมทรัพย์

- (๕) ขอสั่งหาริมทรัพย์
- (๖) ค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์หรือปุ๋ย
- (๗) ค่าแรงงานกลการรวม หรืออุตสาหกรรม

มาตรา ๒๖๐ บุริมสิทธิในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้สำหรับเอาค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ และหนี้ของผู้อื่นซึ่งเกิดขึ้นจากความเกี่ยวพันในเรื่องเช่า และมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์ของผู้เช่าซึ่งอยู่ในหรือบนอสังหาริมทรัพย์นั้น

มาตรา ๒๖๑ บุริมสิทธิของผู้ให้เช่าที่ดินนั้น มีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์ทั้งหลายอันผู้เช่าได้นำเข้ามาไว้บนที่ดินที่ให้เช่า หรือนำเข้ามาไว้ในเรือนโรงอันใช้ประกอบกับที่ดินนั้น และมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์เช่นสำหรับที่ไว้ในที่ดินนั้น กับทั้งเหนือดอกผลอันเกิดจากที่ดินซึ่งอยู่ในครอบครองของผู้เช่าอีกด้วย

บุริมสิทธิของผู้ให้เช่าเรือน โรงย่อม มีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์ ซึ่งผู้เช่านำเข้ามาไว้ในเรือนโรงนั้นด้วย

มาตรา ๒๖๒ ถ้าการเช่าอสังหาริมทรัพย์ได้โอน ไปก็ต่อ หรือได้ให้เช่าช่วงก็ต่อ บุริมสิทธิของผู้ให้เช่าเดิมย่อมครอบไปถึงสังหาริมทรัพย์ ซึ่งผู้ได้รับโอนหรือผู้เช่าช่วงได้นำเข้ามาไว้ในทรัพย์สินนั้นด้วย ความที่กล่าวนี้ ท่านให้ใช้ได้ตลอดถึงเงินอันผู้ โอนหรือผู้ให้เช่าช่วงจะพึงได้รับจากผู้รับโอนหรือผู้เช่าช่วงนั้นด้วย

มาตรา ๒๖๓ ในกรณีที่ผู้เช่าต้องชำระบัญชีเฉลี่ยทรัพย์สินทั่วไปนั้น บุริมสิทธิของผู้ให้เช่าย่อมมีอยู่แต่เฉพาะสำหรับเอาใช้ค่าเช่าและหนี้ของผู้อื่นเท่าที่มีในระบะกำหนดส่งค่าเช่าเพียงสามระยะ คือ ปัจจุบันระยะหนึ่ง ก่อนนั้นขึ้นไประยะหนึ่ง และต่อไปภายหน้าอีกระยะหนึ่งเท่านั้น และใช้สำหรับเอาค่าเสียหายซึ่งเกิดขึ้น ในระบะกำหนดส่งค่าเช่าปัจจุบันและก่อนนั้นขึ้นไปอีกระยะหนึ่งด้วย

มาตรา ๒๖๔ ในการเรียกร้องของผู้ให้เช่า ถ้าผู้ให้เช่าได้รับเงินประกันไว้ ผู้ให้เช่าย่อมมีบุริมสิทธิแต่เพียงในส่วนที่ไม่มีเงินประกัน

มาตรา ๒๖๕ บุริมสิทธิในมูลพักอาศัยในโรงแรมนั้น ใช้สำหรับเอาเงินบรรเทาที่ค้างชำระแก่เจ้าสำนักเพื่อการพักอาศัยและการอื่น ๆ อันได้จัดให้สำหรับความปรารถนาแก่คน

เดินทางหรือแขกอาศัย รวมทั้งการชดใช้เงินทั้งหลายที่ได้ออกแทนไปและมีอยู่เหนือเครื่องเดินทาง หรือทรัพย์สินอย่างอื่นของคนเดินทางหรือแขกอาศัยอันเขาไว้ในโรงแรมโฮเตล หรือสถานที่เช่นนั้น

มาตรา ๒๖๖ ผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ หรือเจ้าสำนักโรงแรม โฮเตล หรือสถานที่เช่นนั้น จะใช้บุริมสิทธิของตนบังคับทำนองเดียวกับผู้รับจำนำก็ได้ บทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยการบังคับจำนำนั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๖๗ บุริมสิทธิในมูลรับขนนั้น ใช้สำหรับเอาค่าระวางพาหนะในการรับขนคนโดยสารหรือของ กับทั้งค่าใช้จ่ายอันเป็นอุปกรณ์ และเป็นบุริมสิทธิอยู่เหนือของและเครื่องเดินทางทั้งหมด อันอยู่ในมือของผู้ขนส่ง

มาตรา ๒๖๘ ในกรณีดังได้บรรยายไว้ในความแปลมาตราก่อนนั้น ผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ก็ดี เจ้าสำนักโรงแรมก็ดี หรือผู้ขนส่งก็ดี จะใช้บุริมสิทธิของตนเหนือสังหาริมทรัพย์อันเป็นของบุคคลภายนอกก็ได้ เว้นแต่ตนจะรู้ในเวลาอันควรว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นของบุคคลภายนอก

ถ้าสังหาริมทรัพย์นั้นถูกฉกหรือสูญหาย ท่านให้บังคับตามบทกฎหมายว่าด้วยการแสวงคืนครองทรัพย์สิน

มาตรา ๒๖๙ บุริมสิทธิในมูลรักษาสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาสังหาริมทรัพย์ และมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์นั้น

หนึ่ง บุริมสิทธินี้ยังใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอันได้เสียไปเพื่อที่จะสงวนสิทธิหรือรักษาสภาพสิทธิ หรือบังคับสิทธิอันเกี่ยวข้องกับสังหาริมทรัพย์นั้นอีกด้วย

มาตรา ๒๗๐ บุริมสิทธิในมูลซื้อขายสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้สำหรับเอาราคาซื้อขาย และดอกเบี้ยในราคานั้น และมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์นั้น

มาตรา ๒๗๑ บุริมสิทธิในมูลค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ หรือปุยนั้น ใช้สำหรับเอาราคาค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ หรือปุ๋ย และดอกเบี้ยในราคานั้น และมีอยู่เหนือดอกผลอันเกิดออกในที่ดินเพราะใช้สิ่งเหล่านั้นภายในปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ใช้

มาตรา ๒๗๒ บุริมสิทธิในมูลค่าแรงงานเพื่อกิจกรรมและอุตสาหกรรมนั้น ในส่วนบุคคลที่ได้ทำกรงานกสิกรรม ใช้สำหรับเหาค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปหนึ่ง และในส่วนบุคคลที่ได้ทำกรงานอุตสาหกรรม ใช้สำหรับเหาค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปตามเดือน และเป็นบุริมสิทธิมีอยู่เหนือดอกผลหรือสิ่งของที่ประคิษฐิชนอันเกิดแต่แรงงานของบุคคลนั้น ๆ

ข. บุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๒๗๓ ถ้าหนมีอยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลค่าอย่างหนึ่งอย่างใดคงจะกล่าวต่อไปนบุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหน คือ

- (๑) รักษาอสังหาริมทรัพย์
- (๒) จ้างทำของเป็นการงานทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์
- (๓) ชื้อขายอสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๒๗๔ บุริมสิทธิในมูลค่ารักษาอสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้สำหรับเหาค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาอสังหาริมทรัพย์ และมีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์อันนั้น

อนึ่ง บทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๖๘ วรรคสองนั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่กรณีทุกกล่าวมาในวรรคก่อนด้วย

มาตรา ๒๗๕ บุริมสิทธิในมูลค่าจ้างทำของเป็นการงานทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้สำหรับเหาค่าจ้าง ค่าทำของเป็นการงานอันผู้ก่อสร้างสถาปนิก หรือผู้รับจ้างได้ทำลงบนอสังหาริมทรัพย์ของลูกหน และมีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์อันนั้น

อนึ่ง บุริมสิทธิในยอมเกิดมีขึ้น ต่อเมื่ออสังหาริมทรัพย์นั้น มีราคาเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน เพราะการที่ได้ทำขึ้นนั้น และมีอยู่เพียงเหนือราคาที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น

มาตรา ๒๗๖ บุริมสิทธิในมูลค่าซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้สำหรับเหาราคาอสังหาริมทรัพย์และดอกเบี้ยในราคานั้น และมีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์อันนั้น

๓. ลำดับแห่งบุริมสิทธิ

มาตรา ๒๗๗ เมื่อมีบุริมสิทธิตามกฎหมายหลายรายแย้งกัน ท่านให้ถือว่าบุริมสิทธิทั้งหลายนั้นมีลำดับที่จะได้มรดกอันหลัง ดังที่ได้เรียงลำดับไว้ในมาตรา ๒๕๓

เมื่อมีบุริมสิทธิสามัญแย้งกับบุริมสิทธิพิเศษ ท่านว่าบุริมสิทธิพิเศษย่อมอยู่ในลำดับก่อน แต่บุริมสิทธิในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันนั้น ย่อมอยู่ในลำดับ ก่อนในฐานะที่จะใช้สิทธินั้นต่อเจ้าหนี้ผู้ ได้รับประโยชน์จากถาวรนั้นหมดทุกคนด้วยกัน

มาตรา ๒๗๘ เมื่อมีบุริมสิทธิแย้งกันหลายรายเหนืออสังหาริมทรัพย์อันหนึ่ง อันเดียวกัน ท่านให้ถือลำดับก่อนหลังดังที่เรียงไว้ต่อไปนี้ คือ

- (๑) บุริมสิทธิในมูลค่าอสังหาริมทรัพย์ พักอาศัยในโรงแรมและรับขน
- (๒) บุริมสิทธิในมูลค่ารักษาสังหาริมทรัพย์ แต่ถ้ามีบุคคลหลายคนเป็นผู้รักษา ท่านว่าผู้ที่รักษากายหลังอยู่ในลำดับก่อนผู้ที่ได้รักษามาก่อน
- (๓) บุริมสิทธิในมูลค่าซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ หรือปุ๋ย และค่าแรงงานกลิ้งรวม และอุตสาหกรรม

ถ้าบุคคลผู้ใดมีบุริมสิทธิอยู่ในลำดับเป็นที่หนึ่ง และรู้อยู่ในขณะที่ตนได้ประโยชน์แห่งหนึ่ง ยาวังมีบุคคลอื่นซึ่งมีบุริมสิทธิอยู่ในลำดับที่สองหรือที่สามไว้ ท่านห้ามมิให้บุคคลผู้นั้นใช้สิทธิในการที่ตนอยู่ในลำดับก่อนนั้นต่อบุคคลอื่นเช่นว่ามา และท่านห้ามมิให้ใช้สิทธินั้นต่อผู้ที่ได้รักษาริมทรัพย์ไว้เพื่อประโยชน์แก่บุคคลผู้มีบุริมสิทธิในลำดับที่หนึ่งนั้นเองด้วย

ในส่วนดอกผล ท่านให้บุคคลผู้ได้ทำการงานกลิ้งรวมอยู่ในลำดับที่หนึ่ง ผู้ส่งเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ หรือปุ๋ย อยู่ในลำดับที่สอง และให้ผู้เช่าที่ดิน อยู่ในลำดับที่สาม

มาตรา ๒๗๙ เมื่อมีบุริมสิทธิพิเศษแย้งกันหลายรายเหนืออสังหาริมทรัพย์อันหนึ่ง อันเดียวกัน ท่านให้ถือลำดับก่อนหลังดังที่ได้เรียงลำดับไว้ในมาตรา ๒๗๘

ถ้าได้ซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้นสืบต่อกันไปอีกไซ้ ลำดับก่อนหลังในระวางผู้ขายด้วยกันนั้น ท่านให้เป็นไปตามลำดับที่ได้ซื้อขายก่อนและหลัง

มาตรา ๒๘๐ เมื่อบุคคลหลายคนมีบุริมสิทธิในลำดับเสมอกันเหนือทรัพย์สินอันหนึ่ง อันเดียวกันท่านให้ต่างคนต่างได้รับชำระหนี้เฉลี่ยตามส่วนมากน้อยแห่งจำนวนที่ตนเป็นเจ้าของ

๔. ผลแห่งบริมสิทธิ

มาตรา ๒๘๑ บริมสิทธิอันมีอยู่เหนือสิ่งหาบริมทรัพย์สินนั้นท่านห้ามมิให้ใช้ เมื่อบุคคลภายนอกได้ทรัพย์สินจากลูกหนี้และได้ส่งมอบทรัพย์สินให้กลับไปเสร็จแล้ว

มาตรา ๒๘๒ เมื่อมีบริมสิทธิเกี่ยวกับสิทธิจำนำสิ่งหาบริมทรัพย์สิน ท่านว่าผู้รับจำนำย่อมมีสิทธิเป็นอย่างเดียวกันกับผู้ทรงบริมสิทธิ ในลำดับที่หนึ่ง ดังที่เรียงไว้ในมาตรา ๒๗๙ นั้น

มาตรา ๒๘๓ บุคคลผู้มีบริมสิทธิสามัญต้องรับชำระหนี้เอาจากสิ่งหาบริมทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนต่อเมื่อยังไม่พอจึงให้เอาชำระหนี้จากอสังหาบริมทรัพย์สินได้

ในส่วนอสังหาบริมทรัพย์สินนี้ ก็ต้องรับชำระหนี้เอาจากอสังหาบริมทรัพย์สินอันมิได้ตกอยู่ในฐานะเป็นหลักประกันพิเศษเสียก่อน

ถ้าบุคคลใดมีบริมสิทธิสามัญและละเลยด้วยความประมาทเลินเล่อ ไม่สอดเข้าแย่งขัดในการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินตามความที่กล่าวมาในวรรคทั้งสองข้างบนนี้ไว้ อันบุคคลนั้นจะใช้บริมสิทธิของตนต่อบุคคลภายนอกผู้ใดจะตกเป็นสิทธิไว้แล้ว เพื่อจะเอาใช้จนถึงขนาดเช่นที่ตนจะหากได้รับ เพราะได้สอดเข้าแย่งขัดนั้น ท่านว่าหาอาจจะใช้ได้ไม่

อนึ่ง บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคทั้งสามข้างต้นนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ หากว่าเงินที่ขายอสังหาบริมทรัพย์สินนี้จะพึงต้องเอามาแบ่งเฉลี่ยก่อนเงินที่ขายทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ หรือหากว่าเงินที่ขายอสังหาบริมทรัพย์สิน อันตกอยู่ในฐานะเป็นหลักประกันพิเศษนั้น จะพึงต้องเอามาแบ่งเฉลี่ยก่อนเงินที่ขายอสังหาบริมทรัพย์สินอย่างอื่นก็ดั่งกัน

มาตรา ๒๘๔ บริมสิทธิสามัญนั้น ถึงแม้จะมีได้ไปลงทะเบียนเกี่ยวกับอสังหาบริมทรัพย์สินก็ ย่อมจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้ใด ๆ ที่ไม่มีหลักประกันพิเศษนั้นได้ แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ใช้ไปถึงการต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้ไปลงทะเบียนสิทธิไว้

มาตรา ๒๘๕ บริมสิทธิในมูลรักษาสังหาบริมทรัพย์สินนี้ ถ้าหากว่าเมื่อทำการเพื่อบำรุงรักษานั้นสำเร็จแล้ว ไปบอกลงทะเบียนไว้โดยพลันไว้บริมสิทธิก็คงให้หมดไป

มาตรา ๒๘๖ บริมสิทธิในมูลจ้างทำของ เป็นการงานทำขึ้นบนอสังหาบริมทรัพย์สินนี้ หากทำรายการประมาณราคาชั่วคราวไปบอกลงทะเบียนไว้ก่อนเริ่มลงมือทำการไว้

บุริมสิทธิก็คงให้ผลต่อไป แต่ถ้าวราคาที่แท้จริงนั้นต่ำกว่าราคาที่ได้ประมาณไว้ชั่วคราว ท่านว่า
บุริมสิทธิในส่วนจำนวนที่ลาอยู่นั้นห้ามไม่

ส่วนการที่จะวินิจฉัยว่าอสังหาริมทรัพย์นั้นมีราคาเพิ่มขึ้น เพราะการอื่นได้ทำขึ้นบน
อสังหาริมทรัพย์มากน้อยเพียงใดนั้น ท่านให้ศาลตั้งแต่งผู้เชี่ยวชาญขึ้นเป็นผู้กะประมาณใน
เวลาที่สมควรในการแบ่งเฉลี่ย

มาตรา ๒๘๗ บุริมสิทธิใดได้ไปจดทะเบียนแล้ว ตามบทบัญญัติแห่งมาตราทั้งสอง
ข้างบนนี้ บุริมสิทธิของท่านว่าอาจจะใช้ได้ก่อนสิทธิจำนอง

มาตรา ๒๘๘ บุริมสิทธิในมูลซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้น หากว่าเมื่อไปลงทะเบียน
สัญญาซื้อขายนั้น บอกลงทะเบียนไว้ด้วยว่าราคาหรือดอกเบี้ยในราคานั้นยังมีได้ชำระไว้
บุริมสิทธินั้นก็คงให้ผลต่อไป

มาตรา ๒๘๙ ว่าถึงผลแห่งบุริมสิทธิ นอกจากที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘๑ ถึง
๒๘๘ แล้ว ท่านให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งลักษณะจำนองมาใช้บังคับด้วยตามแต่กรณี

หมวด ๓

ลูกหนี้และเจ้าหนี้หลายคน

มาตรา ๒๙๐ ถ้าการชำระหนี้เป็นการอื่นจะแบ่งกันชำระได้ และมีบุคคลหลายคน
เป็นลูกหนี้ก็ดี มีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้ก็ดี เมื่อกรณีเป็นที่สุดสัย ท่านว่าลูกหนี้แต่ละคน
จะต้องรับผิดชอบเพียงเป็นส่วนเท่าๆ กัน และเจ้าหนี้แต่ละคนก็ชอบที่จะได้รับแต่เพียงเป็นส่วน
เท่าๆ กัน

มาตรา ๒๙๑ ถ้าบุคคลหลายคนจะต้องทำการชำระหนี้โดยท่านเอง ซึ่งแต่ละคน
จำต้องชำระหนี้สิ้นเชิงไว้ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สิ้นเชิงได้แต่เพียงครั้งเดียว
(กล่าวคือลูกหนี้ร่วมกัน) ก็ เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้แต่ละคนใดคนหนึ่งสิ้นเชิง
หรือแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเลือก แต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคน จนกว่า
หนี้จะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง

มาตรา ๒๘๒ การที่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งชำระหนี้นั้น ย่อมได้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่การใด ๆ อันพึงกระทำแทนชำระหนี้ทางทรัพย์สินแทนชำระหนี้ และหักกลบลบหนี้ด้วย

ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องอย่างไร ลูกหนี้คนอื่น ๆ จะเอาสิทธิอันนั้นไปใช้หักกลบลบหนี้หาได้ไม่

มาตรา ๒๘๓ การปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ปลดให้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๒๘๔ การที่เจ้าหนี้คนหนึ่งต่อลูกหนี้ร่วมกัน คน หนึ่งนั้น ย่อมได้ เป็นคุณ ประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย

มาตรา ๒๘๕ ข้อความจริงอื่นใด นอกจาก ที่ระบุไว้ใน มาตรา ๒๘๒ ถึง ๒๘๔ นั้น เมื่อเป็นเรื่องทั่วถึงตัวลูกหนี้ร่วมกันคนใดก็ย่อมเป็นไปเพื่อคุณ และโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับสภาพแห่งหนี้ตนเอง

ความที่ความนั้น เมื่อจะกล่าวโดยเฉพาะก็คือ ว่าให้ใช้แก่การให้คำบอกกล่าว การผิดนัด การที่ทักท้วงความผิด การชำระหนี้อันเป็นพันธียแก่ฝ่ายลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง กำหนดอายุความหรือการที่อายุความระงับเหตุยุติลง และการที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนที่กันไปกับหนี้

มาตรา ๒๘๖ ในระหว่างลูกหนี้ร่วมกันทั้งหลายนั้น ท่านว่าต่างคนต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ถ้าส่วนที่ลูกหนี้ร่วมกันคนใดคนหนึ่งจะพึงชำระหนี้เป็นอันจะเรียกเขาจากคนนั้นไม่ได้ไซ้ ยังขาดจำนวนอยู่เท่าใดลูกหนี้คนอื่น ๆ ซึ่งจำต้องออกส่วนด้วยนั้นก็ต้องรับใช้ แต่ถ้าลูกหนี้ร่วมกันคนใดเจ้าหนี้ได้ปลดให้หลุดพ้นจากหนี้ร่วมกันนั้นแล้ว ส่วนที่ลูกหนี้คนนั้นจะพึงต้องชำระหนี้ตกเป็นภพแก่เจ้าหนี้ไป

มาตรา ๒๘๗ ถ้าในสัญญาอันหนึ่งอันใดมีบุคคลหลายคนร่วมกันผูกพันตนในอันจะทำการชำระหนี้ไว้ หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบอย่างเป็นลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าเป็นการอันจะแบ่งกันชำระหนี้ได้

มาตรา ๒๘๘ ถ้าบุคคลหลายคนมีสิทธิเรียกร้องการชำระหนี้โดยทำนอง ซึ่งแต่ละคนอาจจะเรียกให้ชำระหนี้สินเชิงได้ไซ้ แม้ถึงว่าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้สินเชิงแต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือเจ้าหนี้ร่วมกัน) ก็ดี ท่านว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แต่คนใดคนหนึ่งก็ได้ตามแต่จะเลือก ความชอบให้ไต่บังคับได้ แม้ทั้งที่เจ้าหนี้คนหนึ่งจะได้ยื่นฟ้องเรียกชำระหนี้ไว้แล้ว

มาตรา ๒๘๙ การที่เจ้าหนี้ร่วมกันคนหนึ่งผิดนัดนั้น ย่อมเป็นโทษแก่เจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วย

ถ้าสิทธิเรียกร้อง และหนี้สิน นั้นเป็นอัน เกิดขึ้น กลืนกัน ไป ในเจ้าหนี้ ร่วมกันคนหนึ่ง สิทธิของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ อันมีต่อลูกหนี้ก็ย่อมเป็นอันระงับสิ้นไป

นอกจากนี้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๘๒, ๒๘๓ และ ๒๘๕ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม กล่าวโดยเฉพาะก็คือ แม้เจ้าหนี้ร่วมกันคนหนึ่งจะโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่บุคคลอื่นไปก็หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วยไม่

มาตรา ๓๐๐ ในระหว่างเจ้าหนี้ร่วมกันนั้น ท่านว่าต่างคนชอบที่จะได้รับชำระหนี้เป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๓๐๑ ถ้าบุคคลหลายคนเป็นหนี้กันจะแบ่งกันชำระมิได้ ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน

มาตรา ๓๐๒ ถ้าการชำระหนี้เป็นการอันจะแบ่งกันชำระมิได้ และมีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้ ถ้าบุคคลเหล่านั้นมิได้เป็นเจ้าหนี้ร่วมกันไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ได้แต่จะชำระหนี้ให้ได้ประโยชน์แก่บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดด้วยกัน และเจ้าหนี้แต่ละคนจะเรียกชำระหนี้ได้ก็แต่เพื่อได้ประโยชน์ด้วยกันหมดทุกคนเท่านั้น อนึ่ง เจ้าหนี้แต่ละคนจะเรียกให้ลูกหนี้วางทรัพย์สินที่เป็นหนี้ไว้เพื่อประโยชน์แห่งเจ้าหนี้หมดทุกคนด้วยกันก็ได้ หรือถ้าทรัพย์สินไม่ควรแก่การจะวางไว้ก็ให้ส่งแก่ผู้พิทักษ์ทรัพย์สินซึ่งศาลจะได้แต่งตั้ง

นอกจากนี้ ข้อความจริงใดที่ทั่วถึงเจ้าหนี้คนหนึ่งเท่านั้น หากเป็นไปเพื่อคุณหรือโทษแก่เจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วยไม่

หมวด ๔

โอนสิทธิเรียกร้อง

มาตรา ๓๐๓ สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าจะพึงโอนกันได้ เจ้นไว้แต่สภาพแห่งสิทธิ
นั้นเอง จะไม่เปิดช่องให้โอนกันได้

ความที่กล่าวมานี้ย่อมไม่ใช่บังคับ หากคู่กรณีได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น การ
แสดงเจตนาเช่นว่านี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๓๐๔ สิทธิเรียกร้องเช่นใด ตามกฎหมายศาลจะตั้งยึดไม่ได้ สิทธิเรียก
ร้องเช่นนั้น ท่านว่าจะโอนกันหาไม่ได้

มาตรา ๓๐๕ เมื่อโอนสิทธิเรียกร้องไป สิทธิจำนองหรือจำนำที่มีอยู่เกี่ยวพันกับ
สิทธิเรียกร้องนั้นก็ สิทธิอันเกิดขึ้นแต่การค่าประกันที่ให้ไว้เพื่อสิทธิเรียกร้องนั้นก็ ย่อม
ตกไปได้แก่ผู้รับโอนด้วย

อนึ่ง ผู้รับโอนจะใช้บุรีมสิทธิใด ๆ ที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้อง ในกรณีบังคับ
ยึดทรัพย์หรือล้มละลายนั้นก็ได้

มาตรา ๓๐๖ การโอนหนี้ท่านจะต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง
ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่ง การโอนหนี้ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้
ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้จะได้
ยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ท่านจะต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่ผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับ
บอกกล่าว หรือก่อนได้ตกลงให้อोनไว้ ลูกหนี้นั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากหนี้

มาตรา ๓๐๗ ถ้าพิพาทอ้างสิทธิในการโอนต่างราย โอนรายใดได้บอกกล่าวหรือ
ตกลงกันก่อน โอนรายนั้นมีสิทธิดีกว่าโอนรายอื่น ๆ

มาตรา ๓๐๘ ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวในมาตรา ๓๐๖ โดยมิได้อัดเงื่อนไข
ท่านว่าจะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนนั้นหาได้ไม่ แต่ถ้าเพื่อจะระงับหนี้ลูกหนี้

ได้ใช้เงินให้แก่ผู้โอนไปไว้ ลูกหนี้จะเรียกคืนเงินนั้นก็ได้อีก หรือถ้าเพื่อการเช่นกล่าวมานั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้โดยหนึ่งชั้นใหม่ต่อผู้โอน จะถือเสมือนหนึ่งว่าหนี้ชั้นนี้ได้ถอนเลขก็ได้

ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ได้รับความออกกล่าวการโอน ท่านว่าลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนเวลาที่ได้รับคำออกกล่าวนั้นฉันใด ก็ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้แก่ผู้รับโอนได้ฉันนั้น ถ้าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องจากผู้โอน แต่สิทธินั้นยังไม่ถึงกำหนดในเวลาก่อกล่าวไว้ ท่านว่าจะเอาสิทธิเรียกร้องนั้นมาหักกลบลบกันก็ได้ หากว่าสิทธินั้นจะได้ถึงกำหนดไม่ช้ากว่าเวลาถึงกำหนดแห่งสิทธิเรียกร้องอันได้โอนไปนั้น

มาตรา ๓๐๘ การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาส่งนั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ หรือบุคคลภายนอกคนอื่นได้แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้นได้สลักหลังไว้ในตราสาร และตัวตราสารนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย

มาตรา ๓๐๙ ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาส่งนั้น ลูกหนี้มีสิทธิที่จะสอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร หรือสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อ หรือดวงตราของผู้ทรงได้ แต่หากความผูกพันที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถ้าลูกหนี้ทำการโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไว้ การชำระหนี้ก็ไม่เป็นอันสมบูรณ์

มาตรา ๓๑๐ บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่มีกำหนดตัวเจ้าหนี้ระบุไว้ในตราสาร ซึ่งมีข้อความจะได้ด้วยว่า ให้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงตราสาร

มาตรา ๓๑๑ ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาส่งนั้น ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นหาได้ไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเอง หรือทมิชนเป็นธรรมชาติบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น

มาตรา ๓๑๒ บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถอนหนี้ด้วย แล้วแต่กรณี

หมวด ๕
ความระงับหน
ส่วนที่ ๑
การชำระหน

มาตรา ๓๓๕ อันการชำระหนนั้น ท่านว่าบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ชำระก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนจะไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระ หรือจะขัดกับเจตนาอันคู่กรณีได้แสดงไว้ บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียด้วยในการชำระหนนั้น จะเข้าชำระหนโดยขึ้นใจลูกหนหาได้ไม่

มาตรา ๓๓๕ อันการชำระหน นั้นต้องทำให้แก่ตัวเจ้าหนหรือแก่บุคคลผู้มีอำนาจรับชำระแทนเจ้าหน การชำระหนทำให้แก่บุคคลผู้ไม่มีอำนาจรับชำระหนนั้น ถ้าเจ้าหนให้สัตยาบันกันไว้ว่าสมบูรณ์

มาตรา ๓๓๖ ถ้าการชำระหนนั้นได้ทำให้แก่ผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิในมูลหน ท่านว่าการชำระหนนั้นจะสมบูรณ์ก็แต่เมื่อบุคคลผู้ชำระหนได้กระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๓๓๗ นอกจากกรณีทกล่าไว้ ในมาตราก่อน การชำระหนแก่บุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะได้รับนั้น ท่านว่าย่อมสมบูรณ์เพียงเท่าที่ตัวเจ้าหนได้ลาภออกจนแก่การนั้น

มาตรา ๓๓๘ บุคคลผู้ถือใบเสร็จเป็นสำคัญ ท่านนับว่าเป็นผู้มีสิทธิจะได้รับชำระหน แต่ความทกล่าวนทานมิให้ใช้ ถ้าบุคคลผู้ชำระหนรู้ว่าสิทธิเช่นนั้นหาไม่มี หรือไม่รู้เท่าถึงสิทธินั้นเพราะความประมาทเลินเล่อของตน

มาตรา ๓๓๙ ถ้าศาลสั่งให้ลูกหนคนใดคนหนึ่งทำการชำระหนแล้ว ยังขึ้นชำระหนให้แก่เจ้าหนของตนเองไว้ ท่านว่าเจ้าหนผู้ทรงขอให้ยึดทรัพย์ จะเรียกให้ลูกหนคนที่ตามนั้นทำการชำระหนอีกให้คุ้มกับความเสียหายอันตนได้รับก็ได้

อนึ่ง ข้อความซึ่งกล่าวมาในวรรคข้างต้นนี้หาเป็นข้อขัดขวางในการที่ลูกหนคนที่ตามจะใช้สิทธิได้เบยเขาแก่เจ้าหนของตนเองนั้นไม่

มาตรา ๓๒๐ อันจะบังคับให้เจ้าหนี้ชำระหนี้แต่เพียงบางส่วน หรือให้รับชำระหนี้
เป็นอย่างอื่น ผิดไปที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้ ท่านว่าหากอาจจะบังคับได้ไม่

มาตรา ๓๒๑ ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกัน
ไว้ ท่านว่าหนี้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไป

ถ้าเพื่อจะทำให้พอแก่ใจเจ้าหนี้ ลูกหนี้การจะเป็นหนี้ อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่งขึ้นใหม่
ต่อเจ้าหนี้ไว้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านมิให้สันนิษฐานว่าลูกหนี้ได้ถอนหนี้ขึ้นแทนการ
ชำระหนี้

ถ้าชำระหนี้ด้วยออก—ด้วยโอน—หรือด้วยสลักหลังตัวเงิน หรือประทอนสินค้า
ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทอนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว

มาตรา ๓๒๒ ถ้าเขาทรัพย์สินเกิด สิทธิเรียกร้องจากบุคคลภายนอกเกิด หรือสิทธิ
อย่างอื่นเกิด ให้แทนการชำระหนี้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบ เพื่อชำระคูปองหรือและเพื่อ
การรอนสิทธิท่านเองเดียวกับผู้ขาย

มาตรา ๓๒๓ ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้ส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านว่าบุคคลผู้ชำระ
หนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์สินตามสภาพที่เป็นอยู่ในเวลาที่ส่งมอบ

ลูกหนี้จำต้องรักษาทรัพย์สินไว้ด้วยความระมัดระวัง เช่นอย่างวิญญูชนจะพึงส่งมอบ
ทรัพย์สินของตน จนกว่าจะได้ส่งมอบทรัพย์สิน

มาตรา ๓๒๔ เมื่อมิได้มีแสดงเจตนาไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าจะพึงชำระหนี้ ณ สถานที่
ใดไว้ หากจะต้องส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านว่าต้องส่งมอบกัน ณ สถานที่ซึ่งทรัพย์สิน
ได้อยู่ในเวลาเมื่อก่อให้เกิดหนี้ ส่วนการชำระหนี้โดยประการอื่น ท่านว่าต้องชำระ ณ
สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้

มาตรา ๓๒๕ เมื่อมิได้มีแสดงเจตนาไว้ในข้อคำใช้จ่ายในการชำระหนี้ ท่านว่าฝ่าย
ลูกหนี้เป็นผู้บอกคำใช้จ่าย แต่ถ้าคำใช้จ่ายนั้นมจำนวนเพิ่มขึ้น เพราะเจ้าหนี้ขายภูมิลำเนา
เกิด หรือเพราะการอื่นใดอันเจ้าหนี้ได้กระทำ คำใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเท่าใดเจ้าหนี้ต้องเป็นผู้บอก

มาตรา ๓๒๖ บุคคลผู้ชำระหนี้ ชอบที่จะได้รับใบเสร็จเป็นสำคัญจากผู้รับชำระหนี้
และถ้าหนี้ได้ชำระต้นเชิงแล้ว ผู้ชำระหนี้ชอบที่จะได้รับเงินคืนเอกสารอันเป็นหลักฐาน

แห่งหนึ่ง หรือให้ขีดฆ่าเอกสารนั้นเสีย ถ้าและเอกสารนั้นสูญหาย บุคคลผู้ชำระหนี้ ขอบที่จะให้จัดแจ้งความข้อระเบียบนั้นลงไว้ในใบเสร็จหรือในเอกสารอีกฉบับหนึ่งต่างหากก็ได้

ถ้าหนี้ได้ชำระแต่บางส่วนก็ดี หรือถ้าเอกสารนั้นยังให้สิทธิอย่างอื่นใดแก่เจ้าหนี้ อยู่ก็ดี ท่านว่าลูกหนี้ชอบแต่ที่จะได้รับใบเสร็จไว้เป็นค้ำมือ และให้จัดแจ้งการชำระหนี้ลงไว้ในเอกสาร

มาตรา ๓๒๗ ในกรณีชำระดอกเบี้ย หรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่น อันมีกำหนดชำระเป็นระยะเวลาหนึ่ง ถ้าเจ้าหนี้ออกใบเสร็จให้เพื่อยุติหนี้แล้วโดยมิได้อัดเตือน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เพื่อยุติหนี้ก่อน ๆ นั้นด้วยแล้ว

ถ้าเจ้าหนี้ออกใบเสร็จให้เพื่อการชำระต้นเงิน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหนี้ได้รับดอกเบี้ยแล้ว

ถ้าเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ได้เวนคืนแล้วไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าหนี้เป็นอันระงับสิ้นไปแล้ว

มาตรา ๓๒๘ ถ้าลูกหนี้ต้องผูกพันต่อเจ้าหนี้ในอันจะกระทำการเพื่อชำระหนี้เป็นการเดียวกันโดยมูลหนี้หลายราย และถ้าการที่ลูกหนี้ชำระหนี้นั้นไม่เพียงพอจะเปิดถอนหนี้ได้หมดทุกรายไซ้ เมื่อทำการชำระหนี้ ลูกหนี้ระบุว่าชำระหนี้สินรายใด ก็ให้หนี้สินรายนั้นเป็นอันได้เปิดถอนไป

ถ้าลูกหนี้ไม่ระบุ ท่านว่าหนี้สินรายไหนถึงกำหนด ก็ให้รายนั้นเป็นอันได้เปิดถอนไปก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่ถึงกำหนดนั้น รายใดเจ้าหนี้มีประกันน้อยที่สุด ก็ให้รายนั้นเป็นอันได้เปิดถอนไปก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่มีประกันเท่า ๆ กัน ให้รายที่ตกหนักที่สุดแก่ลูกหนี้เป็นอันได้เปิดถอนไปก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่ตกหนักแก่ลูกหนี้เท่า ๆ กัน ให้หนี้สินรายเก่าที่สุดเป็นอันได้เปิดถอนไปก่อน และถ้ามีหนี้สินหลายรายเก่าเท่า ๆ กัน ก็ให้หนี้ทุกรายเป็นอันได้เปิดถอนไปตามส่วนมากและน้อย

มาตรา ๓๒๙ ถ้านอกจากการชำระหนี้อันเป็นประธาน ลูกหนี้ยังจะต้องชำระดอกเบี้ย และเสียค่าฤชาธรรมเนียมอีกด้วยไซ้ หากการชำระหนี้ในครั้งหนึ่ง ๆ ไม่ได้ราคาเพียงพอจะเปิดถอนหนี้ได้ทั้งหมด ท่านให้เอาจัดใช้เป็นค่าฤชาธรรมเนียมเสียก่อนแล้วจึงใช้ดอกเบี้ย และในที่สุดจึงให้ใช้ในการชำระหนี้อันเป็นประธาน

ถ้าลูกหนี้ระบุให้จัดใช้เป็นประการอื่น ท่านว่าเจ้าหนี้จะบอกมัดไม่ยอมรับชำระหนี้ก็ได้
มาตรา ๓๓๐ เมื่อขอปฏิบัติตามการชำระหนี้โดยชอบแล้ว บรรดาความรับผิดชอบอันเกิด
แก่การไม่ชำระหนี้เป็นอันปลดเปลื้องไป นับแต่เวลาที่ขอปฏิบัติตามการชำระหนี้

มาตรา ๓๓๑ ถ้าเจ้าหนี้บอกมัดไม่ยอมรับชำระหนี้ก็ดี หรือไม่สามารถจะรับชำระหนี้
ได้ก็ดี ถ้าหากบุคคลผู้ชำระหนี้ได้ก็ดี หากบุคคลผู้ชำระหนี้วางทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้เพื่อ
ประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว ก็ย่อมจะเป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ได้ ความชอบท่านให้ใช้ได้ตลอดถึง
กรณีที่บุคคลผู้ชำระหนี้ไม่สามารถจะหยั่งรู้ถึงสิทธิ หรือไม่รู้ตัวเจ้าหนี้ได้แน่นอนโดยมิใช่เป็น
ความผิดของตน

มาตรา ๓๓๒ ถ้าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้ต่อเมื่อเจ้าหนี้จะต้องชำระหนี้ตอบแทนด้วยทรัพย์สิน
ท่านว่าลูกหนี้จะกำหนดค่าตอบแทนเมื่อเจ้าหนี้ชำระหนี้ตอบแทนจึงให้สิทธิรับเอา ทรัพย์สินที่วางไว้นั้น
ก็ได้

มาตรา ๓๓๓ การวางทรัพย์สินนั้นต้องวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์สินประจำตำบลที่จะต้อง
ชำระหนี้

ถ้าไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือกฎข้อบังคับเฉพาะกาลในเรื่องสำนักงานวาง
ทรัพย์สิน เมื่อบุคคลผู้ชำระหนี้ร้องขอ ศาลจะต้องกำหนดสำนักงานวางทรัพย์สิน และตั้งแต่ผู้พิทักษ์
ทรัพย์สินที่วางนั้นขึ้น

ผู้วางต้องบอกกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบการที่ได้ทรัพย์สินนั้นโดยพลัน

มาตรา ๓๓๔ ลูกหนี้มีสิทธิจะถอนทรัพย์สินที่วางนั้นได้ ถ้าลูกหนี้ถอนทรัพย์สินนั้น ท่านให้
ถือเสมือนว่ามีได้วางทรัพย์สินไว้เลย

สิทธิถอนทรัพย์สินเป็นอันขาดในกรณีต่อไปนี้

- (๑) ถ้าลูกหนี้แสดงต่อสำนักงาน วางทรัพย์สินว่าตนยอมละสิทธิที่จะถอน
- (๒) ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์สินว่าจะรับเอาทรัพย์สินนั้น
- (๓) ถ้าการวางทรัพย์สินนั้นได้เป็นไปโดยคำสั่ง หรืออนุมัติของศาล และได้บอกกล่าว

ความนั้นแก่สำนักงานวางทรัพย์สิน

มาตรา ๓๓๕ สิทธิถอนทรัพย์สินนั้น ตามกฎหมายศาลจะสั่งยกทำได้ไม่

เมื่อได้ฟ้องคดีล้มละลายเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว ท่านห้ามมิให้ใช้สิทธิถอนทรัพย์สินในระหว่างพิจารณาคดีล้มละลาย

มาตรา ๓๓๖ ถ้าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้ไม่ควรแก่การจะวางไว้คดีหรือเป็นที่พึงคิดว่าทรัพย์สินนั้นเกลือกจะเสื่อมเสีย หรือทำลาย หรือบุบสลายได้คดี เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล บุคคลผู้ชำระหนี้จะเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด แล้วเอาเงินที่ได้แต่การขายวางแทนทรัพย์สินก็ได้ ความร้อนรนทำให้ใช้ตลอดถึงกรณีทศารักษ์ทรัพย์จะแพงเกินควรนั้นด้วย

มาตรา ๓๓๗ ท่านไม่อนุญาตให้เอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาดจนกว่า จะได้บอกให้เจ้าหนี้รู้ตัวก่อน การบอกนั้นจะดะเสียก็ได้ ถ้าทรัพย์สินนั้นอาจเสื่อมทรามลงหรือภัยมีอยู่ในการที่จะหน่วงการขายทอดตลาดไว้

ในการที่จะขายทอดตลาดนั้น ท่านให้ลูกหนี้บอกกล่าวแก่เจ้าหนี้โดยไม่ชักช้า ถ้าจะเสียเสียไม่บอกกล่าว ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

การบอกให้รู้ตัวและบอกกล่าวนั้น ถ้าไม่เป็นอันจะทำได้จะงดเสียก็ได้

เวลาและสถานที่ที่จะขายทอดตลาดกับทั้งคำพรรณาลักษณะแห่งทรัพย์สินนั้น ท่านให้ประกาศโฆษณาให้ประชาชนทราบ

มาตรา ๓๓๘ คำอุทธรณ์รวมเนียมในการวางทรัพย์สินหรือขายทอดตลาดนั้น ให้ฝ่ายเจ้าหนี้เป็นผู้ออก เว้นแต่ลูกหนี้จะได้ถอนทรัพย์สินทวง

มาตรา ๓๓๙ สิทธิของเจ้าหนี้เหนือทรัพย์สินทวงไถ่นั้นเป็นอันระงับสิ้นไปเมื่อพ้นเวลาสิบปีนับแต่ได้รับคำบอกกล่าวการวางทรัพย์สิน

อนึ่ง เมื่อสิทธิของเจ้าหนี้ระงับสิ้นไปแล้ว ถึงแม้ลูกหนี้จะได้ละสิทธิถอนทรัพย์สิน ก็ยังขอที่จะถอนทรัพย์สินได้

ส่วนที่ ๒

ปลดหนี้

มาตรา ๓๔๐ ถ้าเจ้าหนี้แสดงเจตนาต่อลูกหนี้ว่าจะปลดหนี้ให้ ท่านว่าหนี้นั้นก็อันระงับสิ้นไป

ถ้าหนังสือเป็นหลักฐาน การปลดหนี้ต้องทำเป็นหนังสือด้วย หรือต้องเวนคืน
เอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ให้แก่ลูกหนี้หรือชดเชาเอกสารนั้นเสีย

ส่วนที่ ๓

หักกลบลบหนี้

มาตรา ๓๔๑ ถ้าบุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกันโดยมูลหนี้อันมีวัตถุ
เป็นอย่างเดียวกัน และหนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดชำระชำระไว้ ท่านว่าลูกหนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
ย่อมจะหลุดพ้นจากหนี้ของตนด้วยหักกลบลบกันได้เพียงเท่าจำนวนที่ตรงกันในมูลหนี้ทั้งสอง
ฝ่ายนั้น เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ฝ่ายหนึ่งจะไม่เปิดช่องให้หักกลบลบกันได้

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้นท่านมิให้ใช้บังคับ หากเป็นการขัดกับเจตนา
อันค่ากรณีได้แสดงไว้ แต่เจตนาเช่นนั้นท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการ
โดยสุจริต

มาตรา ๓๔๒ หักกลบลบหนี้นั้น ทำได้ด้วยกรณีฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาแก้อีกฝ่ายหนึ่ง
การแสดงเจตนาเช่นนั้นท่านว่าจะมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาเริ่มต้น หรือเวลาสิ้นสุดอีกด้วย
หาได้ไม่

การแสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่ามีผลย้อนหลังขึ้นไปจนถึงเวลา
ซึ่งหนี้ทั้งสองฝ่ายนั้นจะอาจหักกลบลบกันได้เป็นครั้งแรก

มาตรา ๓๔๓ การหักกลบลบหนี้ นั้น ถึงแม้ว่าสถานที่ซึ่งจะต้องชำระหนี้ทั้งสองจะ
ต่างกันก็หักกันได้ แต่ฝ่ายผู้ขอหักหนี้จะต้องใช้ค่าเสียหายให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อความสะดวก
อย่างหนึ่งอย่างใดอันเกิดแต่การนั้น

มาตรา ๓๔๔ สิทธิเรียกร้องโดยยังมีข้อต่อสู้อยู่ สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าหาอาจจะ
เอามาหักกลบลบหนี้ได้หรือไม่ อนึ่ง อาจความยอมไม่คัดร่อนการหักกลบลบหนี้ แม้สิทธิเรียกร้อง
ขาดอายุความแล้ว แต่ว่าในเวลาที่จะหักกลบลบกับสิทธิเรียกร้องฝ่ายอื่นได้นั้น สิทธิยังไม่ขาด

มาตรา ๓๔๕ หน้รายใดเกิดแต่การอันมิชอบด้วยกฎหมายเป็นมูล ท่านห้ามมิให้
ลูกหน้ถอเอาประโยชน์แห่งหน้รายนั้นเพื่อหักกลบลบหน้กับเจ้าหน้

มาตรา ๓๔๖ สิทธิเรียกร้องรายใด ตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดมิได้ สิทธิเรียกร้อง
รายนั้นหาอาจจะเอาไปหักกลบลบหน้ได้ไม่

มาตรา ๓๔๗ ลูกหน้คนที่สามหากได้รับคำสั่งศาลห้ามมิให้ใช้เงินแล้ว จะยกเอาหน้
ซึ่งตนได้มาภายหลังแต่นั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหน้ผู้ขอให้อยึดทรัพย์สินนั้น ท่านว่าหาอาจจะยก
ได้ไม่

มาตรา ๓๔๘ ถ้ากรณีต่างฝ่ายต่างมีสิทธิเรียกร้องหลายรายอันควรแก่การที่จะใช้
หักกลบลบหน้ได้ไว้ฝ่ายผู้ขอหักหน้จะระบุก็ได้ว่าพึงเอาสิทธิเรียกร้องรายใดบ้างเข้าหักกล
ลบกัน ถ้าการหักกลบลบหน้ได้แสดงโดยมิได้ระบุเช่นนั้นก็ดี หรือถ้าระบุแต่อีกฝ่ายหนึ่งทั้ง
ชัดชัดโดยไม่ชักช้าก็ทำให้หน้าบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๒๘ วรรค ๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าฝ่ายที่ขอให้หักกลบลบหน้ ยังเป็นหน้ค่าดอกเบี่ยและค่าฤชาธรรมเนียมแก่อีกฝ่าย
หนึ่งอยู่ นอกจากการชำระหน้อันเป็นประธานนั้นด้วยไว้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่ง
มาตรา ๓๒๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๔

แปลงหน้ใหม่

มาตรา ๓๔๙ เมื่อกรณีที่เกี่ยวข้องได้ทำสัญญาเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหน้
ไว้ ท่านว่าหน้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไปด้วยแปลงหน้ใหม่

ถ้าทำหน้มีเงื่อนไขให้กลายเป็นหน้ปราศจากเงื่อนไขก็ดี เพิ่มเติมเงื่อนไขเข้าในหน้
อันปราศจากเงื่อนไขก็ดี เปลี่ยนเงื่อนไขก็ดี ท่านถือว่าเป็นอันเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญ
แห่งหน้

ถ้าแปลงหน้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวเจ้าหน้ ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่ง
ประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยโอนสิทธิเรียกร้อง

มาตรา ๓๕๐ แปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวลูกหนี้นั้น จะทำเป็นสัญญาวาง
เจ้าหนี้กับลูกหนี้คนใหม่ก็ได้ แต่จะทำได้ขึ้นใจลูกหนี้เดิมหาได้ไม่

มาตรา ๓๕๑ ถ้าหนี้จะพึงเกิดขึ้นเพราะแปลงหนี้ใหม่นั้นมิได้เกิดขึ้นก็ดี โดย
เล็กน้อยเพราะมูลแห่งหนี้ไม่ชอบกฎหมายหรือเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีรู ถึงคู่กรณีก็
ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังชำระ บังคับไปไม่

มาตรา ๓๕๒ คู่กรณีในการแปลงหนี้ใหม่อาจโอนสิทธิจำนำหรือจำนองที่ได้ให้ไว้
เป็นประกันหนี้เดิมนั้นไปเป็นประกันหนี้ใหม่ได้เพียงเท่าที่เป็นประกันวัตถุแห่งหนี้เดิม แต่
หลักประกันเช่นว่านี้ ถ้าบุคคลภายนอกเป็นผู้ ให้ไว้ไซ้ ท่านว่าจำต้องได้รับความยินยอม
ของบุคคลภายนอกนั้นด้วยจึงโอนได้

ส่วนที่ ๕

บทบัญญัติ บทที่ ๕ บทที่ ๖ บทที่ ๗ บทที่ ๘ บทที่ ๙ บทที่ ๑๐ บทที่ ๑๑ บทที่ ๑๒ บทที่ ๑๓ บทที่ ๑๔ บทที่ ๑๕ บทที่ ๑๖ บทที่ ๑๗ บทที่ ๑๘ บทที่ ๑๙ บทที่ ๒๐ บทที่ ๒๑ บทที่ ๒๒ บทที่ ๒๓ บทที่ ๒๔ บทที่ ๒๕ บทที่ ๒๖ บทที่ ๒๗ บทที่ ๒๘ บทที่ ๒๙ บทที่ ๓๐ บทที่ ๓๑ บทที่ ๓๒ บทที่ ๓๓ บทที่ ๓๔ บทที่ ๓๕ บทที่ ๓๖ บทที่ ๓๗ บทที่ ๓๘ บทที่ ๓๙ บทที่ ๔๐ บทที่ ๔๑ บทที่ ๔๒ บทที่ ๔๓ บทที่ ๔๔ บทที่ ๔๕ บทที่ ๔๖ บทที่ ๔๗ บทที่ ๔๘ บทที่ ๔๙ บทที่ ๕๐ บทที่ ๕๑ บทที่ ๕๒ บทที่ ๕๓ บทที่ ๕๔ บทที่ ๕๕ บทที่ ๕๖ บทที่ ๕๗ บทที่ ๕๘ บทที่ ๕๙ บทที่ ๖๐ บทที่ ๖๑ บทที่ ๖๒ บทที่ ๖๓ บทที่ ๖๔ บทที่ ๖๕ บทที่ ๖๖ บทที่ ๖๗ บทที่ ๖๘ บทที่ ๖๙ บทที่ ๗๐ บทที่ ๗๑ บทที่ ๗๒ บทที่ ๗๓ บทที่ ๗๔ บทที่ ๗๕ บทที่ ๗๖ บทที่ ๗๗ บทที่ ๗๘ บทที่ ๗๙ บทที่ ๘๐ บทที่ ๘๑ บทที่ ๘๒ บทที่ ๘๓ บทที่ ๘๔ บทที่ ๘๕ บทที่ ๘๖ บทที่ ๘๗ บทที่ ๘๘ บทที่ ๘๙ บทที่ ๙๐ บทที่ ๙๑ บทที่ ๙๒ บทที่ ๙๓ บทที่ ๙๔ บทที่ ๙๕ บทที่ ๙๖ บทที่ ๙๗ บทที่ ๙๘ บทที่ ๙๙ บทที่ ๑๐๐

มาตรา ๓๕๓ ถ้าสิทธิและความรับผิดชอบในหนี้รายใดตกอยู่กับบุคคลคนเดียว ท่านว่า
หนี้รายนั้นเป็นอันระงับสืบไป เว้นแต่เมื่อหนี้นั้นตกไปอยู่ในบังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอก
หรือเมื่อสลักหลังตั๋วเงินกลับคืนตามความในมาตรา ๘๑๗ วรรค ๓

ลักษณะ ๒

สัญญา

หมวด ๑

ก่อให้เกิดสัญญา

มาตรา ๓๕๔ คำเสนอจะทำสัญญาอันป่งระยะเวลาให้ทำคำสนองนั้น ท่านว่าไม่
อาจถอนได้ภายในระยะเวลาที่ป่งไว้

มาตรา ๓๕๕ บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง และมีได้มั่ง
ระยะเวลาให้ทำคำสนอง จะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับ
คำบอกกล่าวสนองนั้น ท่านว่าหาอาจถอนได้ไม่

มาตรา ๓๕๖ คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำ
สนองนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่าน
ให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย

มาตรา ๓๕๗ คำเสนอใดเขาบอกขัดไปยังผู้เสนอแล้วก็ดี หรือมิได้สนองรับภายใน
เวลากำหนดดังกล่าวมาในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความ
ผูกพันแน่นอนไป

มาตรา ๓๕๘ ถ้าคำบอกกล่าวสนองมาถึงล่วงเวลา แต่เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำบอก
กล่าวนั้นได้ส่งโดยทางการ ซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนดไว้ ผู้เสนอจะ
ต้องบอกกล่าวแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยพินิจว่าคำสนองนั้นมาถึงแน่ชัด เว้นแต่จะได้บอก
กล่าวเช่นนั้นก่อนแล้ว

ถ้าผู้เสนอจะเลยไม่บอกกล่าวดังว่ามาในวรรคต้น ท่านให้ถือว่าคำบอกกล่าว
สนองนั้นมีได้ล่วงเวลา

มาตรา ๓๕๙ ถ้าคำสนองมาถึงล่วงเวลา ท่านให้ถือว่าคำสนองนั้นกลายเป็นคำ
เสนออันใหม่

คำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยนั้น
ท่านให้ถือว่าเป็นคำบอกขัดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนออันใหม่ด้วยในตัว

มาตรา ๓๖๐ บทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๓๐ วรรค ๒ นั้น ท่านมิให้ใช้บังคับ
ถ้าหากว่าขัดกับเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือหากว่าก่อนจะสนองรับนั้น คู่กรณีอีก
ฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่าผู้เสนอตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

มาตรา ๓๖๑ อันสัญญา ระวังบุคคล ซึ่งอยู่ห่างกันโดย ระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็น
สัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ

ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือตามปกติประเพณีไม่จำเป็นจะต้องมีคำบอก
กล่าวสนองไว้ ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น
อันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ

มาตรา ๓๖๒ บุคคลออกโฆษณาให้คำมั่นว่า จะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการอันใด ท่านว่าจำต้องให้รางวัลแก่บุคคลใด ๆ ผู้ใดกระทำการอันนั้น แม้ถึงมิใช่ว่าผู้นั้นจะได้กระทำเพราะเห็นแก่รางวัล

มาตรา ๓๖๓ ในกรณีที่กล่าวมาในมาตราก่อนนี้ เมื่อยังไม่มีใครทำการสำเร็จ บังคับไว้ผู้นั้นอยู่ตราบใด ผู้ให้คำมั่นจะถอนคำมั่นของตนเสียโดยวิธีเดียวกับที่โฆษณานั้นก็ได้ เว้นแต่จะได้แสดงไว้ในโฆษณานั้นว่าจะไม่ถอน

ถ้าคำมั่นนั้นไม่อาจจะถอนโดยวิธีดังกล่าวมาก่อน จะถอนโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ถ้าเช่นนั้นการถอนจะเป็นอันสมบูรณ์ใช้ได้เพียงเฉพาะต่อบุคคลที่รู้

ถ้าผู้ให้คำมั่นได้กำหนดระยะเวลาให้ด้วยเพื่อทำการอันบ่งนั้นไว้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ให้คำมั่นได้สละสิทธิที่จะถอนคำมั่นนั้นเสียแล้ว

มาตรา ๓๖๔ ถ้าบุคคลหลายคนกระทำการอันบ่งไว้ในโฆษณา ท่านว่าเฉพาะแต่คนที่ทำได้ก่อนใครหมดเท่านั้น มีสิทธิจะได้รับรางวัล

ถ้าบุคคลหลายคนกระทำการอันนั้นได้พร้อมกัน ท่านว่าแต่ละคนมีสิทธิจะได้รับรางวัลเป็นส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน แต่ถ้ารางวัลนั้นมีสภาพแบ่งไม่ได้ก็ดี หรือถ้าตามข้อความแห่งคำมั่นนั้น บุคคลแต่คนเดียวจะพึงรับรางวัลก็ดี ท่านให้วินิจฉัยด้วยวิธีจับสลาก

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคทั้งสองข้างต้นนี้ ท่านมิให้รับบังคับ ถ้าในโฆษณานั้นแสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๓๖๕ คำมั่นจะให้รางวัลอันมีความประสงค์เป็นการประกวดชิงรางวัลนั้น จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้กำหนดระยะเวลาไว้ในคำโฆษณาด้วย

การที่จะตัดสินว่าผู้ประกวดคนไหนได้กระทำสำเร็จตามเงื่อนไขในคำมั่นภายในเวลาที่กำหนดหรือไม่ก็ดี หรือตัดสินในระหว่างผู้ประกวดหลายคนนั้นว่าคนไหนดีกว่ากันอย่างไรก็ดี ให้ผู้ชขาดซึ่งได้ระบุชื่อไว้ในโฆษณานั้นเป็นผู้ตัดสิน หรือถ้ามิได้ระบุชื่อผู้ชขาดไว้ก็ให้ผู้ให้คำมั่นเป็นผู้ตัดสิน คำตัดสินอันนี้ย่อมผูกพันผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยทุกฝ่าย

ถ้าได้คะแนนเท่าเทียมกัน ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๖๔ วรรค ๒ มาใช้บังคับแล้วแต่กรณี

การโอนกรรมสิทธิในทรัพย์สินที่ทำขึ้นประหวัดนั้น ผู้ให้ความมั่นจะเรียกให้โอนแก่ตนได้ต่อเมื่อได้ระบุไว้ในโฆษณาว่าจะพึงโอนเช่นนั้น

มาตรา ๓๖๖ ข้อความใด ๆ แห่งสัญญาอันคู่สัญญาแม่เพียงฝ่ายเดียว ได้แสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อนั้น หากคู่สัญญายังไม่ตกลงกันได้หมดทุกข้ออยู่ตราบใด เมื่อกรณีเป็นที่สงสัยท่านนั้นว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน การที่ได้ทำความเข้าใจกันได้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ถึงแม้ว่าจะได้ตกลงไว้ก็หาเป็นการผูกพันไม่

ถ้าได้ตกลงกันว่าสัญญาอันมุ่งจะทำนั้น จะต้องทำเป็นหนังสือไว้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนั้นว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน จนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ

มาตรา ๓๖๗ สัญญาใดคู่สัญญาได้ถือว่าเป็นอันได้ทำกันขึ้นแล้ว แต่แท้จริงยังมีได้ตกลงกันในข้อหนึ่งข้อใดอันจะต้องทำความตกลงให้สำเร็จ ถ้าจะพึงอนุมานได้ว่าถึงหากจะไม่ทำความตกลงกันในข้อนี้ได้ สัญญานั้นก็จะได้ทำขึ้นไว้ ท่านว่าข้อความส่วนที่ได้ตกลงกันแล้วก็ย่อมเป็นอันสมบูรณ์

มาตรา ๓๖๘ สัญญานั้น ท่านให้ตีความ ไปตาม ความ ประสงค์ ใน ทาง สุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปรกติประเพณีด้วย

หมวด ๒

ผลแห่งสัญญา

มาตรา ๓๖๙ ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้หรือชอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด

มาตรา ๓๗๐ ถ้าสัญญาต่างตอบแทนมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิด หรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และทรัพย์สินนั้นสูญหรือเสียหายไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้มิได้ไว้ ท่านว่าการสูญหรือเสียหายนั้นตกเป็นภัยแก่เจ้าหนี้

ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านให้รับทัญญูที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้บังคับ แต่เวลาที่ทรัพย์สินกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๖๕ วรรค ๒ นั้นไป

มาตรา ๓๗๓ บทบัญญัติที่กล่าวมาในมาตราก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าเป็นสัญญาต่างตอบแทนมีเงื่อนไขบังคับก่อน และทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นสูญหรือทำลายลงในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ

ถ้าทรัพย์สินเสียหายเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะโทษเจ้าหนี้ได้ และเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว เจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้โดยลดส่วนอันตนจะต้องชำระหนี้ตอบแทนนั้นลง หรือเลิกสัญญานั้นเสียก็ได้ แล้วแต่จะเลือก แต่ในกรณีที่ต้นเหตุเสียหายเกิดเพราะฝ่ายลูกหนี้ ท่านว่าหากกระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนไม่

มาตรา ๓๗๔ นอกจากกรณีที่กล่าวไว้ในสองมาตราก่อน ถ้าการชำระหนี้ ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ไม่ได้ไว้ ท่านว่าลูกหนี้ห้ามสิทธิจะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่

ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้ก็หาเสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่ แต่ว่าลูกหนี้ได้อะไรไว้ เพราะการปลดหนี้ก็ดี หรือใช้คุณวุฒิความสามารถของตนเป็นประกันอื่น เป็นเหตุให้ไต่อะไรมา หรือแกล้งละเลยเฉยไม่ชวนช่วยหาอะไรที่สามารถจะทำได้ก็ดี มากน้อยเท่าไร จะต้องเอามาหักกับจำนวนอันตนจะได้รับชำระหนี้ตอบแทน วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีการชำระหนี้ฝ่ายหนึ่งยังคงชำระอยู่นั้น ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งฝ่ายนั้นมีต้องรับผิดชอบ ในเวลาเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งผิดนัดไม่รับชำระหนี้

มาตรา ๓๗๕ ความตกลงทำไว้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเพื่อลดข้อผิด หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนนั้น ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๓๗๖ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำสัญญาตกลงว่าจะชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกไว้ ท่านว่าบุคคลภายนอกมีสิทธิจะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้โดยตรงได้

ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น สิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น

มาตรา ๓๗๕ เมื่อสิทธิของบุคคลภายนอก ได้เกิดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ก่อนแล้ว คู่สัญญาหาอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังได้ไม่

มาตรา ๓๗๖ ข้อต่อสู้อันเกิดแต่มูลสัญญาดังกล่าวมาในมาตรา ๓๗๕ นั้น ลูกหนี้ อาจจะยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกผู้จะได้รับประโยชน์จากสัญญานั้นได้

หมวด ๓

มัดจำและกำหนดเบี้ยปรับ

มาตรา ๓๗๗ เมื่อเจ้าทำสัญญา ถ้าได้ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ ท่านให้ถือว่าท่านให้มัดจำนั้นยอมเป็นพยานหลักฐานว่า สัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้ว อนึ่ง มัดจำยอมเป็นประกันการที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้นด้วย

มาตรา ๓๗๘ มัดจำนั้น ถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้เป็นไปดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ให้ส่งคืน หรือจัดเอาเป็นค่าใช้จ่ายบางส่วนในเมื่อชำระหนี้

(๒) ให้ริบ ถ้าฝ่ายที่รับมัดจำจะเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายนั้น

(๓) ให้ส่งคืน ถ้าฝ่ายที่รับมัดจำจะเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ

มาตรา ๓๗๙ ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรแก่ เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ก็ให้ริบเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้จะพึงทำนั้นได้แก่งวดการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นผ่านพ้นไปแล้ว เมื่อใด ก็ให้ริบเบี้ยปรับเมื่อนั้น

มาตรา ๓๘๐ ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นแทนการชำระหนี้ก็ได้ แต่ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อลูกหนี้ว่า จะเรียกเอาเบี้ยปรับจะนั้นแล้ว ก็เป็นอันขาดสิทธิเรียกร้องชำระหนี้ต่อไป

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ จะเรียกเอาเบี้ยปรับ อันจะพึงมีนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหายก็ได้ การพิสูจน์ค่าเสียหายยิ่งกว่านั้น ท่านก็อนุญาตให้พิสูจน์ได้

มาตรา ๓๘๑ ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่า จะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เช่นว่าไม่ชำระหนี้ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้เป็นต้น นอกจากเรียกให้ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงมีนั้นอีกด้วยก็ได้

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในมูลชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๘๐ วรรค ๒

ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้แล้ว จะเรียกเอาเบี้ยปรับได้ต่อเมื่อได้บอกสงวนสิทธิไว้เช่นนั้นในเวลารับชำระหนี้

มาตรา ๓๘๒ ถ้าสัญญาว่าจะทำการการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นให้เป็นเบี้ยปรับ ไม่ใช่ใช้เป็นจำนวนเงินไซ้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๗๙ ถึง ๓๘๑ มาใช้บังคับ แต่ถ้าเจ้าหนี้เรียกเอาเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนก็เป็นอันขาดไป

มาตรา ๓๘๓ ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ก็เป็นอันขาดไป

นอกจากกรณีดังกล่าวไว้ในมาตรา ๓๗๙ และ ๓๘๒ ท่านให้ใช้วิธีเดียวกันนี้บังคับในเมื่อบุคคลสัญญาว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนกระทำการหรือละเว้นกระทำการอันหนึ่งอันใดนั้นด้วย

มาตรา ๓๘๔ ถ้าการชำระหนี้ตามที่สัญญาไว้นั้นไม่สมบูรณ์ การที่ตกลงกันด้วยข้อสัญญาในการไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้นก็ย่อมไม่สมบูรณ์คู่กัน แม้ถึงคู่กรณีจะรู้ว่าข้อสัญญานั้นไม่สมบูรณ์

มาตรา ๓๘๕ ถ้าลูกหนี้ได้แจ้งการรับเบี้ยปรับโดยอ้างเหตุว่าตนได้ชำระหนี้แล้วไซ้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องพิสูจน์การชำระหนี้ เว้นแต่การชำระหนี้ของตนจะต้องท่านนั้นเป็นการให้เงินแก่การอันใดอันหนึ่ง

หมวด ๔

เลิกสัญญา

มาตรา ๓๘๖ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา หรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การเลิกสัญญาเช่นนี้ย่อมทำด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่

มาตรา ๓๘๗ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายนั้นชำระหนี้ภายในระยะเวลานั้นก็ได้ ถ้าและฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ไว้ อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๓๘๘ ถ้าวัตถุที่ประสงค์แห่งสัญญานั้น ว่าโดยสภาพหรือโดยเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงไว้ จะเป็นผลสำเร็จได้ก็แต่ด้วยการชำระหนี้ ณ เวลาที่กำหนดไว้ หรือภายในระยะเวลาอันหนึ่งซึ่งกำหนดไว้ก็ดี และกำหนดเวลาหรือระยะเวลาอันนี้ได้ล่วงพ้นไปโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้ชำระหนี้ไว้ ท่านว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญานั้นเสียก็ได้ มีพักต้องบอกกล่าวล่วงหน้าไว้ในมาตราก่อนนี้เลย

มาตรา ๓๘๙ ถ้าการชำระหนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนกลายเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ได้ไว้ เจ้าหนี้จะเลิกสัญญานั้นเสียก็ได้

มาตรา ๓๙๐ ถ้าในสัญญาได้คู่สัญญาเป็นบุคคลหลายคนด้วยกัน อยู่ข้างหนึ่งหรืออีกข้างหนึ่ง ท่านว่าจะใช้สิทธิเลิกสัญญาได้ก็แต่เมื่อบุคคลเหล่านั้นทั้งหมดรวมกันใช้ ทั้งใช้ต่อบุคคลเหล่านั้นรวมหมดทุกคนด้วย ถ้าสิทธิเลิกสัญญาอันมีแก่บุคคลคนหนึ่งในจำพวกที่มีสิทธิอันเป็นอันระงับไปแล้ว สิทธิเลิกสัญญาอันมีแก่คนอื่น ๆ ก็ย่อมระงับสิ้นไปด้วย

มาตรา ๓๙๑ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะให้เป็นทีเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืน ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วย คิดตั้งแต่เวลาที่ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นภาระงานอันได้กระทำให้และเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สิน การที่จะชดใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าใน สัญญามีกำหนดว่าให้ ใช้เงิน ตอบแทน ก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้น หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่

มาตรา ๓๘๒ การชำระหนี้ของคู่สัญญาอันเกิดแต่การเลิกสัญญานั้น ให้เป็นไปตาม บทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๖๘

มาตรา ๓๘๓ ถ้ามิได้กำหนดระยะเวลาไว้ให้ใช้สิทธิเลิกสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่าย หนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควรแล้วบอกกล่าว ให้ฝ่ายที่มีสิทธิเลิกสัญญานั้น แสดง ให้ทราบภายในระยะเวลานั้นก็ได้ ถ้าจะเลิกสัญญาหรือไม่ ถ้ามิได้รับคำบอกกล่าวเลิก สัญญาภายในระยะเวลานั้น สิทธิเลิกสัญญาก็เป็นอันระงับสิ้นไป

มาตรา ๓๘๔ ถ้าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นบุบสลายไปในส่วนสำคัญเพราะ การกระทำหรือเพราะความผิดของบุคคลผู้มีสิทธิเลิกสัญญาก็ดี หรือบุคคลนั้นได้ทำให้การคืน ทรัพย์สินกลายเป็นพันวิสัยก็ดี เปลี่ยนแปลงทรัพย์สินให้ผิดแผกไปเป็นอย่างอื่นด้วยประกอบขึ้น หรือดัดแปลงก็ดี ท่านว่าสิทธิเลิกสัญญานั้นก็เป็นอันระงับสิ้นไป

แต่ถ้าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญาได้สูญหายหรือบุบสลายไป โดยปราศจากการ กระทำ หรือความผิดของบุคคลผู้มีสิทธิเลิกสัญญาใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นก็หาระงับสิ้นไปไม่

ลักษณะ ๓

จัดการงานนอกสั่ง

มาตรา ๓๘๕ บุคคลใดเข้าทำกิจการแทนผู้อื่น โดยเขามิได้ว่าชานวนใช้ให้ทำก็ดี หรือโดยมิได้มีสิทธิที่จะทำการงานนั้นแทนผู้อื่นด้วยประการใดก็ดี ท่านว่าบุคคลนั้นจะต้อง จัดการงานไปในทางที่จะให้สมประโยชน์ของตัวการ ตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือตามที่พึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ

มาตรา ๓๙๖ ถ้าการที่เจ้าจัดการงานนั้น เป็นการขัดกับความประสงค์อันแท้จริงของตัวการก็ดี หรือขัดกับความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ก็ดี และผู้จัดการก็ควรจะได้รู้สึกเช่นนั้นแล้วด้วยไซ้ ท่านว่าผู้จัดการจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตัวการเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ที่ได้เจ้าจัดการนั้น แม้ผู้จัดการจะมีได้มีความผิดประการอื่น

มาตรา ๓๙๗ ถ้าผู้จัดการทำกิจอันใดซึ่งเป็นหน้าที่บังคับให้ตัวการทำเพื่อสาธารณประโยชน์ก็ดี หรือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่จะบำรุงรักษาผู้อื่นก็ดี และหากผู้จัดการมิได้เข้าทำแล้ว กิจอันนั้นจะไม่สำเร็จภายในเวลาอันควรไซ้ การที่ได้ทำขัดกับความประสงค์ของตัวการเช่นนั้น ท่านมิให้ยกขึ้นเป็นข้อวินิจฉัย

มาตรา ๓๙๘ ถ้าผู้จัดการทำกิจอันใด เพื่อประสงค์จะขัดข้องอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ จะเป็นภัยแก่ตัวการก็ดี แก่ชื่อเสียงก็ดี หรือแก่ทรัพย์สินก็ดี ท่านว่าผู้จัดการต้องรับผิดชอบแต่เพียงที่จงใจทำผิด หรือที่เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

มาตรา ๓๙๙ ผู้จัดการต้องบอกกล่าวแก่ตัวการโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ว่า ตนได้เจ้าจัดการงานแทน และต้องรอฟังคำวินิจฉัยของตัวการ เว้นแต่ภัยจะมีขึ้นเพราะการที่หน่วงเหนี่ยว นอกจากนั้นท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๘๐๘ ถึง ๘๑๑ อันบังคับแก่ตัวแทนนั้นมาใช้บังคับแก่หน้าที่ของผู้จัดการด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๔๐๐ ถ้าผู้จัดการเป็นผู้ไร้ความสามารถท่านว่าจะต้องรับผิดชอบแต่เพียงตามบทบัญญัติว่าด้วยค่าสินไหมทดแทน เพื่อละเมิดและว่าด้วยการค้ำประกันมิควรได้เท่านั้น

มาตรา ๔๐๑ ถ้าการที่เจ้าจัดการงานนั้นเป็นการสมประโยชน์ของตัวการและต้องตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้นั้นไซ้ ท่านว่าผู้จัดการจะเรียกให้ชดใช้เงินอันตนได้ออกไปคืนแก่ตนเช่นอย่างตัวแทนก็ได้ และบทบัญญัติมาตรา ๘๑๖ วรรค ๒ นั้น ท่านก็ให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

อนึ่ง ในกรณีทีกล่าวนั้นในมาตรา ๓๙๗ นั้น แม้ถึงว่าเจ้าจัดการงานนั้น จะเป็น การขัดกับความประสงค์ของตัวการก็ดี ผู้จัดการก็ยังคงมีสิทธิเรียกร้องเช่นนั้นอยู่

มาตรา ๔๐๒ ถ้าเงื่อนไขของเข้ามาในมาตราก่อนนี้มีได้มี ท่านว่าตัวการจำต้องคืนสิ่งทั้งหลายบรรดาที่ได้มาเพราะเขาเข้าจัดการงานนั้นให้แก่ผู้จัดการตามบทบัญญัติว่าด้วยการคืนลามิควรรได้

ถ้าตัวการให้สัตยาบันแก่การที่จัดทำนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยตัวแทนมาใช้บังคับ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๔๐๓ ถ้าผู้จัดการมิได้มีบุพพเจตนาจะเรียกให้ตัวการชดใช้คืน ผู้จัดการก็ย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องเช่นนั้น

การที่บิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย บ่าวรักษาผู้สืบสันดานเป็นทางอุปการะกิตติหรือกลับกันเป็นทางปฏิการะกิตติ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีเจตนาจะเรียกให้ผู้รับประโยชน์ชดใช้คืน

มาตรา ๔๐๔ ถ้าผู้จัดการทำแทนผู้หนึ่ง โดยสำคัญว่า ทำแทนผู้อื่น อีก คน หนึ่งไว้ ท่านว่าผู้เป็นตัวการคนก่อนผู้เดียวมีสิทธิและหน้าที่อันเกิดแต่การที่ได้จัดทำไปนั้น

มาตรา ๔๐๕ บทบัญญัติทั้งหลายที่กล่าวมาในสิบมาตราก่อนนั้น ท่านมิให้ใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลคนหนึ่งเข้าทำงานของผู้หนึ่งโดยสำคัญว่าเป็นการงานของตนเอง

ถ้าบุคคลใดถือเอากิจการของผู้หนึ่งว่าเป็นของตนเอง ทั้งที่รู้แล้วว่าตนไม่มีสิทธิจะทำเช่นนั้นไว้ ท่านว่าตัวการจะใช้สิทธิเรียกร้องบังคับ โดยมูลตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๙๕, ๓๙๖, ๓๙๗ และ ๔๐๐ นั้นก็ได้ แต่เมื่อได้ใช้สิทธิดังกล่าวมาแล้ว ตัวการจะต้องรับผิดชอบต่อผู้จัดการตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๔๐๒ วรรค ๑

ลักษณะ ๔

ลามิควรรได้

มาตรา ๔๐๖ บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินใด เพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้^{๕๔๔} หรือได้มาด้วยประการอื่นกิตติ โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และ

เป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา
อนึ่ง การรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่หรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่า เป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย

บทบัญญัติอันนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่ได้ทรัพย์สินมาเพราะเหตุอย่างใดอย่าง
หนึ่งซึ่งมิได้มีได้เป็นหนี้ หรือเป็นเหตุที่ได้สิ้นสุดไปเสียก่อนแล้วนั้นด้วย

มาตรา ๔๐๗ บุคคลใดได้กระทำการอันใดตามอำเภอใจเหมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้
โดยรู้อยู่ว่า ตนไม่มีความผูกพันที่จะต้องชำระ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นหาสิทธิที่จะได้รับคืนทรัพย์สินไม่

มาตรา ๔๐๘ บุคคลใดจะกล่าวต่อไปนี้ ไม่มีสิทธิที่จะได้รับคืนทรัพย์สิน คือ

- (๑) บุคคลผู้ชำระหนี้เมื่อเงินเวลาบังคับเมื่อก่อนถึงกำหนดเวลานั้น
- (๒) บุคคลผู้ชำระหนี้ซึ่งขาดอายุความแล้ว
- (๓) บุคคลผู้ชำระหนี้ตามหน้าที่ศีลธรรม หรือตามควรแก่อัธยาศัยในสมาคม

มาตรา ๔๐๙ เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไป โดยสำคัญผิด
เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ผู้ทำการโดยสุจริต ได้ทำลายหรือลบล้างเสียซึ่งเอกสารอันเป็นพยานหลักฐาน
แห่งหนี้คดี ยกเลิกหลักประกันเสียก็ สิ้นสิทธิไปเพราะขาดอายุความก็ ท่านว่าเจ้าหนี้
ไม่จำต้องคืนทรัพย์สิน

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ไม่ขัดขวางต่อการที่บุคคลผู้ได้ชำระหนี้นี้จะใช้
สิทธิได้เบียดเอาแก่ลูกหนี้และผู้ค้ำประกัน ถ้าจะมี

มาตรา ๔๑๐ บุคคลใดได้กระทำการชำระหนี้โดยมุ่งต่อผลอย่างหนึ่งแต่มิได้เกิดผล
เช่นนั้น ถ้าและบุคคลนั้นได้รู้มาแต่แรกว่าการที่จะเกิดผลนั้นเป็นพ้นวิสัยก็ หรือได้เข้า
บังคับขัดขวางเสียมิให้เกิดผลเช่นนั้น โดยอาการอันฝ่าฝืนความสุจริตก็ ท่านว่าบุคคลผู้นั้น
ไม่มีสิทธิที่จะได้รับคืนทรัพย์สิน

มาตรา ๔๑๑ บุคคลใดได้กระทำการเพื่อชำระหนี้ เป็นการอันฝ่าฝืนข้อห้ามตาม
กฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ท่านว่าบุคคลนั้นหาอาจจะเรียกร้องคืนทรัพย์สินได้ไม่

มาตรา ๔๑๒ ถ้าทรัพย์สินซึ่งได้รับไว้เป็นลามิควรได้นั้นเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ท่าน
ว่าต้องคืนเต็มจำนวนนั้น เว้นแต่เมื่อบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต จึงต้องคืนลามิควรได้เพียง
ส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน

มาตรา ๔๑๓ เมื่อทรัพย์สินอันจะต้องคืนนั้นเป็นอย่างอื่นนอกจากจำนวนเงิน และบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต ท่านว่าบุคคลเช่นนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินเพียงตามสภาพที่เป็นอยู่ และมีต้องรับผิดชอบในการที่ทรัพย์สินสูญหายหรือบุบสลาย แต่ถ้าได้อะไรมาเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการสูญหาย หรือบุบสลายเช่นนั้นก็ต้องให้ไปด้วย

ถ้าบุคคลได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริต ท่านว่าจะต้องรับผิดชอบในการสูญหายหรือบุบสลายนั้นเต็มภูมิ แม้กระทั้งการสูญหายหรือบุบสลายจะเกิดเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไรทรัพย์สินนั้นก็จะต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่คนเดียว

มาตรา ๔๑๔ ถ้าการคืนทรัพย์สินตกเป็นพันวิสัยเพราะสภาพแห่งทรัพย์สินที่ได้รับไว้ นั้นเองก็ดี หรือเพราะเหตุอย่างอื่นก็ดี และบุคคลได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริต ท่านว่าบุคคลเช่นนั้นจำต้องคืนตามกฎหมายได้เพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน

ถ้าบุคคลได้รับทรัพย์สินนั้นไว้โดยสุจริต ท่านว่าต้องใช้ราคาทรัพย์สินนั้นเต็มจำนวน

มาตรา ๔๑๕ บุคคลผู้ได้รับ ทรัพย์สินไว้โดยสุจริต ย่อมจะได้ดอกเบี้ยอันเกิดแต่ทรัพย์สินนั้นตลอดเวลาที่ยังคงสุจริตอยู่

ถ้าผู้ที่ได้รับไว้จะต้องคืนทรัพย์สินนั้นเมื่อใด ให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะทุจริตจำเดิมแต่เวลาที่เรียกคืนนั้น

มาตรา ๔๑๖ ค่าใช้จ่ายทั้งหลายอันควรแก่การเพื่อรักษาบำรุงหรือซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น ท่านว่าต้องชดใช้ให้แก่บุคคลผู้คืนทรัพย์สินนั้นเต็มจำนวน

แต่บุคคลเช่นนั้นจะเรียกร้องให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายตามธรรมดา เพื่อบำรุงซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น หรือค่าการระมัดระวังที่ต้องเสียไปในระหว่างที่ตนคงเก็บคอกผลอยู่นั้นหาได้ไม่

มาตรา ๔๑๗ ในส่วนค่าใช้จ่ายอย่างอื่น นอกจากที่กล่าวมาในวรรคต้นแห่งมาตราก่อนนั้น บุคคลผู้คืนทรัพย์สินจะเรียกให้ชดใช้ได้แต่เฉพาะที่เสียไปในระหว่างที่ตนทำการโดยสุจริต และเมื่อทรัพย์สินนั้นได้มีราคาเพิ่มสูงขึ้นเพราะค่าใช้จ่ายนั้นในเวลาที่คืน และจะเรียกได้ก็แต่เพียงเท่าราคาที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น

อนึ่ง บทบัญญัติแห่งมาตรา ๔๑๕ วรรค ๒ นั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับด้วย แล้วแต่กรณี

มาตรา ๔๑๘ ถ้าบุคคลรับทรัพย์สินอันมิควรได้ไว้โดยทุจริต และได้ทำการดัดแปลง หรือต่อเติมขึ้นในทรัพย์สินนั้น ท่านว่าบุคคลเช่นนั้นต้องจัดทำทรัพย์สินนั้นให้คืนคงสภาพเดิม ด้วยค่าใช้จ่ายของตนเองแล้วส่งคืน เว้นแต่เจ้าของทรัพย์สินจะเลือกให้ส่งคืนตามสภาพที่เป็นอยู่ ในกรณีเช่นนั้นเจ้าของจะใช้ราคาค่าทำดัดแปลงหรือต่อเติม หรือใช้เงินจำนวนหนึ่ง เป็นราคาทรัพย์สินเท่าที่เพิ่มขนนก็ได้ แล้วแต่จะเลือก

ถ้าในเวลาที่จะต้องคืนทรัพย์สินนี้เป็นพันวิสัยจะทำให้ทรัพย์สินคืนคงสภาพเดิมได้ หรือ ถ้าทำไปทรัพย์สินนั้นจะบอบสลายไร้ ท่านว่าบุคคลผู้ได้รับไว้จะต้องส่งคืนทรัพย์สินตามสภาพที่เป็นอยู่ และไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อราคาทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นเพราะการดัดแปลง หรือต่อเติมนั้นได้

มาตรา ๔๑๙ ในเรื่องลามิควรได้นั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดปีหนึ่ง นับแต่เวลาที่ฝ่ายผู้เสียหายรู้ว่าตนมีสิทธิเรียกคืนหรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่เวลาที่สิทธินั้นได้มีขึ้น

ลักษณะ ๕

ละเมิด

หมวด ๑

ความรับผิดเพื่อละเมิด

มาตรา ๔๒๐ ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก้วางกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

มาตรา ๔๒๑ การใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น ท่านว่าเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๔๒๒ ถ้าความเสียหายเกิดแต่การฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายใด อันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ๆ ผู้ใดทำการฝ่าฝืนเช่นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นผู้ผิด

มาตรา ๔๒๓ ผู้ใดกล่าว หรือโฆษณาแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะได้

ผู้ใดส่งข่าวสาส์นอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสาส์นนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสาส์นเช่นนั้น หากทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

มาตรา ๔๒๔ ในการพิพากษาคดี ข้อความรับผิด เพื่อละเมิด และกำหนด ค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าศาลไม่จำเป็นต้องคำนึงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญาอันว่าด้วยการที่จะต้องรับโทษ และไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงการที่ผู้กระทำผิดต้องคำพิพากษาลงโทษทางอาญาหรือไม่

มาตรา ๔๒๕ นายจ้างต้องร่วมกันรับผิด กับลูกจ้างในผล แห่ง ละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น

มาตรา ๔๒๖ นายจ้างซึ่งได้ใช้ ค่าสินไหม ทดแทนให้แก่บุคคล ภายนอก เพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้ทำนั้น ชอบที่จะได้ชดใช้จากลูกจ้างนั้น

มาตรา ๔๒๗ บทบัญญัติในมาตราทั้งสองก่อนนั้น ท่านให้ใช้บังคับแก่ตัวการ และตัวแทนด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๔๒๘ ผู้ว่าจ้างทำของไม่ต้องรับผิดเพื่อความเสียหายอันผู้รับจ้างได้ก่อให้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอกในระหว่างทำการงานที่ว่าจ้าง เว้นแต่ผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้ผิดในส่วนการงานที่สั่งให้ทำ หรือในคำสั่งที่ตนให้ไว้ หรือในการเลือกหาผู้รับจ้าง

มาตรา ๔๒๙ บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถ เพราะเหตุเป็นผู้เยาว์ หรือ จิตจกวิตถ์ก็ยังต้องรับผิดในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นนั้น ย่อมต้องรับผิดร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่

มาตรา ๔๓๐ ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถอยู่เป็นนิตยภัต ชั่วคราวภักดี จำต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ไร้ความสามารถในการละเมิด ซึ่งเขาได้กระทำการในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของตน ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้น ๆ มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร

มาตรา ๔๓๑ ในกรณีดังกล่าวมาในสองมาตราก่อนนี้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๔๒๖ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๔๓๒ ถ้าบุคคลหลายคนก่อให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยร่วมกันทำละเมิด ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น ความที่ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่ไม่สามารถสืบรู้ตัวได้แน่ชัดว่า ในจำนวนที่ทำละเมิดร่วมกันนั้น คนไหนเป็นผู้ก่อให้เกิดเสียหายนั้นด้วย

อนึ่ง บุคคลผู้ย่งส่งเสริม หรือช่วยเหลือในการทำละเมิด ท่านก็ให้ถือว่าเป็นผู้กระทำละเมิดร่วมกันด้วย

ในระหว่างบุคคลทั้งหลาย ซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่โดยพฤติการณ์ศาลจะวินิจฉัยเป็นประการอื่น

มาตรา ๔๓๓ ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่าเจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงหรือรักษาไว้แทนเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่สัตว์นั้น แต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาดูแลตามชนิดและนิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้น ย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น

อนึ่ง บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น จะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลผู้ทรวัว หรือยวสัตว์นั้นโดยละเมิด หรือเอาแก่เจ้าของสัตว์อื่น อันมาวัวหรือยวสัตว์นั้น ๆ ก็ได้

มาตรา ๔๓๔ ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องกีด หรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอกีด ท่านผู้ครองโรงเรือนหรือ

สิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าผู้ครองได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร เพื่อป้องกันมิให้เกิดเสียหายขึ้นแล้ว ท่านว่าผู้เป็นเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงความบกพร่องในการปลูกหรือค่าจุนต้นไม้ออกไม่ได้

ในกรณีที่กล่าวมาในสองวรรคข้างต้นนั้น ถ้ายังมีผู้อื่นอีกที่ต้องรับผิดชอบในการก่อให้เกิดเสียหายนั้นด้วยซ้ำ ท่านว่าผู้ครองหรือเจ้าของจะใช้สิทธิได้เบี่ยงเอาแก่ผู้อื่นก็ได้

มาตรา ๔๓๕ บุคคลใดจะประสพความเสียหายอันพึงเกิดจาก โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นของผู้อื่น บุคคลผู้นั้นชอบที่จะเรียกให้จัดการตามที่จำเป็นเพื่อบำบัดภัยอันตรายนั้นเสียได้

มาตรา ๔๓๖ บุคคลผู้อยู่ในโรงเรือน ต้องรับผิดชอบ ในความเสียหาย อันเกิดเพราะของตกหล่นจากโรงเรือนนั้น หรือเพราะทงขวางของไปตกในที่อันมิควร

มาตรา ๔๓๗ บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดขึ้นแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง

ความชอบให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงบุคคลผู้มีไว้ในครอบครองของตนซึ่งทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย

หมวด ๒

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด

มาตรา ๔๓๘ ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอื่นจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกวนขึ้นด้วย

มาตรา ๔๓๖ บุคคลจำต้องคืนทรัพย์สินผู้อื่นต้องเสียไป เพราะละเมิดแห่งตนนั้น ยังต้องรับผิดชอบตลอดถึงการที่ทรัพย์สินนั้นทำลายลงโดยอุบัติเหตุ หรือการคืนทรัพย์สินตกเป็น พันวิสัยเพราะเหตุอย่างอื่น โดยอุบัติเหตุ หรือทรัพย์สินเสื่อมเสียลงโดยอุบัติเหตุหนึ่งด้วย เว้นแต่ เมื่อการที่ทรัพย์สินทำลาย หรือตกเป็นพันวิสัยจะคืนหรือเสื่อมเสียนั้น ถึงแม้ว่าจะมิได้มีการทำละเมิด ก็คงจะต้องตกไปอย่างนั้นอยู่เอง

มาตรา ๔๔๐ ในกรณีที่ต้องใช้ราคาทรัพย์สินได้เอาของเขาไปกีด ในกรณีที่ต้องใช้ ราคาทรัพย์สินลดน้อยลงเพราะบุบสลายกีด ฝ่ายผู้ต้องเสียหายจะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนเงิน ที่จะต้องใช้ คิดตั้งแต่เวลาอันเป็นฐานแห่งการประมาณราคานั้นก็ได้

มาตรา ๔๔๑ ถ้าบุคคลจำต้องใช้ ค่าสินไหม ทดแทน เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ เพราะเหตุสิ่งหรือทรัพย์สินของเขาไปกีด หรือเพราะทำของเขาให้บุบสลายกีด เมื่อใช้ค่าสินไหม ทดแทนให้แก่บุคคลซึ่งเป็นผู้ครองทรัพย์สินนั้นอยู่ในขณะที่เขาไป หรือขณะที่ทำให้บุบสลายนั้น แล้ว ท่านว่าเป็นอันหลุดพ้นไปเพราะการที่ได้ใช้ให้เช่นนั้น แม้กระทั่งบุคคลภายนอกจะเป็น เจ้าของทรัพย์สิน หรือมีสิทธิอย่างอื่นเหนือทรัพย์สิน เว้นแต่สิทธิของบุคคลภายนอกเช่นนั้น จะ เป็นที่รู้อยู่แก่ตน หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตน

มาตรา ๔๔๒ ถ้าความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้ต้อง เสียหายประกอบด้วยไว้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๒๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๔๔๓ ในกรณีที่ทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่าปลงศพรวม ทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้นด้วย

ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้น ทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไว้อุปการะตามกฎหมายไป ด้วยไว้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

มาตรา ๔๔๔ ในกรณีที่ทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น ผู้ต้องเสียหาย ชอบที่จะได้ชดใช้ค่าใช้จ่ายอันตนได้เสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบ การงานสิ้นเชิง หรือแต่บางส่วนทั้งในเวลาปัจจุบันนั้นและในเวลาอนาคตด้วย

ถ้าในเวลาพิพากษาคดีเป็นพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่า ความเสียหายนั้นได้แท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้

มาตรา ๔๔๕ ในกรณีทำให้เขาถึงตาย หรือให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ถ้าผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมาย จะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือน หรืออุตสาหกรรมภายนอกนั้นไว้ ท่านว่าบุคคลผู้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อที่เขาต้องขาดแรงงานอันนั้นไปด้วย.

มาตรา ๔๔๖ ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความที่เสียหายอย่างอื่น อันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้ และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินี้จะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญา หรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

อนึ่ง หญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญา เป็นทุจริตธรรมแก่ตนก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องท่านองเดียวกัน

มาตรา ๔๔๗ บุคคลใดทำให้เขาต้องเสียหายแก่ชื่อเสียง เมื่อผู้ต้องเสียหายร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นจัดการตามควร เพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดี แทนให้ใช้ค่าเสียหาย หรือทั้งให้ใช้ค่าเสียหายด้วยก็ได้

มาตรา ๔๔๘ สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่บุลละเมิดนั้น ท่านว่าขาดอายุความเมื่อพ้นปีหนึ่ง นับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิด และรู้ตัวผู้ที่จะต้องให้ค่าสินไหมทดแทน หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันทำละเมิด

แต่ถ้าเรียกร้องค่าเสียหายในมูลอันเป็นความผิดมิใช่ตามกฎหมายลักษณะอาญา และมีกำหนดอายุความทางอาญายาวกว่าที่กล่าวมานั้นไว้ ท่านให้เอาอายุความที่ยาวกว่านั้นมาบังคับ

หมวด ๓

นิรโทษกรรม

มาตรา ๔๔๘ บุคคลใดเมื่อกระทำการมั่วกันโดยชอบด้วยกฎหมายก็ดี กระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายก็ดี หากก่อให้เกิดเสียหายแก่ผู้อื่นไว้ ท่านว่าบุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

ผู้ต้องเสียหายอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้เป็นต้นเหตุให้ต้อง มั่วกัน โดยชอบด้วยกฎหมาย หรือจากบุคคลผู้ให้คำสั่งโดยละเมิดนั้นก็ได้

มาตรา ๔๔๙ ถ้าบุคคลทำบุบสลาย หรือทำลายทรัพย์สินหนึ่งสิ่งใด เพื่อจะนำมัดมัดบ้องกัณฑ์ตรวยซึ่งมีมาเป็นสาธารณโดยฉุกเฉิน ท่านว่าไม่จำเป็นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนหากความเสียหายนั้นไม่เกินสมควรแก่เหตุกัณฑ์ตรวย

ถ้าบุคคลทำบุบสลาย หรือทำลายทรัพย์สินหนึ่งสิ่งใด เพื่อจะนำมัดมัดบ้องกัณฑ์ตรวย อันมีแก่เอกชนโดยฉุกเฉิน ผู้นั้นจะต้องใช้คืนทรัพย์สินนั้น

ถ้าบุคคลทำบุบสลาย หรือทำลายทรัพย์สินหนึ่งสิ่งใด เพื่อจะมั่วกันสิทธิของตน หรือของบุคคลภายนอกจากกัณฑ์ตรวยอันมีมาโดยฉุกเฉิน เพราะตัวทรัพย์สินนั้นเองเป็นเหตุบุคคลเช่นนั้นหาต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ หากว่าความเสียหายนั้นไม่เกินสมควรแก่เหตุ แต่ถ้ากัณฑ์ตรวยนั้นเกิดขึ้นเพราะความผิดของบุคคลนั้นเองแล้ว ท่านว่าจำเป็นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้

มาตรา ๔๕๐ บุคคลใช้กำลังเพื่อมั่วกันสิทธิของตน ถ้าตามพฤติการณ์จะขอให้ศาลหรือเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือให้ทันทั่วทั้งที่ไม่ได้ และถ้ามิได้ทำในทันใด ก็ยังมีอยู่ด้วยการที่ตนจะได้สมดังสิทธินั้นจะต้องประวิงไปมากหรือถึงแก่ตามสูญได้ไว้ ท่านว่าบุคคลนั้นหาต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

การใช้กำลังดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าต้องจำกัดครั้งคราวแต่เฉพาะที่จำเป็นเพื่อจะนำมัดมัดบ้องกัณฑ์ตรวยเท่านั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดกระทำการดังกล่าวมาในวรรคต้น เพราะหลงสันนิษฐานพลาดไปว่ามีเหตุอันจำเป็นที่จะทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายไว้ ท่านว่าผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลอื่น แม้ทั้งการที่หลงพลาดไปนั้นจะมีขึ้นเพราะความประมาทเลินเล่อของตน

มาตรา ๔๕๒ ผู้ครองอสังหาริมทรัพย์ชอบที่จะจับสัตว์ของผู้อื่นเข้ามา ทำความเสียหายในอสังหาริมทรัพย์นั้น และยึดไว้เป็นประกันค่าสินไหมทดแทนอันจะพึงต้องใช้แก่ตนได้ และถ้าเป็นการจำเป็นโดยพฤติการณ์ แม้จะฆ่าสัตว์นั้นเสียก็ชอบที่จะทำได้

แต่ว่าผู้นั้นต้องบอกกล่าวแก่เจ้าของสัตว์โดยไม่ชักช้า ถ้าละหาตัวเจ้าของสัตว์ไม่พบ ผู้ที่จับสัตว์ไว้ต้องจัดการตามสมควรเพื่อสืบหาตัวเจ้าของ

พระราชกฤษฎีกา

ให้ใช้บทบัญญัติ

แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๓ ที่ได้ตรวจชำระใหม่

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทรงทราบทั่วกันว่า

จำเดิมแต่ได้ออกประกาศ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ เป็นต้นมา ได้มีความเห็นแนะนำมากหลายเพื่อยังประมวลกฎหมายนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

และเมื่อได้ตรวจพิจารณาโดยดั่งแท้แล้ว เห็นเป็นการสมควรให้ตรวจชำระบทบัญญัติในบรรพ ๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นใหม่

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า บทบัญญัติเดิมในบรรพ ๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ประกาศไว้แต่ ณ วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ นั้น ให้ยกเลิกเสียสิ้น และใช้บทบัญญัติที่ตรวจชำระใหม่ต่อท้ายพระราชกฤษฎีกานี้แทน

ให้ใช้พระราชกฤษฎีกานี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ เป็นต้นไป ประกาศมา ณ วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ เป็นปีที่ ๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

บรรพ ๓

เอกเทศสัญญา

ลักษณะ ๑

ข้อขาย

หมวด ๑

สภาพและหลักสำคัญของสัญญาข้อขาย

ส่วนที่ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๔๕๓ ข้อขาย^๕ขาย^๕ คือ สัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิแห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย

มาตรา ๔๕๔ การที่กรรม^๕ฝ่ายหนึ่งให้คำมั่นไว้ก่อนว่า จะซื้อหรือขาย^๕นั้น จะมีผลเป็นการซื้อหรือขายต่อเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งได้บอกกล่าวความจำนงว่าจะทำการซื้อหรือขาย^๕นั้นให้สำเร็จตลอดไป และคำบอกกล่าวเช่นนั้นได้ไปถึงบุคคลผู้ให้คำมั่นแล้ว

ถ้าในคำมั่นมิได้กำหนดเวลาไว้เพื่อการบอกกล่าวเช่นนั้นไว้ ท่านว่าบุคคลผู้ให้คำมั่นจะกำหนดเวลาพอสมควร และบอกกล่าวไปยังกรรม^๕อีกฝ่ายหนึ่งให้ตอบมาเป็นแน่นอนภายในเวลากำหนดนั้นก็ได้ว่าจะทำการซื้อหรือขายให้สำเร็จตลอดไปหรือไม่ ถ้าและไม่ตอบเป็นแน่นอนภายในกำหนดเวลานั้นไว้ คำมั่นซึ่งได้ให้ไว้ก่อนนั้นก็เป็นอันไร้ผล

มาตรา ๔๕๕ เมื่อกล่าวต่อไปเบื้องต้นถึงเวลาซื้อหรือขาย ท่านหมายความว่าเวลาที่ทำสัญญาซื้อหรือขายสำเร็จบริบูรณ์

มาตรา ๔๕๖ การซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ ท่านว่าเป็นโมฆะ เว้นให้ใช้ถึงซื้อขายเรือกำปั่นหรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย

อนึ่ง สัญญาจะขายหรือจะซื้อทรัพย์สินอย่างใด ๆ ตั้งว่ามานักต่อนัก ความนั้นในการซื้อขายทรัพย์สินเช่นว่านั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบสำคัญ หรือได้วางประจำไว้ หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับถึงสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ซึ่งตกลงกันเป็นราคาห้ำห้อยบาท หรือกว่านั้นขึ้นไปด้วย

มาตรา ๔๕๗ ถ้าฤชาธรรมเนียมทำสัญญาซื้อขายนั้น ผู้ซื้อผู้ขายพึงออกใช้เท่ากันทั้งสองฝ่าย

ส่วนที่ ๒

การโอนกรรมสิทธิ์

มาตรา ๔๕๘ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน

มาตรา ๔๕๙ ถ้าสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขบังคับไว้ ท่านว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปจนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไข หรือถึงกำหนดเงื่อนไขนั้น

มาตรา ๔๖๐ ในการซื้อขายทรัพย์สิน ซึ่งมีกำหนดลงไว้แน่นอนนั้น ท่านว่ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปจนกว่าจะได้หมาย หรือ นับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือก หรือทำโดยวิธีอื่นเพื่อให้บังคับทรัพย์สินนั้นออกเป็นแน่นอนแล้ว

ในการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ถ้าผู้ขายยังจะต้องนับ ชั่ง ตวง วัด หรือทำการอย่างอื่น หรือทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินเพื่อให้กำหนดราคาทรัพย์สินนั้นแน่นอน ท่านว่ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าการหรือสิ่งนั้นได้ทำแล้ว

หมวด ๒

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย

ส่วนที่ ๑

การส่งมอบ

มาตรา ๔๖๑ ผู้ขายจำต้องส่งมอบทรัพย์สินซึ่งขายนั้นให้แก่ผู้ซื้อ

มาตรา ๔๖๒ การส่งมอบนั้นจะทำการหนึ่งอย่างใดก็ได้ สุดแต่ว่าเป็นผลให้ ทรัพย์สินนั้นไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้ซื้อ

มาตรา ๔๖๓ ถ้าในสัญญากำหนดว่าให้ส่งทรัพย์สินซึ่งขายนั้น จากที่แห่งหนึ่งไป ถึงอีกแห่งหนึ่งไว้ ท่านว่าการส่งมอบย่อมสำเร็จเมื่อได้ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขนส่ง

มาตรา ๔๖๔ ค่าขนส่งทรัพย์สินซึ่งได้ซื้อขายกันไปยังที่แห่งอื่น นอกจากสถานที่ อันพึงชำระหนี้ ผู้ซื้อพึงออกใช้

มาตรา ๔๖๕ ในการซื้อขายสังหาริมทรัพย์นั้น

(๑) หากว่าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินน้อยกว่าที่ได้สัญญาไว้ ท่านว่าผู้ซื้อจะบดเสีย ไม่รับเอาเลยก็ได้ แต่ถ้าผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้ ผู้ซื้อก็ต้องใช้ราคาตามส่วน

(๒) หากว่าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินมากกว่าที่ได้สัญญาไว้ ท่านว่าผู้ซื้อจะรับเอา ทรัพย์สินนั้นไว้แต่เพียงตามสัญญา และนอกกว่านั้นบดเสียก็ได้ หรือจะบดเสียทั้งหมดไม่รับ เอาไว้เลยก็ได้ ถ้าผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินอันเขาส่งมอบเช่นนั้นไว้ทั้งหมด ผู้ซื้อก็ต้องใช้ ราคาตามส่วน

(๓) หากว่าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สิน ตามที่ได้สัญญาไว้ ระคน กับ ทรัพย์สิน อย่างอื่น อันมิได้รวมอยู่ในข้อสัญญาไว้ ท่านว่าผู้ซื้อจะรับเอาทรัพย์สินไว้แต่ตามสัญญา และ นอกกว่านั้นบดเสียก็ได้ หรือจะบดเสียทั้งหมดก็ได้

มาตรา ๔๖๖ ในการซื้อขายสังหาริมทรัพย์นั้น หากว่าได้ระบุจำนวนเนื้อที่ ทั้งหมดไว้ และผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินน้อยกว่าที่ได้สัญญาไว้ ท่านว่า ผู้ซื้อจะบดเสีย หรือจะรับเอาไว้และใช้ราคาตามส่วนก็ได้ ตามแต่จะเลือก

หนึ่ง ถ้าขาดตกบกพร่อง หรือลำจำนวนไม่เกินกว่าร้อยละ ห้าแห่ง เนื้อทั้งหมดอันได้ระบุไว้ในวันชี้ราคา ท่านว่าผู้ซื้อจะต้องรับเอาและใช้ราคาตามส่วน แต่ผู้ซื้ออาจจะเลิกสัญญาเสียได้ ในเมื่อขาดตกบกพร่องหรือลำจำนวนถึงขนาด ซึ่งหากผู้ซื้อได้ทราบก่อนแล้วคงจะมีได้เข้าทำสัญญานั้น

มาตรา ๔๖๗ ในข้อรับผิดเพื่อการที่ทรัพย์สินขาดตกบกพร่องหรือลำจำนวนนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดปีหนึ่งนับแต่เวลาส่งมอบ

มาตรา ๔๖๘ ถ้าในสัญญาไม่มีกำหนดเงื่อนไขเวลาให้ใช้ราคาไว้ ผู้ขายชอบที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้ได้จนกว่าจะใช้ราคา

มาตรา ๔๖๙ ถ้าผู้ซื้อล้มละลายก่อนส่งมอบทรัพย์สินก็ดี หรือผู้ซื้อเป็นคนล้มละลายแล้วในเวลาซื้อขายโดยผู้ขายไม่รู้ก็ดี หรือผู้ซื้อกระทำให้หลักทรัพย์สินที่ให้อำนาจประกันการชำระเงินนั้นเสื่อมเสียหรือลดน้อยลงก็ดี ถึงแม้ในสัญญาจะมีกำหนดเงื่อนไขเวลาให้ใช้ราคา ผู้ขายก็ชอบที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินซึ่งขายไว้ได้ เว้นแต่ผู้ซื้อจะหาประกันที่สมควรให้ได้

มาตรา ๔๗๐ ถ้าผู้ซื้อผิดนัด ผู้ขายซึ่งได้ยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ตามมาตราทั้งหลายที่กล่าวมาอาจจะใช้ทางแก้อต่อไปนี้ แทนทางแก้ตามกฎหมายในการไม่ชำระหนี้ได้ คือ มีจดหมายบอกกล่าวไปยังผู้ซื้อให้ใช้ราคากับทั้งค่าจำจ่ายเกี่ยวกับการภายในเวลาอันควร ซึ่งต้องกำหนดลงไว้ในคำบอกกล่าวนั้นด้วย

ถ้าผู้ซื้อละเลยเสียไม่ทำตามคำบอกกล่าว ผู้ขายอาจนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้

มาตรา ๔๗๑ เมื่อขายทอดตลาดได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใด ให้ผู้ขายหักเอาจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนเพื่อราคาและค่าจำจ่ายเกี่ยวกับการนั้นไว้ ถ้าและยังมีเงินเหลือ ก็ให้ส่งมอบแก่ผู้ซื้อโดยพลัน

ส่วนที่ ๒

ความรับผิดชอบการควบคุมครอง

มาตรา ๔๗๒ ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติก็ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาก็ดี ท่านว่าผู้ขายต้อง รับผิดชอบ

ความที่กล่าวมาในมาตรานี้ย่อมใช้ได้ ทั้งที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าการชำรุดบกพร่องมีอยู่

มาตรา ๔๗๓ ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนาคือ

(๑) ถ้าผู้ซื้อได้รู้อยู่แล้วแต่ในเวลาซื้อขายว่ามีความชำรุดบกพร่อง หรือควรจะได้รู้เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่โดยฉันทน

(๒) ถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบ และผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยมิได้อิดเอื้อน

(๓) ถ้าทรัพย์สินนั้นได้ขายทอดตลาด

มาตรา ๔๗๔ ในข้อรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง

ส่วนที่ ๓

ความรับผิดชอบในการรอนสิทธิ

มาตรา ๔๗๕ หากว่ามีบุคคลผู้ใดมากกว่าการรบกวนสิทธิของผู้ซื้อในอันจะครองทรัพย์สินโดยปกติสุข เพราะบุคคลผู้นั้นมีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ได้ซื้อขายกันนั้นอยู่ในเวลาซื้อขายก็ดี เพราะความผิดของผู้ขายก็ดี ท่านว่าผู้ขายจะต้องรับผิดชอบในผลอันนั้น

มาตรา ๔๗๖ ถ้าสิทธิของผู้ก่อการรบกวนนั้น ผู้ซื้อรู้อยู่แล้วในเวลาซื้อขาย ท่านว่าผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ

มาตรา ๔๗๗ เมื่อใดการรบกวนรังสัทธินั้นเกิดเป็นคดีขึ้น ระวัง ผู้ซื้อ กับบุคคลภายนอก ผู้ซื้อชอบที่จะขอให้ศาลเรียกผู้ขายเข้าเป็นจำเลยร่วม หรือเป็นโจทก์ร่วมกับผู้ซื้อในคดีนั้นได้ เพื่อศาลจะได้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างผู้เป็นคู่กรณีทั้งหลายรวมไปเป็นคดีเดียวกัน

มาตรา ๔๗๘ ถ้าผู้ขายเห็นเป็นการสมควร จะสอดเข้าไปในคดีเพื่อปฏิเสธการเรียกร้องของบุคคลภายนอก ก็ชอบที่จะทำได้ด้วย

มาตรา ๔๗๙ ถ้าทรัพย์สินซึ่งซื้อขายกันหลุดไปจากผู้ซื้อทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เพราะเหตุการรอนสิทธิก็ดีหรือว่า ทรัพย์สินนั้นตกอยู่ในบังคับแห่งสิทธิ อย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเป็นเหตุให้เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่การใช้ หรือเสื่อมความสะดวกในการใช้สอย หรือเสื่อมประโยชน์อันจะพึงได้แต่ทรัพย์สินนั้น และซึ่งผู้ซื้อหาได้ในเวลาซื้อขายไม่ก็ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ

มาตรา ๔๘๐ ถ้าอสังหาริมทรัพย์ซึ่งศาลแสดงว่าตกอยู่ในบังคับแห่งการจำยอมโดยกฎหมายไว้ ท่านว่าผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นไว้แต่ผู้ขายจะรับรองไว้ ในสัญญาว่าทรัพย์สินนั้นปลอดจากการจำยอมอย่างใด ๆ ทั้งสิ้น หรือปลอดจากการจำยอมอันนั้น

มาตรา ๔๘๑ ถ้าผู้ขายไม่ได้เป็นคู่ความในคดีเดิม หรือถ้าผู้ซื้อได้ประนีประนอมยอมความกับบุคคลภายนอก หรือยอมตามที่บุคคลภายนอกเรียกร้องไว้ ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีในข้อรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิเมื่อพ้น กำหนดตามเงื่อนไข นับแต่วันคำพิพากษา ในคดีเดิมถึงที่สุด หรือนับแต่วันประนีประนอมยอมความ หรือวันที่ยอมตามบุคคลภายนอกเรียกร้องนั้น

มาตรา ๔๘๒ ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในการรอนสิทธิ เมื่อกรณีเป็นดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ถ้าไม่มีการฟ้องคดี และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่าสิทธิของผู้ซื้อได้สูญไปโดยความผิดของผู้ซื้อเอง หรือ

(๒) ถ้าผู้ซื้อไม่ได้เรียกผู้ขายเข้ามาในคดี และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่าถ้าได้เรียกเข้ามาคดีฝ่ายผู้ซื้อจะชนะ หรือ

(๓) ถ้าผู้ขายได้เข้ามาในคดี แต่ศาลได้ยกคำเรียกร้องของผู้ซื้อเสีย เพราะความผิดของผู้ซื้อเอง

แต่ถึงกรณีจะเป็นอย่างไรก็ดี ถ้าผู้ขายถูกศาลหมายเรียกให้เข้ามาในคดีและไม่ยอมเข้าว่าคดีร่วมเป็นจำเลยหรือร่วมเป็นโจทก์กับผู้ซื้อไว้ ท่านว่าผู้ขายคงต้องรับผิดชอบ

ส่วนที่ ๔

ข้อสัญญาว่าจะไม่ซื้อรับผิด

มาตรา ๔๗๓ คู่สัญญาซื้อขาย จะตกลง กันว่าผู้ ขายจะไม่ต้อง รับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสีหักได้

มาตรา ๔๗๔ ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบนั้น ย่อมไม่คุ้มผู้ขายให้พ้นจากการต้องส่งเงินคืนตามราคา เว้นแต่จะได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๔๗๕ ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบนั้น ไม่อาจคุ้มความรับผิดของผู้ขายในผลของการอันผู้ขายได้กระทำไปเอง หรือผลแห่งข้อความจริงอันผู้ขายได้รู้อยู่แล้วและปกปิดเสีย

หมวด ๓ หน้าที่ของผู้ซื้อ

มาตรา ๔๗๖ ผู้ซื้อจำต้องรับมอบทรัพย์สินที่ตนได้รับซื้อและใช้ราคาตามข้อสัญญาซื้อขาย

มาตรา ๔๗๗ อันราคาทรัพย์สินที่ขายนั้น จะกำหนดลงไว้ในสัญญาก็ได้ หรือจะปล่อยไปให้กำหนดกันด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งดังได้ตกลงกันไว้ในสัญญานั้นก็ได้ หรือจะถือเอาตามทางการที่คู่สัญญาประพฤติต่อกันอยู่นั้นก็ได้

ถ้าราคามีได้กำหนดแต่ขาดอย่างใดตั้งว่ามานั้นไว้ ท่านว่าผู้ซื้อจะต้องใช้ราคาตามสมควร

มาตรา ๔๗๘ ถ้าผู้ซื้อพบเห็นความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินซึ่งตนได้รับซื้อ ผู้ซื้อชอบที่จะยึดหน่วงราคาที่ยังไม่ได้ชำระไว้ได้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เว้นแต่ผู้ขายจะหาประกันที่สมควรให้ได้

มาตรา ๔๘๘ ถ้าผู้ซื้อถูกผู้รับจ้างหรือบุคคลผู้เรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ขายนั้นรู้ว่า
จะฟ้องเป็นคดีชนกิต หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะถูกฟ้องชนกิต ผู้ซื้อขอชดเชยค่างวดราคา
ไว้ทั้งหมดหรือบางส่วนได้คู่กัน จนกว่าผู้ขายจะได้บำบัดภัยอันนั้นให้สิ้นไป หรือจนกว่า
ผู้ขายจะหาประกันที่สมควรให้ได้

มาตรา ๔๘๙ ถ้าได้กำหนดกันไว้ว่าให้ส่งมอบทรัพย์สิน ซึ่งขายนั้นเวลาใด ท่าน
ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเวลาอันเดียวกันนั้นเองเป็นเวลากำหนดใช้ราคา

หมวด ๔

การซื้อขายเฉพาะบางอย่าง

ส่วนที่ ๑

ขายฝาก

มาตรา ๔๙๑ อันว่าขายฝากนั้น คือสัญญาซื้อขายซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกไป
ยังผู้ซื้อ โดยมีข้อตกลงกันว่าผู้ขายอาได้ทรัพย์สินนั้นคืนได้

มาตรา ๔๙๒ ทรัพย์สินซึ่งขายฝากนั้น ถ้าได้ภายในเวลาที่กำหนดในสัญญาอีกด้วย
หรือภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ดี ท่านให้ถือเป็นอันว่ากรรมสิทธิ์ไม่เคยตกไปแก่ผู้ซื้อ
เลย

มาตรา ๔๙๓ ในการขายฝาก คู่สัญญาจะตกลงกันไม่ให้ผู้ซื้อจำหน่ายทรัพย์สินซึ่ง
ขายฝากก็ได้ ถ้าและผู้ซื้อจำหน่ายทรัพย์สินนั้นฝ่าฝืนสัญญาไว้ ก็ต้องรับผิดชอบต่อผู้ขาย
ในความเสียหายใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น

มาตรา ๔๙๔ ท่านห้ามมิให้ใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สิน ซึ่งขายฝากเมื่อพ้นเวลาดังจะกล่าว
ต่อไปนี้

- (๑) ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ กำหนดสิบปีนับแต่เวลาซื้อขาย
- (๒) ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ กำหนดสามปีนับแต่เวลาซื้อขาย

มาตรา ๔๙๕ ถ้าในสัญญาที่กำหนดเวลาได้เกินไปกว่านั้นท่านให้ตกลงมาเป็นสิบปี และสามปีตามประเภททรัพย์สิน

มาตรา ๔๙๖ ถ้าในสัญญาที่กำหนดเวลาได้ต่ำกว่าสิบปี หรือสามปีไว้ ท่านว่าหาอาจขยายเวลานั้นในภายหลังได้ไม่

มาตรา ๔๙๗ สิทธิในการได้ทรัพย์สินนั้น จะพึงใช้ได้แต่บุคคลเหล่านี้ คือ

- (๑) ผู้ขายเดิม หรือทายาทของผู้ขายเดิม หรือ
- (๒) ผู้รับโอนสิทธินั้น หรือ
- (๓) บุคคลซึ่งในสัญญายอมไว้โดยเฉพาะว่าให้เป็นผู้ได้

มาตรา ๔๙๘ สิทธิในการได้ทรัพย์สินนั้นจะพึงใช้ได้เฉพาะต่อบุคคลเหล่านี้ คือ

- (๑) ผู้ซื้อเดิม หรือทายาทของผู้ซื้อเดิม หรือ
- (๒) ผู้รับโอนทรัพย์สิน หรือรับโอนสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้น แต่ในชั้นถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ จะใช้สิทธิได้ต่อเมื่อผู้รับโอนได้รู้ในเวลาโอนว่าทรัพย์สินตกอยู่ในบังคับแห่งสิทธิได้

มาตรา ๔๙๙ สิ้นไถ่นั้น ถ้าไม่ได้กำหนดกันไว้ว่าเท่าใดไว้ ท่านให้ไถ่ตามราคาซื้อขายฝาก

มาตรา ๕๐๐ คำอุทธรณ์รณียการขายฝาก ซึ่งผู้ซื้อได้ออกไปนั้น ผู้ไถ่ต้องใช้ให้แก่ผู้ซื้อพร้อมกับสิ้นไถ่

ส่วนคำอุทธรณ์รณียการได้ทรัพย์สินนั้น ผู้ไถ่พึงออกใช้

มาตรา ๕๐๑ ทรัพย์สินซึ่งไถ่นั้น ท่านว่าต้องส่งคืนตามสภาพที่เป็นอยู่ในเวลาไถ่ แต่ถ้าหากว่าทรัพย์สินนั้นถูกทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียไปเพราะความผิดของผู้ซื้อไว้ ท่านว่าผู้ซื้อจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

มาตรา ๕๐๒ ทรัพย์สินซึ่งไถ่นั้น ท่านว่าบุคคลผู้ไถ่ย่อมได้รับคืนไปโดยปลอดจากสิทธิใดๆ ซึ่งผู้ซื้อเดิม หรือทายาท หรือผู้รับโอนจากผู้ซื้อเดิมก่อให้เกิดขึ้นก่อนเวลาไถ่

ถ้าเจ้าทรัพย์สินที่อยู่ในระวางขายฝาก อันได้จดทะเบียนเข้าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วไว้ ท่านว่าการเช่นนั้นหากมิได้ทำเช่นเพื่อจะให้เสียขายแก่ผู้ขาย กำหนดเวลาเข้ายังคงเหลืออยู่อีกเพียงใด ก็ให้คงเป็นอันสมบูรณ์อยู่เพียงนั้น แต่มิให้เกินกว่าหนึ่ง

ส่วนที่ ๒

ขายตามตัวอย่าง ขายตามคำพรรณนา ขายเพื่อชอบ

มาตรา ๕๐๓ ในการขายตามตัวอย่างนั้น ผู้ขายจำต้องส่งมอบทรัพย์สินให้ตรงตามตัวอย่าง

ในการขายตามคำพรรณนา ผู้ขายจำต้องส่งมอบทรัพย์สินให้ตรงตามคำพรรณนา

มาตรา ๕๐๔ ในข้อบังคับเพื่อการส่งของไม่ตรงตามตัวอย่าง หรือไม่ตรงตามคำพรรณนานั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องร้องคดีเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งนับแต่เวลาส่งมอบ

มาตรา ๕๐๕ อันว่าขายเพื่อชอบนั้น คือการซื้อขายกันโดยมีเงื่อนไขให้ผู้ซื้อได้มีโอกาสตรวจดูทรัพย์สินก่อนรับซื้อ

มาตรา ๕๐๖ การตรวจดูทรัพย์สินนั้น ถ้าไม่ได้กำหนดเวลากันไว้ ผู้ขายอาจกำหนดเวลาอันสมควร และบอกกล่าวแก่ผู้ซื้อให้ตอบภายในกำหนดนั้นได้ว่าจะรับซื้อหรือไม่

มาตรา ๕๐๗ ทรัพย์สินอันผู้ซื้อจะพึงตรวจดูก่อนที่จะส่งมอบแก่กันนั้น ถ้าผู้ซื้อไม่ตรวจรับภายในเวลาที่กำหนดไว้โดยสัญญา หรือโดยประเพณี หรือโดยคำบอกกล่าวของผู้ขาย ท่านว่าผู้ขายย่อมไม่มีความผูกพันต่อไป

มาตรา ๕๐๘ เมื่อทรัพย์สินนั้นได้ส่งมอบแก่ผู้ซื้อ เพื่อให้ตรวจดูแล้ว การซื้อขายย่อมเป็นอันสมบูรณ์ในกรณีต่อไปนี้ คือ

(๑) ถ้าผู้ซื้อมิได้บอกกล่าวว่าจะไม่ยอมรับซื้อภายในเวลาที่กำหนดไว้โดยสัญญา หรือโดยประเพณี หรือโดยคำบอกกล่าว หรือ

- ๕ ๕
๖๖๖๖๖๖

ขายทอดตลาด

มาตรา ๕๓๐ ผู้ซื้อในการขายทอดตลาด จะต้องทำตามคำโฆษณาบอกขาย และตามความข้ออื่น ๆ ซึ่งผู้ทอดตลาดได้แถลงก่อนเปิดการรับราคาทรัพย์สินเฉพาะรายไป

มาตรา ๕๑๒ ท่านห้ามมิให้ผู้ขายเข้าสู่ราคาเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นผู้ใดเข้าสู่ราคา
เว้นแต่จะได้แถลงไว้โดยเฉพาะในคำโฆษณาบอกการทอดตลาดนั้นว่า ผู้ขายถือสิทธิที่จะเข้า
สู่ราคาด้วย

มาตรา ๕๑๔ ผู้ที่ราคาย่อมพ้นความผูกพันในราคาซึ่งตนตั้ง แต่ขณะเมื่อมีผู้ยื่น
ราคาสูงขึ้น ไปไม่ว่าการทูลขอขึ้นนั้นจะสมบูรณ์หรือมิสมบูรณ์ประการใด อีกประการหนึ่งเมื่อ
ได้ถอนทรัพย์สินรายวันจากการทอดตลาด ผู้ที่ราคาก่อนความผูกพันแต่ขณะที่ได้ถอนนั้นทุกคน

มาตรา ๕๓๕ ผู้รับราคาสูงสุดต้องใช้ราคาเป็นเงินสด เมื่อการซื้อขายบริบูรณ์หรือตามเวลาที่กำหนดไว้ในคำโฆษณาบอกขาย

มาตรา ๕๑๖ ถ้าผู้สุวราคาสูงที่สุดจะเลยเสียไม่ใช้ราคาไร่ ท่านให้ผู้ทอดตลาด เอาทรัพย์สินนั้นออกขายอีกหาหนึ่ง ถ้าและได้เงินเป็นจำนวนสุทธิไม่คุ้มราคา และค่าขายทอดตลาดชั้นเดิม ผู้สุวราคาเดิมคนนั้นต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาด

มาตรา ๕๑๗ ถ้าเงินรายได้ในการทอดตลาดส่วนหนึ่งส่วนใดค้างชำระอยู่ เพราะเหตุผู้ทอดตลาดจะเลยไม่บังคับตามบทในมาตรา ๕๑๕ หรือมาตรา ๕๑๖ ไร่ ท่านว่าผู้ทอดตลาดจะต้องรับผิดชอบ

ลักษณะ ๒

แลกเปลี่ยน

มาตรา ๕๑๘ อันว่าแลกเปลี่ยนนั้น คือ สัญญาซึ่งคู่กรณีต่างโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้กันและกัน

มาตรา ๕๑๙ บทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะข้อชานี้ ท่านให้ใช้ถึงการแลกเปลี่ยนด้วย โดยให้ถือว่าผู้เป็นคู่สัญญาแลกเปลี่ยนเป็นผู้ขายในส่วนทรัพย์สินซึ่งตนได้ส่งมอบ และเป็นผู้ซื้อในส่วนทรัพย์สินซึ่งตนได้รับในการแลกเปลี่ยนนั้น

มาตรา ๕๒๐ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งในสัญญาแลกเปลี่ยน ตกลงจะโอนเงินเพิ่มเข้ากับทรัพย์สินสิ่งอื่นให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งไซ้ บททั้งหลายอันว่าด้วยราคาในลักษณะข้อชานี้ ให้ใช้ถึงเงินเช่นว่านั้นด้วย

ลักษณะ ๓

ให้

มาตรา ๕๒๑ ถนัดว่าให้นั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้ให้ โอนทรัพย์สินของตนให้โดยเสน่หาแก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับ และผู้รับยอมรับเอาทรัพย์สินนั้น

มาตรา ๕๒๒ การให้นั้นจะทำด้วยปลดทอนให้แก่ผู้รับ หรือด้วยชำระหนี้ ซึ่งผู้รับค้างชำระอยู่ก็ได้

มาตรา ๕๒๓ การให้นั้น ท่านว่าย่อมสมบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ให้

มาตรา ๕๒๔ การให้สิทธิอันมีหนังสือตราสารเป็นสำคัญนั้น ถ้ามิได้ส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับ และมีได้มีหนังสือบอกกล่าวแก่ลูกหนี้แห่งสิทธินั้น ท่านว่าการให้ย่อมไม่สมบูรณ์

มาตรา ๕๒๕ การให้ทรัพย์สินซึ่งถ้าจะซื้อขายกัน จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ท่านว่าย่อมสมบูรณ์ต่อเมื่อได้ทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกรณีเช่นนั้น การให้ย่อมเป็นอันสมบูรณ์โดยมิพักต้องส่งมอบ

มาตรา ๕๒๖ ถ้าการให้ทรัพย์สิน หรือให้ค้ำประกันว่าจะให้ทรัพย์สินนั้น ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว และผู้ให้ไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ผู้รับไซ้ ท่านว่าผู้รับชอบที่จะเรียกให้ส่งมอบตัวทรัพย์สิน หรือราคาแทนทรัพย์สินนั้นได้ แต่ไม่ชอบที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยอีกได้

มาตรา ๕๒๗ ถ้าผู้ให้ผูกตนไว้ว่าจะชำระหนี้เป็นคราว ๆ ท่านว่าหนี้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไป เมื่อผู้ให้หรือผู้รับตาย เว้นแต่จะขัดกับเจตนาอันปรากฏแต่มูลหนี้

มาตรา ๕๒๘ ถ้าทรัพย์สินซึ่งให้นั้นมีค่าการคิดค้น และผู้รับจะเลยเฉียไม่ชำระค่าการคิดค้นนั้นไซ้ ท่านว่าโดยเงื่อนไขอันระบุไว้ในกรณีสิทธิเลิกสัญญาต่างตอบแทนกันนั้น ผู้ให้จะเรียกให้ส่งทรัพย์สินที่ให้นั้น คืนตามบทบัญญัติว่าด้วยคินลาภมิควรได้ນဲนี้ก็ได้ เพียงเท่าที่ควรจะเอาทรัพย์สินไปใช้ชำระค่าการคิดค้นนั้น

แต่สิทธิเรียกคืนอันนี้ย่อมเป็นอันขาดไป ถ้าบุคคลภายนอกเป็นผู้มีสิทธิจะเรียกให้ชำระค่าการคิดค้นนั้น

มาตรา ๕๒๙ ถ้าทรัพย์สินที่ให้ไม่มีราคาไม่พอกับการที่จะชำระค่าการคิดค้นไซ้ ท่านว่าผู้รับจะต้องชำระแต่เพียงเท่าราคาทรัพย์สินเท่านั้น

มาตรา ๕๓๐ ถ้าการให้นั้นมีค่าการคิดค้น ท่านว่าผู้ให้จะต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่อง หรือเพื่อการรอนสิทธิเช่นเดียวกันกับผู้ขาย แต่ท่านจำกัดไว้ว่าไม่เกินจำนวนค่าการคิดค้น

มาตรา ๕๓๑ อันผู้ให้จะเรียก ถอนคืนการให้ เพราะเหตุผู้รับประพฤติเนรคุณนั้น ท่านว่าอาจจะเรียกได้แต่เพียงในกรณีที่จะกล่าวต่อไป

(๑) ถ้าผู้รับได้ประทุษร้ายต่อผู้ให้ เป็นความผิดฐานอาญาอย่างร้ายแรง ตามประมวลกฎหมายลักษณะอาญา หรือ

(๒) ถ้าผู้รับได้ทำให้ผู้ให้เสียชื่อเสียง หรือหมิ่นประมาทผู้ให้อย่างร้ายแรง หรือ

(๓) ถ้าผู้รับได้บอกแต่ไม่ยอมให้สิ่งของจำเป็นเลี้ยงชีวิตแก่ผู้ให้ในเวลาที่ยูให้ยาก ไร้ และผู้รับยังสามารถจะให้ได้

มาตรา ๕๓๒ ทายาทของผู้ให้อาจเรียกให้ถอนคืนการให้ได้แต่เฉพาะในเหตุที่ผู้รับได้ฆ่าผู้ให้ตายโดยเจตนา และไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือได้กีดกันผู้ให้ไว้มิให้ถอนคืนการให้ แต่ว่าผู้ให้ได้ฟ้องคดีไว้แล้วอย่างใดโดยชอบ ทายาทของผู้ให้จะว่าคดีอันนั้นต่อไปก็ได้

มาตรา ๕๓๓ เมื่อผู้ให้ได้ให้อภัยแก่ผู้รับในเหตุประพฤติเนรคุณนั้นแล้วก็ดี หรือเมื่อเวลาได้ล่วงไปแล้วทุกเดือน นับแต่เหตุเช่นนั้นได้ทราบถึงบุคคลผู้ชอบที่จะเรียกถอนคืนการให้ได้นั้นก็ดี ท่านว่าหาอาจจะถอนคืนการให้ไม่ได้

อนึ่ง ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาสิบปี ภายหลังเหตุการณ์เช่นนั้น

มาตรา ๕๓๔ เมื่อถอนคืนการให้ ท่านให้ส่งคืนทรัพย์สินตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่า ด้วยลามิควรได้

มาตรา ๕๓๕ การให้อันจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านว่าจะถอนคืนเพราะเหตุเนรคุณไม่ได้คือ

(๑) ให้เป็นบำเหน็จสินจ้างโดยแท้

(๒) ให้สิ่งที่มีค่าการติดพัน

(๓) ให้โดยหน้าที่ธรรมจรรยา

(๔) ให้ในการสมรส

มาตรา ๕๓๖ การให้อันจะให้เป็นผล ต่อเมื่อผู้ให้ตายนั้น ท่านให้บังคับ ด้วยบทกฎหมายว่าด้วยมรดกและพินัยกรรม

ลักษณะ ๔

เช่าทรัพย์สิน

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๕๓๗ อันว่าเช่าทรัพย์สินนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ให้เช่าตกลงให้บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งชั่วระยะเวลาอันมีจำกัด และผู้ให้เช่าตกลงจะให้ค่าเช่าเพื่อการนั้น

มาตรา ๕๓๘ เช่าสังหาริมทรัพย์นั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ ถ้าเขามีกำหนดกว่าสามปีขึ้นไป หรือกำหนดตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าไว้ หากมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ท่านว่าการเช่านี้จะฟ้องร้องให้บังคับคดีได้แต่เพียง ๓ ปี

มาตรา ๕๓๙ ค่าฤชาธรรมเนียมทำสัญญาเช่านี้ คู่สัญญาพึงออกใช้เสมอกันทั้งสองฝ่าย

มาตรา ๕๔๐ อันสังหาริมทรัพย์ ท่านห้ามมิให้เช่ากันเป็นกำหนดเวลานานเกินกว่าสามสิบปี ถ้าได้ทำสัญญากันไว้เป็นกำหนดเวลานานกว่านั้น ท่านก็ให้ลดลงมาเป็นสามสิบปี

อนึ่ง กำหนดเวลาเช่าดังกล่าวมานี้ เมื่อสิ้นสุดแล้วจะต่อสัญญาอีกก็ได้ แต่ต้องอย่าให้เกินสามสิบปีนับแต่วันต่อสัญญา

มาตรา ๕๔๑ สัญญาเช่านี้จะทำกันเป็นกำหนดว่าตลอดอายุของผู้ให้เช่าหรือของผู้เช่าก็ได้

มาตรา ๕๔๒ บุคคลหลายคนเรียกเอาสังหาริมทรัพย์ อันเดียวกันอาศัย มูล สัญญาเช่าต่างราย ท่านว่าทรัพย์สินตกไปอยู่ในครอบครองผู้เช่าคนใดก่อนด้วยสัญญาเช่าทรัพย์สินนั้น คนนั้นมีสิทธิยิ่งกว่าคนอื่น ๆ

มาตรา ๕๔๓ บุคคลหลายคนเรียกร้องเอาสิ่งหา รม ทรัพย์ อัน เดียว กัน อาศัยมูลสัญญาเช่าต่างราย ท่านให้วินิจฉัยดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าการเช่านั้นเป็นประเภทซึ่งมิได้บังคับไว้ โดย กฎหมาย ว่า ต้อง จด ทะเบียน ท่านให้ถือว่าผู้เช่าซึ่งได้ทรัพย์คืนไปไว้ในครอบครองก่อนด้วยสัญญาเช่าของตนนั้น มีสิทธิยิ่งกว่าคนอื่น ๆ

(๒) ถ้าการเช่าทุก ๆ ราย เป็นประเภทซึ่งบังคับไว้โดยกฎหมายว่าต้อง จดทะเบียน ท่านให้ถือว่าผู้เช่าซึ่งได้จดทะเบียนการเช่าของตนก่อนนั้นมีสิทธิยิ่งกว่าคนอื่น ๆ

(๓) ถ้าการเช่า^๕นั้น^๕มีทั้งประเภทซึ่งต้อง จดทะเบียนและประเภทซึ่งไม่ต้อง จดทะเบียน ตามกฎหมายอันกันอยู่ไว้ ท่านว่าผู้เช่าคนที่ได้จดทะเบียนการเช่าของตนนั้นมีสิทธิยิ่งกว่า เว้นแต่ผู้เช่าคนอื่นจะได้ทรัพย์คืน^๕ไปไว้ในครอบครอง ด้วย การเช่า ของ ตน เดียว แต่ ก่อนวัน จดทะเบียน^๕นั้นแล้ว

มาตรา ๕๔๔ ทรัพย์คืนซึ่งเช่า^๕นั้น ผู้เช่าจะให้เช่าช่วงหรือโอนสิทธิของตน อันมีใน ทรัพย์คืนนั้นไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ให้แก่บุคคลภายนอกท่านว่าหาอาจทำได้ไม่ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาเช่า

ถ้าผู้เช่าประพฤติดำเนินบทบัญญัติอันนี้ ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๕๔๕ ถ้าผู้เช่าเอาทรัพย์คืนซึ่งตนเช่าไปให้ผู้อื่นเช่าช่วงอีกทอดหนึ่งโดยชอบ ท่านว่าผู้เช่าช่วงย่อมต้องรับผิดชอบผู้ให้เช่าเดิมโดยตรง ในกรณีเช่นว่านี้ หากผู้เช่าช่วงจะได้ใช้ค่าเช่าให้แก่ผู้เช่าไปก่อน ท่านว่าผู้เช่าช่วงหาอาจจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้ให้เช่าได้ไม่

อนึ่ง บทบัญญัติอันนี้ไม่ห้ามการที่ผู้ให้เช่าจะใช้สิทธิของตนต่อผู้เช่า

หมวด ๒

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้เช่า

มาตรา ๕๔๖ ผู้ให้เช่าจำต้องส่งมอบทรัพย์ คืน ซึ่ง ให้เช่า^๕นั้นใน สภาพอันซ่อมแซม ดีแล้ว

มาตรา ๕๔๗ ผู้เช่าต้องเสียค่าใช้จ่ายไปโดยความจำเป็นและสมควร เพื่อรักษาทรัพย์สินซึ่งเช่าขึ้นเท่าใด ผู้ให้เช่าจำต้องชดใช้ให้แก่ผู้เช่า เว้นแต่ค่าใช้จ่ายเพื่อบำรุงรักษาตามปกติและเพื่อซ่อมแซมเพียงเล็กน้อย

มาตรา ๕๔๘ ถ้าผู้ให้เช่าส่งมอบทรัพย์สินซึ่งเช่าขึ้นโดยสภาพไม่เหมาะแก่การที่จะใช้เพื่อประโยชน์ที่เช่ามา ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๕๔๙ การส่งมอบทรัพย์สินซึ่งเช่าขึ้น ความรับผิดชอบของผู้ให้เช่าในกรณีชำรุดบกพร่องและรอนสิทธิก็ ผลิตแห่งข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบก็ เหล่านี้ ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยการซื้อขายอนุโลมความตามควร

มาตรา ๕๕๐ ผู้ให้เช่าย่อมต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องอันเกิดขึ้น ในระหว่างเวลาเช่า และผู้ให้เช่าต้องจัดการซ่อมแซมทุกอย่างบรรดาซึ่งเป็นการจำเป็นขึ้น เว้นแต่การซ่อมแซมชนิดซึ่งมีกฎหมายหรือจารีตประเพณีว่าผู้ให้เช่าจะพึงต้องทำเอง

มาตรา ๕๕๑ ถ้าความชำรุดบกพร่องแห่งทรัพย์สินที่เช่าขึ้นไม่เป็นเหตุถึงแก่ผู้ให้เช่าต้องปราศจากการใช้และประโยชน์ และผู้ให้เช่ายังแก้ไขได้ไซ้ ผู้เช่าต้องบอกกล่าวแก่ผู้ให้เช่าให้จัดการแก้ไขความชำรุดบกพร่องนั้นก่อน ถ้าและผู้ให้เช่าไม่จัดทำให้คืนดีภายในเวลาอันสมควร ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ หากว่าความชำรุดบกพร่องนั้นร้ายแรง ถึงสมควรจะทำเช่นนั้น

หมวด ๓

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เช่า

มาตรา ๕๕๒ อันผู้เช่าจะใช้ทรัพย์สินที่เช่าเพื่อการอย่างอื่น นอกจากที่ใช้กันตามประเพณีนิยมปกติ หรือการดังกล่าวไว้ในสัญญานั้น ท่านว่าหาอาจจะทำได้ไม่

มาตรา ๕๕๓ ผู้เช่าจำต้องสงวนทรัพย์สินที่เช่าขึ้นเสมอ กับที่บัญญัติจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง และต้องบำรุงรักษาทั้งทำการซ่อมแซมเล็กน้อยด้วย

มาตรา ๕๕๔ ถ้าผู้เช่าจะทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติในมาตรา ๕๕๒ มาตรา ๕๕๓ หรือฝ่าฝืนข้อสัญญา ผู้ให้เช่าจะบอกกล่าวให้ผู้เช่าปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทกฎหมายหรือข้อสัญญานั้นๆ ก็ได้ ถ้าและผู้เช่าจะเลยเสียไม่ปฏิบัติตาม ท่านว่าผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๕๕๕ ผู้เช่าจะต้องยอมให้ผู้ให้เช่าหรือตัวแทนของผู้ให้เช่าเข้าตรวจดูทรัพย์สินที่เช่าเป็นคราวคราว ในเวลาและระยะอันสมควร

มาตรา ๕๕๖ ถ้าในระหว่างเวลาเช่ามีเหตุจะต้องซ่อมแซมทรัพย์สินซึ่งเช่านั้นเป็นการเร่งด่วน และผู้ให้เช่าประสงค์จะทำการอันจำเป็นเพื่อที่จะซ่อมแซมเช่นนั้นไว้ ท่านว่าผู้เช่าจะไม่ยอมให้ท่านนั้นไม่ได้ แม้ถึงว่าการณ์นั้นจะเป็นความไม่สะดวกแก่ตน ถ้าการซ่อมแซมเป็นสภาพซึ่งต้องกินเวลานานเกินสมควร จนเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นไม่เหมาะแก่การที่จะใช้เพื่อประโยชน์ที่เช่ามา ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๕๕๗ ในกรณีอย่างใด ๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้เป็น

- (๑) ถ้าทรัพย์สิน ที่เช่านั้นชำรุด ควรที่ผู้ให้เช่าจะต้องซ่อมแซมก็
- (๒) ถ้าจะต้องจัดการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อป้องกันอันตรายแก่ทรัพย์สินนั้นก็
- (๓) ถ้าบุคคลภายนอกกรุกเข้าในทรัพย์สินที่เช่า หรือเรียกร้องอ้างสิทธิ

อย่างใดอย่างหนึ่งเหนือทรัพย์สินนั้นก็

ในเหตุดังกล่าวนี้ ให้ผู้เช่าแจ้งเหตุแก่ผู้ให้เช่าโดยพลัน เว้นแต่ผู้ให้เช่าได้ทราบเหตุนี้ขึ้นก่อนแล้ว

ถ้าผู้เช่าจะเลยเสียไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัตินี้ไว้ ท่านว่าผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบผู้ให้เช่าในเมื่อผู้เช่าต้องเสียหายอย่างใด ๆ เพราะความละเลยรักษาของผู้เช่านั้น

มาตรา ๕๕๘ อันทรัพย์สินที่เช่านั้น ถ้ามิได้รับอนุญาตของผู้ให้เช่าก่อน ผู้เช่าจะทำการดัดแปลงหรือต่อเติมอย่างหนึ่งอย่างใดหาได้ไม่ ถ้าและผู้เช่าทำไปโดยมิได้รับอนุญาตของผู้ให้เช่าเช่นนั้นไว้ เมื่อผู้ให้เช่าเรียกร้อง ผู้เช่าจะต้องทำให้ทรัพย์สินนั้นกลับคืนคงสภาพเดิม ทั้งจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้เช่าในความเสียหายหรือบุบสลายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การดัดแปลงต่อเติมนั้นด้วย

มาตรา ๕๕๘ ถ้าไม่มีกำหนดโดยสัญญาหรือโดยจารีตประเพณีว่าจะพึงชำระค่าเช่า
ณ เวลาใด ท่านให้ชำระเมื่อสิ้นระยะเวลาอันได้ตกลงกำหนดกันไว้ทุกคราวไป กล่าวคือว่า
ถ้าเช่ากันเป็นรายปีก็พึงชำระค่าเช่าเมื่อสิ้นปี ถ้าเช่ากันเป็นรายเดือนก็พึงชำระค่าเช่าเมื่อ
สิ้นเดือน

มาตรา ๕๖๐ ถ้าผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่า ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้
แต่ถ้าค่าเช่านั้นจะพึงส่งเป็นรายเดือน หรือส่งเป็นระยะเวลายาวกว่ารายเดือน
ขึ้นไป ผู้ให้เช่าต้องบอกกล่าวแก่ผู้เช่าก่อนว่าให้ชำระค่าเช่าภายในเวลาใด ซึ่งพึงกำหนด
อย่าให้น้อยกว่าสิบห้าวัน

มาตรา ๕๖๑ ถ้ามิได้ทำหนังสือลงลายมือชื่อของคู่สัญญาแสดงไว้ต่อกันว่าทรัพย์สิน
ที่ให้เช่ามีสภาพเป็นอยู่อย่างไร ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้เช่าได้รับทรัพย์สินที่เช่านั้นไป
โดยสภาพอันพร้อมเหมาะแล้ว และเมื่อสัญญาได้เลิกหรือระงับลง ผู้เช่าก็ต้องส่งคืนทรัพย์สิน
สภาพเช่นนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีได้ซ่อมแซมไว้ดีในเวลาที่ส่งมอบ

มาตรา ๕๖๒ ผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบในความสูญหายหรือบอบสลายอย่างใด ๆ อันเกิดขึ้น
แก่ทรัพย์สินที่เช่า เพราะความผิดของผู้เช่าเอง หรือของบุคคลซึ่งอยู่กับผู้เช่า หรือของ
ผู้เช่าร่วม

แต่ผู้เช่าไม่ต้องรับผิดชอบในความสูญหายหรือบอบสลายอันเกิดแก่การใช้ทรัพย์สินนั้นโดย
ชอบ

มาตรา ๕๖๓ คดีอันผู้ให้เช่าจะฟ้องผู้เช่าเกี่ยวแก่สัญญาเช่านั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้อง
เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันส่งคืนทรัพย์สินที่เช่า

หมวด ๔

ความระงับแห่งสัญญาเช่า

มาตรา ๕๖๔ อันสัญญาเช่านั้น ท่านว่าย่อมระงับไปเมื่อสิ้นกำหนดเวลาที่ได้ตกลง
กันไว้ มิพักต้องบอกกล่าวก่อน

มาตรา ๕๖๕ การเช่าถึงส่วนนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเช่ากันมีหนึ่ง

การเช่ามาก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเช่ากันตลอดฤดูทำนาปีหนึ่ง

มาตรา ๕๖๖ ถ้ากำหนดเวลาเช่าไม่ปรากฏในความที่ตกลงกัน หรือไม่พึงสันนิษฐานได้ไว้ ท่านว่าคู่สัญญาฝ่ายใดจะบอกเลิกสัญญาเช่าในขณะเมื่อสุดระยะเวลาอันเป็นกำหนดชำระค่าเช่าก็ได้ทุกระยะ แต่ต้องบอกกล่าวแก่อีกฝ่ายหนึ่งให้รู้ตัวก่อนซึ่งกำหนดเวลาชำระค่าเช่าระยะหนึ่งเป็นอย่างน้อย แต่ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้ากว่าสองเดือน

มาตรา ๕๖๗ ถ้าทรัพย์สินซึ่งให้เช่าสูญหายไปทั้งหมดไซ้ ท่านว่าสัญญาเช่าก็ย่อมระงับไปด้วย

มาตรา ๕๖๘ ถ้าทรัพย์สินซึ่งให้เช่าสูญหายไปแต่เพียงบางส่วน และมีได้เป็นเพราะความผิดของผู้เช่า ท่านว่าผู้เช่าจะเรียกให้ลดค่าเช่าลงตามส่วนที่สูญหายก็ได้

ในกรณีเช่นนั้น ถ้าผู้เช่าไม่สามารถใช้สอยทรัพย์สินส่วนที่ยังคงเหลืออยู่นั้นลำพังประโยชน์ได้คงที่ได้มุ่งหมายเช่าทำสัญญาเช่าไว้ ท่านว่าผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๕๖๙ อันสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้นย่อมไม่ระงับไปเพราะเหตุโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินซึ่งให้เช่า

ผู้รับโอนย่อมรับไปทั้งสิทธิและหน้าที่ของผู้โอนซึ่งมีต่อผู้เช่านั้นด้วย

มาตรา ๕๗๐ ในเมื่อต้นกำหนดเวลาเช่าซึ่งได้ตกลงกันไว้แล้ว ถ้าผู้เช่ายังคงครองทรัพย์สินอยู่ และผู้ให้เช่ารู้ความนั้นแล้วไม่ทักท้วงไซ้ ท่านให้ถือว่าคู่สัญญาเป็นอันได้ทำสัญญาใหม่ต่อไปไม่มีกำหนดเวลา

มาตรา ๕๗๑ ถ้าสัญญาเช่าที่นาได้เลิกหรือระงับลงเมื่อผู้เช่าได้เพาะปลูกข้าวลงแล้วไซ้ ท่านว่าผู้เช่าย่อมมีสิทธิที่จะครองนานั้นต่อไปจนกว่าจะเสร็จการเกี่ยวเก็บ แต่ต้องเสียค่าเช่า

ลักษณะ ๕

เช่าซื้อ

มาตรา ๕๗๒ อันว่าเช่าซื้อ^๕ คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว

สัญญาเช่าซื้อนั้นถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๕๗๓ ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง

มาตรา ๕๗๔ ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน ให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สินและเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย

อนึ่ง ในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงิน ซึ่งเป็นคราวที่สุกนั้น ท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะริบบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน และกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินได้ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง

ลักษณะ ๖

จ้างแรงงาน

มาตรา ๕๗๕ อันว่าจ้างแรงงานนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าลูกจ้างตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่านายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้

มาตรา ๕๗๖ ถ้าตามพฤติการณ์ไม่อาจจะคาดหมาย ได้ว่างานนั้นจะพึงทำให้เปล่าไร้ ท่านย่อมถือเอาโดยปริยายว่ามีค่านั้นจะให้สินจ้าง

มาตรา ๕๗๗ นายจ้างจะโอนสิทธิของตนให้แก่บุคคลภายนอกก็ได้เมื่อลูกจ้างยินยอมพร้อมใจด้วย

ลูกจ้างจะให้บุคคลภายนอกทำงานแทนตนก็ได้ เมื่อนายจ้างยินยอมพร้อมใจด้วย ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดทำการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๕๗๘ ถ้าลูกจ้างรับรองโดยแสดงออกชัดหรือโดยปริยายว่าตนเป็นผู้มีฝีมือพิเศษ หากปรากฏว่าไร้ฝีมือเช่นนั้นไว้ ท่านว่านายจ้างชอบที่จะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๕๗๙ การที่ลูกจ้างขาดงานไปโดยเหตุอันสมควรและชั่วคราวระยะเวลาอันพอสมควรนั้น ท่านว่าไม่ทำให้นายจ้างมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

มาตรา ๕๘๐ ถ้าไม่มีกำหนดโดยสัญญาหรือจารีตประเพณีว่าจะพึงจ่ายสินจ้างเมื่อไร ท่านว่าพึงจ่ายเมื่องานได้ทำแล้วเสร็จ ถ้าการจ่ายสินจ้างนั้นได้กำหนดกันไว้เป็นระยะเวลา ก็ให้พึงจ่ายเมื่อสุดระยะเวลาเช่นนั้นทุกคราวไป

มาตรา ๕๘๑ ถ้าระยะเวลาที่ได้ตกลงว่าจ้างกันนั้นสิ้นสุดลงแล้ว ลูกจ้างยังคงทำงานอยู่ต่อไปอีก และนายจ้างรู้อย่างนั้นก็ไม่พักทวงไว้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าคู่สัญญาเป็นอันได้ทำสัญญาจ้างกันใหม่ โดยความอย่างเดียวกันกับสัญญาเดิม แต่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะเลิกสัญญาเสียได้ด้วยการบอกกล่าวตามความในมาตราต่อไป

มาตรา ๕๘๒ ถ้าคู่สัญญาไม่ได้กำหนดลงไว้ในสัญญาว่าจะจ้างกันนานเท่าไร ท่านว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาด้วยการบอกกล่าวล่วงหน้า ในเมื่อถึงหรือก่อนจะถึงกำหนดจ่ายสินจ้างคราวใดคราวหนึ่ง เพื่อให้เป็นผลเลิกสัญญากันเมื่อถึงกำหนดจ่ายสินจ้างคราวถัดไปข้างหน้าก็อาจทำได้ แต่ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้ากว่าสามเดือน

อนึ่ง ในเมื่อบอกกล่าวดังว่านี้ นายจ้างจะจ่ายสินจ้างแก่ลูกจ้างเสียให้ครบจำนวนที่จะต้องจ่ายจนถึงเวลาเลิกสัญญาตามกำหนดที่บอกกล่าวนั้นทีเดียว แล้วปล่อยลูกจ้างจากงานเสียในทันทีก็อาจทำได้

มาตรา ๕๘๓ ถ้าลูกจ้างจงใจขัดคำสั่งของนายจ้างอันชอบด้วยกฎหมายก็ดี หรือละเลยไม่นำพาต่อคำสั่งเช่นว่านี้เป็นอาจณกิตติ ละทิ้งการงานไปเสียกิตติ กระทำความผิดอย่างร้ายแรงกิตติ หรือทำประการอื่นอันไม่สมแก่การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไป โดยถูกต้องและสุจริตกิตติ ท่านว่านายจ้างจะไล่ออกโดยมิพักต้องบอกกล่าวล่วงหน้า หรือให้สินไหมทดแทนก็ได้

มาตรา ๕๔๔ ถ้าจ้างแรงงานรายใดมีสารสำคัญอยู่ที่ตัวบุคคลผู้เป็นนายจ้าง ท่านว่า สัญญาจ้างเช่นนั้นย่อมระงับไปด้วยมรณะแห่งนายจ้าง

มาตรา ๕๔๕ เมื่อการจ้างแรงงานสุดสิ้นลงแล้ว ลูกจ้างชอบที่จะได้รับใบสำคัญ แสดงว่าลูกจ้างนั้นได้ทำงานมานานเท่าไรและงานที่ท่านนั้นเป็นงานอย่างไร

มาตรา ๕๔๖ ถ้าลูกจ้างเป็นผู้ซึ่งนายจ้างได้จ้างเอามาแต่ต่างถิ่น โดยนายจ้าง ออกเงินค่าเดินทางให้ไว้ เมื่อการจ้างแรงงานสุดสิ้นลง และถ้ามิได้กำหนดกันไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาแล้ว ท่านว่านายจ้างจำต้องใช้เงินค่าเดินทางขากลับให้ แต่จะต้องเป็น ดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) สัญญามิได้เลิกหรือระงับเพราะการกระทำ หรือความผิดของลูกจ้าง และ
- (๒) ลูกจ้างกลับไปยังถิ่นที่ได้จ้างเอามาภายในเวลาอันสมควร

ลักษณะ ๓

จ้างทำของ

มาตรา ๕๔๗ อันว่าจ้างทำของนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจ้าง ตกลงรับจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ท่านั้น

มาตรา ๕๔๘ เครื่องมือต่าง ๆ สำหรับใช้ทำการงานให้สำเร็จนั้น ผู้รับจ้างเป็นผู้จัดหา

มาตรา ๕๔๙ ถ้าสัมภาระสำหรับทำการงานที่กล่าวมานั้น ผู้รับจ้างเป็นผู้จัดหา ท่านว่า ต้องจัดหาชนิดที่ดี

มาตรา ๕๕๐ ถ้าสัมภาระนั้นผู้ว่าจ้างเป็นผู้จัดหามาส่ง ท่านให้รับจ้างใช้สัมภาระด้วยความระมัดระวังและประหยัดย่าให้เปลืองเสียเปล่า เมื่อทำการงานสำเร็จแล้ว มีสัมภาระเหลืออยู่ก็ให้คืนแก่ผู้ว่าจ้าง

มาตรา ๕๙๑ ถ้าความชำรุดบกพร่องหรือความชักช้าในการที่ท่านนั้นเกิดขึ้นเพราะสภาพแห่งสัมภาระซึ่งผู้ว่าจ้างส่งให้ก็ดี เพราะคำสั่งของผู้ว่าจ้างก็ดี ท่านว่าผู้รับจ้างไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะได้อยู่แล้วว่าสัมภาระนั้นไม่เหมาะ หรือว่าคำสั่งนั้นไม่ถูกต้องและมีได้บอกกล่าวเตือน

มาตรา ๕๙๒ ผู้รับจ้างจำต้องยอมให้ผู้ว่าจ้างหรือตัวแทนของผู้ว่าจ้างตรวจตราการทำงานได้ตลอดเวลาที่ท่านอยู่นั้น

มาตรา ๕๙๓ ถ้าผู้รับจ้างไม่เริ่มทำการในเวลาอันควร หรือทำการชักช้าฝ่าฝืนข้อกำหนดแห่งสัญญาก็ดี หรือทำการชักช้าโดยปราศจากความผิดของผู้ว่าจ้างจนอาจคาดหมายล่วงหน้าได้ว่าการนั้นจะไม่สำเร็จภายในกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ก็ดี ผู้ว่าจ้างชอบที่จะเลิกสัญญาเสียได้ มีพักต้องรอคอยให้ถึงเวลากำหนดส่งมอบของนั้นเลย

มาตรา ๕๙๔ ถ้าในระหว่างเวลาที่ทำการอยู่นั้นเป็นวิสัยจะคาดหมายล่วงหน้าได้แน่นอนว่า การที่ท่านนั้นจะสำเร็จอย่างบกพร่องหรือจะเป็นไปในทางอันฝ่าฝืนข้อสัญญา เพราะความผิดของผู้รับจ้างไซ้ ผู้ว่าจ้างจะบอกกล่าวให้ผู้รับจ้างแก้ไขสิ่งที่บกพร่องให้คืนดี หรือทำการให้เป็นไปตามสัญญา ภายในเวลาอันสมควร ซึ่งกำหนดไว้ในคำบอกกล่าวนั้นก็ได้ ถ้าและคาดกำหนดนั้นไป ท่านว่าผู้ว่าจ้างชอบที่จะเอาการนั้นไปบอกเลิกภายนอกซ่อมแซมหรือทำต่อไปได้ ซึ่งผู้รับจ้างจะต้องเสียความเสียหายและออกค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น

มาตรา ๕๙๕ ถ้าผู้รับจ้างเป็นผู้จัดหาสัมภาระไซ้ ความรับผิดชอบของผู้รับจ้างในการบกพร่องนั้น ท่านให้บังคับด้วยบทแห่งประมวลกฎหมายนี้ ลักษณะข้อหา

มาตรา ๕๙๖ ถ้าผู้รับจ้างส่งมอบการที่ท่านนั้นเวลาที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาก็ดี หรือถ้าไม่ได้กำหนดเวลาไว้ในสัญญา เมื่อล่วงพ้นเวลาอันสมควรแก่เหตุก็ดี ผู้ว่าจ้างชอบที่จะเลิกสัญญาจ้างลง หรือถ้าสารสำคัญแห่งสัญญาอยู่ที่เวลา ก็ชอบที่จะเลิกสัญญาได้

มาตรา ๕๙๗ ถ้าผู้ว่าจ้างยอมรับมอบการที่ท่านนั้นแล้ว โดยมีได้บอกเตือน ผู้รับจ้างก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เพื่อกำหนดส่งมอบนั้น

มาตรา ๕๙๘ ถ้าผู้ว่าจ้างยอมรับมอบการที่ท่านแล้วทั้งข้าวรถบกพร่อง มิได้อิดเชือนโดยแสดงออกชัดโดยปริยาย ผู้รับจ้างก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ความข้าวรถบกพร่องนั้นเป็นเช่นจะไม่พึงพบได้ในขณะเมื่อรับมอบหรือผู้รับจ้างได้มีคบบังความนั้นเสีย

มาตรา ๕๙๙ ในกรณีที่ส่งมอบเงินเข้าไปก็ หรือส่งมอบการที่ท่านแล้วทั้งข้าวรถบกพร่องก็ ท่านว่าผู้ว่าจ้างชอบที่จะยึดหน่วงเงินจ้างไว้ได้ เว้นแต่ผู้รับจ้างจะให้ประกันตามสมควร

มาตรา ๖๐๐ ถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาไว้ ท่านว่าผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบ เพื่อการที่ท่านแล้วทั้งข้าวรถบกพร่องเพียงแต่ที่ปรากฏขึ้นภายในปีหนึ่งนับแต่วันส่งมอบ หรือที่ปรากฏขึ้นภายในห้าปี ถ้าการที่ท่านเป็นดังปลุกสร้างกับพื้นดิน นอกจากเรือนโรงทำด้วยเครื่องไม้

แต่ข้อจำกัดนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ เมื่อปรากฏว่าผู้รับจ้างได้มีคบบัง ความ ข้าวรถบกพร่องนั้น

มาตรา ๖๐๑ ท่านห้ามมิให้ฟ้องผู้รับจ้างเมื่อพ้นปีหนึ่ง นับแต่วันการที่ท่านแล้วทั้งข้าวรถบกพร่องได้ปรากฏขึ้น

มาตรา ๖๐๒ เงินจ้างนั้นพึงใช้ให้เมื่อรับมอบการที่ท่าน

ถ้าการที่ท่านนั้นกำหนดว่าจะส่งรับกันเป็นส่วน ๆ และได้ระบุจำนวนเงินจ้างไว้เป็นส่วน ๆ ไว้ ท่านว่าพึงใช้เงินจ้างเพื่อการแต่ละส่วนในเวลาได้รับเอาส่วนนั้น

มาตรา ๖๐๓ ถ้าผู้รับจ้างเป็นผู้จัดหาสัมภาระ และการที่ท่านนั้นพังทะลายหรือบุบสลายลงก่อนได้ส่งมอบกันถูกต้องไว้ ท่านว่าความวินาศอันนั้นตกเป็นพับแก่ผู้รับจ้าง หากความวินาศนั้นมิได้เป็นเพราะการกระทำของผู้ว่าจ้าง

ในกรณีเช่นว่านี้ เงินจ้างก็เป็นอันไม่ต้องใช้

มาตรา ๖๐๔ ถ้าผู้ว่าจ้างเป็นผู้จัดหาสัมภาระ และการที่ท่านนั้น พังทะลายหรือบุบสลายลงก่อนได้ส่งมอบกันถูกต้องไว้ ท่านว่าความวินาศนั้นตกเป็นพับแก่ผู้ว่าจ้าง หากความวินาศนั้นมิได้เป็นเพราะการกระทำของผู้รับจ้าง

ในกรณีเช่นว่านี้ เงินจ้างก็เป็นอันไม่ต้องใช้ เว้นแต่ความวินาศนั้นเป็นเพราะการกระทำของผู้ว่าจ้าง

มาตรา ๖๐๕ ถ้าการที่จ้างยังไม่แล้วเสร็จอยู่ตราปี ผู้ว่าจ้างอาจบอกเลิกสัญญาได้ เมื่อเสียค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้รับจ้างเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การเลิกทำสัญญานั้น

มาตรา ๖๐๖ ถ้าสารสำคัญแห่งสัญญาอยู่ที่ความรู้ความสามารถของตัวผู้รับจ้าง และผู้รับจ้างตายก็ดี หรือตกเป็นผู้ไม่สามารถทำการที่รับจ้างนั้นต่อไปได้ ด้วยมิใช่เพราะความผิดของตนก็ดี ท่านว่าสัญญานั้นย่อมเป็นอันสิ้นสุด

ถ้าและการส่วนที่ได้ทำขึ้นแล้วนั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้ว่าจ้างไว้ ท่านว่าผู้ว่าจ้างจำต้องรับเอาไว้ และใช้เงินจ้างตามสมควรแก่ส่วนนั้น ๆ

มาตรา ๖๐๗ ผู้รับจ้างจะเอาการที่รับจ้างทั้งหมด หรือแบ่งการแต่บางส่วนไปให้ผู้รับจ้างช่วงทำอีกทอดหนึ่งก็ได้ เว้นแต่สารสำคัญแห่งสัญญานั้นจะอยู่ที่ความรู้ความสามารถของตัวผู้รับจ้าง แต่ผู้รับจ้างคงต้องรับผิดชอบเพื่อความประพฤติหรือความผิดอย่างใด ๆ ของผู้รับจ้างช่วง

ลักษณะ ๘

รับขน

มาตรา ๖๐๘ อันว่าผู้ขนส่ง ภายใต้อความหมายแห่งกฎหมายลักษณะนี้ คือบุคคลผู้รับขนส่งของหรือคนโดยสาร เพื่อบำเหน็จเป็นทางค้าปกติของตน

มาตรา ๖๐๙ การรับขนของหรือคนโดยสารในหน้าที่ของกรมรถไฟหลวงแห่งกรุงเทพฯ และการขนไปรษณีย์ภัณฑ์ในหน้าที่กรมไปรษณีย์โทรเลขนั้น ท่านให้บังคับตามกฎหมายและกฎข้อบังคับสำหรับทบวงการชนน ๆ

รับขนของทางทะเล ท่านให้บังคับตามกฎหมายและกฎข้อบังคับว่าด้วยการนั้น

หมวด ๑

รับขนของ

มาตรา ๖๑๐ อันบุคคลผู้ทำความตกลงกับผู้ขนส่งเพื่อให้ขนของส่งไปนั้น เรียกว่าผู้ส่ง หรือผู้ตราส่ง

บุคคลผู้ซึ่งเขาส่งของไปถึงนั้น เรียกว่าผู้รับตราส่ง

บำเหน็จอันจะต้องจ่ายให้เพื่อการขนส่งของนั้นเรียกว่าค่าระวางพาหนะ

มาตรา ๖๑๑ อันว่าอุปกรณ์แห่งค่าระวางพาหนะนั้น ได้แก่ค่าใช้จ่ายอย่างใด ๆ ตามจารีตประเพณีอันผู้ขนส่งได้เสียไปโดยควรในระวางขนส่ง

มาตรา ๖๑๒ ถ้าผู้ขนส่งเรียกเอาใบกำกับของ ผู้ส่งต้องทำให้ใบกำกับของนั้นต้องแสดงรายการต่อไปนี้ คือ

(๑) สภาพและน้ำหนัก หรือขนาดแห่งของที่ส่ง กับสภาพจำนวนและเครื่องหมายแห่งหีบห่อ

(๒) คำบอกกำหนดให้ส่ง

(๓) ชื่อหรือยี่ห้อ และสำนักของผู้รับตราส่ง

(๔) คำบอกและวันที่ออกใบกำกับของนั้น

อนึ่ง ใบกำกับของนั้นต้องลงลายมือชื่อผู้ส่งเป็นสำคัญ

มาตรา ๖๑๓ ถ้าผู้ส่งเรียกเอาใบตราส่ง ผู้ขนส่งก็ต้องทำให้ใบตราส่งนั้นต้องแสดงรายการต่อไปนี้ คือ

(๑) รายการดังกล่าวไว้ในมาตรา ๖๑๒ อันมาตรา ๑, ๒ และ ๓

(๒) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้ส่ง

(๓) จำนวนค่าระวางพาหนะ

(๔) คำบอกและวันที่ออกใบตราส่ง

อนึ่ง ใบตราส่งนั้นต้องลงลายมือชื่อผู้ขนส่งเป็นสำคัญ

มาตรา ๖๑๔ แม้ว่าใบตราส่งจะได้ออกให้แก่บุคคลผู้ใดโดยนามก็ตาม ท่านว่า ย่อมสลักหลังโอนให้กันได้ เว้นแต่จะมีข้อห้ามการสลักหลังไว้

มาตรา ๖๑๕ ถ้าได้ทำใบตราส่งให้แก่กัน ท่านว่าของนั้นจะรับมอบเอาไปได้ต่อเมื่อเวนคืนใบตราส่ง หรือเมื่อผู้รับตราส่งให้ประกันตามควร

มาตรา ๖๑๖ ผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบในการที่ของอันเขาได้มอบหมายแก่ตนนั้นสูญหาย หรือบุบสลายหรือส่งมอบชักช้า เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการสูญหาย หรือบุบสลายหรือชักช้า

นั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดแต่สภาพแห่งของนั้นเอง หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ส่งหรือผู้รับตราส่ง

มาตรา ๖๑๗ ผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบในการที่ของสูญหาย หรือบุบสลายหรือส่งชักช้า อันเกิดแต่ความผิดของผู้ขนส่งคนอื่น หรือบุคคลอื่นซึ่งตนหากได้มอบหมายของนั้นไปอีกทอดหนึ่ง

มาตรา ๖๑๘ ถ้าของนั้นได้ส่งไปโดยมีผู้ขนส่งหลายคน หลายทอด ท่านว่าผู้ขนส่งทั้งนั้นจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการสูญหายบุบสลาย หรือส่งชักช้า

มาตรา ๖๑๙ ถ้าของเป็นสภาพอันจะก่อให้เกิดอันตรายได้ หรือเป็นสภาพเกลียดจะก่อให้เกิดเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินไซ้ ผู้ส่งต้องแสดงสภาพแห่งของนั้นไว้ก่อนทำสัญญา ถ้ามิได้ทำเช่นนั้นผู้ส่งจะต้องรับผิดชอบในการเสียหายไม่ว่าอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ของนั้น

มาตรา ๖๒๐ ผู้ขนส่งไม่ต้องรับผิดชอบในเงินทองตรา ธนบัตร ธนาคารบัตร ตัวเงิน พันธบัตร ใบหุ้น ใบหุ้นกู้ ประทอนสินค้าสัญญาณณ และของมีค่าอย่างอื่น ๆ หากมิได้รับบอกราคาหรือสภาพแห่งของไว้ในขณะที่ส่งมอบแก่ตน

แต่ถ้าของนั้นได้บอกราคา ท่านว่าความรับผิดชอบของผู้ขนส่งก็ย่อมจำกัดเพียงไม่เกินราคาที่บอก

มาตรา ๖๒๑ ค่าสินไหมทดแทนในการส่งมอบของชักช้า นั้น ท่านห้ามมิให้คิดเกินกว่าจำนวนเงินจะพึงกำหนดไว้ในเหตุของสูญหายสิ้นเชิง

มาตรา ๖๒๒ ของถึงเมื่อใด ผู้ขนส่งต้องบอกกล่าวแก่ผู้รับตราส่ง

มาตรา ๖๒๓ ความรับผิดชอบของผู้ขนส่งย่อมสิ้นสุดลงในเมื่อผู้รับตราส่งได้รับเอาของไว้แล้วโดยไม่ขัดข้อง และได้ใช้การวางพาหนะกับทั้งอุปกรณ์เสร็จแล้ว

แต่ความที่กล่าวมานั้นมิให้ใช้บังคับในกรณีที่ของสูญหาย หรือบุบสลายเห็นไม่ได้ แต่สภาพภายนอกแห่งของนั้น หากว่าได้บอกกล่าวความสูญหาย หรือบุบสลายแก่ผู้ขนส่งภายในแปดวันนับแต่วันส่งมอบ

อนึ่ง บทบัญญัติทั้งหลายนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับในกรณีที่มีการทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอันจะปรับเอาเป็นความผิดของผู้ขนส่งได้

มาตรา ๖๒๔ ในข้อความรับผิดชอบของผู้ขนส่งในการที่ของสูญหาย หรือบอบสลาย หรือส่งชกชำนันท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดปีหนึ่งนับแต่ส่งมอบ หรือปีหนึ่งนับแต่วัน ที่ควรจะได้ส่งมอบ เว้นแต่ในกรณีที่มีการทุจริต

มาตรา ๖๒๕ ใบรับ ใบตราส่ง หรือเอกสารอื่น ๆ ทำนองนั้นก็ดี ซึ่งผู้ขนส่งออก ให้แก่ผู้ส่งนั้น ถ้ามีข้อความยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ขนส่งประการใด ท่าน ว่าความนั้นเป็นโมฆะ เว้นแต่ผู้ส่งจะได้แสดงความตกลงด้วยชัดแจ้งในการยกเว้นหรือจำกัด ความรับผิดชอบเช่นนั้น

มาตรา ๖๒๖ ตราบใดของยังอยู่ในมือผู้ขนส่ง ตราบนั้นผู้ส่ง หรือถ้าทำใบตราส่ง ผู้ทรงใบตราส่งนั้น อาจให้ผู้ขนส่งจัดการส่งของนั้นไป หรือให้ส่งกลับคืนมา หรือให้ จัดการแก่ของนั้นเป็นอย่างอื่นประการใดก็ได้

ในเหตุเช่นนั้น ผู้ขนส่งชอบที่จะได้รับค่าระวางพาหนะตามส่วนแห่งระยะทางที่ได้ จัดการขนส่งไปแล้ว กับทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ต้องเสียไปเพราะเหตุที่บอบสลายหรือเพราะส่ง ของกลับคืน หรือเพราะจัดการเป็นประการอื่นนั้น

มาตรา ๖๒๗ เมื่อของถึงตามลที่กำหนดให้ส่ง และผู้รับตราส่งได้เรียกให้ส่งมอบแล้ว ท่านว่าแต่นั้นไปสิทธิทั้งหลายของผู้ส่งอันเกิดแต่สัญญาับขนนั้นย่อมตกไปให้แก่ผู้รับตราส่ง

มาตรา ๖๒๘ ถ้าว่าของสูญหายไปเพราะเหตุสุดวิสัย ท่านว่าผู้ขนส่งไม่มีสิทธิ จะได้เงินค่าระวางพาหนะ ถ้าและได้รับไปไว้อ่อนแล้วเท่าใดต้องส่งคืนจงด้น

มาตรา ๖๒๙ ถ้าผู้ขนส่งคนใด ส่งมอบ ของเสีย แต่ก่อนได้ รับค่า ระวางพาหนะและ อุปกรณ์ไว้ ท่านว่าผู้ขนส่งคนนั้นยังต้องรับผิดชอบต่อผู้ขนส่งก่อน ๆ ตน เพื่อค่าระวางพาหนะ และอุปกรณ์ซึ่งยังคงค้างชำระแก่เขา

มาตรา ๖๓๐ ผู้ขนส่งชอบที่จะยึดหน่วงเขาของไว้อ่อนได้ตามที่จำเป็นเพื่อประกันการ ใช้เงินค่าระวางพาหนะและอุปกรณ์

มาตรา ๖๓๑ ถ้าหาตัวผู้รับตราส่งไม่พบก็ดี หรือถ้าผู้รับตราส่งบอกปฏิเสธไม่ยอม รับมอบของก็ดี ผู้ขนส่งต้องบอกกล่าวไปยังผู้ส่งทันที และถามเอาคำสั่งของผู้ส่ง

ถ้าหากว่าพฤติการณ์ข้างขวางไม่สามารถจะทำได้ดังนั้นก็ หรือถ้าผู้ส่งจะเสียโดยไม่ส่งคำสั่งมาในเวลาอันควรก็ดี หรือส่งมาเป็นคำสั่งอันไม่อาจปฏิบัติให้เป็นไปได้ก็ดี ท่านว่าผู้ขนส่งมีอำนาจที่จะเอาของไปฝากไว้ ณ สำนักงานฝากทรัพย์ได้

ถ้าของนั้นเป็นหลักฐานของคดีเสียได้ และการหน่วงช้าไว้ย่อมเป็นการเสียหายแก่คดี หรือถ้าราคาของนั้นดูไม่น่าจะคุ้มค่าระวางพาหนะและอุปกรณ์ก็ดี ผู้ขนส่งจะเอาของนั้นออกขายทอดตลาดเสียก็ได้

อนึ่ง การเอาของไปฝากหรือเอาออกขายทอดตลาดเช่นว่านั้น ผู้ขนส่งต้องบอกกล่าวแก่ผู้ส่งหรือผู้รับตราส่งมิให้ชักช้า เว้นแต่ไม่สามารถจะทำได้ ถ้าและผู้ขนส่งจะเสียโดยไม่บอกกล่าวไว้ ท่านว่าจะต้องรับผิดชอบค่าเสียหาย

มาตรา ๖๓๒ เมื่อเอาของออกขายทอดตลาดแล้วได้เงินจำนวนสุทธิเท่าใด ให้ผู้ขนส่งหักเอาไว้เป็นเงินค่าระวางพาหนะ และค่าอุปกรณ์ ถ้าและยังมีเงินเหลืออยู่อีกเท่าใด ต้องส่งมอบให้แก่บุคคลผู้ควรที่จะได้เงินนั้นโดยพลัน

มาตรา ๖๓๓ ถ้าของนั้นได้ขนส่งไปโดยมีผู้ขนส่งหลายคนหลายทอด ท่านว่าผู้ขนส่งทอดหลังที่สุดอาจใช้สิทธิดังกล่าวไว้ในมาตรา ๖๓๐, ๖๓๑, ๖๓๒ นั้น ในการเรียกเงินค่าระวางพาหนะและอุปกรณ์อันค้างชำระแก่ผู้ขนส่งทั่วทุกคนได้

หมวด ๒

รับขนคนโดยสาร

มาตรา ๖๓๔ ผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบคนโดยสารในความเสียหาย อันเกิดแก่ตัวเขา หรือในความเสื่อมเสียอย่างใด ๆ อันเป็นผลโดยตรงแต่การที่ต้องชักช้าในการขนส่ง เว้นแต่การเสียหายหรือชักช้าอันเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดแต่ความผิดของคนโดยสารนั่นเอง

มาตรา ๖๓๕ เครื่องเดินทางหากได้มอบหมายแก่ผู้ขนส่งทันเวลา ท่านว่าต้องส่งมอบในขณะคนโดยสารถึง

มาตรา ๖๓๖ ถ้าคนโดยสารไม่รับมอบเครื่องเดินทางของตนภายในเวลาเดือนหนึ่งนับแต่วันเครื่องเดินทางนั้นถึงไซ้ ผู้ขนส่งอาจเอาออกขายทอดตลาดเสียได้

ถ้าเครื่องเดินทางนั้นมีสภาพเป็นของสดของเสียใด ผู้ขนส่งอาจเอาออกขายทอดตลาดได้เมื่อของนั้นถึงแล้วหรืออยู่ล่วงเวลากว่าสิบสี่ชั่วโมง

บทบัญญัติในมาตรา ๖๓๒ นั้น ท่านให้ใช้บังคับแก่คดีตั้งวันด้วย อนุโลมตามควร

มาตรา ๖๓๓ สิทธิและความรับผิดชอบของผู้ขนส่ง เพื่อเครื่องเดินทางอันได้มอบหมายแก่ผู้ขนส่งนั้น แม้ผู้ขนส่งจะมีได้คิดเอาค่าขนส่งต่างหากก็ตาม ท่านให้บังคับตามความในหมวด ๓

มาตรา ๖๓๔ ผู้ขนส่งไม่ต้องรับผิดชอบในเครื่องเดินทางซึ่งตนมิได้รับมอบหมาย เว้นแต่เมื่อเครื่องเดินทางนั้นสูญหาย หรือบุบสลายไปเพราะความผิดของผู้ขนส่งหรือลูกจ้างของผู้ขนส่ง

มาตรา ๖๓๕ ตัว ใบรับ หรือเอกสารอื่นทำนองเช่นว่านี้ อันผู้ขนส่งได้ส่งมอบแก่คนโดยสารนั้น หากมีข้อความยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ขนส่งอย่างใด ๆ ท่านว่าข้อความนั้นเป็นโมฆะ เว้นแต่คนโดยสารจะได้ตกลงด้วยชัดแจ้งในการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบนั้น

ลักษณะ ๙

ยืม

หมวด ๑

ยืมใช้คงรูป

มาตรา ๖๔๐ อันว่ายืมใช้คงรูปนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่าผู้ให้ยืม ให้บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ยืม ใช้สอยทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เปล่า และผู้ยืมตกลงว่าจะคืนทรัพย์สินนั้นเมื่อได้ใช้สอยเสร็จแล้ว

มาตรา ๖๔๑ การให้ยืมใช้คงรูปนั้น ท่านว่าย่อมบริบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินซึ่งให้ยืม

มาตรา ๖๔๒ คำอุทธรณ์รวมเนียมในการทำสัญญาที่ คำส่งมอบและคำส่งคืน
ทรัพย์สินซึ่งยืมก็ดี ย่อมตกแก่ผู้ยืมเป็นผู้เสีย

มาตรา ๖๔๓ ทรัพย์สินซึ่งยืมนั้น ถ้าผู้ยืมเอาไปใช้การอย่างอื่นนอกจากการอัน
เป็นปกติแก่ทรัพย์สินนั้น หรือนอกจากการอันปรากฏในสัญญาที่ เขาไปให้บุคคลภายนอก
ใช้สอยก็ดี เขาไปได้นานกว่าที่ควรจะได้คืน ท่านว่าผู้ยืมจะต้องรับผิดชอบในเหตุทรัพย์สินนั้น
สูญหายหรือบุบสลายไปอย่างหนึ่งอย่างใด แม้ถึงจะเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้
ว่าถึงอย่างไร ๆ ทรัพย์สินนั้นก็คงจะต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่ตนเอง

มาตรา ๖๔๔ ผู้ยืมจำต้องส่งคืนทรัพย์สินซึ่งยืมไปเหมือนเช่นวิญญูชนจะพึงส่งคืน
ทรัพย์สินของตนเอง

มาตรา ๖๔๕ ในกรณีทั้งหลายดังกล่าวไว้ในมาตรา ๖๔๓ นั้นก็ดี หรือถ้าผู้ยืม
ประพฤติดำเนินต่อความในมาตรา ๖๔๔ ก็ดี ผู้ให้ยืมจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

มาตรา ๖๔๖ ถ้ามิได้ กำหนดเวลากันไว้ ท่านให้คืนทรัพย์สินที่ยืมเมื่อผู้ยืมได้ใช้
สอยทรัพย์สินนั้นเสร็จแล้ว ตามการอันปรากฏในสัญญา แต่ผู้ให้ยืมจะเรียกคืนก่อนนั้นก็
เมื่อเวลาได้ล่วงไปพอแก่การที่ผู้ยืมจะได้ใช้สอยทรัพย์สินนั้นเสร็จแล้ว

ถ้าเวลาก็มิได้กำหนดกันไว้ ทั้งในสัญญาก็ไม่ปรากฏว่ายืมไปใช้เพื่อการใดไว้ ท่าน
ว่าผู้ให้ยืมจะเรียกของคืนเมื่อไรก็ได้

มาตรา ๖๔๗ คำใช้ จ่ายอันเป็นปกติแก่การบำรุงรักษาทรัพย์สินซึ่งยืมนั้น ผู้ยืม
ต้องเป็นผู้เสีย

มาตรา ๖๔๘ อันการยืมใช้คงรูป ย่อมระงับสิ้นไปด้วยมรณะแห่งผู้ยืม

มาตรา ๖๔๘ ในข้อความรับผิดชอบเพื่อเสียค่าทดแทนอันเกี่ยวกับการยืม ใช้คงรูปนั้น
ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันสิ้นสัญญา

หมวด ๒

ยืมใช้สิ้นเปลือง

มาตรา ๖๔๙ อันว่ายืมใช้สิ้นเปลืองนั้น คือสัญญาซึ่งผู้ให้ยืมโอนกรรมสิทธิ์ใน
ทรัพย์สินชนิดใช้ไปสิ้นไปนั้น เป็นปริมาณที่กำหนดให้ไปแก่ผู้ยืมและผู้ยืมตกลงว่าจะคืนทรัพย์สิน
เป็นประเภท ชนิด และปริมาณเช่นเดียวกันให้แทนทรัพย์สินซึ่งให้ยืม

สัญญานยอมบริบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ยืม

มาตรา ๖๕๑ คำอุทธรณ์มีผลในการทำสัญญาที่ดี คำสั่งมอบและส่งคืนทรัพย์สินซึ่งมีกัก ข้อมตกแก่ผู้ยืมเป็นผู้เสีย

มาตรา ๖๕๒ ถ้าในสัญญาไม่มีกำหนดเวลาให้คืนทรัพย์สินที่ยืมไป ผู้ให้ยืมจะบอกกล่าวแก่ผู้ยืมให้คืนทรัพย์สินภายในเวลาอันควร ซึ่งกำหนดให้ในคำบอกกล่าวนั้นก็ได้

มาตรา ๖๕๓ การกู้ยืมเงินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

ในการกู้ยืมเงินมีหลักฐานเป็นหนังสือนั้น ท่านว่าจะนำสืบการใช้เงินได้ ต่อเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ให้ยืมมาแสดง หรือเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมนั้นได้เวนคืนแล้ว หรือได้แทงเพิกถอนลงในเอกสารนั้นแล้ว

มาตรา ๖๕๔ ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี

มาตรา ๖๕๕ ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยในดอกเบี้ยที่ค้างชำระแต่กว่า เมื่อดอกเบี้ยค้างชำระไม่น้อยกว่าปีหนึ่ง คู่สัญญาจะตกลงกันให้เอาดอกเบี้ยนั้นทบเข้ากับต้นเงิน แล้วให้คิดดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ทบเข้ากันนั้นก็ได้ แต่การตกลงเช่นนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

ส่วนประเพณีการค้าขายที่คำนวณดอกเบี้ยต้นในบัญชีเดินสะพัดก็ดี ในการค้าขายอย่างอื่นท่านองเช่นว่านก็ดี หากอยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติซึ่งกล่าวมาในวรรคก่อนนั้นไม่

มาตรา ๖๕๖ ถ้าทำสัญญากู้ยืมเงินกัน และผู้กู้ยืมยอมรับเอาสิ่งของหรือทรัพย์สินอย่างอื่นแทนจำนวนเงินนั้นไว้ ท่านให้คิดเป็นหนี้เงินค้ำชำระโดย จำนวนเท่ากับราคาท้องตลาดแห่งสิ่งของหรือทรัพย์สินนั้นในเวลาและ ณ สถานที่ส่งมอบ

ถ้าทำสัญญากู้ยืมเงินกัน และผู้ให้กู้ยืมยอมรับเอาสิ่งของหรือทรัพย์สินอย่างอื่นเป็นการชำระหนี้แทนเงินที่กู้ยืมไว้ หนี้อันจะนับไปเพราะการชำระเช่นนั้น ท่านให้คิดเป็นจำนวนเท่ากับราคาท้องตลาดแห่งสิ่งของหรือทรัพย์สินนั้น ในเวลาและ ณ สถานที่ส่งมอบ

ความตกลงกันอย่างไร ๆ ขัดกับข้อความดังกล่าวมานี้ ท่านว่าเป็นโมฆะ

ลักษณะ ๑๐

ฝากทรัพย์สิน

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๖๕๗ อันว่าฝากทรัพย์สินนี้ คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ฝาก ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้รับฝาก และผู้รับฝากตกลงว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ในอารักขาแห่งตน แล้วจะคืนให้

มาตรา ๖๕๘ ถ้าโดยพฤติการณ์ฟังคาดหมายได้ว่าเรารับฝากทรัพย์สินก็เพื่อจะได้รับบำเหน็จค่าฝากทรัพย์สินเท่านั้นไซ้ ท่านให้ถือว่าเป็นอันได้ตกลงกันแล้วโดยปริยายว่ามีบำเหน็จเช่นนั้น

มาตรา ๖๕๙ ถ้าการรับฝากทรัพย์สินเป็นการทำให้เปล่าไม่มีบำเหน็จไซ้ ท่านว่าผู้รับฝากจำต้องใช้ความระมัดระวังสงวนทรัพย์สินซึ่งฝากนั้นเหมือนเช่นเคย ประพฤติ ในกิจการของตนเอง

ถ้าการรับฝากทรัพย์สินนี้มีบำเหน็จค่าฝาก ท่านว่าผู้รับฝากจำต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเพื่อสงวนทรัพย์สินนั้นเหมือนเช่นวิญญูชน จะพึงประพฤติโดยพฤติการณ์ดังนี้ทั้งนัยยอมรับรวมทั้งการใช้ฝีมืออันพิเศษเฉพาะการในที่ซึ่งใช้ฝีมือเช่นนั้นด้วย

ถ้าและผู้รับฝากเป็นผู้มีวิชาชีพเฉพาะกิจการค้าขาย หรืออาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดก็จำต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเท่าที่เป็นธรรมดาจะต้องใช้และ สมควรจะต้องใช้ ในกิจการค้าขายหรืออาชีพอย่างนั้น

มาตรา ๖๖๐ ถ้าผู้ฝากมิได้อนุญาต และผู้รับฝากเอาทรัพย์สินซึ่งฝากนั้นออกใช้สอยเองหรือเอาไปให้บุคคลภายนอกใช้สอย หรือ ให้บุคคลภายนอกเก็บรักษาไซ้ ท่านว่าผู้รับฝากจะต้องรับผิดชอบเมื่อทรัพย์สินซึ่งฝากนั้นสูญหายหรือบุบสลายอย่างหนึ่งอย่างใด แม้ถึงจะเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไร ทรัพย์สินนั้นก็จะต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่นั่นเอง

มาตรา ๖๖๑ ถ้าบุคคลภายนอกอ้างว่ามีสิทธิเหนือทรัพย์สินซึ่ง ผาก และยื่น พ้องผู้รับฝากกดหรือยดทรัพย์สินนั้นแก่ ผู้รับฝากต้องรับบอกกล่าวแก่ผู้ฝากโดยพลัน

มาตรา ๖๖๒ ถ้าได้กำหนดเวลากันไว้ว่าจะพึงคืนทรัพย์สิน ซึ่งฝากนั้นเมื่อไร ท่านว่าผู้รับฝากไม่มีสิทธิจะคืนทรัพย์สินก่อนถึงเวลากำหนด เว้นแต่ในเหตุจำเป็นอันมิอาจจะก้าวล่วงเสียได้

มาตรา ๖๖๓ ถึงแม้ว่าคู่สัญญาจะได้กำหนดเวลาไว้ว่าจะพึง คืน ทรัพย์สิน ซึ่ง ฝากนั้นเมื่อไรก็ตาม ถ้าว่าผู้ฝากจะเรียกคืนในเวลาใด ๆ ผู้รับฝากก็ต้องคืนให้

มาตรา ๖๖๔ ถ้าคู่สัญญาไม่ได้กำหนดเวลาไว้ว่า จะพึงคืนทรัพย์สินซึ่งฝากนั้นเมื่อไรไซ้ ผู้รับฝากอาจคืนทรัพย์สินนั้นให้ทุกเมื่อ

มาตรา ๖๖๕ ผู้รับฝากจำต้องคืนทรัพย์สินซึ่งรับฝากไว้นั้นให้แก่ผู้ฝาก หรือทรัพย์สินนั้นฝากในนามของผู้ใด คืนให้แก่ผู้นั้น หรือผู้รับฝากได้รับคำสั่งโดยชอบให้คืนทรัพย์สินนั้นไปแก่ผู้ใด คืนให้แก่ผู้นั้น

แต่หากผู้ฝากทรัพย์สินตาย ท่านให้คืนทรัพย์สินนั้นให้แก่ทายาท

มาตรา ๖๖๖ เมื่อคืนทรัพย์สิน ถ้ามีดอกผลเกิดแต่ทรัพย์สินซึ่งฝากนั้นเท่าใด ผู้รับฝากจำต้องส่งมอบพร้อมไปกับทรัพย์สินนั้นด้วย

มาตรา ๖๖๗ ค่าคืนทรัพย์สินซึ่งฝากนั้น ย่อมตกแก่ผู้ฝากเป็นผู้เสีย

มาตรา ๖๖๘ ค่าใช้จ่ายใดอันควรแก่การบำรุงรักษาทรัพย์สินซึ่งฝากนั้น ผู้ฝากจำต้องชดใช้ให้แก่ผู้รับฝาก เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้โดยสัญญาฝากทรัพย์สินว่า ผู้รับฝากจะต้องออกเงินค่าใช้จ่ายนั้นเอง

มาตรา ๖๖๙ ถ้าไม่ได้กำหนดเวลาไว้ในสัญญา หรือไม่มีกำหนดโดยจารีตประเพณีว่า บำเหน็จค่าฝากทรัพย์สินจะพึงชำระเมื่อไรไซ้ ท่านให้ชำระเมื่อคืนทรัพย์สินซึ่งฝาก ถ้าได้กำหนดเวลากันไว้เป็นระยะอย่างไร ก็พึงชำระเมื่อสิ้นระยะเวลานั้นทุกคราวไป

มาตรา ๖๗๐ ผู้รับฝากชอบที่จะยึดหน่วงเอาทรัพย์สินซึ่งฝากนั้นไว้ ได้จนกว่าจะได้รับเงินบรรดาที่ค้างชำระแก่ตนเกี่ยวกับการฝากทรัพย์สิน

มาตรา ๖๗๑ ในข้อความรับผิดชอบเพื่อใช้เงินบำเหน็จค่าฝากทรัพย์สินก็ดี ขดใช้เงินค่าใช้จ่ายก็ดี ใช้ค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวแก่การฝากทรัพย์สินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันสิ้นสุดสัญญา

หมวด ๒

วิธีเฉพาะการฝากเงิน

มาตรา ๖๗๒ ถ้าฝากเงิน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้รับฝากไม่พึงต้องส่งคืนเป็นเงินของตราอันเดียวกันกับที่ฝาก แต่จะต้องคืนเงินให้ครบจำนวน

อนึ่ง ผู้รับฝากจะเอาเงินซึ่งฝากนั้นออกใช้ก็ได้ แต่หากจำต้องคืนเงินให้ครบจำนวนเท่านั้น แม้ว่าเงินซึ่งฝากนั้นจะได้สูญหายไปด้วยเหตุสุดวิสัยก็ตาม ผู้รับฝากก็จำต้องคืนเงินเป็นจำนวนดังกล่าว

มาตรา ๖๗๓ เมื่อใดผู้รับฝากจำต้องคืนเงินแต่เพียงเท่าจำนวนที่ฝาก ผู้ฝากจะเรียกถอนเงินคืนก่อนถึงเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ไม่ได้ หรือฝ่ายผู้รับฝากจะส่งเงินคืนก่อนถึงเวลานั้นก็ได้คู่กัน

หมวด ๓

วิธีเฉพาะสำหรับเจ้าสำนักโรงแรม

มาตรา ๖๗๔ เจ้าสำนักโรงแรมหรือโฮเต็ล หรือสถานที่อื่นท่านองเช่นว่านั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อความสูญหายหรือบุบสลายอย่างใด ๆ อันเกิดแก่ทรัพย์สิน ซึ่งคนเดินทางหรือแขกอาศัยหากได้พามา

มาตรา ๖๗๕ เจ้าสำนักต้องรับผิดชอบ ในการที่ทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกอาศัยสูญหายหรือบุบสลายไปอย่างใด ๆ แม้ถึงว่าความสูญหายหรือบุบสลายนั้นจะเกิดขึ้นเพราะผู้คนไปมาเข้าออก ณ โรงแรม โฮเต็ล หรือสถานที่เช่นนั้นก็จะต้องรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ ถ้าเกี่ยวข้องเงินทองตรา ธนบัตร ตัวเงิน พันธบัตร ใบหุ้น ใบหุ้นกู้ ประทอนสินค้า ัญญณณ หรือของมีค่าอื่น ๆ ไซ้ ท่านจำกัดไว้เพียงห้าร้อยบาท เว้นแต่จะได้ฝากของมีค่าเช่นนั้นไว้แก่เจ้าสำนัก และได้บอกราคาแห่งของนั้นชัดแจ้ง

แต่เจ้าสำนักไม่ต้องรับผิดชอบ เพื่อความสูญหายหรือบุบสลายอันเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือแต่สภาพแห่งทรัพย์สินนั้น หรือแต่ความผิดของคนเดินทาง หรือแขกอาศัยผู้นั้นเอง หรือบิوارของเขา หรือบุคคลซึ่งเขาได้ต้อนรับ

มาตรา ๖๗๖ ททรัพย์สินซึ่งมิได้นำฝากบอกราคารัดเจ้านั้น เมื่อพบเห็นว่าสูญหาย หรือบุบสลายชน คนเดินทางหรือแขกอาศัยต้องแจ้งความนั้นต่อเจ้าสำนักโรงแรม โฮเตล หรือสถานที่เช่นนั้นทันที มิฉะนั้นท่านว่าเจ้าสำนักยอมพ้นจากความรับผิดชอบบัญญัติไว้ใน มาตรา ๖๗๔ และ ๖๗๕

มาตรา ๖๗๗ ถ้ามีค่าแจ้งความปิดไว้ในโรงแรม โฮเตล หรือสถานที่อื่นทำนอง เช่นว่านี้เป็นข้อความยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของเจ้าสำนักไซ้ ท่านว่าความนั้นเป็น โมฆะ เว้นแต่คนเดินทางหรือแขกอาศัยจะได้ตกลงด้วยชัดแจ้งในการยกเว้นหรือจำกัดความ รับผิดชอบนั้น

มาตรา ๖๗๘ ในข้อความรับผิดชอบใช้คำสินไหมทดแทนเพื่อทรัพย์สินของคนเดินทาง หรือของแขกอาศัยสูญหายหรือบุบสลายนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่ วันที่คนเดินทาง หรือแขกอาศัยออกไปจากสถานที่นั้น

มาตรา ๖๗๙ เจ้าสำนักชอบที่จะยึดหน่วงเครื่องเดินทางหรือทรัพย์สินอย่างอื่นของ คนเดินทางหรือแขกอาศัยอันเอาไว้ในโรงแรม โฮเตล หรือสถานที่เช่นนั้นได้จนกว่าจะได้รับ ใช้เงิน บรรดาที่ค้างชำระแก่ตน เพื่อการพักอาศัยและการอื่น ๆ อันได้ทำให้แก่คนเดินทาง หรือแขกอาศัยตามที่เขาพึงต้องการนั้น รวมทั้งการชดใช้เงินทั้งหลายที่ได้ออกแทนไปด้วย

เจ้าสำนักจะเอาทรัพย์สินที่ได้ยึดหน่วงไว้เช่นว่านั้นออกขายทอดตลาด แล้วหักเอา เงินใช้จำนวนที่ค้างชำระแก่ตนรวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาด นั้นจากเงินที่ขายทรัพย์สินนั้นก็ได้ แต่ท่านมิให้เจ้าสำนักใช้สิทธิดังว่านี้ จนเมื่อ

- (๑) ทพยสินนั้นตกอยู่แก่ตนเป็นเวลานานถึงหกสัปดาห์ยังมิได้รับชำระหนี้สิน และ
 (๒) อย่างน้อยเดือนหนึ่งก่อนวันขายทอดตลาด ตนได้ประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ประจำท้องถิ่น ฉบับหนึ่งแจ้งความจำนงค์ขายทพยสิน บอกลักษณะแห่งทพยสินที่จะขายโดยย่อ กับถั่วหรือเจ้าของกับออกด้วย
 เมื่อขายทอดตลาดหกใช้หนึ่งตั้งกล่าวแล้ว มีเงินเหลืออยู่อีกเท่าใดต้องคืนให้แก่เจ้าของ หรือฝากไว้ ณ สำนักงานฝากทพยตามบทบัญญัติในมาตรา ๓๓๑ และ ๓๓๓

ลักษณะ ๑๑

คำประกัน

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๖๘๐ อันว่าคำประกันนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลภายนอกคนหนึ่งเรียกว่าผู้ค้ำประกัน ผู้กพันตนต่อเจ้าหนี้คนหนึ่ง เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

อนึ่ง สัญญาค้ำประกันนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

มาตรา ๖๘๑ อันคำประกันนั้นจะมีได้แต่เฉพาะเพื่อหนี้อันสมบูรณ์
 หนี้ในอนาคตหรือหนี้ไม่แน่นอน จะประกันไว้เพื่อเหตุการณ์ซึ่งหนี้นั้นอาจเป็นผลได้จริง ก็ประกันได้

หนี้อันเกิดแต่สัญญาซึ่งไม่ผูกพันลูกหนี้เพราะทำด้วยความสำคัญผิด หรือเพราะเป็นผู้ไร้ความสามารถนั้น ก็อาจจะมีประกันอย่างสมบูรณ์ได้ ถ้าหากว่าผู้ค้ำประกันรู้เหตุสำคัญผิด หรือไร้ความสามารถนั้นในขณะที่เขาทำสัญญาผูกพันตน

มาตรา ๖๘๒ ท่านว่าบุคคลจะยอมเข้าเป็นผู้รับเงื่อนไข คือ เป็นประกันของผู้ค้ำประกันอีกชั้นหนึ่ง ก็เป็นได้

ถ้าบุคคลหลายคนยอมตนเข้าเป็นผู้ค้าประกันในหนวยเดียวกันไว้ ท่านว่าผู้ค้าประกันเหล่านั้นมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนรวมกัน แม้ถึงว่าจะมิได้เข้ารับประกันรวมกัน

มาตรา ๖๘๓ อันคำประกันอย่างไม่มีจากตนนี้ ย่อมคุ้มถึงดอกเบยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนคางชำระ ตลอดจนค่าการติดพันอันเป็นอุปกรณแห่งหนรายนนวนด้วย

มาตรา ๖๘๔ ผู้ค้าประกันย่อมรับผิดชอบเพื่อค่าฤชาธรรมเนียมความซึ่งลูกหนจะต้องให้แก่เจ้าหน แต่ถ้าโจทกฟ้องคดีโดยมิได้เรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนนก่อนไว้ ท่านว่าผู้ค้าประกันหาต้องรับผิดชอบเพื่อค่าฤชาธรรมเนียมเช่นนั้นไม่

มาตรา ๖๘๕ ถ้าเมื่อบังคับตามสัญญาคาประกันนั้น ผู้ค้าประกันไม่ชำระหนงหมตของลูกหน รวมทั้งดอกเบย ค่าสินไหมทดแทน และอุปกรณด้วยไว้ หนยังเหลืออยู่เท่าใด ท่านว่าลูกหนยังคงรับผิดชอบเจ้าหนในส่วนที่เหลืออน

หมวด ๒

ผลก่อนชำระหน

มาตรา ๖๘๖ ลูกหนผิดนัดลงเมื่อใด ท่านว่าเจ้าหนขอที่จะเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนได้แต่นั้น

มาตรา ๖๘๗ ผู้ค้าประกันไม่จำต้องชำระหนก่อนถึงเวลากำหนดที่จะชำระ แม้ถึงว่าลูกหนจะไม่อาจถือเอาซึ่งประโยชน์แห่งเงือนเวลาเริ่มต้นหรือเวลาสุดสิ้นได้ต่อไปแล้ว

มาตรา ๖๘๘ เมื่อเจ้าหนทวงให้ผู้ค้าประกันชำระหน ผู้ค้าประกันจะขอให้เรียกลูกหนชำระก่อนก็ได้ เว้นแต่ลูกหนจะถูกศาลพิพากษาให้เป็นคนล้มละลายเสียแล้ว หรือไม่ปรากฏว่าลูกหนไปอยู่แห่งใดในพระราชอาณาจักร

มาตรา ๖๘๙ ถึงแม้จะได้เรียกให้ลูกหนชำระหนดังกล่าวมาในมาตราก่อนนี้แล้วก็ตาม ถ้าผู้ค้าประกันพิสูจน์ได้ว่า ลูกหนนั้นมิทางที่จะชำระหนได้และการที่จะบังคับให้ลูกหนชำระหนนั้นจะไม่เป็นการยากไว้ ท่านว่าเจ้าหนจะต้องบังคับการชำระหนรายนนวนเอาจากทรัพย์สินของลูกหนก่อน

มาตรา ๖๕๐ ถ้าเจ้าหนี้ทรัพย์สินของลูกหนี้ยึดถือไว้เป็นประกันไซ้ เมื่อผู้ค้ำประกันร้องขอท่านว่าเจ้าหนี้จะต้องให้ชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินซึ่งเป็นประกันนั้นก่อน

มาตรา ๖๕๑ ถ้าผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบร่วมกันกับลูกหนี้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันย่อมไม่มีสิทธิบังคับกล่าวไว้ในมาตรา ๖๔๘, ๖๔๙ และ ๖๕๐

มาตรา ๖๕๒ อายุความสะดุดหยุดลงเป็นโทษแก่ลูกหนี้ ย่อมเป็นโทษแก่ผู้ค้ำประกันด้วย

หมวด ๓

ผลภายหลังชำระหนี้

มาตรา ๖๕๓ ผู้ค้ำประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้ว ย่อมมีสิทธิไล่เบียดเอาจากลูกหนี้เพื่อตนเงินกับดอกเบี้ย และเพื่อการที่ต้องสูญหายหรือเสียหายไปอย่างใด ๆ เพราะการค้ำประกันนั้น

อนึ่ง ผู้ค้ำประกันย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้บรรดาหนี้ของลูกหนี้ด้วย

มาตรา ๖๕๔ นอกจากข้อต่อสู้ ซึ่งผู้ค้ำประกันมอบเจ้าหนี้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันยังอาจยกข้อต่อสู้ทั้งหลายของลูกหนี้มอบเจ้าหนี้จนต่อสู้ได้ด้วย

มาตรา ๖๕๕ ผู้ค้ำประกันซึ่งจะเลยไม่ยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้จนต่อสู้เจ้าหนี้ ท่านว่าย่อมสันติพิทักษ์ไล่เบียดเอาแก่ลูกหนี้เพียงเท่าที่ไม่ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้ความข้อต่อสู้เช่นนั้น และที่ไม่รู้เช่นนั้นได้เป็นเพราะความผิดของตนด้วย

มาตรา ๖๕๖ ผู้ค้ำประกันไม่มีสิทธิจะไล่เบียดเอาแก่ลูกหนี้ได้ ถ้าว่าตนได้ชำระหนี้แทนไปโดยมิได้บอกลูกหนี้ และลูกหนี้ยังมีความมาชำระหนี้ซ้ำอีก

ในกรณีเช่นว่านี้ ผู้ค้ำประกันก็ได้แต่เพียงจะฟ้องเจ้าหนี้เพื่อคนกลางมิควรได้เท่านั้น

มาตรา ๖๕๗ ถ้าเพราะการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของเจ้าหนี้เอง เป็นเหตุให้ผู้ค้ำประกันไม่อาจเข้ารับช่วงได้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนในสิทธิก็ตั้งจำนวนก็ตั้งจำนวนและบริมสิทธิอันได้ให้ไว้แก่เจ้าหนี้แต่ก่อน หรือในขณะที่ทำสัญญาค้ำประกันเพื่อชำระหนี้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเพียงเท่าที่ตนต้องเสียหายเพราะการนั้น

หมวด ๔

ความระงับกันไปแห่งการค้าประกัน

มาตรา ๖๙๘ อันผู้ค้าประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในขณะเมื่อหนี้ของลูกหนี้ระงับกันไปไม่ว่าเพราะเหตุใดๆ

มาตรา ๖๙๙ การค้าประกันเพื่อกิจการเนื่องกันไปหลายคราวไม่มีจำกัดเวลาเป็นคุณแก่เจ้าหนั้น ท่านว่าผู้ค้าประกันอาจเลิกเสียเพื่อคราวอันเป็นอนาคตได้ โดยบอกกล่าวความประสงค์นั้นแก่เจ้าหนั้น

ในกรณีเช่นนี้ ท่านว่าผู้ค้าประกันไม่ต้องรับผิดชอบในกิจการที่ลูกหนี้กระทำลงภายหลังคำบอกกล่าวนั้นได้ไปถึงเจ้าหนั้น

มาตรา ๗๐๐ ถ้าการค้าประกันหนั้นจะต้องชำระ ณ เวลาที่กำหนดแน่นอน และเจ้าหนียอมผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้ไซ้ ท่านว่าผู้ค้าประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

แต่ถ้าผู้ค้าประกันได้ตกลงด้วยในการผ่อนเวลา ท่านว่าผู้ค้าประกันหาหลุดพ้นจากความผิดไม่

มาตรา ๗๐๑ ผู้ค้าประกันจะขอชำระหนี้แก่เจ้าหนั้น ตั้งแต่เมื่อถึงกำหนดชำระก็ได้

ถ้าเจ้าหนั้นไม่ยอมรับชำระหนี้ ผู้ค้าประกันก็เป็นอันหลุดพ้นจากความผิด

ลักษณะ ๑๒

จำนอง

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๗๐๒ อันว่าจำนองนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้จำนอง ให้เอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนอง เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง

ผู้รับจำนอง ชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหนั้นสามัญ มิพักต้องพิเคราะห์ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะได้โอนไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือหาไม่

มาตรา ๗๐๓ อันอสังหาริมทรัพย์นั้นอาจจำนองได้ไม่ว่าประเภทใด ๆ

สังหาริมทรัพย์อันจะกล่าวต่อไปนี้ก็อาจจำนองได้ดุจกัน หากว่าได้จดทะเบียนไว้แล้วตามกฎหมาย คือ

(๑) เรือกำปั่น หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป

(๒) แพร

(๓) สัตว์พาหนะ

(๔) สังหาริมทรัพย์อื่นใด ๆ ซึ่งกฎหมายหากบัญญัติไว้ให้จดทะเบียนเฉพาะกาล

มาตรา ๗๐๔ สัญญาจำนองต้องระบุทรัพย์สินซึ่งจำนอง

มาตรา ๗๐๕ การจำนองทรัพย์สินนั้น นอกจากผู้เป็นเจ้าของในขณะนั้นแล้ว ท่านว่าใครอื่นจะจำนองหาได้ไม่

มาตรา ๗๐๖ บุคคลมีกรรมสิทธิในทรัพย์สินแต่ภายในบังคับเงื่อนไขเช่นใด จะจำนองทรัพย์สินนั้นได้แต่ภายในบังคับเงื่อนไขเช่นนั้น

มาตรา ๗๐๗ บทบัญญัติมาตรา ๖๘๑ ว่าด้วยค้ำประกันนั้นท่านให้ใช้ได้ในการจำนอง อันโลมตามควร

มาตรา ๗๐๘ สัญญาจำนองนั้น ต้องมีจำนวนเงินระบุไว้เป็นเงินไทยเป็นจำนวนแน่นอนตรงตัว หรือจำนวนขั้นสูงสุดที่ได้เอาทรัพย์สินจำนองนั้นตราไว้เป็นประกัน

มาตรา ๗๐๙ บุคคลคนหนึ่งจะจำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้กับบุคคลอื่นจะต้องชำระหนี้ให้ได้

มาตรา ๗๑๐ ทรัพย์สินหลายสิ่งมีเจ้าของคนเดียวหรือหลายคน จะจำนองเพื่อประกันการชำระหนี้แต่รายหนึ่งรายเดียว ท่านก็ให้ทำได้

และในการนำสัญญาจะตกลงกันดังต่อไปนี้ก็ได้ คือว่า

(๑) ให้ผู้รับจำนองใช้สิทธิบังคับเอาแก่ทรัพย์สินซึ่งจำนองตามลำดับอันระบุไว้

(๒) ให้ถือเอาทรัพย์สินแต่ละสิ่งเป็นประกันหนี้เฉพาะแต่ส่วนหนึ่งส่วนใดที่ระบุไว้

มาตรา ๗๑๑ การที่จะตกลงกันได้เสียแต่ก่อนเวลาหนถึงกำหนดชำระเป็นข้อความอย่างใดอย่างหนึ่งว่า ถ้าไม่ชำระหนี้ให้ผู้รับจำนองเข้าเป็นเจ้าของทรัพย์สินซึ่งจำนอง หรือว่าให้จัดการแก่ทรัพย์สินนั้นเป็นประการอื่นอย่างใด นอกจากตามบทบัญญัติทั้งหลายว่าด้วยการบังคับจำนองนั้นไว้ ข้อตกลงเช่นนั้น ท่านว่าไม่สมบูรณ์

มาตรา ๗๑๒ แม้ถึงว่าข้อสัญญาเป็นอย่างอื่นก็ตาม ทรัพย์สินซึ่งจำนองไว้แก่บุคคลคนหนึ่งนั้น ท่านว่าจะเอาไปจำนองแก่บุคคลอีกคนหนึ่งในระหว่างเวลาที่สัญญาก่อนยังมีอายุอยู่ก็ได้

มาตรา ๗๑๓ ถ้ามิได้ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่นในสัญญาจำนอง ท่านว่าผู้จำนองจะชำระหนี้ลงจำนองเป็นงวด ๆ ก็ได้

มาตรา ๗๑๔ อันสัญญาจำนองนั้น ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

หมวด ๒

สิทธิจำนองครอบเหนือก

มาตรา ๗๑๕ ทรัพย์สินซึ่งจำนองย่อมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้กับทั้งค่าอุปกรณ์ต่อไปนด้วย คือ

- (๑) ดอกเบี้ย
- (๒) ค่าสินไหมทดแทนในการชำระหนี้
- (๓) ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับจำนอง

มาตรา ๗๑๖ จำนองย่อมครอบคลุมไปถึงบรรดาทรัพย์สินซึ่งจำนองหมดทุกสิ่ง แม้จะได้ชำระหนี้แล้วบางส่วน

มาตรา ๗๑๗ แม้ว่าทรัพย์สินซึ่งจำนองจะแบ่งออกเป็นหลายส่วนก็ตาม ท่านว่าจำนองก็ยังครอบคลุมไปถึงส่วนเหล่านั้นหมดทุกส่วนด้วยกันอยู่นั่นเอง

ถึงกระนั้นก็ดี ถ้าผู้รับจ้างยินยอมด้วย ท่านว่าจะโอนทรัพย์สินส่วนหนึ่งส่วนใด ไปปลอดจากจำนองก็ให้ทำได้ แต่ความยินยอมดังกล่าวหากมิได้จดทะเบียน ท่านว่าจะยกเอา ขึ้นเป็นข้อต่อสู้แก่บุคคลภายนอกหาได้ไม่

มาตรา ๗๑๘ จำนองย่อมครอบคลุมไปถึงทรัพย์สินที่ปวงชนติดพันอยู่กับทรัพย์สินซึ่ง จำนอง แต่ต้องอยู่ภายในบังคับซึ่งท่านจำกัดไว้ในสามมาตราต่อไป

มาตรา ๗๑๙ จำนองที่ดินไม่ครอบคลุมไปถึงเรือนโรงอันผู้จำนองปลูกสร้างลงในที่ดิน ภายหลังวันจำนอง เว้นแต่จะมีข้อความกล่าวไว้โดยเฉพาะในสัญญาว่าให้ครอบคลุมไปถึง

แต่กระนั้นก็ดี ผู้รับจ้างจะให้ขายเรือนโรงนั้นรวมไปกับที่ดินด้วยก็ได้ แต่ผู้รับ จำนองอาจใช้ภูมิสิทธิของตนได้เพียงแก่ราคาที่ดินเท่านั้น

มาตรา ๗๒๐ จำนองเรือนโรงหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นซึ่งได้ทำขึ้นไว้บนดินหรือ ใต้ดิน ในที่ดินอันเป็นของคนอื่นเขาอันย่อมไม่ครอบคลุมไปถึงที่ดินนั้นด้วยอันใด กลับกันก็ฉนั้น

มาตรา ๗๒๑ จำนองไม่ครอบคลุมไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์สินซึ่งจำนอง เว้นแต่ในเมื่อ ผู้รับจ้างได้ออกกล่าวแก่ผู้จำนองหรือผู้รับโอนแล้วว่าตนจำนองจะบังคับจำนอง

หมวด ๓

สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจ้างและผู้จำนอง

มาตรา ๗๒๒ ถ้าทรัพย์สินได้จำนองแล้ว และภายหลังที่ได้จดทะเบียนจำนอง มี จดทะเบียนการจำนอง หรือทรัพย์สินอย่างอื่น โดยผู้รับจ้างมิได้ยินยอมด้วยไว้ ท่าน ว่าสิทธิจำนองย่อมเป็นใหญ่กว่าการจำนองหรือทรัพย์สินอย่างอื่นนั้น หากว่าเป็นที่เสื่อมเสีย แก่สิทธิของผู้รับจ้างในเวลาบังคับจำนอง ก็ให้สิทธิที่กล่าวหลังนั้นเสียจากทะเบียน

มาตรา ๗๒๓ ถ้าทรัพย์สินซึ่งจำนองบอบสลาย หรือถ้าทรัพย์สินซึ่งจำนองแต่สิ่ง ใดสิ่งหนึ่งสูญหายหรือบอบสลาย เป็นเหตุให้ไม่เพียงพอแก่การประกันไว้ ท่านว่าผู้รับจ้าง จะบังคับจำนองเสียในทันทีก็ได้ เว้นแต่เมื่อเหตุนี้มีได้เป็นเพราะความผิดของผู้จำนอง และ ผู้จำนอง ก็เสนอจะจำนองทรัพย์สินอื่นแทนให้มีราคาเพียงพอ หรือเสนอจะรับซ่อมแซมแก้ไข ความบอบสลายนั้นภายในเวลาอันสมควรแก่เหตุ

มาตรา ๗๒๔ ผู้จำนองได้จำนองทรัพย์สินของตนไว้ เพื่อประกันหนี้ อันบุคคลอื่นจะต้องชำระ แล้วและเข้าชำระหนี้เสียเองแทนลูกหนี้ เพื่อจะบังคับมีให้ต้องบังคับจำนอง ท่านว่าผู้จำนองนั้นชอบที่จะได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ตามจำนวนที่ตนได้ชำระไป

ถ้าจะต้องบังคับจำนอง ท่านว่าผู้จำนองชอบที่จะได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ ตามจำนวนซึ่งผู้รับจำนองจะได้รับใช้หนี้ จากการบังคับจำนองนั้น

มาตรา ๗๒๕ เมื่อบุคคลสองคนหรือกว่านั้น ต่าง ได้จำนอง ทรัพย์สิน แห่ง ตน เพื่อประกันหนี้แต่รายหนึ่งรายเดียว อันบุคคลอื่นจะต้องชำระและมีได้ระบิลำดับไว้ไว้ ท่านว่าผู้จำนองซึ่งได้เป็นผู้ชำระหนี้ หรือเป็นเจ้าของทรัพย์สินซึ่งต้องบังคับจำนองนั้น ห้ามสิทธิที่จะไล่เบียดเอาแก่ผู้จำนองอื่น ๆ ต่อไปได้ไม่

มาตรา ๗๒๖ เมื่อบุคคลหลายคนต่างได้จำนองทรัพย์สินแห่งตน เพื่อประกันหนี้แต่รายหนึ่งรายเดียวอันบุคคลอื่นจะต้องชำระ และได้ระบิลำดับไว้ด้วยไว้ ท่านว่าการที่ผู้รับจำนองยอมปลดหนี้ให้แก่ผู้จำนองคนหนึ่งนั้น ย่อมทำให้ผู้จำนองคนอื่นๆ ได้หลุดพ้นด้วยเพียงขนาดที่เขาต้องรับผิดชอบต่อหนี้แต่การนั้น

มาตรา ๗๒๗ ถ้าบุคคลคนเดียวจำนองทรัพย์สินแห่งตน เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระ ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๖๙๗, ๗๐๐ และ ๗๐๑ ว่าด้วยคำประกันนั้น บังคับอนุโลมตามควร

หมวด ๕

การบังคับจำนอง

มาตรา ๗๒๘ เมื่อจะบังคับจำนองนั้น ผู้รับจำนองต้องมีจดหมายบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ก่อนว่าให้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควร ซึ่งกำหนดไว้ในคำบอกกล่าวนั้น ถ้าและลูกหนี้จะเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนองจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจำนองและให้ขายทอดตลาดก็ได้

มาตรา ๗๒๙ นอกจากทางบังคับบทบัญญัติไว้ในมาตราก่อนหน้านี้ ผู้รับจำนองยังชอบที่จะเรียกเอาทรัพย์สินจำนองหลุดได้ ภายในบังคับแห่งเงื่อนไขซึ่งจะกล่าวต่อไป

(๑) ลูกหนี้ได้ขาดส่งตอกเบยมาแล้วเป็นเวลาถึงห้าปี

(๒) ผู้จำนองมิได้แสดงให้เป็นทีพอใจ แก่ศาลว่าราคาทรัพย์สินนั้นท่วมจำนวนเงิน
อันค้างชำระ และ

(๓) ไม่มีการจำนองรายอื่น หรือบุริมสิทธิอื่นได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สิน
อันเดียวกันนี้

มาตรา ๗๓๐ เมื่อทรัพย์สินอันหนึ่งอันเดียวได้จำนองแก่ผู้รับจำนองหลายคนด้วยกัน
ท่านให้ถือลำดับผู้รับจำนองเรียงตามวัน และเวลาจดทะเบียน และผู้รับจำนองคนก่อน
จักได้รับใช้หนี้ก่อนผู้รับจำนองคนหลัง

มาตรา ๗๓๑ อันผู้รับจำนอง คนหลังจะบังคับตามสิทธิของตนให้ เสียขาย แก่ผู้รับ
จำนองคนก่อนนั้น ท่านว่าหาอาจทำได้ไม่

มาตรา ๗๓๒ ทรัพย์สินซึ่งจำนองขายทอดตลาดได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใด ท่าน
ให้จัดใช้แก่ผู้รับจำนองเรียงตามลำดับและถ้ายังมีเงินเหลืออยู่อีกก็ให้ส่งมอบแก่ผู้จำนอง

มาตรา ๗๓๓ ถ้าเขาทรัพย์สินจำนองหลุด และราคาทรัพย์สินนั้นมีประมาณต่ำกว่า
จำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่ก็ หรือถ้าเขาทรัพย์สินซึ่งจำนองออกขายทอดตลาดใช้หนี้
ได้จำนวนเงินสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่นั้นก็ เงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใด
ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบในเงินนั้น

มาตรา ๗๓๔ ถ้าจำนองทรัพย์สินหลายสิ่ง เพื่อประกันหนี้แต่รายหนึ่ง รายเดียวและ
มิได้ระบุลำดับไว้ไว้ ท่านว่าผู้รับจำนองจะใช้สิทธิของตนบังคับแก่ทรัพย์สินนั้น ๆ ทั้งหมด
หรือแต่เพียงบางสิ่งก็ได้ แต่ท่านห้ามมิให้ท่านเช่นนั้นแก่ทรัพย์สินมากสิ่งกว่าที่จำเป็นเพื่อใช้
หนี้ตามสิทธิแห่งตน

ถ้าผู้รับจำนองใช้สิทธิของตนบังคับแก่ทรัพย์สินทั้งหมดพร้อมกัน ท่านให้แบ่งการ
แห่งหนี้นั้นกระจายไปตามส่วนราคา แห่งทรัพย์สินนั้น ๆ เว้นแต่ในกรณีที่ได้ระบุจำนวนเงิน
จำนองไว้เฉพาะทรัพย์สินแต่ละสิ่ง ๆ เป็นจำนวนเท่าใด ท่านให้แบ่งกระจายไปตามจำนวน
เงินจำนองที่ระบุไว้เฉพาะทรัพย์สินนั้น ๆ

แต่ถ้าผู้รับจ้างจะใช้สิทธิของตนบังคับแก่ทรัพย์สินอันใดอันหนึ่ง แต่เพียงสิ่งเดียวไว้ ผู้รับจ้างจะให้ทรัพย์สินนั้นเป็นส่วนของตนทั้งหมดจากทรัพย์สินนั้นก็ได้ ในกรณีเช่นนั้น ท่านให้ถือว่าผู้รับจ้างคนถัดไปโดยลำดับย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของผู้รับจ้างคนก่อน และจะเข้าบังคับจ้างแทนที่คนก่อนก็ได้แต่เพียงเท่าจำนวนซึ่งผู้รับจ้างคนก่อนจะพึงได้รับจากทรัพย์สินอื่น ๆ ตามบทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อน

มาตรา ๗๓๕ เมื่อผู้รับจ้าง คนใดจ้างจะบังคับจ้างของเขาแก่ผู้รับโอนทรัพย์สินซึ่งจ้าง ท่านว่าต้องมีจดหมายบอกกล่าวแก่ผู้รับโอนล่วงหน้าเดือนหนึ่งก่อน แล้วจึงจะบังคับจ้างได้

หมวด ๕

สิทธิและหน้าที่ของผู้รับโอนทรัพย์สินซึ่งจ้าง

มาตรา ๗๓๖ ผู้รับโอนทรัพย์สินซึ่งจ้างจะไถ่ถอนจ้างก็ได้ ถ้าหากมิได้เป็น ตัวลูกหนี้หรือผู้ค้ำประกัน หรือเป็นทายาทของลูกหนี้หรือผู้ค้ำประกัน

มาตรา ๗๓๗ ผู้รับโอนจะไถ่ถอนจ้างเมื่อใดก็ได้ แต่ถ้าผู้รับจ้างได้บอกกล่าวว่ามีจ้างจะบังคับจ้างไว้ ผู้รับโอนต้องไถ่ถอนจ้างภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันรับคำบอกกล่าว

มาตรา ๗๓๘ ผู้รับโอนซึ่งประสงค์จะไถ่ถอนจ้าง ต้องบอกกล่าวความประสงค์นั้นแก่ผู้เป็นลูกหนี้ชั้นต้น และต้องส่งคำเสนอไปยังบรรดาเจ้าหนี้ที่ได้จดทะเบียน ไม่ว่าในทางจ้างหรือประการอื่น ว่าจะรับใช้เงินให้เป็นจำนวนอันสมควรกับราคาทรัพย์สินนั้น

คำเสนอนั้นให้แจ้งข้อความทั้งหลายต่อไปนี้ คือ

- (๑) ตำแหน่งแหล่งที่และลักษณะแห่งทรัพย์สินซึ่งจ้าง
- (๒) วันซึ่งโอนกรรมสิทธิ์
- (๓) ชื่อเจ้าของเดิม
- (๔) ชื่อและภูมิลำเนาของผู้รับโอน
- (๕) จำนวนเงินที่เสนอว่าจะใช้

(๖) กำหนดยอดจำนวนเงิน ที่ค้างชำระ แก่เจ้าหนี้คนหนึ่ง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์และจำนวนเงินที่จะจัดเป็นส่วนใช้แก่บรรดาเจ้าหนี้ตามลำดับกัน

หนึ่ง ให้คัดสำเนารายงานจดทะเบียนของเจ้าพนักงานในเรื่องทรัพย์สินซึ่งจำนองนั้น อันเจ้าพนักงานรับรองว่าเป็นสำเนาถูกต้องส่งไปด้วย

มาตรา ๗๓๘ ถ้าเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดไม่ยอมรับคำเสนอ เจ้าหนี้คนอื่นต้องฟ้องคดีต่อศาลภายในเดือนหนึ่ง นับแต่วันมีคำเสนอเพื่อให้ศาลพิพากษาสั่งขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจำนองนั้น แต่เจ้าหนี้คนอื่นจะต้องปฏิบัติตามจะกล่าวต่อไปด้วย คือ

(๑) ออกเงินทดรองค่าฤชาธรรมเนียมการขายทอดตลาด

(๒) ต้องเข้าสุราค่าเอง หรือแต่งคนเข้าสุราค่าเป็นจำนวนเงินสูงกว่าที่ผู้รับโอนเสนอจะใช้

(๓) บอกกล่าวการที่ตนไม่ยอมรับให้ผู้รับโอน และเจ้าหนี้คนอื่น ๆ บรรดาได้จดทะเบียนกับทั้งเจ้าของทรัพย์สินก่อนและลูกหนี้ของตนทราบด้วย

มาตรา ๗๔๐ ถ้าขายทอดตลาดได้เงินจำนวนสุทธิต่ำกว่าจำนวนเงินที่ผู้รับโอนเสนอจะใช้ ท่านให้ผู้รับโอนเป็นผู้ออกใช้ค่าฤชาธรรมเนียมในการขายทอดตลาด ถ้าได้ไม่ถึงจำนวน ท่านให้เจ้าหนี้ผู้ร้องขอให้ขายทอดตลาดเป็นผู้ออก

มาตรา ๗๔๑ เมื่อเจ้าหนี้ทั้งหลายได้สนองรับคำเสนอทั่วทุกคนแล้ว โดยแสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ดี ท่านว่าจำนองหรือบุริมสิทธิก็เป็นอันได้ถอนได้ด้วยผู้รับโอนใช้เงินหรือวางเงินตามจำนวนที่เสนอจะใช้แทนการชำระหนี้

มาตรา ๗๔๒ ถ้าการบังคับจำนองก็ดี ถอนจำนองก็ดี เป็นเหตุให้ทรัพย์สินซึ่งจำนองหลุดมือไปจากบุคคลผู้ได้ทรัพย์สินนั้นไว้แต่ก่อนไซ้ ท่านว่าการที่ทรัพย์สินหลุดมือไปเช่นนั้นหาไม่มีผลย้อนหลังไม่ และบุริมสิทธิทั้งหลายของเจ้าหนี้แห่งผู้ที่ทรัพย์สินหลุดมือไปอันมีอยู่เหนือทรัพย์สินและได้จดทะเบียนไว้แล้ว ก็ย่อมเข้าอยู่ในลำดับหลังบุริมสิทธิ อันเจ้าหนี้ของผู้จำนองหรือเจ้าของคนก่อนได้จดทะเบียนไว้

ในกรณีเช่นนี้ ถ้าสิทธิใด ๆ อันมีอยู่เหนือทรัพย์สินซึ่งจำนองเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินซึ่งจำนองไว้แต่ก่อนได้ระงับไปแล้วด้วยเหตุอันกลืนกัน ในขณะที่ได้ทรัพย์สิน

สินนั้นมาใช้ สิทธินั้นท่านให้กลับคืนมาเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลผู้นั้นได้อีก ในเมื่อ
ทรัพย์สินซึ่งจำนองกลับหมดมือไป

มาตรา ๗๔๓ ถ้าผู้รับโอนได้ทำให้ทรัพย์สินซึ่งจำนองเสื่อมราคาลงเพราะการกระทำ
หรือความประมาทเลินเล่อแห่งตน เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ทั้งหลายผู้มีสิทธิจำนอง หรือ
ผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นต้องเสียค่าใช้จ่าย ท่านว่าผู้รับโอนจะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหาย
นั้น อย่างไรก็ตาม อันผู้รับโอนจะเรียกเอาเงินจำนวนใด ๆ ซึ่งตนได้ออกไป หรือเรียกให้ชดใช้
ค่าใช้จ่ายที่ตนได้ทำให้ทรัพย์สินค้ำประกันนั้น ท่านว่าหาอาจจะเรียกได้ไม่ เว้นแต่ที่เป็นการทำ
ให้ทรัพย์สินนั้นงอกราคาขึ้น และจะเรียกได้เพียงเท่าจำนวนราคาที่สูงขึ้นเมื่อขายทอดตลาด
เท่านั้น

หมวด ๖

ความระงับสันไปแห่งสัญญาจำนอง

มาตรา ๗๔๔ อันจำนองย่อมระงับสันไป

- (๑) เมื่อหนี้ที่ประกันระงับสันไปด้วยเหตุประการอื่นใดมิใช่เหตุอายุความ
- (๒) เมื่อปลดจำนองให้แก่ผู้จำนองด้วยหนังสือเป็นสำคัญ
- (๓) เมื่อผู้จำนองหลุดพ้น
- (๔) เมื่อถอนจำนอง
- (๕) เมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สิน ซึ่งจำนอง ตามคำสั่งศาล อันเนื่องมาแต่การบังคับ
จำนองหรือถอนจำนอง

- (๖) เมื่อเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองนั้นหลุด

มาตรา ๗๔๕ ผู้รับจำนองจะบังคับจำนองแม้เมื่อหนี้ที่ประกันนั้นขาดอายุความแล้ว
ก็ได้ แต่จะบังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินกว่าห้าปีไม่ได้

มาตรา ๗๔๖ การชำระหนี้ไม่ว่าครั้งใด ๆ สิ้นเชิงหรือแต่บางส่วนก็ดี การระงับหนี้
อย่างใด ๆ ก็ดี การตกลงกันแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนองหรือหนี้อันจำนองเป็นประกันนั้น
เป็นประการใดก็ดี ท่านว่าต้องนำความไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในเมื่อมีคำขอ
ของผู้มีส่วนได้เสีย มิฉะนั้นท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก

ลักษณะ ๑๓

จํานา

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๗๔๗ อันว่าจํานานัน คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้จํานา ส่งมอบ
สิ่งทรมิตรพัย สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจํานา เพื่อเป็นประกันการ
ชำระหนี้

มาตรา ๗๔๘ การจํานานันยอมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้ กับทั้งค่าอุปกรณต์ต่อไป
นี้ด้วย คือ

- (๑) ดอกเบี้ย
- (๒) ค่าสินไหมทดแทนในการไม่ชำระหนี้
- (๓) ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับจํานา
- (๔) ค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาทรัพย์สินซึ่งจํานา
- (๕) ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่ความชำรุดบกพร่องแห่งทรัพย์-
สินจํานาซึ่งไม่เห็นประจักษ์

มาตรา ๗๔๙ คู่สัญญาจํานาจะตกลงกัน ให้บุคคลภายนอกเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สิน
จํานาไว้ก็ได้

มาตรา ๗๕๐ ถ้าทรัพย์สินที่จํานาเป็นสิทธิซึ่งมีตราสาร และมีได้ส่งมอบตราสารนั้น
ให้แก่ผู้รับจํานา ทั้งมิได้บอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งการจํานาแก่ลูกหนี้แห่งสิทธินั้นด้วยใช้
ท่านว่าการจํานาย่อมเป็นโมฆะ

มาตรา ๗๕๑ ถ้าจํานาตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเช่าส่ง ท่านห้ามมิให้ยก
ขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก เว้นแต่จะได้ติดกัหตั้งไว้ที่ตราสารให้ปรากฏการจํานาเช่นนั้น
อนึ่ง ในการนี้ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวแก่ลูกหนี้แห่งตราสาร

มาตรา ๗๕๒ ถ้าจำนำตราสาร ชนิดออกให้แก่บุคคลโดยนามและจะโอนกันด้วย
สลักหลังไม่ได้ ท่านว่าต้องจกข้อความแสดงการจำนำไว้ให้ปรากฏในตราสารนั้นเอง และ
ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้แห่งตราสารหรือบุคคลภายนอก เว้นแต่จะได้บอกกล่าว
การจำนำนั้นให้ทราบถึงลูกหนี้แห่งตราสาร

มาตรา ๗๕๓ ถ้าจำนำไปหุ้น หรือใบหุ้นกู้ชนิดระบุชื่อ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อ
ต่อสู้ บริษัทหรือบุคคลภายนอก เว้นแต่จะได้ตกลงทะเบียนการจำนำนั้นไว้ในสมุดของ
บริษัทตามบทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะ ๒๒ ว่าด้วยการโอนหุ้นหรือหุ้นกู้

มาตรา ๗๕๔ ถ้าสิทธิซึ่งจำนำนั้นถึงกำหนดชำระก่อนหนี้ซึ่งประกันไว้นั้นไซ้ ท่าน
ว่าลูกหนี้แห่งสิทธิต้องส่งมอบทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสิทธิให้แก่ผู้รับจำนำ และทรัพย์สิน
นั้นก็กลายเป็นของจำนำแทนสิทธิซึ่งจำนำ

ถ้าสิทธิซึ่งจำนำนั้นเป็นมูลหนี้ซึ่งต้องชำระเป็นเงิน และถึงกำหนดชำระก่อนหนี้ซึ่ง
ประกันไว้นั้นไซ้ ท่านว่าต้องใช้เงินให้แก่ผู้รับจำนำและผู้จำนำร่วมกัน ถ้าและเขาทั้งสอง
นั้นไม่ปรองดองตกลงกันได้ ท่านว่าแต่ละคนขอที่จะเรียกให้วางเงินจำนวนนั้นไว้ ณ สำนัก
งานฝากทรัพย์สินได้เพื่อประโยชน์อันร่วมกัน

มาตรา ๗๕๕ ถ้าจำนำสิทธิ ท่านห้ามมิให้ทำสิทธินั้นให้สิ้นไป หรือแก้ไขสิทธินั้น
ให้เสียหายแก่ผู้รับจำนำโดยผู้รับจำนำมิได้ยินยอมด้วย

มาตรา ๗๕๖ การที่จะตกลงกันได้เสียแต่ก่อนเวลาหนี้ถึงกำหนดชำระเป็นข้อความ
อย่างใดอย่างหนึ่งว่า ถ้าไม่ชำระหนี้ ให้ผู้รับจำนำเข้าเป็นเจ้าของทรัพย์สินจำนำ หรือให้
จัดการแก่ทรัพย์สินนั้นเป็นประการอื่นนอกจากตามบทบัญญัติทั้งหลายว่าด้วยการบังคับจำนำ
นั้นไซ้ ข้อตกลงเช่นนั้นท่านว่าไม่สมบูรณ์

มาตรา ๗๕๗ บทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะ ๓๓ นี้ ท่านให้ใช้บังคับแก่สัญญาจำนำ
ที่ทำกับผู้ตั้งโรงรับจำนำโดยอนุญาตรัฐบาลแต่เพียงที่ไม่ขัดกับกฎหมาย หรือกฎข้อบังคับ
ว่าด้วยโรงจำนำ

หมวด ๒

สิทธิและหน้าที่ของผู้จำนำและผู้รับจำนำ

มาตรา ๗๕๘ ผู้รับจำนำชอบที่จะยึดของจำนำไว้ทั้งหมด จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ และค่าอุปกรณณ์ครบถ้วน

มาตรา ๗๕๙ ผู้รับจำนำจำต้องรักษาทรัพย์สินจำนำไว้ให้ปลอดภัย และต้องส่งมอบทรัพย์สินจำนำนั้นเช่นอย่างวิญญูชนจะพึงส่งมอบทรัพย์สินของตนเอง

มาตรา ๗๖๐ ถ้าผู้รับจำนำเอาทรัพย์สินซึ่งจำนำออกใช้เอง หรือเอาไปให้บุคคลภายนอกใช้สอย หรือเก็บรักษาโดยผู้จำนำมิได้ยินยอมด้วยไว้ ท่านว่าผู้รับจำนำจะต้องรับผิดชอบเพื่อทรัพย์สินจำนำนั้นสูญหาย หรือบุบสลายไปอย่างไรๆ แม้ทั้งเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไรๆ ก็คงจะต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่คนเดียว

มาตรา ๗๖๑ ถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญา หากมีดอกผลเงินดินยังออกจากทรัพย์สินนั้นอย่างไร ท่านให้ผู้รับจำนำจัดสรรไว้เป็นค่าดอกเบี้ยอันค้างชำระแก่ตน และถ้าไม่มีดอกเบี้ยค้างชำระ ท่านให้จัดสรรไว้ต้นเงินแห่งหนี้อันได้จำนำทรัพย์สินเป็นประกันนั้น

มาตรา ๗๖๒ ค่าใช้จ่ายใดๆ อันควรแก่การบำรุงรักษาทรัพย์สินจำนำนั้น ผู้จำนำต้องชดใช้ให้แก่ผู้รับจำนำ เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญา

มาตรา ๗๖๓ ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีที่จะกล่าวต่อไปนี้ เมื่อพ้นหกเดือนนับแต่วันส่งคืนหรือขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนำ คือ

(๑) ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความบุบสลาย อันผู้รับจำนำก่อให้เกิดแก่ทรัพย์สินจำนำ

(๒) ฟ้องเรียกค่าชดใช้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบำรุงรักษาทรัพย์สินจำนำ

(๓) ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแก่ผู้รับจำนำ เพราะ

ความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินจำนำซึ่งไม่เห็นประจักษ์

หมวด ๓

การบังคับจำนำ

มาตรา ๗๖๔ เมื่อจะบังคับจำนำ ผู้รับจำนำต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้
ก่อนว่า ให้ชำระหนี้และอุปการณภายในเวลาอันควรซึ่งกำหนดไว้ในคำบอกกล่าวนั้น

ถ้าลูกหนี้จะไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนำชอบที่จะเอาทรัพย์สินซึ่ง
จำนำออกขายได้ แต่ต้องขายทอดตลาด

อนึ่ง ผู้รับจำนำต้องมีจดหมายบอกกล่าวไปยังผู้จำนำ บอกเวลาและสถานที่ ซึ่งจะ
ขายทอดตลาดด้วย

มาตรา ๗๖๕ ถ้าไม่สามารถจะบอกกล่าวก่อนได้ ผู้รับจำนำจะเอาทรัพย์สินจำนำ
ออกขายทอดตลาดเสียในเมื่อหนี้ค้างชำระมาล่วงเวลาเดือนหนึ่งแล้วก็ได้

มาตรา ๗๖๖ ถ้าจำนำตัวเงิน ท่านให้ผู้รับจำนำเก็บเรียกเงินตามตัวเงินนั้นในวัน
ถึงกำหนด ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวก่อน

มาตรา ๗๖๗ เมื่อบังคับจำนำได้เงินจำนวนสุทธิเท่าใด ท่านว่าผู้รับจำนำต้องจัด
สรรชำระหนี้และอุปการณเพื่อให้เสร็จสิ้นไป และถ้ายังมีเงินเหลือก็ต้องส่งคืนให้แก่ผู้จำนำ
หรือแก่บุคคลผู้ควรจะได้เงินนั้น

ถ้าได้เงินน้อยกว่าจำนวนค้างชำระ ท่านว่าลูกหนี้ยังคงต้องรับใช้ในส่วนที่ขาด
อยู่นั้น

มาตรา ๗๖๘ ถ้าจำนำทรัพย์สินหลายสิ่งเพื่อประกันหนี้แต่รายหนึ่งรายเดียว ท่าน
ว่าผู้รับจำนำจะเลือกเอาทรัพย์สินสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกขายก็ได้ แต่จะขายจนเกินกว่าที่จำเป็น
เพื่อใช้เงินตามสิทธิแห่งตนนั้นหาได้ไม่

หมวด ๔

ความระงับสิ้นไปแห่งการจำนำ

มาตรา ๗๖๙ อันจำนำย่อมระงับสิ้นไป

(๑) เมื่อหนังสือจำนำเป็นประกันอยู่นั้น ระบุต้นไปเพราะเหตุประการอื่น มิใช่เพราะอายุความ หรือ

(๒) เมื่อผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์สินจำนำกลับคืนไปสู่ครอบครองของผู้จำนำ

ลักษณะ ๑๔

เก็บของในคลังสินค้า

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๗๗๐ อันว่านายคลังสินค้านั้น คือบุคคลผู้รับทำการเก็บรักษาสินค้าเพื่อนำเห็นว่าเป็นทางค้าปกติของตน

มาตรา ๗๗๑ บทบัญญัติทั้งหลายในประมวล กฎหมาย นี้ อัน ว่า ด้วย ฝาก ทรัพย์สิน ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่การ เก็บของ ใน คลัง สินค้า ด้วย เพียง เท่าที่ ไม่ขัดกับ บทบัญญัติในลักษณะนี้

มาตรา ๗๗๒ บทบัญญัติมาตรา ๖๓๖, ๖๓๗, ๖๓๘, ๖๓๙, ๖๔๐, ๖๔๑, และ ๖๔๒ อันว่าด้วยการรับขนนั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่การเก็บของในคลังสินค้า อันใดตามควรแก่บท

มาตรา ๗๗๓ นายคลังสินค้าจะต้อง ยอมให้ผู้ทรงใบรับของคลังสินค้าหรือผู้ทรงประทวนสินค้าตรวจสินค้า และเขาตัวอย่างใดได้ในเวลาอันควรระวางเวลาทำงานทุกเมื่อ

มาตรา ๗๗๔ นายคลังสินค้าจะเรียกให้ผู้ฝากถอนสินค้าไปก่อนต้นระยะเวลาที่ตกลงกันไว้ นั้น ท่านว่าหาอาจทำได้ ถ้าไม่มีกำหนดเวลาส่งคืนสินค้า นายคลังสินค้าจะส่งคืนได้ต่อเมื่อบอกกล่าวให้ผู้ฝากทราบล่วงหน้าเดือนหนึ่ง แต่ท่านมิให้ผู้ฝากต้องถูกบังคับให้ถอนสินค้าไปก่อนเวลาล่วงแล้วสองเดือน นับแต่วันที่ได้ส่งมอบฝากไว้

หมวด ๒

ใบรับของคลังสินค้าและประทวนสินค้า

มาตรา ๗๗๕ ถ้าผู้ฝากต้องการใช้ นายคลังสินค้าต้องส่งมอบเอกสารซึ่งเขาออก

จากทะเบียนมีต้นขั้วเฉพาะการอันมีใบรับของคลังสินค้าฉบับหนึ่ง และประทอนสินค้าฉบับหนึ่งให้แก่ผู้ฝาก

มาตรา ๗๗๖ อันใบรับของคลังสินค้านั้น ย่อมให้สิทธิแก่ผู้ฝากที่จะสลักหลังโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าไปเป็นของผู้อื่นได้

มาตรา ๗๗๗ อันประทอนสินค้านั้น ย่อมให้สิทธิแก่ผู้ฝากที่จะสลักหลังจำหน่ายสินค้าซึ่งจดแจ้งไว้ในประทอนได้ โดยไม่ต้องส่งมอบสินค้านั้นแก่ผู้รับสลักหลัง

แต่เมื่อผู้ฝากประสงค์จะจำหน่ายสินค้า ต้องแยกประทอนออกเสียจากใบรับของคลังสินค้าและส่งมอบประทอนนั้นให้แก่ผู้รับสลักหลัง

มาตรา ๗๗๘ ใบรับของคลังสินค้าและประทอนสินค้า ต้องมีเลขลำดับตรงกันกับเลขต้นขั้ว และลงลายมือชื่อของนายคลังสินค้า

อนึ่ง ใบรับของคลังสินค้าและประทอนสินค้านั้น ท่านให้มีรายละเอียด ดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) ชื่อหรือยี่ห้อ และสำนักของผู้ฝาก
- (๒) ที่ตั้งคลังสินค้า
- (๓) คำบำเพ็ญสำหรับเก็บรักษา
- (๔) สภาพของสินค้าที่เก็บรักษา และน้ำหนักหรือขนาดแห่งสินค้านั้น กับทั้งสภาพ จำนวน และเครื่องหมายทับห่อ
- (๕) สถานที่และวันออกใบรับของคลังสินค้าและประทอนสินค้านั้น
- (๖) ถ้าได้กำหนดกันไว้ว่าให้เก็บสินค้าไว้ชั่วเวลาเท่าใดให้แจ้งกำหนดนั้นด้วย
- (๗) ถ้าของที่เก็บรักษามีประกันภัย ให้แสดงจำนวนเงินที่ประกันภัย กำหนดเวลาที่ประกันภัย และชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัยด้วย

อนึ่ง นายคลังสินค้าต้องจรรายละเอียดทั้งนี้ลงไว้ในต้นขั้วด้วย

มาตรา ๗๗๙ อันใบรับของคลังสินค้าก็ดี ประทอนสินค้าก็ดี ท่านว่าหาอาจออกให้หรือสลักหลังให้แก่ผู้อื่นได้ไม่

มาตรา ๗๘๐ เมื่อใดผู้ฝากสลักหลังประทวนสินค้าให้แก่ผู้รับจำนำ คู่สัญญาต้อง
 จดแจ้งการที่สลักหลังนั้นลงไว้ในใบรับของคลังสินค้าด้วย

ถ้ามิได้จดแจ้งไว้ดังนี้ ท่านว่าการจำนำนั้นหาอาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้ขอสินค้า
 สืบไปนั้นได้ไม่

มาตรา ๗๘๑ เมื่อประทวนสินค้าได้สลักหลังและส่งมอบแก่ผู้รับจำนำแล้ว ให้ผู้ฝาก
 กับผู้รับจำนำตกลงไว้ในประทวนสินค้าเป็นสำคัญว่าได้จดข้อความตามที่บัญญัติในมาตราก่อน
 ในใบรับของคลังสินค้าแล้ว

มาตรา ๗๘๒ เมื่อผู้ใดฝากจำนำสินค้าและส่งมอบประทวนสินค้า แก่ ผู้รับ สลักหลัง
 แล้ว ผู้รับสลักหลังเช่นนั้นต้องมีจดหมายบอกกล่าวแก่นายคลังสินค้าให้ทราบจำนวนหน
 ซึ่งจำนำสินค้านั้นเป็นประกัน ทั้งจำนวนดอกเบยและวันอันหนนั้นจะถึงกำหนดชำระ เมื่อ
 นายคลังสินค้าได้รับคำบอกกล่าวเช่นนั้น แล้วต้องจรวายการทงนลงในต้นข

ถ้าและมีได้จดในต้นขเช่นนั้น ท่านว่าการจำนำนั้นหาอาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้
 เจ้าหนทหลายของผู้ฝากได้ไม่

มาตรา ๗๘๓ ผู้ทรงเอกสารอันมีทั้งใบรับของคลังสินค้าและประทวนสินค้านั้น จะให้
 นายคลังสินค้าแยกสินค้าที่เก็บรักษาไว้ออกเป็นหลายส่วน และให้ส่งมอบเอกสารแก่ตนส่วน
 ละใบก็ได้ ในกรณีเช่นนั้นผู้ทรงเอกสารต้องคืนเอกสารเดิมแก่นายคลังสินค้า

อนึ่ง ค่าใช้จ่ายในการแยกสินค้าและการส่งมอบเอกสารใหม่นั้น ผู้ทรงเอกสาร
 ต้องรับใช้

มาตรา ๗๘๔ กรรมสิทธิในสินค้าที่เก็บรักษาไว้นั้น ท่านว่าอาจโอนได้ แต่ด้วย
 สลักหลังใบรับของคลังสินค้าเท่านั้น

มาตรา ๗๘๕ สินค้าซึ่งเก็บรักษาไว้นั้นอาจจำนำได้แต่ด้วยสลักหลังประทวนสินค้า
 เมื่อประทวนสินค้าได้สลักหลังแล้ว สินค้านั้นจะจำนำแก่ผู้อื่นอีกชั้นหนึ่งด้วยสลักหลังใบรับ
 ของคลังสินค้าอย่างเดียวกับสลักหลังประทวนสินค้านั้นก็ได้

มาตรา ๗๘๖ ตราบใดสินค้าที่เก็บรักษาไว้ไม่ได้จำนำ ท่านว่าจะโอนใบรับของคลัง
 สินค้าและประทวนสินค้าไปต่างหากจากกันไม่ได้อยู่ตราบนั้น

มาตรา ๗๗ ในการสลักหลังลงในประทวนสินค้าครึ่งแรกนั้น ต้องแจ้งจำนวน
 หนึ่งว่านำสินค้าเป็นประกัน หนึ่งจำนวนคอกเบี้ยที่จะต้องชำระ และวันที่หนึ่งจะถึงกำหนดชำระ
 ด้วย

มาตรา ๗๘ สินค้าที่เก็บรักษาไว้ในคลังนั้น จะรับเอาไปได้แต่เมื่อเงินคืนใบรับ
 ของคลังสินค้า

มาตรา ๗๙ ถ้าได้แยกประทวนสินค้าออกสลักหลังจำหน่ายแล้ว จะรับเอาสินค้าได้
 แต่เมื่อเงินคืนทั้งใบรับของคลังสินค้าและประทวนสินค้า

แต่ว่าผู้ทรงใบรับของคลังสินค้าอาจให้คืนสินค้าแก่ตนได้ในเวลาใด ๆ เมื่อวางเงิน
 แลกนายคลังสินค้าเต็มจำนวนหนึ่งซึ่งลงไว้ในประทวนสินค้า กับทั้งคอกเบี้ยจนถึงวันกำหนด
 ชำระหนี้ด้วย

อนึ่ง จำนวนเงินที่วางเช่นนั้นนายคลังสินค้าต้องชำระแก่ผู้ทรงประทวนสินค้าใน
 เมื่อเขาเงินคืนประทวนนั้น

มาตรา ๘๐ ถ้าหนี้สินค้านำมาเป็นประกันมิได้ชำระเมื่อวันถึงกำหนดใช้ ผู้ทรง
 ประทวนสินค้าเมื่อได้ยื่นคำคัดค้านตามระเบียบแล้ว ขอบที่จะให้นายคลังสินค้าขายทอดตลาด
 สินค้านั้นได้ แต่ห้ามมิให้ขายทอดตลาดก่อนแปดวัน นับแต่วันคัดค้าน

มาตรา ๘๑ ผู้ทรงประทวนสินค้าต้องมีจดหมายบอกกล่าวให้ผู้ฝากทราบเวลาและ
 สถานที่ที่จะขายทอดตลาด

มาตรา ๘๒ นายคลังสินค้าต้องหักเงินที่ค้างชำระแก่ตนเนื่องด้วยการเก็บรักษา
 สินค้านั้น จากจำนวนเงินสุทธิที่ขายทอดตลาดได้ และเมื่อผู้ทรงประทวนสินค้านำประทวน
 มาเงินคืน ต้องเอาเงินที่เหลือนั้นให้ตามจำนวนที่ค้างชำระแก่เขา

ถ้ามีเงินเหลือเท่าใด ต้องใช้แก่ผู้รับจำหน่ายคนหลังเมื่อเขาเงินคืนใบรับของคลังสินค้า
 หรือถ้าไม่มีผู้รับจำหน่ายคนหลัง หรือผู้รับจำหน่ายคนหลังได้ชำระหนี้แล้ว ก็ให้ชำระเงินที่เหลือ
 ยู่ในนั้นแก่ผู้ทรงใบรับของคลังสินค้า

มาตรา ๘๓ ถ้าจำนวนเงินสุทธิที่ขายทอดตลาดได้ไม่พอชำระหนี้แก่ผู้ทรงประทวน
 สินค้าใช้ นายคลังสินค้าต้องคืนประทวนสินค้าแก่เขา กับจดบอกจำนวนเงินที่ได้ชำระลง
 ไว้ในประทวนสินค้านั้น แล้วจดลงไว้ในสมุดบัญชีของตนด้วย

มาตรา ๗๙๔ ผู้ทรงประทอนสินค้ามีสิทธิจะ ได้เบี้ยเอาจำนวนเงินที่ยังค้างชำระนั้นแก่ผู้สลักหลังคนก่อน ๆ ทั้งหมด หรือแต่คนใดคนหนึ่งได้ แต่ต้องขายทอดตลาดภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันคัดค้าน

อนึ่ง ท่านห้ามมิให้ฟ้องได้เบี้ยเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันขายทอดตลาด

มาตรา ๗๙๕ บทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายนี้ อันว่าด้วยตัวเงินนั้น ท่านให้ใช้ได้ถึงประทอนสินค้าและใบรับของคลังสินค้า ซึ่งได้สลักหลังอย่างประทอนสินค้า นั้นด้วยเพียงที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะนี้

มาตรา ๗๙๖ ถ้าเอกสารมีทั้งใบรับของคลังสินค้าและประทอนสินค้าหรือแต่อย่างหนึ่งอย่างใดสูญหายไป เมื่อผู้ทรงเอกสารนั้น ๆ ให้ประกันตามสมควรแล้วจะให้นายคลังสินค้าออกให้ใหม่ก็ได้

ในกรณีเช่นนั้นนายคลังสินค้าต้องจดหมายลงไว้ในต้นขั้วเป็นสำคัญ

ลักษณะ ๑๔

ตัวแทน

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๗๙๗ อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือสัญญาซึ่งให้บุคคลคนหนึ่งเรียกว่าตัวแทน มีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าตัวการและตกลงจะทำการดังนี้

อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็นโดยตั้งแต่งแสดงออกชัด หรือโดยปริยายก็ย่อมได้

มาตรา ๗๙๘ กิจการอันใดท่านบังคับไว้โดยกฎหมายว่าต้องทำเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้นก็ต้องทำเป็นหนังสือด้วย

กิจการอันใดท่านบังคับไว้ว่า ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้น ก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย

มาตรา ๗๙๙ ตัวการคนใดใช้บุคคลผู้ไร้ความสามารถเป็นตัวแทน ท่านว่าตัวการคนนั้นย่อมต้องผูกพันในการที่ตัวแทนกระทำ

มาตรา ๘๐๐ ถ้าตัวแทนได้รับมอบอำนาจแต่เฉพาะการ ท่านว่าจะทำการแทนตัวการได้แต่เพียงในสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้กิจการอันเขาได้มอบหมายแก่ตนนั้นสำเร็จลุล่วงไป

มาตรา ๘๐๑ ถ้าตัวแทนได้รับมอบอำนาจทั่วไป ท่านว่าจะทำกิจใด ๆ ในทางจัดการแทนตัวการก็ย่อมทำได้ทุกอย่าง

แต่การเช่นอย่างนี้จะกล่าวต่อไปนี้ ท่านว่าหาอาจจะทำได้ไม่ คือ

- (๑) ขายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์
- (๒) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์กว่าสามปีขึ้นไป
- (๓) ให้
- (๔) ประณิษระยอมยอมความ
- (๕) ยืมฟ้องต่อศาล
- (๖) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณา

มาตรา ๘๐๒ ในเหตุฉุกเฉิน เพื่อจะป้องกันมิให้ตัวการต้องเสียหาย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าตัวแทนจะกระทำการใด ๆ เช่นอย่างวิญญูชนจะพึงกระทำ ก็ย่อมมีอำนาจจะทำได้ทั้งสิ้น

มาตรา ๘๐๓ ตัวแทนไม่มีสิทธิจะได้รับบำเหน็จ เว้นแต่จะได้มีข้อตกลงกันไว้ในสัญญาว่ามีบำเหน็จ หรือทางการที่คู่สัญญาประพฤตต่อกันนั้นเป็นปริยายว่ามีบำเหน็จ หรือเคยเป็นธรรมเนียมมีบำเหน็จ

มาตรา ๘๐๔ ถ้าในสัญญาอันเดียว ตัวการคนเดียว ตั้งตัวแทนหลายคน เพื่อการอันเดียวกันไว้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ตัวแทนจะต่างคนต่างทำกรณนั้น ๆ แยกกันไม่ได้

มาตรา ๘๐๕ ตัวแทนนั้น เมื่อไม่ได้รับความยินยอมของตัวการ จะเข้าทำนิติกรรมอันใดในนามของตัวการทำกับตนเองในนามของตนเอง หรือในฐานะเป็นตัวแทนของบุคคลภายนอกหาได้ไม่ เว้นแต่นิติกรรมนั้นมีเฉพาะแต่การชำระหนี้

มาตรา ๘๐๖ ตัวการซึ่งมิได้เปิดเผยชื่อจะกลับแสดงตนให้ปรากฏ และเข้ารับเอา สัญญาใด ๆ ซึ่งตัวแทนได้ทำไว้แทนตนก็ได้ แต่ถ้าตัวการผู้ใดโดยยอมให้ตัวแทนของตน ทำการออกหน้าเป็นตัวการไซ้ ท่านว่าตัวการผู้นั้นหาอาจจะทำให้เสื่อมเสียถึงสิทธิของ บุคคลภายนอกอันเขามีต่อตัวแทน และเขารวบรวมรายได้นั้นมาก่อนที่รู้ว่าเป็นตัวแทนนั้นได้ไม่

หมวด ๒

หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวแทนต่อตัวการ

มาตรา ๘๐๗ ตัวแทนต้องทำการตามคำสั่ง แสดงออกชัดหรือโดยปริยายของตัวการ เมื่อไม่มีคำสั่งเช่นนั้น ก็ต้องดำเนินตามทางที่เคยทำกันมาในกิจการค้าขายอันเขาให้ตนทำ อยู่

อนึ่ง บทบัญญัติมาตรา ๖๕๘ ว่าด้วยการฝากทรัพย์สินนี้ ท่านให้นำมาใช้ด้วย โดยอนุโลมตามควร

มาตรา ๘๐๘ ตัวแทนต้องทำการด้วยตนเอง เว้นแต่จะมีอำนาจใช้ตัวแทนช่วงทำการ ได้

มาตรา ๘๐๙ เมื่อตัวการมีประสงค์จะทราบความเป็นไปของ การที่ได้มอบหมายแก่ ตัวแทนนั้นในเวลาใด ๆ ซึ่งสมควรแก่เหตุ ตัวแทนก็ต้องแจ้งให้ตัวการทราบ อนึ่ง เมื่อการ เป็นตัวแทนนั้นสิ้นสุดลงแล้ว ตัวแทนต้องแถลงบัญชีด้วย

มาตรา ๘๑๐ เงินและทรัพย์สินอย่างอื่น บรรดาที่ตัวแทนได้รับไว้ เกี่ยว ด้วย การ เป็น ตัวแทนนั้น ท่านว่าตัวแทนต้องส่งให้แก่ตัวการจนสิ้น

อนึ่ง สิทธิทั้งหลายซึ่งตัวแทนรวบรวมได้ในนามของตนเอง แต่โดยฐานที่ทำ การแทนตัวการนั้น ตัวแทนก็ต้องโอนให้แก่ตัวการจนสิ้น

มาตรา ๘๑๑ ถ้าตัวแทนเอาเงินซึ่งควรจะได้ส่งแก่ตัวการ หรือซึ่งควรจะใช้ในกิจ ของตัวการนั้นไปใช้สอยเป็นประโยชน์ตนเสีย ท่านว่าตัวแทนต้องเสียดอกเบี้ยในเงินนั้นนับ แต่วันที่ได้เอาไปใช้

มาตรา ๘๑๒ ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างใด ๆ เพราะความประมาทเลินเล่อของตัวแทนก็ดี เพราะไม่ทำการเป็นตัวแทนก็ดี หรือเพราะทำการโดยปราศจากอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจก็ดี ท่านว่าตัวแทนจะต้องรับผิดชอบ

มาตรา ๘๑๓ ตัวแทนผู้ใดตั้งตัวแทนช่วงตามที่ตัวการระบุตัวให้ตั้ง ท่านว่าตัวแทนผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบแต่เพียงในกรณีที่ได้รู้ว่าตัวแทนช่วงนั้นเป็นผู้ที่ไม่เหมาะสมแก่การ หรือเป็นผู้ที่ไม่สมควรไว้วางใจแล้ว และมีได้แจ้งความนั้นให้ตัวการทราบ หรือมิได้เลิกถอนตัวแทนช่วงนั้นเสียเอง

มาตรา ๘๑๔ ตัวแทนช่วงย่อมรับผิดชอบโดยตรงต่อตัวการฉันทใด กลับกันก็ฉันทนั้น

หมวด ๓

หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวการต่อตัวแทน

มาตรา ๘๑๕ ถ้าตัวแทนมีประสงค์ใช้ ตัวการต้องจ่ายเงินทดรองให้แก่ตัวแทนตามจำนวนที่จำเป็น เพื่อทำการอันมอบหมายแก่ตัวแทนนั้น

มาตรา ๘๑๖ ถ้าในการจัดทำกิจการอันเขามอบหมายแก่ตนนั้น ตัวแทนได้ออกเงินทดรองหรือออกเงินค่าใช้จ่ายไป ซึ่งพิเคราะห์ตามเหตุควรนับว่าเป็นการจำเป็นได้ไซ้ ท่านว่าตัวแทนจะเรียกเอาเงินชดใช้จากตัวการ รวมทั้งดอกเบี้ยนับแต่วันที่ได้ออกเงินไปนั้นด้วยก็ได้

ถ้าในการจัดทำกิจการอันเขามอบหมายแก่ตนนั้น ตัวแทนต้องรับภาระเป็นหนี้เช่นอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งพิเคราะห์ตามเหตุควรนับว่าเป็นกรจำเป็นได้ไซ้ ท่านว่าตัวแทนจะเรียกให้ตัวการชำระหนี้แทนตนก็ได้ หรือถ้ายังไม่ถึงเวลากำหนดชำระหนี้ จะให้ตัวการให้ประกันอันสมควรก็ได้

ถ้าในการจัดทำกิจการอันเขามอบหมายแก่ตนนั้น เป็นเหตุให้ตัวแทนต้องเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใด มิใช่เป็นเพราะความผิดของตนเองไว้ร้ ท่านว่าตัวแทนจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากตัวการก็ได้

มาตรา ๘๑๗ ในกรณีที่มิได้เห็นว่าตัวแทนถ้าไม่มีข้อสัญญาตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ท่านว่าให้นำเงินนั้นพึงจ่ายให้ต่อเมื่อการเป็นตัวแทนได้สิ้นสุดลงแล้ว

มาตรา ๘๑๘ การในหน้าที่ตัวแทนส่วนใด ตัวแทนได้ทำมิชอบในส่วนนั้น ท่านว่าตัวแทนไม่มีสิทธิจะได้นำเงิน

มาตรา ๘๑๙ ตัวแทนชอบที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินอย่างใด ๆ ของตัวการอันตกอยู่ในความครอบครองของตนเพราะเป็นตัวแทนนั้นเอาไว้ได้ จนกว่าจะได้รับเงินบรรดาค้างชำระแก่ตนเพราะการเป็นตัวแทน

หมวด ๔

ความรับผิดชอบของตัวการและตัวแทน

ต่อบุคคลภายนอก

มาตรา ๘๒๐ ตัวการย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลาย อันตัวแทนหรือตัวแทนช่วงได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน

มาตรา ๘๒๑ บุคคลผู้ใดเชื่อบุคคลอีกคนหนึ่งแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี รู้แล้วยอมให้บุคคลอีกคนหนึ่งเชื่ตัวเขาเองแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกผู้สุจริต เสมือนว่าบุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเป็นตัวแทนของตน

มาตรา ๘๒๒ ถ้าตัวแทนทำการอันใดเกินอำนาจตัวแทน แต่ทางปฏิบัติของตัวการทำให้บุคคลภายนอกมีเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการอันนั้น อยู่ภายในขอบอำนาจของตัวแทนไว้ร้ ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตราก่อนนี้เป็นบทบังคับ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๘๒๓ ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกทำเห็นชอบอำนาจก็ดี ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันตัวการ เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น

ถ้าตัวการไม่ให้สัตยาบัน ท่านว่าตัวแทนย่อมต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกโดยลำพังตนเอง เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า บุคคลภายนอกนั้นได้รู้อยู่ว่าตนทำการโดยปราศจากอำนาจ หรือท่านออกเห็นชอบอำนาจ

มาตรา ๘๒๔ ตัวแทนคนใดทำสัญญาแทนตัวการซึ่งอยู่ต่างประเทศ และมีภูมิลำเนาในต่างประเทศ ท่านว่าตัวแทนคนนั้นจะต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้นแต่ลำพังตัวเอง แม้ทั้งชื่อของตัวการจะได้เปิดเผยแล้ว เว้นแต่ข้อความแห่งสัญญาจะแย้งกันกับความรับผิดชอบของตัวแทน

มาตรา ๘๒๕ ถ้าตัวแทนเข้าทำสัญญากับบุคคลภายนอก โดยเห็นแก่อำิสสินจ้างเป็นทรัพย์สินอย่างใด ๆ หรือประโยชน์อย่างอื่นอันบุคคลภายนอกได้ให้เป็นलगส่วนตัวก็ดี หรือให้คำมั่นว่าจะให้ก็ดี ท่านว่าตัวการ หากต้องผูกพันในสัญญาซึ่งตัวแทนของตนได้ทำนั้นไม่ เว้นแต่การจะได้ยินยอมด้วย

หมวด ๕

ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทน

มาตรา ๘๒๖ อันสัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไปด้วยตัวการถอนตัวแทน หรือด้วยตัวแทนบอกเลิกเป็นตัวแทน

อนึ่ง สัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไป เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย เว้นแต่จะปรากฏว่าติดกับข้อสัญญาหรือสภาพแห่งกิจการนั้น

มาตรา ๘๒๗ ตัวการจะถอนตัวแทนและตัวแทนจะบอกเลิกเป็นตัวแทนเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ทุกเมื่อ

คู่สัญญาฝ่ายซึ่งถอนตัวแทน หรือบอกเลิกเป็นตัวแทนในเวลาที่ไม่สะดวกแก่อีกฝ่ายหนึ่ง จะต้องรับผิดชอบ คู่สัญญาฝ่ายนั้นในความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น เว้นแต่ในกรณีที่เป็นการจำเป็นอันมิอาจจะกล่าวล่วงเสียได้

มาตรา ๘๒๘ เมื่อสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไปเพราะตัวการตายก็ดี ตัวการตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือล้มละลายก็ดี ท่านว่าตัวแทนต้องจัดการอันสมควรทุกอย่าง เพื่อจะปกปักรักษา

รักษาประโยชน์อันเขาได้มอบหมายแก่ตนไปจนกว่าทนายท หรือผู้แทนของตัวการจะอาจเข้า
ปกปักรักษาประโยชน์นั้น ๆ ได้

มาตรา ๘๒๘ เมื่อสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไปเพราะตัวแทนตายก็ดี ตัวแทนตกเป็นผู้
ไร้ความสามารถหรือล้มละลายก็ดี ท่านว่าทนายทหรือบุคคลผู้รับหน้าที่ดูแลทรัพย์สินมรดกของ
ตัวแทนโดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องบอกกล่าวแก่ตัวการและจัดการเพื่อปกปักรักษาประโยชน์
ของตัวการไปตามสมควรแก่พฤติการณ์ จนกว่าตัวการจะเข้าปกปักรักษาประโยชน์นั้น ๆ ได้

มาตรา ๘๒๙ อันเหตุที่ทำให้สัญญาตัวแทนระงับสิ้นไปนั้น จะเกิดแต่ตัวการหรือตัว
แทนก็ตาม ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจนกว่าจะได้บอกกล่าวเหตุ
นั้น ๆ ไปยังคู่สัญญาฝ่ายนั้นแล้ว หรือจนกว่าคู่สัญญาฝ่ายนั้นจะได้ทราบเหตุแล้ว

มาตรา ๘๓๐ อันความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทนนั้น ท่านห้ามมิให้ยกขึ้น
เป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต เว้นแต่บุคคลภายนอกหากไม่ทราบความนั้น
เพราะความประมาทเลินเล่อของตนเอง

มาตรา ๘๓๑ ในเมื่อสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไป ตัวการชอบที่จะเรียกให้เงินคืน
หนึ่งสี่มอมอำนาจอย่างใด ๆ อันได้ให้ไว้แก่ตัวแทนนั้นได้

หมวด ๖

ตัวแทนค้าต่าง

มาตรา ๘๓๓ อันว่าตัวแทนค้าต่าง คือ บุคคลซึ่งในทางค้าขายของเขาย่อมทำการซื้อ
หรือขายทรัพย์สิน หรือ รั้งจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่นในนามของตนเองต่างตัวการ

มาตรา ๘๓๔ ถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ท่านว่าตัวแทนค้าต่างชอบที่จะได้รับ
บำเหน็จโดยอัตราตามธรรมเนียม เพื่อกิจการค้าขายอันตนได้จัดการให้ตกลงไปนั้นทุกรายไป

มาตรา ๘๓๕ บทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ อันว่าด้วยตัวแทนนั้น
ท่านให้ใช้บังคับถึงตัวแทนค้าต่างด้วยเพียงที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติในหมวดนี้

มาตรา ๘๓๖ บุคคลผู้ไร้ความสามารถหาอาจทำการเป็นตัวแทนค้าต่างได้ไม่ เว้น
แต่จะได้รับอำนาจโดยชอบให้ทำได้

มาตรา ๘๓๗ ในการที่ตัวแทนค้าต่างทำการขาย หรือซื้อ หรือจัดทำกิจการค้าขาย อย่างอื่นต่างตัวการนั้น ท่านว่าตัวแทนค้าต่างย่อมได้ซึ่งสิทธิอันมีต่อกุศลสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งใน กิจการเช่นนั้น และตัวแทนค้าต่างย่อมเป็นผู้ต้องผูกพันต่อกุศลสัญญาฝ่ายนั้นด้วย

มาตรา ๘๓๘ ถ้ากุศลสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ไซ้ ท่านว่าตัวแทนค้าต่างหาต้อง รับผิดชอบตัวการเพื่อชำระหนี้ตนเองไม่ เว้นแต่จะได้มีข้อกำหนดในสัญญา หรือมีปริยายแต่ทาง การที่ตัวการกับตัวแทนประพฤติดอกัน หรือมีธรรมเนียมในท้องถิ่นที่จะต้องรับผิดชอบถึงเพียงนั้น

อนึ่ง ตัวแทนค้าต่างคนใดเข้ารับประกันการปฏิบัติตามสัญญา โดยนัยดังกล่าวมาใน วรวิถก่อนนั้นไซ้ ท่านว่าตัวแทนคนนั้นย่อมเป็นตัวแทนฐานประกัน ชอบที่จะได้รับบำเหน็จ พิเศษ

มาตรา ๘๓๙ ถ้าตัวแทนค้าต่างได้ทำการ ขายเป็นราคาต่ำ ไปกว่าที่ตัวการ กำหนด หรือทำการซื้อเป็นราคาสูงไปกว่าที่ตัวการกำหนดไซ้ หากว่าตัวแทนรับใช้เศษที่ขาดเกินนั้น แล้ว ท่านว่าการขายหรือการซื้ออันนั้นตัวการก็ต้องรับขายรับซื้อ

มาตรา ๘๔๐ ถ้าตัวแทนค้าต่างได้ทำการขายได้ราคาสูงกว่าที่ตัวการกำหนด หรือ ทำการซื้อได้ราคาต่ำกว่าที่ตัวการกำหนดไซ้ ท่านว่าตัวแทนหาอาจจะถือเอาเป็นประโยชน์ ของตนได้ไม่ ต้องคิดให้แก่ตัวการ

มาตรา ๘๔๑ ตัวแทนค้าต่างทำการไปอย่างไรบ้าง ท่านให้แถลงรายงานแก่ตัวการ และเมื่อได้ทำการค้าต่างเสร็จลงแล้วก็ให้แจ้งแก่ตัวการทราบมิให้ชักช้า

มาตรา ๘๔๒ เมื่อใดเขามอบหมายทรัพย์สินไว้แก่ตัวแทนค้าต่าง ท่านให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ ลักษณะฝากทรัพย์สินมาใช้บังคับอนุโลมตามควร

อนึ่ง ในกรณีที่เป็นความจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ท่านว่าตัวแทนค้าต่างจะจัดการ แก่ทรัพย์สินนั้นตามวิธีการดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๖๓๑ ว่าด้วยรับขนนั้นก็ได้

มาตรา ๘๔๓ ตัวแทนค้าต่างคนใดได้รับคำสั่งให้ขาย หรือซื้อทรัพย์สินอันมีรายการ ขานราคาของสถานแลกเปลี่ยน ท่านว่าตัวแทนคนนั้นจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขายเองก็ได้ เว้นแต่จะ มีข้อห้ามไว้ชัดแจ้งโดยสัญญา ในกรณีเช่นนั้นราคาอันจะพึงใช้เงินแลกเปลี่ยนก็พึงกำหนดตามราย การขานราคาทรัพย์สินนั้น ณ สถานแลกเปลี่ยนในเวลาเมื่อตัวแทนค้าต่างให้คำบอกกล่าวอ้างว่า ตนจะเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขาย

เมื่อตัวการรับคำบอกกล่าวเช่นนั้น ถ้าไม่ยกข้อเสียในทันที ท่านให้ถือว่าตัวการเป็นอันได้สนองรับการนั้นแล้ว

อนึ่ง แม้ในกรณีเช่นนั้น ตัวแทนคำต่างจะคิดเอาว่าเห็นจกยอมก็มิได้

มาตรา ๘๔๔ ในระหว่างตัวการกับตัวแทนคำต่าง ท่านให้ถือว่ากิจการอันตัวแทนได้ทำให้ตกลงไปนั้น ย่อมมีผลเสมือนดังว่าได้ทำให้ตกลงไปในนามของตัวการโดยตรง

ลักษณะ ๑๖

นายหน้า

มาตรา ๘๔๕ บุคคลผู้ใดตกลงจะให้คำบำเหน็จแก่นายหน้าเพื่อชดเชยให้ ได้เข้าทำสัญญาจ้างตัวการให้ได้ทำสัญญากันก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้น จะต้องรับผิดชอบใช้คำบำเหน็จก็ต่อเมื่อสัญญานั้นได้ทำกันสำเร็จเนื่องแต่ผลแห่งการที่นายหน้าได้ชดเชย หรือตัวการนั้น ถ้าสัญญาที่ได้ทำกันไว้นั้นมีเงื่อนไขเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนไว้ ท่านว่าจะเรียกร้องคำบำเหน็จแก่นายหน้ายังหาได้ไม่ จนกว่าเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว

นายหน้ามีสิทธิจะได้รับชดเชยที่เสียไปก็ต่อเมื่อได้ตกลงกันไว้เช่นนั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้บังคับแม้ถึงว่าสัญญาจะมีได้ทำกันสำเร็จ

มาตรา ๘๔๖ ถ้ากิจการอันได้มอบหมายแก่นายหน้านั้นโดยพฤติการณ์ เป็นที่คาดหมายได้ว่าย่อมทำให้แต่เพื่อจะเอาคำบำเหน็จไว้ ท่านให้ถือว่าได้ตกลงกันโดยปริยายว่ามีคำบำเหน็จแก่นายหน้า

คำบำเหน็จนั้น ถ้ามิได้กำหนดจำนวนกันไว้ ท่านให้ถือว่าได้ตกลงกันเป็นจำนวนตามธรรมเนียม

มาตรา ๘๔๗ ถ้านายหน้าทำการให้แก่บุคคลภายนอกด้วยก็ดี หรือรับคำมั่นแต่บุคคลภายนอกเช่นนั้น ว่าจะให้คำบำเหน็จอันไม่ควรแก่นายหน้าผู้กระทำการโดยสุจริตก็ดี เป็นการฝ่าฝืนต่อหน้าที่ตนเข้ารับทำหน้าที่ไว้ ท่านว่านายหน้าหาสิทธิจะได้รับคำบำเหน็จหรือรับชดเชยค่าใช้จ่ายที่เสียไปไม่

มาตรา ๘๔๘ ตัวนายหน้าไม่ต้องรับผิดชอบถึงการชำระหนี้ตามสัญญา ซึ่งได้ทำต่อกันเพราะตนเป็นสื่อ เว้นแต่จะมีได้บอกชื่อของฝ่ายหนึ่งให้รู้ถึงอีกฝ่ายหนึ่ง

มาตรา ๔๔๗ การรับเงินหรือรับชำระหนี้ อันจะพึงชำระตามสัญญาหนี้ ท่านให้
สันนิษฐานไว้ก่อนว่านายหน้าย่อมไม่มีอำนาจที่จะรับแทนผู้เป็นคู่สัญญา

ลักษณะ ๑๗

ประนีประนอมยอมความ

มาตรา ๔๕๐ อันว่าประนีประนอมยอมความนั้น คือ สัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย
ระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผัน
ให้แก่กัน

มาตรา ๔๕๑ อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือ
อย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ตนรับผิด หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็น
สำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

มาตรา ๔๕๒ ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ย่อมทำให้การเรียกร้อง
ซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้น ระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้น
ว่าเป็นของตน

ลักษณะ ๑๘

การพนัน และขันต่อ

มาตรา ๔๕๓ อันการพนันหรือขันต่อนั้น ท่านว่าหาก่อให้เกิดหนี้ไม่ สิ่งที่ได้ให้กัน
ไปในการพนัน หรือขันต่อก็จะทรงคืนไม่ได้ เพราะเหตุหามูลหนี้หนึ่งอย่างใดมิได้

ข้อบัญญัติที่กล่าวนี้ ท่านให้ใช้ตลอดถึงข้อตกลงเป็นมูลหนี้หนึ่งอย่างใด อัน
ฝ่ายข้างเสียพนันขันต่อหากทำให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อจะใช้หนี้เงินพนันหรือขันต่อนั้นด้วย

มาตรา ๔๕๔ อันการออกสลากกินแบ่งก็ดี ออกสลากกินรวบก็ดี ท่านว่าเป็น
สัญญาอันจะผูกพันต่อเมื่อรัฐบาลได้ให้อำนาจหรือให้สัตยาบันแก่การนั้นเฉพาะราย นอกนั้น
ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา ๔๕๓

มาตรา ๑๕๕ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๓๑๒ และ ๑๑๖ ตัวเงินหรือเอกสารอย่างอื่นทุกฉบับซึ่งออกให้เต็มจำนวนหรือแต่โดยส่วน เพื่อแทนเงินใด ๆ อันได้แต่ชนะพนันหรือขันต่อก็ดี ออกให้เพื่อใช้เงินที่ยืมมาใช้ในการพนันหรือขันต่อเช่นว่านั้นก็ทำนองว่าไม่สมบูรณ์

เพื่อประโยชน์แห่งบทบัญญัตินี้ เงินรายใดให้ยืมแก่บุคคลกำลังเล่นการพนันหรือขันต่อ ในเวลาหรือ ณ สถานที่เล่นเช่นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเงินนั้นได้ให้ยืมไปเพื่อเล่นการพนันหรือขันต่อ

ลักษณะ ๑๙

บัญชีเงินสะสม

มาตรา ๑๕๖ อันว่าสัญญาบัญชีเงินสะสมนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลสองคนตกลงกันว่าสืบแต่นั้นไป หรือในช่วงเวลากำหนดอันใดอันหนึ่ง ให้หักทอนบัญชีหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน อันเกิดขึ้นแต่กิจการในระหว่างเขาทั้งสองนั้นหักกลบลบกัน และคงชำระแต่ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือโดยดุลยภาพ

มาตรา ๑๕๗ การนำตัวเงินลงเป็นรายการในบัญชีเงินสะสมนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าได้ลงด้วยเจตนาว่าจะมีผู้ชำระเงินตามตัวนั้น ถ้าและตัวนั้นมีได้ชำระเงินไว้ จะเพิกถอนรายการอันนั้นเสียก็ได้

มาตรา ๑๕๘ ถ้าคู่สัญญามีได้กำหนดกันไว้ว่า ให้หักทอนบัญชีโดยระยะเวลาอย่างไรไว้ ท่านให้ถือเอาเป็นกำหนดหักเดือน

มาตรา ๑๕๙ คู่สัญญาฝ่ายใด จะบอกเลิกสัญญาบัญชีเงินสะสม และให้หักทอนบัญชีกันเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ ถ้าไม่มีอะไรปรากฏเป็นข้อขัดกับที่กล่าวมานั้น

มาตรา ๑๖๐ เงินส่วนที่ผิดกันอยู่นั้นถ้ายังมีได้ชำระ ท่านให้คิดดอกเบี้ยนับแต่วันที่หักทอนบัญชีเสร็จเป็นต้นไป

ลักษณะ ๒๐

ประกันภัย

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๖๑ อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตคงได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนั้นบุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันภัย

มาตรา ๑๖๒ ตามข้อความในลักษณะนี้

คำว่า “ผู้รับประกันภัย” ท่านหมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้

คำว่า “ผู้เอาประกันภัย” ท่านหมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัย

คำว่า “ผู้รับประกันภัย” ท่านหมายความว่า บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือรับจำนวนเงินใช้ให้

อนึ่ง ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยนั้น จะเป็นบุคคลคนหนึ่งคนเดียวกันก็ได้

มาตรา ๑๖๓ อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้นั้นไว้ ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

มาตรา ๑๖๔ เมื่อคู่สัญญาประกันภัยยกเอาภัยใด โดยเฉพาะ ขึ้น เป็น ข้อ พิจารณาในการวางกำหนดจำนวนเบี้ยประกันภัย และภัยเช่นนั้นสิ้นไปหาไม่แล้ว ท่านว่าภายหลังนั้นไป ผู้เอาประกันภัยขอที่จะได้ลดเบี้ยประกันภัยลงตามส่วน

มาตรา ๑๖๕ ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดี หรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการไว้เงินยอมอาสาศักยภาพทรัพย์สิน หรือมรดกของเขานั้นก็ดี รั้งอยู่

แล้วจะเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกัน-
ภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกบิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความ
เท็จไว้ ท่านว่าสัญญานี้เป็นโมฆะ

ถ้ามิได้ใช้สิทธิบอกล้างภายในกำหนดเดือนหนึ่ง นับแต่วันที่ได้รับประกันภัยทราบมูล
อันจะบอกล้างได้ก็ดี หรือมิได้ใช้สิทธินั้นภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันทำสัญญาก็ดี ท่านว่า
สิทธินี้เป็นอันระงับสิ้นไป

มาตรา ๘๖๖ ถ้าผู้รับประกันภัยได้รู้ข้อความจริงดังกล่าวในมาตรา ๘๖๕ นั้นก็ดี หรือ
รู้ว่าข้อแถลงความเป็นความเท็จก็ดี หรือควรจะรู้เช่นนั้น หากใช้ความระมัดระวังดังจะพึง
คาดหมายได้แต่วิญญูชนก็ดี ท่านให้ฟังว่าสัญญานี้เป็นอันสมบูรณ์

มาตรา ๘๖๗ อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่าง
หนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะ
ฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

ให้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย อันมีเนื้อความต้องตามสัญญานั้นแก่ผู้เอาประกันภัย
ฉบับหนึ่ง

กรมธรรม์ประกันภัย ต้องลงลายมือชื่อของผู้รับประกันภัยและมีรายการดังต่อไปนี้

- (๑) วัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัย
- (๒) ภัยใดซึ่งผู้รับประกันภัยรับผิดชอบ
- (๓) ราคาแห่งมูลค่าประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้
- (๔) จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย
- (๕) จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย
- (๖) ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องลงเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุด

ไว้ด้วย

- (๗) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัย
- (๘) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันภัย
- (๙) ชื่อของผู้รับประกันภัย ถ้าจะมี

(๑๐) วันทำสัญญาประกันภัย

(๑๑) สถานที่และวันที่ได้ทำกรรมกรรมประกันภัย

มาตรา ๑๖๘ อันสัญญาประกันภัยทะเล ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
ทะเล

หมวด ๒

ประกันวินาศภัย

ส่วนที่ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๖๙ อันคำว่า “วินาศภัย” ในหมวดนี้ ท่านหมายรวมเอาความเสียหาย
อย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้

มาตรา ๑๗๐ ถ้าได้ทำสัญญาประกันภัยเป็นสองราย หรือกว่านั้นพร้อมกันเพื่อ
ความวินาศภัยอันเดียวกัน และจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยรวมกันทั้งหมดนั้น ท่วมจำนวน
ที่วินาศจริงไว้ ท่านว่าผู้รับประกันภัยจะได้รับความเสียหายเพียงเสมอจำนวน
วินาศจริงเท่านั้น ผู้รับประกันภัยแต่ละคนต้องจ่ายเงินจำนวนวินาศจริง แบ่งตามส่วนมาก
น้อยที่ตนได้รับประกันภัยไว้

อันสัญญาประกันภัยทั้งหลาย ถ้าลงวันเดียวกัน ท่านให้ถือว่าได้ทำพร้อมกัน
ถ้าได้ทำสัญญาประกันภัยเป็นสองราย หรือกว่านั้นสืบเนื่องเป็นลำดับกัน ท่านว่า
ผู้รับประกันภัยคนแรกจะต้องรับผิดชอบเพื่อความวินาศภัยก่อน ถ้าและจำนวนเงินซึ่งผู้รับประกันภัย
คนแรกได้ไถ่นั้น ยังไม่คุ้มจำนวนวินาศภัยไว้ ผู้รับประกันภัยคนถัดไปก็ต้องรับผิดชอบในส่วนที่
ยังขาดอยู่นั้นต่อ ๆ กันไปจนกว่าจะคุ้มวินาศ

มาตรา ๑๗๑ ถ้าได้ทำสัญญาประกันภัยเป็นสองราย หรือกว่านั้นพร้อมกันก็ดี
หรือสืบเนื่องเป็นลำดับกันก็ดี ท่านว่าการที่ยอมสถิติอันมีต่อผู้รับประกันภัยรายหนึ่งนั้น
ไม่กระทบกระทั่งถึงสถิติและหน้าที่ของผู้รับประกันภัยรายอื่น ๆ

มาตรา ๘๗๒ ก่อนเริ่มเลี้ยงกบ ผู้เอาประกันกบจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ แต่ผู้รับประกันกบชอบที่จะได้เบี้ยประกันกบกึ่งจำนวน

มาตรา ๘๗๓ ถ้าในระหว่างอายุสัญญาประกันกบนั้น มูลประกันกบได้ลดน้อยถอยลงไปหนักไ้ไร ท่านว่าผู้เอาประกันกบชอบที่จะได้ลดจำนวนเงินซึ่งเอาประกันกบไว้ และลดจำนวนเงินเบี้ยประกันกบ

การลดจำนวนเบี้ยประกันกบนั้น ให้เป็นผลต่อในอนาคต

มาตรา ๘๗๔ ถ้าผู้สัญญาได้กำหนดราคาแห่งมูลประกันกบไว้ ผู้รับประกันกบชอบที่จะได้ลดจำนวนค่าสินไหมทดแทน ก็แต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่าราคาแห่งมูลประกันกบตามที่ได้ตกลงกันไว้ นั้น เป็นจำนวนสูงเกินไปหนัก และคืนจำนวนเบี้ยประกันกบให้ตามส่วนกับทั้งดอกเบี้ยด้วย

มาตรา ๘๗๕ ถ้าวัตถุนั้นได้เอาประกันกบไว้แล้ว เปลี่ยนมือไปจากผู้เอาประกันกบ โดยพินัยกรรมก็ดี หรือโดยบัญญัติกฎหมายก็ดี ท่านว่าสิทธิอันมีอยู่ในสัญญาประกันกบ ย่อมโอนตามไปด้วย

ถ้าในสัญญามีได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อผู้เอาประกันกบโอนวัตถุที่เอาประกันกบ และบอกกล่าวการโอนไปยังผู้รับประกันกบไว้ ท่านว่าสิทธิอันมีอยู่ในสัญญาประกันกบนั้น ย่อมโอนตามไปด้วย อนึ่ง ถ้าในการโอนเช่นนั้นซึ่งแห่งกบเปลี่ยนแปลงไป หรือเพิ่มขึ้นหนักไ้ไร ท่านว่าสัญญาประกันกบนั้นกลายเป็นโมฆะ

มาตรา ๘๗๖ ถ้าผู้รับประกันกบต้องคำพิพากษาให้เป็นคนล้มละลาย ผู้เอาประกันกบจะเรียกให้หาประกันอันสมควรให้แก่ตนก็ได้ หรือจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

ถ้าผู้เอาประกันกบต้องคำพิพากษาให้เป็นคนล้มละลาย ท่านให้ใช้วิธีเดียวกันนี้ บังคับตามควรแก่เรื่อง แต่กระนั้นก็ดี ถ้าเบี้ยประกันกบได้ส่งแล้วเต็มจำนวนเพื่ออายุประกันกบ เป็นระยะเวลาไม่น้อยเท่าใดไ้ไร ท่านห้ามมิให้ผู้รับประกันกบบอกเลิกสัญญาก่อนระยะเวลา นั้นสุดลง

มาตรา ๘๗๗ ผู้รับประกันกบจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

(๑) เพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง
 (๒) เพื่อความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินซึ่งได้เอาประกันภัยไว้ เพราะได้จัดการตามสมควรเพื่อป้องกันความวินาศภัย

(๓) เพื่อบรรเทาค่าใช้จ่ายอันสมควรซึ่ง ได้เสียไปเพื่อ รักษาทรัพย์สิน ซึ่งเอาประกันภัยไว้นั้นมิให้วินาศ

อันจำนวนวินาศภัยนั้น ท่านให้ตีราคา ณ สถานที่และในเวลาซึ่งเหตุวินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้น อนึ่ง จำนวนเงินซึ่งได้เอาประกันภัยไว้นั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นหลักประมาณอันถูกต้องในการตีราคาเช่นนั้น

ท่านห้ามมิให้คิดค่าสินไหมทดแทนเกินไปกว่าจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยไว้

มาตรา ๘๗๘ ค่าใช้จ่ายในการตีราคาวินาศภัยนั้น ท่านว่าผู้รับประกันภัยต้องเป็นผู้ชดใช้

มาตรา ๘๗๙ ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในเมื่อความวินาศภัย หรือเหตุอื่นซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญาอันได้เกิดขึ้นเพราะความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกัน

ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบ ในความวินาศภัยอันเป็นผล โดยตรง มาแต่ ความ ไม่สมบูรณ์ในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัย เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๘๘๐ ถ้าความวินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้นเพราะการ กระทำ ของ บุคคลภายนอก ไซ้ ผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไปเป็นจำนวนเพียงใด ผู้รับประกันภัยย่อมเข้าร่วมชั่งสิทธิของผู้เอาประกันและของผู้รับประกันซึ่งมีต่อบุคคลภายนอกเพียงนั้น

ถ้าผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไป แต่เพียงบางส่วนไซ้ ท่านห้ามมิให้ผู้รับประกันภัยนั้นใช้สิทธิของตนให้เสื่อมเสียสิทธิของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันในการที่เขาจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลภายนอก เพื่อเศษแห่งจำนวนวินาศนั้น

มาตรา ๘๘๑ ถ้าความวินาศเกิดขึ้นเพราะภัยมีขึ้นซึ่งผู้รับประกันภัยตกลง ประกันภัยไว้ไซ้ เมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันทราบความวินาศนั้นแล้ว ต้องบอกกล่าวแก่ผู้รับประกันภัยโดยไม่ชักช้า

ถ้ามิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อน ผู้รับประกันภัยอาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้นได้ เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้

มาตรา ๘๘๒ ในการเรียกให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันวินาศภัย

ในการเรียกให้ใช้หรือให้คืนเบี้ยประกันภัย ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาสองปีนับแต่วันซึ่งสิทธิจะเรียกให้ใช้ หรือคืนเบี้ยประกันภัยถึงกำหนด

ส่วนที่ ๒

วิสเจหาการประกันภัยในการรับขน

มาตรา ๘๘๓ อันสัญญาประกันภัยในการรับขนนั้น ย่อมคุ้มครองถึงความวินาศภัยทุกอย่างซึ่งอาจเกิดแก่ของที่ขนส่งในระหว่างเวลาตั้งแต่ผู้ขนส่งได้รับของไป จนได้ส่งมอบของนั้นแก่ผู้รับตราส่ง และจำนวนค่าสินไหมทดแทนนั้น ย่อมกำหนดตามที่ของซึ่งขนส่งนั้นจะได้มีราคาเมื่อถึงตำบลอันกำหนดให้ส่ง

มาตรา ๘๘๔ ถ้าของซึ่งขนส่งนั้นได้เอาประกันภัย เมื่ออยู่ในระหว่างส่งเดินทางไป ท่านให้คิดมูลประกันภัยในของนั้นนับรวมทั้งราคาของ ณ สถานที่ และในเวลาที่ผู้ขนส่งได้รับของและให้เพิ่มค่าระวางส่งของไปยังสถานที่ส่งมอบแก่ผู้รับตราส่ง กับทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เนื่องด้วยการส่งของไปในนั้นเข้าด้วย

ถ้าไรอันจะพึงได้ในเวลาเมื่อส่งมอบของนั้นย่อมจะคิดรวมเข้าเป็นมูลประกันภัยได้ต่อเมื่อได้มีข้อตกลงกันไว้เช่นนั้นชัดแจ้ง

มาตรา ๘๘๕ อันสัญญาประกันภัยในการรับขนนั้น ถึงแม้การขนส่งจะต้องสะดุดหยุดลงชั่วคราวหรือจะต้องเปลี่ยนทางหรือเปลี่ยนวิธีขนส่งอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเหตุจำเป็นในระหว่างส่งเดินทางก็ดี ท่านว่าสัญญานี้ก็ย่อมคงเป็นอันสมบูรณ์อยู่ เว้นแต่จะได้ระบุไว้ในสัญญาเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๘๘๖ อันกรรมธรรม์ประกันภัยในการรับขนนั้น นอกจากที่ได้ระบุไว้แล้วใน
มาตรา ๘๖๗ ต้องมีรายการเพิ่มขึ้นอีกคงจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) ระบุทางและวิธีขนส่ง
- (๒) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้ขนส่ง
- (๓) สถานที่ซึ่งกำหนดให้รับและส่งมอบของ
- (๔) กำหนดระยะเวลาขนส่งตามแต่มี

ส่วนที่ ๓

ประกันภัยค่าจูน

มาตรา ๘๘๗ อันว่าประกันภัยค่าจูนนั้น คือสัญญาประกันภัยซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงว่าจะใช้ค่าสินไหมทดแทน ในนามของผู้เอาประกันภัย เพื่อความวินาศภัยอันเกิดขึ้นแก่บุคคลอีกคนหนึ่ง และซึ่งผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ

บุคคลผู้ต้องเสียหายขอรับที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน ตามที่ตนควรจะได้ขึ้นจากผู้รับประกันภัยโดยตรง แต่ค่าสินไหมทดแทนเช่นว่านั้นหาอาจจะเกิดขึ้นไปกว่าจำนวนอันผู้รับประกันภัยจะพึงต้องไต่ตามสัญญานั้นได้ไม่ ในคดีระวางบุคคลผู้ต้องเสียหายกับผู้รับประกันภัยนั้น ท่านให้ผู้ต้องเสียหายเรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดีด้วย

อนึ่ง ผู้รับประกันภัยนั้นแม้จะได้ส่งค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยแล้วก็ยังหาหลุดพ้นจากความรับผิดชอบต่อบุคคลผู้ต้องเสียหายนั้นไม่ เว้นแต่ตนจะพิสูจน์ได้ว่าค่าสินไหมทดแทนนั้น ผู้เอาประกันภัยได้ใช้ให้แก่ผู้ต้องเสียหายแล้ว

มาตรา ๘๘๘ ถ้าค่าสินไหมทดแทนอันผู้รับประกันภัยได้ใช้ไปโดยคำพิพากษานั้นยังไม่คุ้มค่าวินาศภัยเต็มจำนวนไว้ ท่านว่าผู้เอาประกันภัยก็ยังต้องรับใช้จำนวนที่ยังขาด เว้นไว้แต่บุคคลผู้ต้องเสียหายจะได้ละเลยเสียไม่เรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาสู่คดีด้วยดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน

หมวด ๓

ประกันชีวิต

มาตรา ๘๘๘ ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้จำนวนเงินยืมอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง

มาตรา ๘๘๙ จำนวนเงินอันจะพึงใช้หนี้ จะชำระเป็นเงินจำนวนเดียว หรือเป็นเงินรายปีก็ได้ สุดแล้วแต่จะตกลงกันระหว่างคู่สัญญา

มาตรา ๘๙๐ แม้ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยมิได้เป็นผู้รับประโยชน์เองก็ดี ผู้เอาประกันภัยย่อมมีสิทธิที่จะโอนประโยชน์แห่งสัญญานั้นให้แก่บุคคลอื่นคนหนึ่งได้ เว้นแต่จะได้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยนั้นให้แก่ผู้รับประโยชน์ไปแล้ว และผู้รับประโยชน์ ใดบอกกล่าว เป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันภัยแล้วว่าตนจำนงจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญานั้น

ถ้ากรมธรรม์ประกันภัยได้ทำเป็นรูปให้ใช้เงินตามเขาส่งแล้ว ท่านให้นำมาปฏิบัติ
มาตรา ๓๐๘ มาใช้บังคับ

มาตรา ๘๙๑ ในกรณีบอกล้างสัญญาตามความในมาตรา ๘๖๕ ผู้รับประกันภัยต้องคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือทายาทของผู้นั้น

มาตรา ๘๙๒ การใช้เงินอาศัยเหตุความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลผู้ใด แม้ได้แถลงอายุของบุคคลผู้นั้นไว้คลาดเคลื่อนไม่ถูกต้องเป็นเหตุให้ได้ กำหนดจำนวน เบี้ยประกันภัยไว้ต่ำไว้ ท่านให้ลดจำนวนเงินอันผู้รับประกันภัยจะพึงต้องใช้นั้นลงตามส่วน

แต่ถ้าผู้รับประกันภัยพิสูจน์ได้ว่าในขณะที่ทำสัญญานั้น อายุที่ถูกต้องแท้จริงอยู่นอกจำกัดอัตราตามทางคำปกติของเขาแล้ว ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆะ

มาตรา ๘๙๓ ผู้เอาประกันภัยชอบที่จะบอกเลิกสัญญาประกันภัยเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ด้วยการงดไม่ส่งเบี้ยประกันภัยต่อไป ถ้าจะได้ส่งเบี้ยประกันภัยมาแล้วอย่างน้อยสามปีไว้ ท่านว่าผู้เอาประกันภัย ชอบที่จะได้รับเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันภัย หรือรับกรมธรรม์ใช้เงินค่าไถ่จากผู้รับประกันภัย

มาตรา ๘๘๕ เมื่อใดจะต้องใช้จำนวนเงินในเหตุมรณะของบุคคลคนหนึ่งคนใดท่านว่าผู้รับประกันภัยจะต้องใช้เงินนั้นในเมื่อมรณะภัยอันนั้นเกิดขึ้น เว้นแต่

(๑) บุคคลผู้นั้นได้กระทำ ชัฏวินิบาตด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญา หรือ

(๒) บุคคลผู้นั้นถูกผู้รับประกันภัยฆ่าตายโดยเจตนา

ในกรณี ๒ นี้ ท่านว่าผู้รับประกันภัยจะต้องใช้เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือให้แก่ทายาทของผู้นั้น

มาตรา ๘๘๖ ถ้ามรณะภัยเกิดขึ้น เพราะความผิดของบุคคลภายนอก ผู้รับประกันภัยหาอาจจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลภายนอกนั้นได้ไม่ แต่สิทธิของฝ่ายทายาทแห่งผู้มรณะในอันจะได้ค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลภายนอกนั้นหาสูญเสียไปด้วยไม่ แม้ทั้งจำนวนเงินอันจะพึงใช้ตามสัญญาประกันชีวิตนั้นจะทวนกลับมาได้แก่ต้นด้วย

มาตรา ๘๘๗ ถ้าผู้เอาประกันภัยได้เอาประกันภัยไว้โดยกำหนดว่าเมื่อตนถึงซึ่งความมรณะให้ใช้เงินแก่ทายาททั้งหลายของตนโดยมิได้เจาะจงระบุชื่อผู้หนึ่งผู้ใดไว้ไว้ จำนวนเงินอันจะพึงใช้นั้นท่านให้พึงเอาเป็นสินทรัพย์ส่วนหนึ่ง แห่งกองมรดกของผู้เอาประกันภัย ซึ่งเจ้าหนจะเอาใช้หนี้ได้

ถ้าได้เอาประกันภัยไว้โดยกำหนดว่าให้ใช้เงินแก่บุคคลคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจง ท่านว่าเฉพาะแต่จำนวนเงินเบี้ยประกันภัยซึ่งผู้เอาประกันภัยได้ส่งไปแล้วเท่านั้น จักเป็นสินทรัพย์ส่วนหนึ่งแห่งกองมรดกของผู้เอาประกันภัยอันเจ้าหนจะเอาใช้หนี้ได้

ลักษณะ ๒๑

ตัวเงิน

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๘๘๘ อันตัวเงินตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้มีสามประเภท ๗
หนึ่ง คือตัวแลกเงิน ประเภทหนึ่ง คือ ตัวสัญญาใช้เงิน ประเภทหนึ่ง คือเช็ค

มาตรา ๘๘๘ ข้อความอันใดซึ่งมิได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตั๋วเงิน ท่านว่าข้อความอันนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตั๋วเงินนั้นไม่

มาตรา ๘๘๙ บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบในความในตั๋วเงินนั้น

ถ้าลงเพียงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกงโต หรือลายพิมพ์นิ้วมือ อ่างเขาเป็นลายมือชื่อในตั๋วเงินไซ้ แม้ถึงว่าจะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ท่านว่าหาให้ผลเป็นลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้นไม่

มาตรา ๘๙๐ ถ้าบุคคลคนใดลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน และได้เขียน แถลงว่า กระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่งไซ้ ท่านว่าบุคคลคนนั้นย่อมเป็นผู้รับผิดชอบในความในตั๋วเงินนั้น

มาตรา ๘๙๑ ถ้าตั๋วเงินลงลายมือชื่อของบุคคลหลายคน มีทั้งบุคคลซึ่งไม่อาจจะ เป็นคู่สัญญาแห่งตั๋วเงินนั้นได้เลย หรือเป็นได้แต่ไม่เต็มผลไซ้ ท่านว่าการนี้ย่อมไม่ กระทบกระท้งถึงความรับผิดชอบของบุคคลอื่น ๆ นอกนั้นซึ่งคงต้องรับผิดชอบต่อตั๋วเงิน

มาตรา ๘๙๒ ในการใช้เงินตามตั๋วเงินท่านมิให้ใช้วันผ่น

มาตรา ๘๙๓ อันผู้ทรงหนี้ หมายความว่าบุคคลผู้มีตั๋วเงินไว้ในครอบครอง โดยฐานเป็นผู้รับเงิน หรือเป็นผู้รับสลักหลัง ถ้าและเป็นตั๋วเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ๆ กันนับว่า เป็นผู้ทรงเหมือนกัน

มาตรา ๘๙๔ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๓๐๐๘ บุคคลผู้ได้ตั๋วเงินไว้ใน ครอบครอง ถ้าแสดงให้ปรากฏสิทธิด้วยการสลักหลังไม่ขาดสาย แม้ถึงว่าการสลักหลัง รายที่สุดจะเป็นสลักหลังลอยก็ตาม ท่านให้ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อใด รายการสลักหลังลอยมีสลักหลังรายอื่นตามหลังไปอีก ท่านให้ถือว่าบุคคลผู้ ที่ลงลายมือ ชื่อในการสลักหลังรายที่สุดนั้น เป็นผู้ได้ไปซึ่งตั๋วเงินด้วยการสลักหลังลอย อนึ่ง คำสลัก หลังเมื่อขีดฆ่าเสียแล้ว ท่านให้ถือเสมือนว่ามีได้มีเลย

ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใด ต้องปราศจากตั๋วเงินไปจากครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่ง แสดงให้ปรากฏสิทธิของตนในตั๋วตามวิธีดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น หากจำต้องสละตั๋ว เงินไม่ เว้นแต่จะได้มาโดยทุจริต หรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อนึ่ง ข้อความในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย

มาตรา ๘๐๖ คำว่าคู่สัญญาคนก่อน ๆ นั้น รวมทั้งผู้ส่งจ่าย หรือผู้ออกตัวเงินและผู้สลักหลังคนก่อน ๆ ด้วย

มาตรา ๘๐๗ เมื่อใดไม่มีที่ในตัวเงินซึ่งจะสลักหลังได้ต่อไปไว้ ท่านอนุญาตให้เอากระดาษแผ่นหนึ่งผูกต่อเข้ากับตัวเงิน เรียกว่าใบประจำต่อ นับเป็นส่วนหนึ่งแห่งตัวเงินนั้น

การสลักหลังในใบประจำต่อครั้งแรกต้องเขียน คาบบนตัวเงินเดิมบ้าง บนใบประจำต่อบ้าง

หมวด ๒

ตั๋วแลกเงิน

ส่วนที่ ๑

การออกและการสลักหลังตั๋วแลกเงิน

มาตรา ๘๐๘ อันว่าตั๋วแลกเงินนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ส่งจ่าย ส่งบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จ่ายให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่บุคคลคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลคนหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับเงิน

มาตรา ๘๐๙ อันว่าตั๋วแลกเงินนั้น ต้องมีรายการดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) คำบอกชื่อว่าเป็นตั๋วแลกเงิน
- (๒) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (๓) ชื่อ หรือชื่อผู้จ่าย
- (๔) วันถึงกำหนดใช้เงิน
- (๕) สถานที่ใช้เงิน
- (๖) ชื่อ หรือชื่อผู้รับเงิน หรือคำชัดเจนว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- (๗) วันและสถานที่ออกตัวเงิน
- (๘)ลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย

มาตรา ๘๑๐ ตราสารอันมีรายการขาด ตกบกพร่อง ไปจาก ที่ท่าน ระบบบังคับ ไว้ใน มาตรา ก่อนนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตั๋วแลกเงิน เว้นแต่ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ตั๋วแลกเงินซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น

ถ้าสถานที่ใช้เงินมิได้ตกลงไว้ในตั๋วแลกเงิน ท่านให้ถือว่าภูมิฉำเนาของผู้จ่ายเป็น สถานที่ใช้เงิน

ถ้าตั๋วแลกเงินไม่แสดงให้ปรากฏสถานที่ออกตั๋ว ท่านให้ถือว่าตัวเงินนั้นได้ออก ณ ภูมิฉำเนาของผู้ส่งจ่าย

ถ้ามิได้ลงวันออกตั๋ว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการ โดย สุจริตจะจกวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้

มาตรา ๘๑๑ ผู้ส่งจ่ายจะเขียนข้อความกำหนดลงไว้ว่า จำนวนเงินอันจะพึงใช้เงินนี้ ให้คิดดอกเบี้ยด้วยก็ได้ และในกรณีเช่นนั้น ถ้ามิได้กล่าวลงไว้เป็นอย่างอื่น ท่านว่าดอกเบี้ย ย่อมคิดแต่วันที่ตั้งในตัวเงิน

มาตรา ๘๑๒ อันตั๋วแลกเงินนี้จะออกสั่งให้ใช้เงินตามคำสั่งของผู้ส่งจ่ายก็ได้

อนึ่ง จะส่งจ่ายเอาจากตัวผู้ส่งจ่ายเอง หรือส่งจ่ายเพื่อบุคคลภายนอกก็ได้

มาตรา ๘๑๓ อันวันถึงกำหนดของตั๋วแลกเงินนั้น ท่านว่าย่อมเป็นอย่างใดอย่าง หนึ่ง ดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือ

(๒) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ตั้งในตัวนั้น หรือ

(๓) เมื่อทรงถาม หรือเมื่อได้เห็น หรือ

(๔) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น

มาตรา ๘๑๔ บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตั๋วแลกเงินย่อมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัว นั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตั๋ว ถ้าแต่ละตั๋วแลกเงิน นั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้ เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำ ถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว

มาตรา ๙๑๕ ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน และผู้สลักหลังคนใด ๆ ก็ดี จะกดข้อกำหนดซึ่งจะกล่าวต่อไปลงไว้ชัดแจ้งในตั๋วเงินก็ได้ คือ

- (๑) ข้อกำหนดคลังหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเอง ต่อผู้ทรงตัวเงิน
- (๒) ข้อกำหนดยอมลดละให้แก่ผู้ทรงตัวเงิน ซึ่งหน้าที่ทั้งหลายอันผู้ทรงจะพึงต้อง มีแก่ตนบางอย่างหรือทั้งหมด

มาตรา ๙๑๖ บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากจะต่อสู้ผู้ทรงตัวด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ส่งจ่ายหรือกับทรงคนก่อนๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้ขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล

มาตรา ๙๑๗ อันตัวแลกเงินทุกฉบับ ถึงแม้ว่าจะมีผู้ส่งจ่ายให้แก่บุคคลเพื่อเขาสังกัดตาม ท่านว่าย่อมโอนให้กันได้ด้วยสลักหลังและส่งมอบ

เมื่อผู้ส่งจ่ายเขียนลงในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินว่า “เปลี่ยนมือไม่ได้” ดังนัยหรือเขียนคำอื่นอันได้ความเป็นท่านเองเช่นเดียวกันนั้นก็ ท่านว่าตัวเงินนั้นย่อมจะโอนให้กันได้ แต่โดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญ

อนึ่ง ตัวเงินจะสลักหลังให้แก่ผู้จ่ายก็ได้ ไม่ว่าผู้จ่ายจะได้รับรองตัวนั้นหรือไม่ หรือจะสลักหลังให้แก่ผู้ส่งจ่าย หรือให้แก่คู่สัญญาฝ่ายอื่นใดแห่งตัวเงินนั้นก็ได้ ส่วนบุคคลทั้งหลายเหล่านั้นก็ย่อมจะสลักหลังตัวเงินนั้นต่อไปอีกได้

มาตรา ๙๑๘ ตัวแลกเงินอันส่งให้ใช้เงินแก่ผู้อื่น ท่านว่าย่อมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กัน

มาตรา ๙๑๙ คำสลักหลังนั้นต้องเขียนลงในตัวแลกเงิน หรือใบประจำ ต่อ และต้องลงลายมือชื่อผู้สลักหลัง

การสลักหลังย่อมสมบูรณ์แม้ทั้งมิได้ระบุชื่อผู้รับประโยชน์ไว้ด้วย หรือแม้ผู้สลักหลังจะได้กระทำการไต่ไปกว่าลงลายมือชื่อของตนที่ด้านหลังตัวแลกเงินหรือที่ใบประจำต่อ ก็ย่อมพึงเป็นสมบูรณ์ทุกกัน การสลักหลังเช่นนี้ ท่านเรียกว่า “สลักหลังลอย”

มาตรา ๙๒๐ อันการสลักหลังย่อมโอนไปซึ่งบรรดาสิทธิอันเกิดแต่ตัวแลกเงิน

ถ้าสลักหลังลอยผู้ทรงจะปฏิบัติดังกล่าวต่อไปประการหนึ่งประการใดก็ได้ คือ

- (๑) กรอความลงในที่ว่างด้วยเขียนชื่อของตนเอง หรือชื่อบุคคลอื่นผู้ใดคนหนึ่ง
- (๒) สลักหลังตัวเงินต่อไปอีก เป็นสลักหลังลอย หรือสลักหลังให้แก่บุคคลอื่นผู้ใดคนหนึ่ง
- (๓) โอนตัวเงินนั้นให้ไปแก่บุคคลภายนอกโดยไม่กรอความลงในที่ว่าง และไม่สลักหลังอย่างหนึ่งอย่างใด

มาตรา ๙๒๑ การสลักหลังตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือตัวนั้น ย่อมเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่าย

มาตรา ๙๒๒ การสลักหลังนั้นต้องให้เป็นข้อความอันปราศจากเงื่อนไข ถ้าและวางเงื่อนไขบังคับลงไว้อย่างใด ท่านให้ถือเสมือนว่าข้อเงื่อนไขนั้นมิได้เขียนลงไว้เลย

อนึ่ง การสลักหลังโอนแต่บางส่วน ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๙๒๓ ผู้สลักหลังคนใดระบุนข้อความห้ามสลักหลังสืบไปลงไว้แล้ว ผู้สลักหลังคนนั้นย่อมไม่ต้องรับผิดชอบบุคคลอื่นเขาสลักหลังตัวแลกเงินนั้นให้ไปในภายหลัง

มาตรา ๙๒๔ ถ้าตัวแลกเงินสลักหลัง ต่อเมื่อสิ้นเวลาเพื่อกัดค้ำการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินนั้นแล้วไซ้ ท่านว่าผู้รับสลักหลังย่อมได้ไปซึ่งสิทธิแห่งการรับรองตามแต่มีต่อผู้จ่าย กับสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้ซึ่งสลักหลังตัวเงินนั้น ภายหลังที่สิ้นเวลาเช่นนั้น

แต่ถ้าตัวเงินนั้นได้มีค้ำค้ำการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินมา แต่ก่อน สลักหลังแล้วไซ้ ท่านว่าผู้รับสลักหลังย่อมได้ไปแต่เพียงสิทธิของผู้ซึ่งสลักหลังให้แก่ตนอันมีต่อผู้รับรองต่อผู้สั่งจ่ายและต่อบรรดาผู้ซึ่งสลักหลังตัวเงินนั้นมาก่อน ย้อนขึ้นไปจนถึงเวลาค้ำค้ำท่านั้น

มาตรา ๙๒๕ เมื่อใดความที่สลักหลังมีข้อกำหนดว่า “ราคาอยู่ที่เรียกเก็บ” ก็คือ “เพื่อเรียกเก็บ” ก็คือ “ในฐานะจัดการแทน” ก็คือ หรือความสำคัญอื่นใดอันเป็นปริยายว่าตัวแทนไซ้ ท่านว่าผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิที่ประสงค์อันเกิดแต่ตัวนั้นก็ย่อมได้ทั้งสิ้น แต่จะสลักหลังได้เพียงในฐานะเป็นตัวแทน

ในกรณีเช่นนั้น คู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบ อาจจะต้องผู้ทรงได้แต่เพียงด้วยข้อต่อผู้อื่นจะพึงใช้ได้ต่อผู้สลักหลังเท่านั้น

มาตรา ๘๒๖ เมื่อใดความที่สลักหลังมีข้อกำหนดว่า “ราคาเป็นประกัน” ก็คือ “ราคาเป็นจำนำ” ก็ได้ หรือข้อกำหนดอย่างอื่นใดอันเป็นปริยายว่าจำนำไว้ ท่านว่าผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนจะใช้สิทธิทั้งปวงอันเกิดแต่เวลานั้น ก็ย่อมได้ทั้งสิ้น แต่ถ้าผู้ทรงสลักหลังตัวนั้น ท่านว่าการสลักหลังย่อมใช้ได้เพียงในฐานะเป็นค่าสลักหลังของตัวแทน

คู่สัญญาทั้งหลาย ซึ่งต้องรับผิดชอบอาจจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระวางตน กับผู้สลักหลังนั้นไม่ได้ เว้นแต่การสลักหลังจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล

ส่วนที่ ๒

การรับรอง

มาตรา ๘๒๗ อันตัวแลกเปลี่ยนนั้นจะนำไปยื่นแก่ผู้จ่าย ณ ที่อยู่ของผู้จ่ายเพื่อรับรองเมื่อไร ๆ ก็ได้ จนกว่าจะถึงเวลากำหนดใช้เงิน และผู้ทรงจะเป็นผู้ยื่นหรือเพียงแต่ผู้ที่ได้ตัวนั้นไว้ในครอบครองจะเป็นผู้นำไปยื่นก็ได้

ในตัวแลกเปลี่ยนนี้ ผู้ส่งจ่ายจะลงข้อกำหนดไว้ว่าให้นำยื่นเพื่อรับรองโดยกำหนดเวลาจำกัดไว้ให้ยื่น หรือไม่กำหนดเวลาก็ได้

ผู้ส่งจ่ายจะห้ามการนำตัวแลกเปลี่ยนยื่นเพื่อรับรองก็ได้ เว้นแต่ในกรณีที่เงินตัวเงินอันได้ออกส่งให้ใช้เงินเฉพาะ ณ สถานที่อันใดอันมิใช่ภูมิลำเนาของผู้จ่าย หรือได้ออกส่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็น

อนึ่ง ผู้ส่งจ่ายจะลงข้อกำหนดไว้ว่ายังมีให้นำตัวเงินยื่นเพื่อรับรองก่อนถึงกำหนดวันใดวันหนึ่งก็ได้

ผู้สลักหลังทุกคนจะลงข้อกำหนดไว้ว่าให้นำตัวเงินยื่นเพื่อรับรอง โดยกำหนดเวลาจำกัดไว้ให้ยื่น หรือไม่กำหนดเวลาก็ได้ เว้นแต่ผู้ส่งจ่ายจะได้ห้ามการรับรอง

มาตรา ๘๒๘ ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยน อันส่งให้ใช้เงิน เมื่อสิ้น ระยะเวลา กำหนดอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ต้องนำตัวเงินยื่นเพื่อรับรองภายในหกเดือนนับแต่วันที่ถึงในตัวเงิน หรือภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้ส่งจ่ายจะได้ระบุไว้

มาตรา ๘๒๘ ภายในบังคับบทบัญญัติมาตรา ๘๒๗ ผู้ทรงตัวแลกเงินมีสิทธิที่จะยื่น
ตัวเงินแก่ผู้จ่ายได้ในทันทีเพื่อได้รับรอง ถ้าและเขาไม่รับรองภายในเวลาสิบสองชั่วโมง
ผู้ทรงตัวแลกเงินจะคัดค้าน

มาตรา ๘๒๙ ในการยื่นตัวแลกเงินเพื่อให้เขารับรองนั้นผู้ทรงไม่จำเป็นต้องปล่อยตัวนั้น
ให้ไว้ในมือผู้จ่าย

อนึ่ง ผู้จ่ายจะเรียกให้ยื่นตัวแลกเงินแก่ตนอีกเป็นครั้งที่สอง ในวันรุ่งขึ้นแต่วันที่ยื่น
ครั้งแรกนั้นก็ได้ ท่านห้ามมิให้คู่กรณีที่มีส่วนได้เสียยกเอาการที่มีได้อนุวรรณตามคำเรียก
อันนั้นเป็นข้อต่อสู้ เว้นแต่การเรียกนั้นได้ระบุไว้ในคำคัดค้าน

มาตรา ๘๓๐ การรับรองนั้นพึงกระทำด้วยเขียนลงไว้ในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงิน
เป็นถ้อยคำจำนวนว่า "รับรองแล้ว" หรือความอย่างอื่นทำนองเช่นเดียวกันนั้น และลง
ลายมือชื่อของผู้จ่าย อนึ่ง แต่เพียงลายมือชื่อของผู้จ่ายลงไว้ในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงิน ท่าน
ก็ถือว่าเป็นการรับรองแล้ว

มาตรา ๘๓๑ ตัวแลกเงินฉบับใด เขียนสั่งให้ใช้เงินในกำหนดระยะเวลาอย่างใด
อย่างหนึ่งนับแต่วันที่ตั้งในตัวเงินนั้น แต่หากมิได้ลงวันไว้ก็ดี หรือตัวเงินฉบับใดสั่งให้ใช้เงิน
ในกำหนดระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็น แต่หากการรับรองตัวนั้นมีได้ลงวันไว้ก็ดี
ตัวแลกเงินเช่นว่ามานั้น ท่านว่าผู้ทรงจะคว้นออกตัวหรือวันรับรองลงตามที่แท้จริงก็ได้ แล้ว
พึงให้ใช้เงินตามนั้น

อนึ่ง ท่านบัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ผู้ทรงทำการโดยสุจริต แต่ลงวันคลาดเคลื่อน
ไปด้วยสำคัญผิด และในกรณีลงวันผิดทุกสถาน หากว่าในภายหลังตัวเงินนั้นตกไปยังมือผู้
ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ตัวเงินจะเสียไปเพราะเหตุนี้ก็ไม่ ท่านให้คงเป็นตัว
เงินที่ใช้ได้ และพึงใช้เงินกันเสมือนดังว่าวันที่ได้จดลงนั้นเป็นวันที่ถูกต้องแท้จริง

มาตรา ๘๓๒ ถ้าการรับรองมิได้ลงวัน ท่านให้ถือเอาวันสุดท้ายแห่งระยะเวลา
อันกำหนดไว้เพื่อรับรองนั้นเป็นวันรับรอง

มาตรา ๘๓๓ ถ้าผู้จ่ายเขียนการรับรองลงในตัวแลกเงินแล้ว แต่หากกลับผิดซ้ำ
เสียก่อนตัวเงินนั้นหลุดพ้นไปจากมือตนไว้ ท่านให้ถือเป็นอย่างอื่นว่าได้ยกมัดไม่รับรอง แต่ถ้า

ผู้จ่ายได้แจ้งความเป็นหนังสือไปยังผู้ทรง หรือคู่สัญญาฝ่ายอื่นซึ่งได้ลงนามในตั๋วเงินว่าตน
รับรองตั๋วเงินนั้นก่อนแล้ว จึงมาขีดฆ่าคำรับรองต่อภายหลังไว้ ท่านว่าผู้จ่ายก็คงต้องผูกพัน
อยู่ตามเนื้อความที่ตนได้เขียนรับรองนั่นเอง

มาตรา ๘๓๕ อันการรับรองนั้นย่อมมีได้สองสถาน คือ รับรองตลอดไปหรือรับรอง
เบี่ยงบ้าย

การรับรองตลอดไป คือ ยอมตกลงโดยไม่แก่แย้งคำสั่งของผู้สั่งจ่ายแต่อย่างหนึ่ง
อย่างเดียว

ส่วนการรับรองเบี่ยงบายนั้น กล่าวเป็นเนื้อความทำผลแห่งตั๋วเงินให้แยกไปจากที่
เขียนสั่งไว้

กล่าวโดยเฉพาะก็คือว่า ถ้าคำรับรองมีเงื่อนไขก็ดี หรือรับรองแต่เพียงบางส่วน
ก็ดี ท่านว่าเป็นรับรองเบี่ยงบ้าย

มาตรา ๘๓๖ คำรับรองเบี่ยงบายนั้น ผู้ทรงตัวแลกเงินจะบอกปฏิเสธก็ได้ และถ้า
ไม่ได้คำรับรองอันไม่เบี่ยงบ้ายจะถือเอาว่าตั๋วเงินนั้นเป็นอันขาดความเชื่อถือรับรองก็ได้

ถ้าผู้ทรงรับเอาคำรับรองเบี่ยงบ้าย และผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังมิได้ให้อำนาจแก่ผู้
ทรงโดยแสดงออกชัดหรือโดยปริยาย ให้รับเอาคำรับรองเบี่ยงบ้ายเช่นนั้นก็ดี หรือไม่
ยินยอมด้วยในภายหลังก็ดี ท่านว่าผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังนั้น ๆ ย่อมหลุดพ้นจากความ
รับผิดชอบตามตั๋วเงินนั้น แต่บทบัญญัติทั้งนี้ท่านมิให้ใช้ไปถึงการรับรองแต่บางส่วนซึ่งได้บอก
กล่าวก่อนแล้วโดยชอบ

ถ้าผู้สั่งจ่ายหรือผู้ สลักหลังตั๋วเงินรับค่า บอกกล่าวการรับรองเบี่ยงบ้ายแล้วไม่ได้แย้ง
ไปยังผู้ทรงภายในเวลาอันสมควร ท่านให้ถือว่าผู้ สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังนั้นเป็นอันได้ยินยอม
ด้วยกับการนั้นแล้ว

มาตรา ๘๓๗ ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้ว ย่อมต้องผูกพันในอันจะจ่าย
เงินจำนวนที่รับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน

ส่วนที่ ๓

อาวัล

มาตรา ๑๓๗ ตัวแลกเงินจะมีผู้ค้าประกัน รับประกันการใช้เงินทั้งจำนวนหรือแต่บางส่วนก็ได้ ซึ่งท่านเรียกว่า “อาวัล”

อันอาวัลนั้น บุคคลภายนอกคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้รับ หรือแม้คู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้รับก็ได้

มาตรา ๑๓๘ อันการรับอาวัล ย่อมทำให้กันค้ำยเขียนลงในตัวเงินนั้นเองหรือที่ใบประจำตัว

ในกรณีพึงใช้ถ้อยคำสำคัญว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” หรือ จำนวนอื่นใดท่านองเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อผู้รับอาวัล

อนึ่ง เพียงแต่ลงลายมือชื่อของผู้รับอาวัลในด้านหน้าแห่งตัวเงิน ท่านก็จัดว่าเป็นการรับอาวัลแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่เขียนลายมือชื่อของผู้จ่ายหรือผู้ส่งจ่าย

ในการรับอาวัลต้องระบุว่ารับประกันผู้ใด หากมิได้ระบุ ท่านให้ถือว่ารับประกันผู้ส่งจ่าย

มาตรา ๑๔๐ ผู้รับอาวัล ย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน

แม้ถึงว่าความรับผิดชอบเงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้น จะตกเป็นไรไม่ได้ด้วยเหตุใด ๆ นอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบ ท่านว่าข้อที่สัญญาารับอาวัลนั้นก็ยังคงสมบูรณ์

เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบแทนตัวผู้นั้น

ส่วนที่ ๔

การใช้เงิน

มาตรา ๑๔๑ อันตัวแลกเงินนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใด ผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น

มาตรา ๑๔๒ อันจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงิน รับใช้ก่อนตัวเงินถึงกำหนดนั้น ท่านว่าหาอาจจะทำได้ไม่

อนึ่ง ผู้จ่ายคนใดใช้เงินไปแต่ก่อนเวลาตัวเงินถึงกำหนดท่านว่าย่อมทำเช่นนั้นด้วย เสี่ยงเคราะห์ของตนเอง

มาตรา ๑๔๓ อันการถึงกำหนด แห่งตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลา อันใดอันหนึ่งนับแต่วันได้เห็นนั้น ท่านให้กำหนดนับแต่วันรับรองหรือวันคัดค้าน

ถ้าไม่มีคำคัดค้าน และคำรับรองมิได้ลงวัน ท่านให้ถือว่าผู้รับรองได้ให้คำรับรองนั้น ในวันท้ายแห่งกำหนดเวลาซึ่งจำกัดไว้ตามกฎหมาย หรือตามสัญญาเพื่อการยื่นถอน

มาตรา ๑๔๔ อันตัวแลกเงินซึ่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น ท่านว่าย่อมจะพึงใช้เงินในวันเมื่อยื่นถอน ทั้งนี้ต้องยื่นใช้เงินภายในกำหนดเวลา ซึ่งบังคับไว้เพื่อการยื่นให้รับรองตัวเงิน ชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้น

มาตรา ๑๔๕ การใช้เงินจะเรียกเอาได้ต่อเมื่อ ได้เงินตัว แลกเงิน ให้ผู้ ใช้ เงินจะให้ผู้ ทรงลงลายมือชื่อรับเงินในตัวเงินนั้นก็ได้

มาตรา ๑๔๖ อันตัวแลกเงินนั้น ถ้าเขาจะใช้เงินให้แต่เพียงบางส่วน ท่านว่าผู้ทรง จะบอกปฏิเสธไม่ยอมรับเขาก็ได้

ถ้าและรับเอาเงินที่เขาให้แต่เพียงบางส่วน ผู้ทรงต้องบันทึกข้อความนั้นลงไว้ในตัว เงินและส่งมอบใบรับให้แก่ผู้ ใช้เงิน

มาตรา ๑๔๗ ถ้าตัวแลกเงินมิได้ยื่นเพื่อ ให้ใช้เงินในวันถึงกำหนดไว้ ท่านว่าผู้รับ รองจะเปิดของตนให้พ้นกับความรับผิดโดยวางจำนวนเงินที่ค้างชำระตามตัวนั้นไว้ก็ได้

มาตรา ๑๔๘ ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายไว้ ท่านว่าผู้ทรงสัน สติที่จะได้เบี่ยงเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อน ๆ ซึ่งมีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น

มาตรา ๑๔๙ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๑๐๐๘ บุคคลผู้ ใช้เงินในเวลาถึง กำหนดย่อมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด เว้นแต่ตนจะใดทำการฉ้อฉลหรือมีความประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่ง บุคคลซึ่งกล่าวนี้จำต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงว่าได้มีการสลักหลังติด ต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง

ส่วนที่ ๕

การสอดเข้าแก้หนี้

มาตรา ๔๕๐ ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังจะระบุบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดไว้ก็ได้ว่าเป็นผู้จะรับรอง หรือใช้เงินยามประสงค์ ณ สถานที่ใช้เงิน

ภายในเงื่อนไขบังคับดังกล่าวต่อไปข้างหน้า บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดจะรับรอง หรือใช้เงินตามตั๋วแลกเงินในฐานะเป็นผู้สอดเข้าแก้หนี้บุคคลใดผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วนั้นก็ได้อีก

ผู้สอดเข้าแก้หนี้นั้น จะเป็นบุคคลภายนอกก็ได้ แม้จะเป็นผู้จ่าย หรือบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบโดยเงินนั้นอยู่แล้วก็ได้ ห้ามแต่ผู้รับรองเท่านั้น

ผู้สอดเข้าแก้หนี้ จำต้องใช้คำบอกกล่าวโดยไม่ชักช้า เพื่อให้คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หนี้นั้นทราบการที่ตนเข้าแก้หนี้

(๑) การรับรองเพื่อแก้หนี้

มาตรา ๔๕๑ การรับรอง ด้วยสอดเข้าแก้หนี้ ย่อมมีได้ในบรรดากรณีซึ่งผู้ทรงมีสิทธิได้เบี้ยได้ก่อนถึงกำหนดตามตั๋วเงินอันเป็นตั๋วสามารถจะรับรองได้

การรับรองด้วยสอดเข้าแก้หนี้นั้น ผู้ทรงจะบอกปฏิเสธก็ได้แม้ถึงว่าบุคคลผู้ซึ่งมุ่งไว้ว่าจะเป็นผู้รับรอง หรือใช้เงินยามประสงค์นั้นจะเป็นผู้เสนอเข้ารับรองกับบอกปฏิเสธได้

ถ้าผู้ทรงยอมให้เขารับรองแล้ว ผู้ทรงย่อมเสียสิทธิได้เบี้ยก่อนถึงกำหนด เขาแก่คู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบ

มาตรา ๔๕๒ อันการรับรองด้วยสอดเข้าแก้หนี้ ย่อมทำด้วยเขียนระบความลงบนตั๋วแลกเงิน และลงลายมือชื่อของผู้สอดเข้าแก้หนี้เป็นสำคัญ อนึ่ง ต้องระบลงไว้ว่าการรับรองนั้น ทำให้เพื่อผู้ใด ถ้ามิได้ระบุไว้เช่นนั้น ท่านให้ถือว่าทำให้เพื่อผู้ส่งจ่าย

มาตรา ๔๕๓ ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หนี้ย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงตั๋วเงินนั้น และรับผิดชอบต่อผู้สลักหลังทั้งหลาย ภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หนี้อย่างเดียวกันกับที่คู่สัญญานั้นต้องรับผิดชอบเอง

(๒) การใช้เงินเพื่อแก้หนี้

มาตรา ๙๕๔ อันการใช้เงินเพื่อแก้หนี้ย่อมมีได้ใน บรรดา กรณีซึ่ง ผู้ทรง มีสิทธิได้ เบี้ยเมื่อตัวเงินถึงกำหนดหรือก่อนถึงกำหนด

การใช้เงินนั้น ท่านว่าอย่างช้าที่สุดต้องทำในวันรุ่งขึ้นแต่วันท้ายแห่งกำหนดเวลาซึ่ง จำกัดอนุญาตไว้ให้ทำการค้ำค้ำการไม่ใช้เงิน

มาตรา ๙๕๕ ถ้าตัวแลกเงินได้รับรองเพื่อแก้หนี้แล้วก็ดี หรือได้มีตัวบุคคลระบุว่า เป็นผู้จะใช้เงินยามประสงค์แล้วก็ดี ผู้ทรงต้องยื่นตัวเงินนั้นต่อบุคคลนั้น ๆ ณ สถานที่ใช้เงิน และถ้าจำเป็นก็ต้องจัดการทำคำค้ำค้ำการไม่ใช้เงินอย่าง ช้าที่สุด ในวันรุ่งขึ้น แต่วันท้ายแห่ง กำหนดเวลาอันจำกัดไว้เพื่อทำคำค้ำค้ำ

ถ้าไม่ค้ำค้ำภายในกำหนดเวลานั้น ท่านว่าคู่สัญญาฝ่ายที่ได้ระบุตัวผู้ ใช้เงินยาม ประสงค์ หรือคู่สัญญาฝ่ายซึ่งได้มีผู้รับรองตัวเงินให้แล้วนั้น กับทั้งบรรดาผู้สละสิทธิ์ใน ภายหลังย่อมเป็นอันหลุดพ้นจากการรับผิด

มาตรา ๙๕๖ การใช้เงินเพื่อแก้หนี้นั้น ใช้เพื่อคู่สัญญาฝ่ายใดต้องใช้จึงเดิมจำนวน อันคู่สัญญาฝ่ายนั้นจะต้องใช้ เว้นแต่คำชักชวนลบล้างบัญญัติไว้ในมาตรา ๙๖๘ (๔)

ผู้ทรงคนใดบอกมัดไม่ยอมรับเงินอันเขาใช้ให้ ท่านว่าผู้ทรงคนนั้นย่อมเสียสิทธิ ในอันจะได้เบี้ยเขาแก่บุคคลทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งพอที่จะได้หลุดพ้นจากความรับผิดเพราะ การใช้เงินนั้น

มาตรา ๙๕๗ การใช้เงินเพื่อแก้หนี้ ต้องทำให้เป็นหลักฐานด้วยใบรับเขียนลง ในตัวแลกเงิน ระบุนามว่าได้ใช้เงินเพื่อบุคคลผู้ใด ถ้ามิได้ระบุตัวไว้ดังนี้ ท่าน ให้ถือว่าการใช้เงินนั้นได้ทำไปเพื่อผู้ส่งจ่าย

ตัวแลกเงินกับทั้งคำค้ำค้ำหากว่าได้ทำค้ำค้ำ ต้องส่งให้แก่บุคคลผู้ ใช้เงินเพื่อ แก้หนี้

มาตรา ๙๕๘ บุคคลผู้ ใช้เงินเพื่อแก้หนี้ ยอมรับช่วงสิทธิทั้งปวง ของผู้ทรงอัน มีต่อคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไป และต่อคู่สัญญาทั้งหลายผู้ต้องรับผิดต่อคู่สัญญา ฝ่ายนั้น แต่หาอาจจะสละสิทธิ์หลังตัวแลกเงินนั้นอีกต่อไปได้ไม่

อนึ่ง บรรดาผู้ซึ่งสลักหลัง ภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งเขาได้ใช้เงินแทนไปนั้น ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

ในกรณีแข่งขันเข้าใช้เงินเพื่อแก้หน้า ท่านว่าการใช้เงินรายใดจะให้ผลปลดหนี้ มารายที่สุด ฟังนิยมเอารายนั้นเป็นต้น

ถ้าไม่ดำเนินตามวิธีดังกล่าวนี้ ท่านว่าผู้ ใช้เงินทั้งที่รู้เช่นนั้น ย่อมเสียสิทธิ ในอันจะได้เบียดเอาแก่บุคคลทั้งหลายซึ่งพอที่จะได้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

ส่วนที่ ๖

สิทธิ โฉนดเบียดเพราะเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน

มาตรา ๙๕๙ ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิโฉนดเบียดเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่น ๆ ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นก็ได้ คือ

ก.) โฉนดเบียดเมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

ข.) โฉนดเบียดเมื่อตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ถ้าเขาบอกมัดไม่รับรองตัวเงิน

(๒) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลายหรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้หนี้จะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไว้ผล

(๓) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใดรับรองนั้นตกเป็นคนล้มละลาย

มาตรา ๙๖๐ การที่ตัวแลกเงินขาดรับรองหรือขาดใช้เงินนั้นต้องทำให้เป็นหลักฐานตามแบบระเบียบด้วยเอกสารฉบับหนึ่งเรียกว่าคำคัดค้าน

คำคัดค้านการไม่ใช้เงินต้องทำในวันซึ่งจะพึงใช้เงินตามตัวนั้น หรือวันใดวันหนึ่งภายในสามวันต่อแต่นั้นไป

คำคัดค้านการไม่รับรองต้องทำภายในจำกัดเวลา ซึ่งกำหนดไว้เพื่อการยื่นตัวเงินให้เขารับรอง หรือภายในสามวันต่อแต่นั้นไป

เมื่อมีคำคัดค้านการไม่รับรองขึ้นแล้ว ก็เป็นอันไม่ต้องยื่นเพื่อให้ใช้เงินและไม่ต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงิน

ในกรณีทั้งหลายซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา ๘๕๘ ข) (๒) นั้น ท่านว่าผู้ทรงยังหาอาจจะใช้สิทธิได้เสียได้ไม่ จนกว่าจะได้ยื่นตัวเงินให้ผู้จ่ายใช้เงิน และได้ทำคำคัดค้านขึ้นแล้ว

ในกรณีทั้งหลายซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา ๘๕๘ ข) (๓) นั้น ท่านว่าถ้าหากคำพิพากษาซึ่งส่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้มละลายออกแสดง ก็เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิได้เสียได้

มาตรา ๘๖๑ คำคัดค้านนั้นให้นายอำเภอ หรือผู้ทำการแทนนายอำเภอหรือทนายความผู้ได้รับอนุญาตเพื่อการนี้เป็นผู้ทำ

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจออกกฎข้อบังคับ เพื่อปฏิบัติกรให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ อันว่าด้วยการออกใบอนุญาตและการทำคำคัดค้าน รวมทั้งกำหนดอัตราค่าฤชาธรรมเนียมอันเกี่ยวกับกรณนี้

มาตรา ๘๖๒ ในคำคัดค้านนั้นนอกจากชื่อ ตำแหน่ง และลายมือชื่อของผู้ทำ ต้องมีสำเนาตัวเงินกับรายการหลักฐานทั้งหมดตรงด้อยตรงค่ากับระบบความตั้งจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) ชื่อ หรือยี่ห้อของบุคคลผู้คัดค้าน และผู้ถูกคัดค้าน
- (๒) มูล หรือเหตุที่ต้องทำคำคัดค้านตัวเงิน การทวงถามและคำตอบ ถ้ามี หรือข้อทวงหาตัวผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่พบ

(๓) ถ้ามีการรับรอง หรือใช้เงินเพื่อแก้หนี้ ให้แสดงลักษณะแห่งการเข้าแก้หนี้ทั้งข้อหรือยี่ห้อของผู้รับรองหรือผู้ให้เงินเพื่อแก้หนี้ และชื่อบุคคลซึ่งเขาเข้าแก้หนี้ันด้วย

- (๔) สถานที่และวันทำคำคัดค้าน

ให้ผู้ทำคำคัดค้านส่งมอบคำคัดค้านแก่ผู้ร้องขอให้ทำ และให้ผู้ทำคำคัดค้านรับส่งคำบอกกล่าวการคัดค้านนั้นไปยังผู้ถูกคัดค้าน ถ้าทราบภูมิลำเนาให้ส่งโดยจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ หรือส่งมอบได้ ณ ภูมิลำเนาของผู้นั้นก็ได้ ถ้าไม่ทราบภูมิลำเนาให้ปิดสำเนาคำคัดค้านไว้ยังที่ซึ่งเห็นได้ง่าย ณ ที่ว่าการอำเภอประจำท้องที่อันผู้ถูกคัดค้านมีถิ่นที่อยู่คงหลังที่สุด

มาตรา ๘๖๓ ผู้ทรงต้องให้คำบอกกล่าวการที่เขาไม่รับรองตัวแลกเงิน หรือไม่ใช้เงินนั้นไปยังผู้สละหลังถัดตนขึ้นไปกับทั้งผู้ส่งจ่ายด้วยภายในเวลาสี่วันต่อจากวันคัดค้าน หรือต่อจากวันยื่นตัวในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ผู้สละหลังทุก ๆ คนต้องให้คำบอกกล่าวไปยังผู้สละหลังถัดตนขึ้นไปภายในสองวันให้ทราบคำบอกกล่าวของตนได้รับ จดแจ้งให้ทราบชื่อ และสำเนาของผู้ที่ได้ให้คำบอกกล่าวมาก่อน ๆ นั้นด้วย ทำเช่นนั้นติดต่อกันไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงผู้ส่งจ่าย อนึ่ง จำกัดเวลาซึ่งกล่าวมานั้น ท่านนับแต่เมื่อคนหนึ่ง ๆ ได้รับคำบอกกล่าวแต่คนก่อน

ถ้าผู้สละหลังคนหนึ่งคนใดมิได้ระบุสำเนาของตนไว้ก็ดี หรือได้ระบุแต่อ่านไม่ได้ก็ตามก็ดี ท่านว่าสุดแต่คำบอกกล่าวได้ส่งไปยังผู้สละหลังคนก่อนก็เป็นอันพอแล้ว

บุคคลผู้จะต้องให้คำบอกกล่าว จะทำคำบอกกล่าวเป็นรูปอย่างใดก็ได้ทั้งสิ้น แม้เพียงแต่ด้วยส่งตัวแลกเงินคืนก็ใช้ได้ อนึ่ง ต้องพิสูจน์ได้ว่าได้ส่งคำบอกกล่าวภายในเวลากำหนด

ถ้าส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือจดทะเบียนไปรษณีย์ หากว่าหนังสือนั้นได้ส่งไปรษณีย์ภายในเวลากำหนดดังกล่าวมานั้นไซ้ ท่านให้ถือว่าคำบอกกล่าวเป็นอันได้ส่งภายในจำกัดเวลาบังคับแล้ว

บุคคลซึ่งมิได้ให้คำบอกกล่าวภายในจำกัดเวลา ดังได้ว่ามานั้นหาเสียสิทธิไต่เบี่ยงไม่ แต่จะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ความประมาทเลินเล่อของตน แต่ท่านมิให้คิดค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าจำนวนในตัวแลกเงิน

มาตรา ๘๖๔ ด้วยข้อกำหนดเขียนลงไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” ก็คือ “ไม่มีคัดค้าน” ก็คือ หรือจำนวนอื่นใดที่ท่านเองนั้นก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สละหลังจะยอมปลดเปลื้องผู้ทรงจากการทำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินก็ได้ เพื่อตนจะได้ใช้สิทธิไต่เบี่ยง

ข้อกำหนดอนั้น ย่อมไม่ปลดผู้ทรงให้พ้นจากหน้าที่นำตัวเงินยื่นภายในเวลากำหนด หรือจากหน้าที่ให้คำบอกกล่าวตัวเงินขาดความเชื่อถือแก่ผู้สละหลังคนก่อนหรือผู้ส่งจ่าย อนึ่ง หน้าที่นำสืบว่าไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกำหนดเวลาจำกัดนั้น ย่อมตกอยู่กับบุคคลผู้แสดงจะใช้ความช้อนเป็นข้อต่อสู้ผู้ทรงตัวแลกเงิน

ช้อกำหนดคน ถ้าผู้จ่ายเป็นผู้เขียนลงไปแล้ว ย่อมเป็นผลตลอดถึงคู่สัญญา
ทั้งปวง บรรดาที่ได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้น ถ้าและทั้งช้อกำหนดคนแล้ว ผู้ทรงชว้น
ทำค้ำค้ำคานไซ้ ทานว่าผู้ทรงต้องเป็นผู้ช้อค้ำไซ้จ่ายเพชการนนั้น หากว่าช้อกำหนดคนผู้
สลักหลังเป็นผู้เขียนลง และถ้ามีค้ำคานทำชว้นไซ้ ทานว่าค้ำไซ้จ่ายในการค้ำคานนั้น อาจจะ
เรียกเอาไซ้ได้จากคู่สัญญาอื่น ๆ บรรดาที่ได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้น

มาตรา ๙๖๕ ในกรณีตั๋วเงินภายในประเทศ ถ้าผู้ขายบันทึกลงไว้ในตั๋วแลกเงิน
เป็นช้อความบอกมัดไม่รับรองหรือไม่ยอมไซ้เงิน ทั้งลงวันทบออกบตัลงลายมือช้อไว้ด้วยแล้ว
ทานว่าค้ำค้ำคานนนั้นก็เป้นอันไม่จำเป็นต้องทำ และผู้ทรงต้องสั่งค้ำบอกกล่าวช้อความช้อถือ
ไปยังบุคคลซึ่งตนจำนจะไล่เบยภายในส่วนต่อจากวันเขาบอกมัดไม่รับรองนั้น

มาตรา ๙๖๖ ค้ำบอกกล่าวช้อความช้อถือในกรณีไม่รับรองหรือไม่ไซ้เงินนั้น ต้อง
มีรายการคือ วันที่ลงในตั๋วแลกเงิน ชื่อหรือชื่อช้อของผู้ส่งจ่ายและช้อของผู้จ่าย จำนวนเงิน
ในตั๋วเงิน วันที่กำหนดไซ้เงิน ชื่อหรือชื่อช้อและสำนักช้อของผู้ทรงตั๋วเงิน วันที่ค้ำคานหรือวัน
ทบออกมัดไม่รับรองหรือไม่ไซ้เงินกับช้อความว่าเขาไม่รับรองหรือไม่ไซ้เงินตามตั๋วเงินนั้น

มาตรา ๙๖๗ ในเรื่องตั๋วแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายกิต รับรองกิต สลัก
หลังกิต หรือรับประกันด้วยช้อวลกิต ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง

ผู้ทรงย่อมมีสิทธิว่ากล่าวช้อความแก่บุคคลเหล่านั้นเรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพัก
ต้องค้ำเนนตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาช้อผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือช้อในตั๋วเงินและช้อถือเขา
ตั๋วเงินนั้น ในการที่จะไซ้บังคับเขาแก่บุคคลเหล่านั้นอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวช้อความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดทอนทางที่จะว่า
กล่าวช้อความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายช้อยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าว
ช้อความมาก่อน

มาตรา ๙๖๘ ผู้ทรงจะเรียกร้องเอาเงินไซ้จากบุคคลซึ่งตนไซ้สิทธิไล่เบยนั้นก็ได้ คือ

(๑) จำนวนเงินในตั๋วแลกเงินซึ่งเขาไม่รับรองหรือไม่ไซ้กับทั้งช้อกเบยด้วย หากว่า
มีช้อกำหนดไว้ว่าให้คิดช้อกเบย

(๒) ดอกเบี้ยอัตราร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันถึงกำหนด

(๓) ค่าใช้จ่ายในการคัดค้าน และในการส่งคำบอกกล่าวของผู้ทรงไปยังผู้สละหลัง ถัดจากตนขึ้นไปและผู้ส่งจ่าย กับทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

(๔) ค่าชักส่วนลดซึ่งถ้าไม่มีข้อตกลงกันไว้ ท่านให้คิดร้อยละ ๕ ในเงินต้นอันพึงจะใช้ตามตัวเงิน และไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไร ท่านมิให้คิดสูงกว่าอัตรา

ถ้าใช้สิทธิได้เบี่ยงจนถึงกำหนด ท่านให้หักลดจำนวนเงินในตัวเงินลงให้ร้อยละห้า

มาตรา ๘๖๘ คู่สัญญาฝ่ายซึ่งเช่าถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยน อาจจะเรียกเอาเงินใช้จากคู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบต่อกันได้ คือ

(๑) เงินเต็มจำนวนซึ่งตนได้ใช้ไป

(๒) ดอกเบี้ยในจำนวนเงินนั้น คิดอัตราร้อยละห้าต่อปี นับแต่วันที่ได้นำเงินไป

(๓) ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อันตนต้องออกไป

(๔) ค่าชักส่วนลดจากต้นเงินจำนวนในตัวแลกเปลี่ยนตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๘๖๘

อนุมาตรา (๔)

มาตรา ๘๖๙ คู่สัญญาทุกฝ่ายซึ่งต้องรับผิดชอบและถูกได้เบี่ยง หรืออยู่ในฐานะจะถูกได้เบี่ยงได้นั้น อาจจะใช้เงินแล้วเรียกให้เขาสละตัวเงินให้แก่ตนได้รวมทั้งค่าคัดค้านและบัญชีรับเงินด้วย

ผู้สละหลังทุกคนซึ่งเช่าถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยนแล้วจะขีดฆ่าคำสละหลังของตนเองและของเหล่าผู้สละหลังภายหลังตนนั้นเสียก็ได้

มาตรา ๘๗๐ ผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี ผู้สละหลังคนก่อนก็ดี ซึ่งเขาสละหลัง หรือโอนตัวแลกเปลี่ยนให้อีกทอดหนึ่งนั้น หากมีสิทธิจะได้เบี่ยงเอาแก่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนยอมต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้วตามตัวเงินนั้นได้ไม่

มาตรา ๘๗๑ ในกรณีใช้สิทธิได้เบี่ยงภายหลังการรับรองแต่บางส่วน ท่านว่าคู่สัญญาฝ่ายซึ่งใช้เงินเป็นจำนวนเขาไม่รับรองนั้น อาจจะไม่เรียกให้จตุระบุคคลที่ใช้นั้นลงไว้ในตัวเงินและเรียกให้ทำใบรับให้แก่ตนได้ อนึ่ง ผู้ทรงตัวเงินต้องให้สำเนาตัวเงินอันรับรองว่าถูก

ต้องแก่คู่สัญญาฝ่ายนั้น พร้อมทั้งค่าคัดค้านด้วย เพื่อให้เราสามารถใช้สิทธิได้เบ็ดในภายหลัง
ได้สืบไป

มาตรา ๑๗๓ เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ ได้ล่วงพ้นไปแล้ว คือ

(๑) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเปลี่ยนชนิดให้ใช้เงิน เมื่อได้เห็นหรือในระยะเวลา
อย่างไรอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(๒) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

(๓) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเพื่อใช้เงิน ในกรณีที่มิชอบกำหนดว่า "ไม่จำต้อง
มีคำคัดค้าน"

ท่านว่าผู้ทรงยอมเสียสิทธิที่จะได้เบ็ดเอาแก่เหล่าผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญา
อื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง

อนึ่ง ถ้าไม่ยื่นตัวแลกเปลี่ยนเพื่อให้เขารับรองภายในเวลาจำกัด ดังผู้ส่งจ่ายได้กำหนด
ไว้ท่านว่าผู้ทรงยอมเสียสิทธิที่จะได้เบ็ดเพื่อการที่เขาไม่ใช้เงินและเพื่อการที่เขาได้รับรอง
เว้นแต่จะปรากฏจากข้อกำหนดว่า ผู้ส่งจ่ายหมายเพียงแต่จะปลดตนเองให้พ้นจากประกันการ
รับรอง

ถ้าข้อกำหนดจำกัดเวลายื่นตัวแลกเปลี่ยนนั้นมิชอบที่คำสละหลัง ท่านว่าเฉพาะแต่ผู้สละ
หลังเท่านั้นจะอาจเอาประโยชน์ในข้อกำหนดนั้นได้

มาตรา ๑๗๔ การยื่นตัวแลกเปลี่ยนก็ดี การทำคำคัดค้านก็ดี ถ้ามีเหตุจำเป็นอันมิอาจ
กล่าวลงเสียได้มาขัดขวางมิให้ทำได้ภายในกำหนดเวลาจำกัดสำหรับการนั้นไว้ ท่านให้ยึด
กำหนดเวลาออกไปอีกได้

เหตุจำเป็นอันมิอาจกล่าวลงเสียได้ดังว่ามานั้น ผู้ทรงต้องบอกกล่าวแก่ผู้สละหลังคน
ถัดตนขึ้นไปโดยไม่ชักช้า และคำบอกกล่าวนั้นต้องเขียนระบุลงในตัวเงิน หรือใบ
ประจำข้อ ต้องลงวันและลงลายมือชื่อของผู้ทรง การอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวนี้ ท่านให้บังคับ
ตามบทบัญญัติมาตรา ๑๖๓

เมื่อเหตุจำเป็นอันมิอาจกล่าวลงเสียได้สิ้นสุดลงแล้ว ผู้ทรงต้องยื่นตัวเงินให้เข
ารับรองหรือใช้เงินโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นก็ทำคำคัดค้านขึ้น

ถ้าเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้นั้น ยังคงมีอยู่ต่อไปจนเป็นเวลากว่าสามสิบวัน ภายหลังตัวเงินถึงกำหนดไซ้ ท่านว่าจะใช้สิทธิไต่เบี่ยงได้ และถ้าเช่นนั้นการย่นตัวเงินก็ทำค่าคัดค้านก็ดี เป็นอันไม่จำเป็นต้องทำ

ในส่วนตัวเงินชนิดที่ให้อำนาจเมื่อได้เห็น หรือให้อำนาจในระยะเวลาอย่างหนึ่งอย่างใดภายหลังได้เช่นนั้น กำหนดตามสิบวันเช่นว่ามานี้ ท่านให้นับแต่วันที่ผู้ทรงได้ให้คำบอกกล่าวเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้นั้น แก่ผู้สละหลังถัดตนขึ้นไป และถึงแม้ว่าจะเป็น การก่อนล่วงกำหนดเวลาย่นตัวเงิน ก็ให้นับเช่นนั้น

ส่วนที่ ๗

ตัวแลกเปลี่ยนสำหรับ

มาตรา ๗๗๕ อันตัวแลกเปลี่ยนนั้น นอกจากชนิดที่ส่งจ่ายแก่ผู้ถือแล้ว จะออกไปเป็น คุชฉีกความตึงกันสองฉบับ หรือกว่านั้นก็อาจจะออกได้

คุชฉีกเหล่านี้ ต้องมีหมายลำดับลงไว้ในตัวตราสารนั้นเอง มิฉะนั้นคุชฉีกแต่ละฉบับ ย่อมใช้ได้เป็นตัวแลกเปลี่ยนฉบับหนึ่ง ๆ แยกเป็นตัวเงินต่างฉบับกัน

บุคคลทุกคน ซึ่งเป็นผู้ทรงตัวเงินอัน มิได้ระบุว่าได้ออกเป็นตัวเดียวกันจะเรียกให้ส่ง มอบคุชฉีกสองฉบับหรือกว่านั้นแก่ตนก็ได้ โดยยอมให้คิดค่าใช้จ่ายเขาแก่ตน ในการนี้ผู้ทรง ต้องว่ากล่าวไปยังผู้สละหลังคนถัดตนขึ้นไป และผู้สละหลังคนนั้นก็จะต้องช่วยผู้ทรงว่ากล่าว ไปยังผู้สละหลังให้แก่ตนต่อไปอีก สืบเนื่องกันไปเช่นตลอดสายจนกระทั่งถึงผู้ส่งจ่าย อนึ่ง สละผู้สละหลังทั้งหลายจำต้องเขียนคำสละหลังของตนเป็นความ เดียวกันลงในฉบับคุชฉีกใหม่แห่ง ตัวสำรับนั้นอีกด้วย

มาตรา ๗๗๖ ถ้าผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนสำหรับหนึ่งสละหลังคุชฉีกสองฉบับ หรือกว่านั้นให้ แก่บุคคลต่างคนกัน ท่านว่าผู้ทรงย่อมต้องรับผิดชอบคุชฉีกเช่นว่านั้น ทุก ๆ ฉบับ และผู้สละ หลังภายหลังผู้ทรงทุก ๆ คนก็ต้องรับผิดชอบคุชฉีกของตนเองได้สละหลังลงไปในอันเสมือนดังว่า คุชฉีกเหล่านั้นแยกเป็นตัวเงินต่างฉบับกัน

มาตรา ๑๗๖ ถ้าคู่ฉีกสองฉบับหรือกว่านั้นในสำรับหนึ่งได้เปลี่ยนมือไปยังผู้ทรง
โดยชอบด้วยกฎหมายต่างคนกันไว้ ในระหว่างผู้ทรงเหล่านั้นด้วยกัน คนใดได้ไปเป็นสิทธิ
ก่อนท่านให้ถือว่าคนนั้นเป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งตัวเงินนั้น แต่ความใด ๆ ในบทมาตรานี้
ไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลผู้ทำการโดยชอบด้วยกฎหมาย รับรอง หรือใช้เงินไปตาม
คู่ฉีกฉบับซึ่งเขายื่นแก้ตนก่อน

มาตรา ๑๗๗ คำรับรองนั้นจะเขียนลงในคู่ฉีกฉบับใดก็ได้ และจะต้องเขียนลงในคู่
ฉีกแต่เพียงฉบับเดียวเท่านั้น

ถ้าผู้จ่ายรับรองลงไปกว่าฉบับหนึ่ง และคู่ฉีกซึ่งรับรองเช่นนั้นตกไปถึงมือผู้ทรงโดย
ชอบด้วยกฎหมายต่างคนกันไว้ ท่านว่าผู้จ่ายจะต้องรับผิดชอบคู่ฉีกนั้น ๆ ทุกฉบับ เสมือน
คงว่าแยกเป็นตัวเงินต่างฉบับกัน

มาตรา ๑๗๘ ถ้าผู้รับรองตัวเงินซึ่งออกเป็นสำรับใช้เงินไปโดยมิได้เรียกให้ส่งมอบ
คู่ฉีกฉบับซึ่งมีคำรับรองของตนนั้นให้แก่ตนและในเวลาตัวเงินถึงกำหนด คู่ฉีกฉบับนั้นไปตก
อยู่ในมือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนใดคนหนึ่งไว้ ท่านว่าผู้รับรองจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง
คู่ฉีกฉบับนั้น

มาตรา ๑๗๙ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายซึ่งกล่าวมาาก่อนนั้น ถ้าคู่ฉีก
ฉบับใดแห่งตัวเงินออกเป็นสำรับได้หลุดพ้นไปด้วยการใช้เงิน หรือประการอื่นฉบับหนึ่งแล้ว
ท่านว่าตัวเงินทั้งสำรับก็ย่อมหลุดพ้นไปตามกัน

มาตรา ๑๘๐ คู่สัญญาซึ่งส่งคู่ฉีกฉบับหนึ่งไปให้เขารับรองต้องเขียนแสดงลงในคู่ฉีก
ฉบับอื่นว่า คู่ฉีกฉบับนั้นอยู่ในมือบุคคลชื่อไร ส่วนบุคคลคนนั้นก็ต้องลงชื่อให้แก่ผู้ทรง
โดยชอบด้วยกฎหมายแห่งคู่ฉีกฉบับอื่นนั้น

ถ้าบุคคลคนนั้นบอกปฏิเสธไม่ยอมให้ ท่านว่าผู้ทรงยังจะใช้สิทธิได้แม้ไม่ได้แจ้งกันว่า
ได้ทำคดีความระบุมความดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) ว่าคู่ฉีกฉบับซึ่งได้ส่งไปเพื่อรับรองนั้น เขาไม่สละให้แก่ตนเมื่อทวงถาม
- (๒) ว่าไม่สามารถจะให้เขารับรองหรือใช้เงินด้วยคู่ฉีกฉบับอื่นได้

หมวด ๓
ตั๋วสัญญาใช้เงิน

มาตรา ๑๘๒ อันว่าตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ออกตั๋ว ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือใช้ให้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับเงิน

มาตรา ๑๘๓ ตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น ต้องมีรายการดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) คำบอกชื่อว่าเป็นตั๋วสัญญาใช้เงิน
- (๒) คำมั่นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขว่าจะใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (๓) วันถึงกำหนดใช้เงิน
- (๔) สถานที่ใช้เงิน
- (๕) ชื่อ หรือชื่อของผู้รับเงิน
- (๖) วันและสถานที่ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน
- (๗)ลายมือชื่อผู้ออกตั๋ว

มาตรา ๑๘๔ ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ในมาตราก่อนนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตั๋วสัญญาใช้เงิน เว้นแต่ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ ตั๋วสัญญาใช้เงินซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น ถ้าสถานที่ใช้เงินมิได้แสดงไว้ในตั๋วสัญญาใช้เงิน ท่านให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้ออกตราสารนั้นเป็นสถานที่ใช้เงิน

ถ้าตั๋วสัญญาใช้เงินไม่ระบุสถานที่ออกตั๋ว ท่านให้ถือว่าตัวนั้นได้ออก ณ ภูมิลำเนาของผู้ออกตั๋ว

ถ้ามิได้ลงวันออกตั๋ว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริต จะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้

มาตรา ๑๘๕ บทบัญญัติทั้งหลายในหมวด ๒ ว่าด้วยตัวแลกเปลี่ยนคงจะกล่าวต่อไปน
ท่านให้ยกมาบังคับในเรื่องตัวสัญญาใช้เงิน เพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพแห่งตราสารชนิดนั้นคือ
บทมาตรา ๑๓๑, ๑๓๓, ๑๓๖, ๑๓๗, ๑๓๘, ๑๔๐, ๑๔๒, ถึง ๑๔๖, ๑๔๗ ถึง ๑๔๙, ๑๕๑, ๑๕๔ ถึง ๑๕๘, ๑๖๗, ถึง ๑๗๑

ถ้าเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ออกมาแต่ต่างประเทศ ท่านให้นำบทบัญญัติต่อไปมาใช้
บังคับด้วย คือ บทมาตรา ๑๖๐ ถึง ๑๖๔, ๑๗๓, ๑๗๔

มาตรา ๑๘๖ ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้รับรองตัว
แลกเปลี่ยน

ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่ง ภายหลังได้เห็นนั้น ต้องนำยื่น
ให้ผู้ออกตัวจรวรบัญชีภายในจำกัดเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๒๘ กำหนดเวลานี้ให้นับแต่วัน
จรวรบัญชีลงลายมือชื่อผู้ออกตัว ถ้าผู้ออกตัวบอกมัดไม่ยอมจรวรบัญชีและลงวันไว้ การที่เขา
บอกมัดเช่นนั้นท่านว่าต้องทำให้เป็นหลักฐานขึ้นด้วยคำคัดค้าน และวันคัดค้านนี้ให้ถือเป็น
วันเริ่มต้นในการนับกำหนดเวลาแต่ได้เห็น

หมวด ๔

เช็ค

มาตรา ๑๘๗ อันว่าเช็คนั้น คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้สั่งจ่าย
ส่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของ
บุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่าผู้รับเงิน

มาตรา ๑๘๘ อันเช็คนั้นต้องมีรายการดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค
- (๒) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (๓) ชื่อ หรือชื่อและสำนักของธนาคาร
- (๔) ชื่อ หรือชื่อของผู้รับเงิน หรือคำชัดเจนว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

- (๕) สถานที่ใช้เงิน
- (๖) วันและสถานที่ออกเช็ค
- (๗) ลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย

มาตรา ๘๘๘ บทบัญญัติทั้งหลายในหมวด ๒ อันว่าด้วยตั๋วแลกเงินดังกล่าวต่อไปน
ท่านให้ยกมาบังคับในเรื่องเช็คเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพแห่งตราสารชนิดนี้ คือ บทมาตรา
๘๓๐, ๘๓๔, ถึง ๘๓๓, ๘๓๕, ๘๓๖, ๘๓๗ ถึง ๘๔๐, ๘๔๕, ๘๔๖, ๘๕๘, ๘๖๗, ๘๗๓

ถ้าเป็นเช็คที่ออกมาแต่ต่างประเทศ ท่านให้นำบทบัญญัติดังต่อไปนี้มาใช้บังคับด้วย
คือ บทมาตรา ๘๒๔, ๘๖๐, ถึง ๘๖๔, ๘๗๓ ถึง ๘๗๗, ๘๘๐

มาตรา ๘๘๐ ผู้ทรงเช็คต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงิน คือว่าถ้าเป็นเช็ค
ให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็คต้องยื่นภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันออกเช็คนั้น ถ้าเป็น
เช็คให้ใช้เงินที่อื่นต้องยื่นภายในสามเดือน ถ้ามิฉะนั้น ท่านว่าผู้ทรงเช็คจะไล่เบี้ยเอาแก่
ผู้สลักหลังทั้งปวง ทั้งเสียสิทธิอันมีต่อผู้ส่งจ่ายด้วยเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่ง
อย่างใดแก่ผู้ส่งจ่าย เพราะการที่จะไล่เบี้ยไม่ยื่นเช็คคน

อนึ่ง ผู้ทรงเช็คซึ่งผู้ส่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปแล้วนั้น ท่านให้รับช่วงสิทธิ
ของผู้ส่งจ่ายคนนั้นอันมีต่อธนาคาร

มาตรา ๘๘๑ ธนาคารจำต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยค้ากับธนาคารได้ออกเบิกเงิน
แก่ตน เว้นแต่ในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) ไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยค้าคนนั้นเป็นเจ้าหนี้ พอดีจ่ายตามเช็คนั้น หรือ
- (๒) เช็คนั้นยื่นเพื่อให้ใช้เงินเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันออกเช็ค หรือ
- (๓) ได้มีคำบอกกล่าวไว้ว่าเช็คนั้นหายหรือถูกลักไป

มาตรา ๘๘๒ หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คอันเบิก แก่ตนนั้น
ท่านว่าเป็นอันสิ้นสุดไปเมื่อกรณีเป็นดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) มีคำบอกห้ามกรใช้เงิน
- (๒) รู้ว่าผู้ส่งจ่ายตาย
- (๓) รู้ว่าศาลได้มีคำสั่งรักษาทรัพย์ชั่วคราว หรือคำสั่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้ม

ละลายหรือได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้น

มาตรา ๘๘๓ ถ้าธนาคารเขียนข้อความลงลายมือชื่อบนเช็ค เช่นคำว่า “ใช้ได้” หรือ “ใช้เงินได้” หรือคำใด ๆ อันแสดงผลอย่างเดียวกัน ท่านว่าธนาคารต้องผูกพันในฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในอันจะต้องใช้เงินแก่ผู้ทรงตามเช็คคน

ถ้าผู้ทรงเช็คเป็นผู้จัดการให้ธนาคารลงข้อความรับรองตั้งแต่วันนี้ ท่านว่าผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังทั้งปวงเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามเช็คคน

ถ้าธนาคารลงข้อความรับรองตั้งนั้น โดยคำขอรับของผู้ส่งจ่าย ท่านว่าผู้ส่งจ่ายและปวงผู้สลักหลังก็หลุดพ้นไป

มาตรา ๘๘๔ ถ้าในเช็คมีเส้นขนานคู่ขีดขวางไว้ข้างด้านหน้า กับมีหรือไม่มีคำว่า “และบริษัท” หรือคำย่ออย่างใด ๆ แห่งข้อความที่อยู่ในระวางเส้นทั้งสองนั้นไว้ เช็คนั้นเชื่อว่าเป็นเช็คขีดพร้อมทั่วไป และจะใช้เงินตามเช็คนั้นได้แต่เฉพาะให้แก่ธนาคารเท่านั้น ถ้าในระวางเส้นทั้งสองนั้นกรอกข้อความอันหนึ่งอันใดลงไว้โดยเฉพาะ เช็คเช่นนั้นเชื่อว่าเป็นเช็คขีดพร้อมเฉพาะ และจะใช้เงินตามเช็คนั้นได้เฉพาะให้แก่ธนาคารนั้น

มาตรา ๘๘๕ (๑) เช็คไม่มีขีดพร้อม ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ทรงคนใดคนหนึ่งจะขีดพร้อมเสียก็ได้ และจะทำเป็นขีดพร้อมทั่วไป หรือขีดพร้อมเฉพาะก็ได้

(๒) เช็คขีดพร้อมทั่วไป ผู้ทรงจะทำให้เป็นขีดพร้อมเฉพาะเสียก็ได้

(๓) เช็คขีดพร้อมทั่วไปก็ขีดขีดพร้อมเฉพาะก็ได้ ผู้ทรงจะเติมคำลงว่า “ห้ามเปลี่ยนมือ” ก็ได้

(๔) เช็คขีดพร้อมเฉพาะให้แก่ธนาคารใด ธนาคารนั้นจะขีดขีดพร้อมเฉพาะให้ไปให้แก่ธนาคารอื่นเพื่อเรียกเก็บเงินก็ได้

(๕) เช็คไม่มีขีดพร้อมก็ขีดขีดพร้อมทั่วไปก็ได้ ส่งไปยังธนาคารใดเพื่อให้เรียกเก็บเงิน ธนาคารนั้นจะลงขีดพร้อมเฉพาะให้แก่ตนเองก็ได้

มาตรา ๘๘๖ การขีดพร้อมเช็คตามที่อนุญาตไว้ในมาตราก่อนนั้น ท่านว่าเป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งของเช็ค ใครจะลบล้างย่อมไม่เป็นการชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๘๘๗ เช็คขีดพร้อมเฉพาะให้แก่ธนาคารกว่าธนาคารหนึ่งขึ้นไป เมื่อนำเบิกเอาแก่ธนาคารใด ท่านให้ธนาคารนั้นบอกมัดเสียอย่าใช้เงินให้ เว้นแต่ที่ขีดพร้อมให้แก่ธนาคารในฐานะเป็นตัวแทนเรียกเก็บเงิน

ธนาคารใดซึ่งเขานำเช็คเบิก ขึ้นใช้เงินไปตามเช็คที่ขีดพร้อมอย่างว่ามานักก็ ใช้เงินตามเช็คอันเขาขีดพร้อมทั่วไปเป็นประการอื่นนอกจากใช้ให้แก่ธนาคารอันใดอันหนึ่งก็ ใช้เงินตามเช็คอันเขาขีดพร้อมเฉพาะเป็นประการอื่น นอกจากใช้ให้แก่ธนาคารซึ่งเขาเจาะจง ขีดพร้อมให้โดยเฉพาะ หรือแก่ธนาคารตัวแทนเรียกเก็บเงินของธนาคารนั้นก็ได้ ท่านว่า ธนาคารซึ่งใช้เงินไปดังกล่าวนี้จะต้องรับผิดชอบผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้น ในการที่ เขาต้องเสียหายอย่างใด ๆ เพราะการที่ตนใช้เงินไปตามเช็คดังกล่าว

แต่หากเช็คใดเขานำขึ้นเพื่อใช้เงิน และเมื่อขึ้นไม่ปรากฏว่าเป็นเช็คขีดพร้อมนัก ก็หรือไม่ปรากฏว่ามีรอยขีดพร้อมอันใดลงบ้าง หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเป็นประการอื่น นอกจากที่อนุญาตไว้โดยกฎหมายก็ดี เช็คนั้นถ้าธนาคารใดใช้เงินไปโดยสุจริตและปราศ จากประมาทเลินเล่อ ท่านว่าธนาคารนั้นไม่ต้องรับผิดชอบที่มีหน้าที่รับใช้เงินอย่างใด ๆ

มาตรา ๙๙๘ ธนาคารใดซึ่งเขาทำเช็คขีดพร้อมเบิกเงิน ใช้เงินไปตามเช็คนั้น โดย สุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ กล่าวคือว่าถ้าเป็นเช็คขีดพร้อมทั่วไปก็ใช้เงินให้แก่ธนาคารอันใดอันหนึ่ง ถ้าเป็นเช็คขีดพร้อมเฉพาะก็ใช้ให้แก่ธนาคารซึ่งเขาเจาะจงขีดพร้อมให้ โดยเฉพาะหรือใช้ให้แก่ธนาคารตัวแทนเรียกเก็บเงินของธนาคารนั้นไว้ ท่านว่าธนาคารซึ่งใช้เงิน ไปตามเช็คนั้นฝ่ายหนึ่ง กับถ้าเช็คตกไปถึงมือผู้รับเงินแล้ว ผู้ส่งจ่ายอีกฝ่ายหนึ่งต่างมีสิทธิเป็น อย่างเดียวกันและเข้าอยู่ใน สถานอันเดียวกัน เสมือนดังว่าเช็คนั้นได้ใช้เงินให้แก่ผู้เป็นเจ้าของ อันแท้จริงแล้ว

มาตรา ๙๙๙ บุคคลใดได้เช็คขีดพร้อมของเขามาซึ่งมีคำว่า “ห้ามเปลี่ยนมือ” ท่าน ว่าบุคคลนั้นไม่มีสิทธิในเช็คนั้นยิ่งไปกว่าและไม่สามารถ ให้สิทธิในเช็คนั้นต่อ ไป ได้สิทธิของ บุคคลอื่นตนได้เช็คของเขา

มาตรา ๑๐๐๐ ธนาคารใดได้รับเงินไว้เพื่อผู้เคยค้าของตนโดยสุจริตและปราศจาก ประมาทเลินเล่อ อันเป็นเงินเขาใช้ให้ตามเช็คขีดพร้อมทั่วไปก็ขีดพร้อมเฉพาะให้แก่ตนก็ได้ หากปรากฏว่าผู้เคยค้านั้นไม่มีสิทธิเพียงอย่างบกพร่องในเช็คนั้นไว้ ท่านว่าเพียงแต่เหตุ ที่ได้รับเงินไว้หาทำให้ธนาคารนั้นต้องรับผิดชอบต่อผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้น แต่อย่าง หนึ่งอย่างใดไม่

หมวด ๔

อาชญากรรม

มาตรา ๓๐๐๑ ในคดีฟ้องผู้รับรองตั๋วแลกเงินก็ดี ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่วันตั๋วนั้น ๆ ถึงกำหนดใช้เงิน

มาตรา ๓๐๐๒ ในคดีผู้ทรงตั๋วเงินฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ได้อำนาจในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกฎหมาย หรือนับแต่วันตั๋วเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

มาตรา ๓๐๐๓ ในคดีที่ผู้สลักหลังทั้งหลายฟ้องได้เบี่ยงกันเองและได้เบี่ยงเอาแก่ผู้ส่งจ่ายแห่งตั๋วเงิน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันที่ผู้สลักหลังเข้าถือตั๋วเงินและใช้เงิน หรือนับแต่วันที่ผู้สลักหลังนั้นเองถูกฟ้อง

มาตรา ๓๐๐๔ เมื่ออายุความระงับเหตุลงเพราะการอันหนึ่งอันใด ซึ่งกระทำแก่คู่สัญญาแห่งตั๋วเงินฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ท่านว่าย่อมมีผลระงับเหตุลงเพียงแต่แก่คู่สัญญาฝ่ายนั้น

มาตรา ๓๐๐๕ ถ้าตั๋วเงินได้ทำขึ้นหรือได้อำนาจหรือสลักหลังไปแล้วในมูลหนี้อันหนึ่งอันใด และสิทธิตามตั๋วเงินนั้นมาสูญสิ้นไปเพราะอายุความก็ดี หรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการให้ต้องตามวิธีใด ๆ อันจะพึงต้องทำก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังมิอยู่ตามหลักกฎหมายอันแพร่หลายทั่วไป เท่าที่ลูกหนี้ได้ต้องเสียหายแต่การนั้น เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

หมวด ๖

ตั๋วเงินปลอม ตั๋วเงินถูกฉ้อ ตั๋วเงินหาบ

มาตรา ๓๐๐๖ การทำลายมอชหรืออันหนึ่งในตั๋วเงินเป็นลายมีตลับปลอม ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งลายมอชหรืออันอื่น ๆ ในตั๋วเงินนั้น

มาตรา ๓๐๐๗ ถ้าข้อความในตั๋วเงินใด หรือในคำรับรองตั๋วเงินรายใด มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญโดยที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงินมิได้ยินยอมด้วยหมดทุก

คนไขว้ ท่านว่าตัวเงินนั้นก็เป็นอันเสีย เว้นแต่ยังคงใช้ได้อีกคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น กับทั้งผู้สลักหลังในภายหลัง แต่หากตัวเงินใดได้มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ แต่ความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ และตัวเงินนั้นตกอยู่ในมือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายไขว้ ท่านว่าผู้ทรงคนนั้นจะเอาประโยชน์จากตัวเงินนั้นก็ได้เสมือนดังความได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย และจะบังคับการใช้จ่ายเงินตามเนื้อความเดิมแห่งตัวเงินก็ได้

กล่าวโดยเฉพาะ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช่น จะกล่าวต่อไปนี้ ท่านถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ คือ แก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างใด ๆ แก่วันทีลง จำนวนเงิน อันจะพึงใช้เวลาใช้เงิน สถานที่ใช้เงิน กับทั้งเมื่อตัวเงินเขารับรองไว้ทั่วไปไม่เจาะจงสถานที่ใช้เงิน ไปเติมความระบุสถานที่ใช้เงินเข้า โดยที่ผู้รับรองมิได้ยินยอมด้วย

มาตรา ๓๐๐๘ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายนี้ เมื่อใดลายมือชื่อในตัวเงินเป็นลายมือปลอมก็ผิด เป็นลายมือชื่อลงไว้โดยที่บุคคลซึ่งอ้างเขาเป็นเจ้าของลายมือชื่อนั้นมิได้มอบอำนาจให้ลงก็ผิด ท่านว่าลายมือชื่อปลอมหรือลงปราศจากอำนาจเช่นนั้น เป็นอันใช้ไม่ได้เลย ใครจะอ้างอิงอาศัยแสดงสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อยึดหน่วงตัวเงินไว้ก็ผิด เพื่อกำหนดวันนัดหลดพินก็ผิด หรือเพื่อบังคับการใช้จ่ายเงินเขาแก่คู่สัญญาแห่งตัวนั้นคนใดคนหนึ่งก็ผิด ท่านว่าไม่ว่าจะทำได้เป็นอันขาด เว้นแต่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งจะพึงถูกยึดหน่วงหรือถูกบังคับใช้เงินนั้น จะอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องติดบทมิให้ยกข้อลายมือชื่อปลอมหรือชื่อลงลายมือชื่อปราศจากอำนาจนั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้

แต่ข้อความใด ๆ อันกล่าวมาในมาตรานี้ ท่านมิให้กระทบกระทั่งถึงการให้สัตยาบันแก่ลายมือชื่อซึ่งลงไว้โดยปราศจากอำนาจแต่หากไม่ถึงแก่เป็นลายมือปลอม

มาตรา ๓๐๐๙ ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาส่งเมื่อทรงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อไขว้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่า การสลักหลังของผู้รับเงิน หรือการสลักหลังในภายหลังรายใด ๆ ได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเขาเป็นเจ้าของคำสลักหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกต้องระเบียบ

มาตรา ๑๐๓๐ เมื่อผู้ทรงตัวเงินซึ่งหายหรือถูกลักทรวบเหตุดังกล่าว ในทันทีนั้นต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้ออกตัวเงินผู้จ่าย ผู้สมอ้างยามประสงค์ ผู้รับรองเพื่อแก้หนี้ และผู้รับอาวัลตามแต่มี เพื่อให้บอกมัดไม่ใช้เงินตามตัวเงินนั้น

มาตรา ๑๐๓๑ ถ้าตัวเงินหายไปแต่ก่อนเวลาล่วงเลยกำหนดใช้เงิน ท่านว่าบุคคลซึ่งได้เป็นผู้ทรงตัวเงินนั้นจะร้องขอไปยังผู้ส่งจ่ายให้ ๆ ตัวเงินเป็นหนี้ความเดียวกันแก่ต้นใหม่ อีกฉบับหนึ่งก็ได้ และในการนี้ถ้าเขาประสงค์ก็วางประกันให้ไว้แก่ผู้ส่งจ่ายเพื่อไว้ทดแทนที่เขาหากจะต้องเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดในกรณีที่ตัวเงินซึ่งว่าหายนั้นจะกลับหาได้

อนึ่ง ผู้ส่งจ่ายรับคำขอต้องคงความนั้นแล้ว หากบอกมัดไม่ยอมให้ตัวเงินคู่ฉบับเช่นนั้นอาจจะถูกบังคับให้บอกให้ก็ได้

ลักษณะ ๒๒

หุ้นส่วนและบริษัท

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๐๓๒ อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการกิจการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น

มาตรา ๑๐๓๓ อันห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ท่านกำหนดเป็นสามประเภท คือ

- (๑) ห้างหุ้นส่วนสามัญ
- (๒) ห้างหุ้นส่วนจำกัด
- (๓) บริษัทจำกัด

มาตรา ๑๐๓๔ บรรดาสถาบันงานสำหรับจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัททั้งหลายนั้น ให้เสนาบดีเจ้ากระทรวงซึ่งบัญชาการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัทเป็นผู้ออกกฎข้อบังคับจัดตั้งขึ้น

มาตรา ๓๐๓๕ ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทเมื่อได้จดทะเบียนตามบัญญัติแห่งลักษณะแล้ว ท่านจัดว่าเป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นทั้งหลาย ซึ่งรวมเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น

มาตรา ๓๐๓๖ การจดทะเบียนนั้น ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ทำกิจการอยู่ ณ ตำบลใดในพระราชอาณาจักร ท่านให้จดทะเบียน ณ หอทะเบียนสำหรับตำบลนั้น

การแก้ไขข้อความที่ได้จดทะเบียนประการหนึ่งประการใด ในภายหลังก็ดี กับทั้งแก้ไขการอื่นอย่างหนึ่งอย่างใด อันนับบัญญัติแผนกบังคับ หรืออนุญาโตให้จดทะเบียนก็ตั้งองจตุ ณ หอทะเบียนแห่งเดียวกันนั้น

มาตรา ๓๐๓๗ ถ้าข้อความที่จะจดทะเบียน หรือประกาศโฆษณาเกิดขึ้นในต่างประเทศไว้ ท่านให้นับกำหนดเวลาสำหรับการจดทะเบียนหรือประกาศโฆษณาข้อความนั้นตั้งแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวการนั้น มาถึงตำบลที่จดทะเบียน หรือตำบลที่จะประกาศโฆษณานั้นเป็นต้นไป

มาตรา ๓๐๓๘ ในการจดทะเบียน ท่านให้เสียค่าธรรมเนียมตามกฎหมายข้อบังคับซึ่งเสนาบดีเจ้ากระทรวงตั้งไว้

มาตรา ๓๐๓๙ ถ้าคำขอจดทะเบียน หรือ เอกสารซึ่งต้อง จดทะเบียนไม่มีรายการบริบูรณ์ตามที่บังคับไว้ในลักษณะนั้นว่าให้ชัดเจนก็ดี หรือถ้ารายการอื่นใดซึ่งชัดเจนในคำขอหรือในเอกสารนั้น ขัดกับกฎหมายก็ดี หรือถ้าเอกสารใดซึ่งกำหนดไว้ว่าให้ส่งด้วยกันกับคำขอจดทะเบียนยังขาดอยู่มิได้ส่งให้ครบก็ดี หรือถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้ออื่นซึ่งกฎหมายบังคับไว้ก็ดี นายทะเบียนจะไม่ยอมรับจดทะเบียนก็ได้ จนกว่าคำขอจดทะเบียนหรือเอกสารนั้นจะได้ทำให้บริบูรณ์หรือแก้ไขให้ถูกต้อง หรือได้ส่งเอกสารซึ่งกำหนดไว้นั้นครบทุกสิ่งอัน หรือได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อนั้นแล้ว

มาตรา ๓๐๔๐ บุคคลทุกคน เมื่อได้เสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎหมายข้อบังคับของเสนาบดีเจ้ากระทรวงแล้ว ขอที่จะตรวจเอกสารซึ่งนายทะเบียนเก็บรักษาไว้ได้ หรือจะขอให้นายทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทใด ๆ ให้ก็ได้ หรือจะขอให้คัดสำเนาหรือเนื้อความในเอกสารฉบับใด ๆ พร้อมด้วยคำรับรองว่าถูกต้องมอบให้ก็ได้

มาตรา ๑๐๒๑ นายทะเบียนทุกคน จะต้องแต่งย่อรายการ ซึ่งได้ลง ทะเบียน ส่งไป
ลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นคราว ๆ ตามแบบ ซึ่งเสนาบดีเจ้ากระทรวง
จะได้กำหนดให้

มาตรา ๑๐๒๒ เมื่อได้พิมพ์โฆษณาทั้งนั้นแล้ว ท่านให้ถือว่าบรรดาเอกสารและ
ข้อความซึ่งลงทะเบียนอันได้กล่าวถึงในย่อรายการนั้น เป็นอันรู้แก่บุคคลทั้งปวงไม่เลือก
ว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องด้วยห้างหุ้นส่วนหรือด้วยบริษัทนั้น หรือที่ไม่เกี่ยวข้อง

มาตรา ๑๐๒๓ ผู้เป็นหุ้นส่วนก็ดี ห้างหุ้นส่วนก็ดี หรือบริษัทก็ดี จะถือเอา
ประโยชน์แก่บุคคลภายนอกเพราะเหตุที่มีสัญญา หรือเอกสาร หรือข้อความอันบังคับให้
จดทะเบียนตามลักษณะนี้ยังไม่ได้ จนกว่าจะได้ลงพิมพ์โฆษณาทั้งกล่าวแล้ว แต่ฝ่าย
บุคคลภายนอกจะถือเอาประโยชน์เช่นนั้นได้

แต่ถึงกระนั้นก็ดี ผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ซึ่งได้รับชำระ
หุ้นก่อนโฆษณาอันยอมไม่จำกัดคืน

มาตรา ๑๐๒๔ ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันก็ดี หรือในระหว่างผู้ถือหุ้นด้วยกันก็ดี
ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกับห้างหุ้นส่วนก็ดี ในระหว่างผู้ถือหุ้นกับบริษัทก็ดี ท่านให้สันนิษฐาน
ไว้ก่อนว่า บรรดาสมุดบัญชีเอกสารของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทหรือของผู้ชำระบัญชีห้างหุ้น
ส่วนหรือบริษัทใด ๆ นั้น ย่อมเป็นพยานหลักฐานอันถูกต้องตามข้อความที่ได้บันทึกไว้ในนั้น
ทุกประการ

หมวด ๒

ห้างหุ้นส่วนสามัญ

ส่วนที่ ๑

บทวิเคราะห์

มาตรา ๑๐๒๕ อันว่าห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วน
หมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนทางของหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัด

ส่วน ๒

ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง

มาตรา ๑๐๒๖ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องมีส่วนหนึ่งซึ่งได้มาลงหุ้นด้วยในห้างหุ้นส่วน
ซึ่งนำมาลงหุ้นด้วยนั้น จะเป็นเงินหรือทรัพย์สินสิ่งอื่นหรือลงแรงงานก็ได้

มาตรา ๑๐๒๗ ในเมื่อมีกรณีเป็นข้อสงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า สิ่งซึ่ง
นำมาลงหุ้นด้วยกันนั้นมีค่าเท่ากัน

มาตรา ๑๐๒๘ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดได้ลงแต่แรงงานของตนเข้าเป็นหุ้น และใน
สัญญาเข้าหุ้นส่วนมิได้ตราค่าแรงไว้ ท่านให้คำนวณส่วนกำไรของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนด้วย
ลงแรงงานเช่นนั้น เสมอด้วยส่วนถ้อยเฉลี่ยของผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งได้ลงเงินหรือลงทรัพย์สินเข้า
หุ้นในการนั้น

มาตรา ๑๐๒๙ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งเอาทรัพย์สินมาให้ใช้เป็นการลงหุ้นด้วยไว้
ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นกับห้างหุ้นส่วนในเรื่องส่งมอบ และซ่อมแซมกีด
ความรับผิดชอบชำระดอกเบี้ย ความรับผิดชอบการรอนสิทธิ กีด ข้อยกเว้นความรับผิดชอบ
ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน

มาตรา ๑๐๓๐ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันใดอันหนึ่งเป็น
การลงหุ้นด้วยไว้ ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น กับห้างหุ้นส่วนในเรื่องส่งมอบ
และซ่อมแซมกีด ความรับผิดชอบชำระดอกเบี้ย ความรับผิดชอบการรอนสิทธิ กีด ข้อ
ยกเว้นความรับผิดชอบ ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยซื้อขาย

มาตรา ๑๐๓๑ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดละเลยไม่ส่งมอบส่วนลงทุนของตนเสียเลย
ท่านว่าต้องส่งค่าชดเชยเป็นจดหมายจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น ให้
ส่งมอบส่วนลงทุนของตนมาภายในเวลาอันสมควร มิฉะนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ จะลงขอ
เห็นพ้องกัน หรือโดยเสียงข้างมากด้วยกัน สุดแต่ข้อสัญญา ให้เอาผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น
ออกเสียได้

มาตรา ๑๐๓๒ ห้ามมิให้เปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเดิมแห่งห้างหุ้นส่วนหรือประเภทแห่งกิจการ นอกจากด้วยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดด้วยกันทุกคน เว้นแต่จะมีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๐๓๓ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนมิได้ตกลงกันไว้ในกระบวนการจัดการห้างหุ้นส่วนไว้ ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมจัดการห้างหุ้นส่วนนั้นได้ทุกคน แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดจะเข้าทำสัญญาอันใด ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งทั้งทวงนั้นไม่ได้

ในกรณีเช่นนั้น ท่านให้ถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการทุกคน

มาตรา ๑๐๓๔ ถ้าได้ตกลงกันไว้ว่า การงานของ ห้างหุ้นส่วนนั้น จักให้เป็นไปตามเสียงข้างมากแห่งผู้เป็นหุ้นส่วนไว้ ท่านให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งมีเสียงเป็นคะแนนหนึ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ลงทุนด้วยมากหรือน้อย

มาตรา ๑๐๓๕ ถ้าได้ตกลงกันไว้ว่า จะให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหลายคน จัดการห้างหุ้นส่วนไว้ หุ้นส่วนผู้จัดการแต่ละคนจะจัดการห้างหุ้นส่วนนั้นก็ได้ แต่หุ้นส่วนผู้จัดการคนหนึ่งคนใดจะทำการอันใดซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการอีกคนหนึ่งทั้งทวงนั้นไม่ได้

มาตรา ๑๐๓๖ อันหุ้นส่วนผู้จัดการนั้น จะเขาออกจากตำแหน่งได้ต่อเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายยินยอมพร้อมกัน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๐๓๗ ถึงแม้ว่าผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายได้ตกลงให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้จัดการห้างหุ้นส่วนก็ดี ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนนอกจากผู้จัดการย่อมมีสิทธิที่จะไต่ถามถึงการทำงานของห้างหุ้นส่วนที่จัดอยู่นั้นได้ทุกเมื่อ และมีสิทธิที่จะตรวจและคัดสำเนาสมุดบัญชีและเอกสารใด ๆ ของห้างหุ้นส่วนได้ด้วย

มาตรา ๑๐๓๘ ห้ามมิให้ผู้เป็นหุ้นส่วนประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งมีสภาพคู่เดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่ว่าทำเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์ผู้อื่น โดยมีไว้ด้วยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรานี้ไว้ ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ขอบที่จะเรียกเอาผลกำไรซึ่งผู้นั้นหาได้ทั้งหมด หรือเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ห้าง

หุ้นส่วนได้รับความเสียหายเพราะเหตุนี้ แต่ท่านห้ามมิให้ฟ้องเรียกเมื่อพ้นเวลาบั้นนั้นนับแต่วันทำการฝ่าฝืน

มาตรา ๑๐๓๙ ผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดจัดการงานของห้างหุ้นส่วนด้วยความระมัดระวังให้มากเสมือนกับจัดการงานของตนเองฉะนั้น

มาตรา ๑๐๔๐ ห้ามมิให้ชักนำเอาบุคคลผู้อื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนหมดด้วยกันทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๐๔๑ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งโอนส่วนกำไรของตนในห้างหุ้นส่วนทั้งหมดก็ดี หรือแต่บางส่วนก็ดี ให้แก่บุคคลภายนอกโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายอื่นไว้ ท่านว่าบุคคลภายนอกนั้นจะกลายเป็นเข้าหุ้นส่วนด้วยก็ห้ามมิได้

มาตรา ๑๐๔๒ ความเกี่ยวพันระหว่าง หุ้นส่วนผู้จัดการกับ ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายอื่นนั้น ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยตัวแทน

มาตรา ๑๐๔๓ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วน อันมิได้เป็นผู้จัดการ เอื้อมเข้ามาจัดการงานของห้างหุ้นส่วนก็ดี หรือผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งเป็นผู้จัดการกระทำลงชอบอำนาจของตนก็ดี ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง

มาตรา ๑๐๔๔ อันส่วนกำไรก็ดี ส่วนขาดทุนก็ดี ของผู้เป็นหุ้นส่วนทุก ๆ คนนั้น ย่อมเป็นไปตามส่วนที่ลงทุน

มาตรา ๑๐๔๕ ถ้าหุ้นส่วนของผู้ใดได้กำหนดไว้แต่เพียงข้างฝ่ายกำไรว่าจะแบ่งเอาเท่าไร หรือกำหนดแต่เพียงข้างขาดทุนว่าจะยอมขาดเท่าไรเวลานั้นไว้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าหุ้นส่วนของผู้นั้นมีส่วนกำไรและส่วนขาดทุนเป็นอย่างเดียวกัน

มาตรา ๑๐๔๖ ผู้เป็นหุ้นส่วนไม่ว่าคนหนึ่งคนใดหาจะมีสิทธิจะรับบำเหน็จเพื่อที่ได้จัดการงานของห้างหุ้นส่วนนั้นไม่ เว้นแต่จะได้มีความตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๐๔๗ ถ้าชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งออกจากหุ้นส่วนไปแล้วยังคงใช้เรียกขานติดเป็นชื่อห้างหุ้นส่วนอยู่ ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นชอบที่จะเรียกให้คงใช้ชื่อของตนเสียได้

มาตรา ๑๐๔๘ ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งจะเรียกเอาส่วนของตนจากหุ้นส่วนอื่น ๆ แม้ในกิจการค้าขายอันใดซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนก็ได้

ส่วนที่ ๓

ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน
กับบุคคลภายนอก

มาตรา ๓๐๔๘ ผู้เป็นหุ้นส่วนจะถือเอาสิทธิใด ๆ แก่บุคคลภายนอกในกิจการค้าขายซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนนั้นหาได้ไม่

มาตรา ๓๐๕๐ การใด ๆ อันผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น

มาตรา ๓๐๕๑ ผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งออกจากหุ้นส่วนไปแล้วยังคง ต้อง รับผิดชอบในหนี้ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ออกจากหุ้นส่วนไป

มาตรา ๓๐๕๒ บุคคลผู้เข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้ใด ๆ ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย

มาตรา ๓๐๕๓ ห้างหุ้นส่วนซึ่งมิได้จดทะเบียนนั้น ถึงแม้จะมีชื่อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนคนหนึ่งในการที่จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ท่านว่าชื่อจำกัดเช่นนั้นก็ห้ามผลถึงบุคคลภายนอกไม่

มาตรา ๓๐๕๔ บุคคลใดแสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนด้วยวาจากัด ด้วยลายลักษณ์อักษร กัด ด้วยกวียากัด ด้วยยินยอมให้เขาใช้ชื่อตนเป็นชื่อห้างหุ้นส่วนกัด หรือรู้แล้วไม่คัดค้านปล่อยให้เขาแสดงว่าตนเป็นหุ้นส่วนกัด ท่านว่าบุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนเสมือนเป็นหุ้นส่วน

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตายไปแล้ว และห้างหุ้นส่วนนั้นยังคงดำเนินต่อไปในชื่อเดิมของห้าง ท่านว่าเหตุเพียงที่คงใช้ชื่อเดิมนั้นกัด หรือใช้ชื่อของหุ้นส่วนผู้ตายควบคู่ด้วยกัด หากทำให้ความรับผิดชอบแก่กองทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเพื่อหนี้ใด ๆ อันห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังมรณะนั้นไม่

ส่วนที่ ๔

การเลิกและชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนสามัญ

มาตรา ๑๐๕๕ ห้างหุ้นส่วนสามัญย่อมเลิกกันด้วยเหตุดังกล่าวต่อไปนี้

- (๑) ถ้าในสัญญาทำไว้มีกำหนดกรณีอันใดเป็นเหตุที่จะเลิกกัน เมื่อมีกรณีนั้น
- (๒) ถ้าสัญญาทำไว้เฉพาะกำหนดกาลใด เมื่อสิ้นกำหนดกาลนั้น
- (๓) ถ้าสัญญาทำไว้เฉพาะเพื่อทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดแต่อย่างเดียว เมื่อเสร็จ

การนั้น

(๔) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งให้คำบอกกล่าวแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ตามกำหนดบัญชีบัญชีไว้ในมาตรา ๑๐๕๖

(๕) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

มาตรา ๑๐๕๖ ถ้าห้างหุ้นส่วนใดตั้งขึ้น ไม่มีกำหนดกาลอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นยุติ ท่านว่าจะเลิกได้เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งบอกเลิกเมื่อสิ้น รอบปีใน ทาง บัญชีเงินของห้างหุ้นส่วนนั้น และผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นต้องบอกกล่าวความจำนงจะเลิกล่วงหน้าไม่น้อยกว่าหกเดือน

มาตรา ๑๐๕๗ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดร้องขอเมื่อมีกรณีอย่างหนึ่งดังจะกล่าวต่อไปนี้ ศาลอาจสั่งให้ห้างหุ้นส่วนสามัญเลิกกันเสียก็ได้ คือ

(๑) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่ง นอกจากผู้ร้องพ้องนั้น ล่วงละเมิดบทบังคับใด ๆ อันเป็นข้อสาระสำคัญของสัญญาหุ้นส่วน กำหนดไว้ แก่ตน โดยจงใจ หรือ เินเลอ อย่างร้ายแรง

(๒) เมื่อกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น จะทำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีหวังว่าจะกลับฟื้นตัวได้อีก

(๓) เมื่อมีเหตุอื่นใด ๆ ทำให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเหลือวิสัยที่จะดำรงคงอยู่ต่อไปได้

มาตรา ๓๐๕๗ เมื่อเหตุอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นเกี่ยวกับผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่ง ซึ่งตามความในมาตรา ๓๐๕๗ หรือมาตรา ๓๐๖๗ เป็นเหตุให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายนอกนั้นมีสิทธิจะเรียกให้เลิกห้างหุ้นส่วนได้ไซ้ ในเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนเหล่านั้นยื่นคำร้อง ท่านว่าศาลจะสั่งให้กำจัดหุ้นส่วนผู้ต้นเหตุคนนั้นออก เสียจากห้างหุ้นส่วนแทน สั่งให้เลิกห้างหุ้นส่วนก็ได้

ในการแบ่งทรัพย์สินระหว่างห้างหุ้นส่วนกับผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งถูกกำจัดนั้น ท่านให้ตีราคาทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนตามราคาที่เป็นอยู่ในเวลาแรกยื่นคำร้องขอให้กำจัด

มาตรา ๓๐๕๘ ถ้าเมื่อต้นกำหนดกาลซึ่งได้ตกลงกันไว้ และผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายหรือเป็นหุ้นส่วนซึ่งเคยได้จัดการอยู่ในระหว่างกำหนดนั้น ยังคงดำเนินการค้าของห้างหุ้นส่วนอยู่ต่อไปโดยมิได้ชำระบัญชี หรือชำระเงินกันให้เสร็จไปไซ้ ท่านให้ถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งปวง ได้ตกลงคงทำการเป็นหุ้นส่วนกันสืบไปโดยไม่มีกำหนดกาล

มาตรา ๓๐๖๐ ในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา ๓๐๕๕ อนุมาตรา ๔ หรืออนุมาตรา ๕ นั้น ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่รับซื้อหุ้นของผู้ที่ออกจากหุ้นส่วนไปไซ้ ท่านว่าสัญญาหุ้นส่วนนั้นก็ยังใช้ได้ต่อไปในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน

มาตรา ๓๐๖๑ เมื่อห้างหุ้นส่วนเลิกกันแล้วก็ให้จัดการชำระบัญชี เว้นแต่จะได้ตกลงกันให้จัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่นในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน หรือว่าห้างหุ้นส่วนนั้นศาลให้พิพากษาให้ล้มละลาย

ถ้าการเลิกห้างหุ้นส่วนนั้นได้เป็นไปโดยที่เจ้าหน้าที่เฉพาะตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้ให้คำบอกกล่าวก็ดี หรือโดยที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งล้มละลายก็ดี ท่านว่าจะงดการชำระบัญชีเสียได้ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่คนนั้น หรือเจ้าพนักงานรักษาสินทรัพย์ยินยอมด้วย

การชำระบัญชียิน ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดด้วยกันจัดทำหรือให้บุคคลอื่นซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้จัดทำ

การแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี ให้วินิจฉัยชราดโดยคะแนนเสียงข้างมากของผู้เป็นหุ้นส่วน

มาตรา ๓๐๖๒ การชำระบัญชี ให้ทำโดยลำดับดังนี้ คือ

(๑) ให้ชำระหนี้ทั้งหลายซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอก

(๒) ให้ชดใช้เงินทดรองและค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้ออกของตนไป เพื่อจัดการค้าของห้าง

(๓) ให้คืนทุนทรัพย์ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้ลงเป็นหุ้น

ถ้ายังมีทรัพย์เหลืออยู่อีกเท่าไร ก็ให้เฉลี่ยแจกเป็นกำไรในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน

มาตรา ๑๐๖๓ ถ้าเมื่อได้ชำระหนี้ซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอก และชดใช้เงินทดรองและค่าใช้จ่ายแล้ว สินทรัพย์ที่ยังอยู่ไม่พอจะคืนแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนให้ครบจำนวนที่ลงหุ้นไว้ ส่วนที่ขาดนั้นคือขาดทุน ซึ่งต้องคิดเฉลี่ยช่วยกันขาด

ส่วนที่ ๕

การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ

มาตรา ๑๐๖๔ อันห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น จะจดทะเบียนก็ได้ การจดทะเบียนนั้น ท่านบังคับให้มีรายการดังนี้ คือ

(๑) ชื่อห้างหุ้นส่วน

(๒) วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน

(๓) ที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่และสาขาทางปวง

(๔) ชื่อและที่สำนัก กับทั้งอาชวะของผู้เป็นหุ้นส่วนทุก ๆ คน ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดมีชื่อย่อ ก็ให้ลงทะเบียนทั้งชื่อและย่อด้วย

(๕) ชื่อหุ้นส่วน ผู้จัดการ ในเมื่อได้ตั้งแต่งให้เป็นผู้จัดการแต่เพียงบางคน

(๖) ถ้ามีข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนผู้จัดการประการใดให้ลงไว้ด้วย

(๗) ตราซึ่งใช้เป็นสำคัญของห้างหุ้นส่วน

ข้อความซึ่งลงทะเบียนนั้น จะลงรายการอื่น ๆ อีก อันคู่สัญญาเห็นสมควรจะให้ประชาชนทราบด้วยก็ได้

การลงทะเบียนนั้น ต้องลงลายมือชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน และต้องประทับตราของห้างหุ้นส่วนนั้นด้วย

ให้พนักงานทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนส่งมอบให้แก่ห้างหุ้นส่วนนั้นฉบับหนึ่ง

มาตรา ๑๐๖๕ ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจถือเอาเป็นประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มา แม้ในกิจการซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตน

มาตรา ๑๐๖๖ ห้ามมิให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดในห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่ว่าทำเพื่อประโยชน์ตนหรือเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หรือไปเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนอื่น ซึ่งประกอบกิจการอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้น เว้นไว้แต่จะได้รับคำยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นทั้งหมด

แต่ข้อห้ามเช่นว่ามานี้ ท่านว่าจะไม่พึงใช้ได้ ถ้าหากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายได้รู้อยู่แล้ว ในเวลาเมื่อจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนนั้นว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้ทำกิจการ หรือเข้าเป็นหุ้นส่วนอยู่ในห้างหุ้นส่วนอื่นอันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนที่ทำไว้ต่อกันนั้นก็ได้บังคับให้ถอนตัวออก

มาตรา ๑๐๖๗ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งกระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติในมาตราก่อนนี้ไว้ ท่านว่าห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนนั้นชอบที่จะเรียกเอาผลกำไรอันผู้นั้นหาได้ทั้งหมด หรือเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้รับเพราะเหตุนี้

แต่ทั้งนี้ท่านห้ามมิให้ฟ้องเรียกเมื่อพ้นเวลาหนึ่งนับแต่วันทำการฝ่าฝืน

อนึ่ง บทบัญญัติมาตรานี้ไม่ลบล้างสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายนอกนั้น ในอันจะเรียกให้เลิกห้างหุ้นส่วน

มาตรา ๑๐๖๘ ความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนอันเกี่ยวแก่หนี้ ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนออกจากหุ้นส่วนนั้น ย่อมมีจำกัดเพียงสองปีนับแต่เมื่อตนออกจากหุ้นส่วน

มาตรา ๑๐๖๙ นอกจากในกรณีทั้งหลายที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๕๕ ท่านว่าห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนย่อมเลิกกันเมื่อห้างหุ้นส่วนนั้นล้มละลาย

มาตรา ๓๐๗๐ เมื่อใดที่ห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนผลิตภัณฑาระนั้น เมื่อหนี้เจ้าหนี้
ของห้างหุ้นส่วนนั้นชอบที่จะเรียกให้ชำระหนี้เขาแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งก็ได้

มาตรา ๓๐๗๑ ในกรณีดังกล่าวไว้ในมาตรา ๓๐๗๐ นั้น ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนนำพิสูจน์
ได้ว่า

- (๑) สินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนยังมีพอที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือบางส่วน และ
- (๒) การที่จะบังคับเขาแก่ห้างหุ้นส่วนนั้นไม่เป็นการยากจนใช้

ศาลจะบังคับให้เอาสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนนั้นชำระหนี้ก่อนก็ได้ สุดแต่ศาลจะเห็น
สมควร

มาตรา ๓๐๗๒ ถ้าห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนยังมีได้เลิกกันตรวบิด เจ้าหนี้ของผู้
เป็นหุ้นส่วนเฉพาะตัวย่อมใช้สิทธิได้แต่เพียงในผลกำไร หรือเงินซึ่งห้างหุ้นส่วนค้างชำระแก่
ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นเท่านั้น ถ้าห้างหุ้นส่วนนั้นเลิกกันแล้ว เจ้าหนี้ย่อมใช้สิทธิได้ตลอดจนถึง
หุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นอันมีในสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วน

ส่วนที่ ๖

การลงหุ้นส่วนจดทะเบียนเข้ากัน

มาตรา ๓๐๗๓ ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างหนึ่งจะควบเข้าเป็นอันเดียวกับห้างหุ้น
ส่วนจดทะเบียนอีกห้างหนึ่งก็ได้ โดยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด เว้นแต่จะได้
ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๓๐๗๔ เมื่อห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างใดประสงค์จะควบเข้ากันกับห้างหุ้น
ส่วนหนึ่งนั้นต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่นั้นสองครั้งเป็นอย่างน้อย และส่งคำ
บอกกล่าวความประสงค์ที่จะควบเข้ากันนั้นแก่บรรดาผู้ซึ่งห้างหุ้นส่วนรู้ว่าเป็นเจ้าหนี้ และขอ
ให้เจ้าหนี้ผู้มีข้อคัดค้านอย่างหนึ่งอย่างใดในการที่จะทำนั้น ส่งคำคัดค้านไปภายในสามเดือน
นับแต่วันบอกกล่าว

ถ้าไม่มีใครคัดค้านภายในกำหนดเวลาเช่นว่านั้น ก็ให้พึงถือว่าไม่มีคัดค้าน

ถ้ามีคดีกันไฉน ท่านมิให้ห้างหุ้นส่วนจัดการควบเข้ากัน เว้นแต่จะได้ใช้หนังสือ
เรียกหรือให้ประกันเพื่อหนั้นแล้ว

มาตรา ๑๐๗๕ เมื่อห้างได้ควบเข้ากันแล้ว ต่างห้างก็ต่างมีหน้าที่จะต้องนำความ
นั้นไปจดลงทะเบียน ว่าได้ควบเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วนชนิดใหม่

มาตรา ๑๐๗๖ ห้างหุ้นส่วนใหม่นั้นย่อมได้ไปทั้งสิทธิ ทั้งต้องอยู่ในความรับผิดชอบ
ห้างหุ้นส่วนเดิมที่ได้ควบเข้ากันนั้นทั้งสิ้น

หมวด ๓

ห้างหุ้นส่วนจำกัด

มาตรา ๑๐๗๗ อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทหนึ่ง ซึ่งมีผู้เป็น
หุ้นส่วนสองจำพวก ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งมีจำกัดความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวน
เงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้นจำพวกหนึ่ง และ

(๒) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ของ
ห้างหุ้นส่วนไม่มีจำกัดจำนวนอีกจำพวกหนึ่ง

มาตรา ๑๐๗๘ อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ท่านบังคับว่าต้องจดทะเบียน

การลงทะเบียนนั้น ต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) ชื่อห้างหุ้นส่วน
- (๒) ชื่อแถลงความว่าเป็นห้างหุ้นส่วน จำกัด และวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนนั้น
- (๓) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และสำนักงานสาขาทางปวง
- (๔) ชื่อ ยี่ห้อ สำนัก และอาชีพะของผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบ
และจำนวนเงินซึ่งเขาเหล่านั้นได้ลงหุ้นด้วยในห้างหุ้นส่วน
- (๕) ชื่อ ยี่ห้อ สำนัก และอาชีพะของผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบ
- (๖) ชื่อหุ้นส่วนผู้จัดการ

(๗) ถ้ามีข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการอื่นจะผูกพันทางหุ้นส่วนนั้น ประการใดให้ลงไว้ด้วย

ข้อความซึ่งลงทะเบียนนั้น จะลงรายการอื่น ๆ อีกอันคู่สัญญาเห็นสมควรจะให้ประชาชนทราบด้วยก็ได้

การลงทะเบียนนั้น ต้องลงลายมือชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน และต้องประทับตราของห้างหุ้นส่วนนั้นด้วย

ให้พนักงานทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียน ส่งมอบให้แก่ ห้างหุ้นส่วนนั้นฉบับหนึ่ง

มาตรา ๑๐๗๘ อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ถ้ายังมีได้จดทะเบียนอยู่ตราใบ ท่านให้ถือว่าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัดจำนวน จนกว่าจะได้จดทะเบียน

มาตรา ๑๐๗๙ บทบัญญัติว่าด้วยห้างหุ้นส่วนสามัญข้อใด ๆ หากมิได้ยกเว้น หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปโดยบทบัญญัติแห่งหมวด ๓ นี้ ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัดด้วย

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบมีอยู่หลายคนด้วยกัน ท่านให้ใช้บทบัญญัติ สำหรับ ห้างหุ้นส่วนสามัญเป็นวิธีบังคับ ในความเกี่ยวพัน ระหว่างคนเหล่านั้นเอง และความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนเหล่านั้นกับห้างหุ้นส่วน

มาตรา ๑๐๘๑ ห้ามมิให้เอาชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความ รับผิดชอบ มาเรียกชานระคนเป็นชื่อห้าง

มาตรา ๑๐๘๒ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบ คนใดยินยอมโดยแสดงออกชัดหรือโดยปริยายให้ใช้ชื่อของตนระคนเป็นชื่อห้างไว้ ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเสมือนดังว่าเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบนั้น

แต่ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกันเองนั้น ความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนเช่นนี้ ท่านให้คงบังคับตามสัญญาหุ้นส่วน

มาตรา ๑๐๘๓ การลงหุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบนั้น ท่านว่าต้องให้ลงเป็นเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่น ๆ

มาตรา ๑๐๘๔ ห้ามมิให้แบ่งเงินปันผลหรือดอกเบี่ยให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบ นอกจากผลกำไรซึ่งห้างหุ้นส่วนทำมาค้าได้

ถ้าทุนของห้างหุ้นส่วนลดน้อยลงไปเพราะค่าขายขาดทุน ท่านห้ามมิให้แบ่งเงินปันผลหรือดอกเบญยให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิด จนกว่าทุนซึ่งขาดไปนั้นจะได้คืนมาเต็มจำนวนเดิม

แต่ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดคนใดได้รับเงินปันผล หรือดอกเบญยไปแล้วโดยสุจริต ท่านว่าหาอาจะบังคับให้เขาคืนเงินนั้นได้ไม่

มาตรา ๑๐๘๕ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดได้แสดงด้วยจดหมายหรือใบแจ้งความหรือด้วยวิธีอย่างอื่น ให้บุคคลภายนอกทราบว่าคุณได้ลงหุ้นไว้มากกว่าจำนวนซึ่งได้จดทะเบียนเพียงใด ท่านว่าผู้นั้นจะต้องรับผิดเท่าถึงจำนวนเพียงนั้น

มาตรา ๑๐๘๖ ข้อซึ่งตกลงกันในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย เพื่อจะเปลี่ยนแปลงประเภททรัพย์สินที่ลงหุ้น หรือเพื่อจะลดจำนวนลงหุ้นแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัด ความรับผิดคนหนึ่งคนใดนั้น ท่านว่ายังไม่เป็นผลแก่บุคคลภายนอกจนกว่าจะได้จดทะเบียน

เมื่อได้จดทะเบียนแล้วไซ้ ข้อตกลงนั้นๆ ก็ย่อมมีผลแต่เพียงเฉพาะแก่หุ้นส่วนที่ลงหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังเวลาที่ได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น

มาตรา ๑๐๘๗ หุ้นส่วนที่ลงหุ้นจำกัดนั้น ท่านว่าต้องให้แต่เฉพาะผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดเท่านั้น เป็นผู้จัดการ

มาตรา ๑๐๘๘ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดผู้ใดสอดเข้าไปเกี่ยวข้องจัดการงานของห้างหุ้นส่วน ท่านว่าผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ทั้งหลายของห้างหุ้นส่วนนั้นโดยไม่จำกัดจำนวน

แต่การออกความเห็นและแนะนำก็ดี ออกเสียงเป็นคะแนนนับในการตั้งและถอดถอนผู้จัดการตามกรณี ที่มีบังคับไว้ในสัญญาหุ้นส่วนนั้นก็ดี ท่านหาห้ามว่าเป็นการสอดเข้าไปเกี่ยวข้องจัดการงานของห้างหุ้นส่วนนั้นไม่

มาตรา ๑๐๘๙ ผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดนั้น จะตั้งให้เป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนก็ได้

มาตรา ๑๐๙๐ ผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดจะประกอบการค้า ขายอย่างใด ๆ เพื่อประโยชน์ตนหรือเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกก็ได้ แม้ว่าการงานเช่นนั้น จะมีสภาพเป็นอย่างเดียวกันกับการค้าขายของห้างหุ้นส่วนก็ไม่ห้าม

มาตรา ๑๐๘๑ ผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดจะ โอนหุ้น ของตน ปราศจาก
ความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น ๆ ก็โอนได้

มาตรา ๑๐๘๒ การที่ผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิด ตายก็ดี ล้มละลาย
หรือตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถก็ดี หากเป็นเหตุให้หุ้นส่วนจำกัดต้องเลิกกันไม่ เว้นแต่จะ
ได้มีข้อสัญญากันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๐๘๓ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดผู้ใดตาย ท่านว่าทายาท
ของผู้นั้นย่อมเข้าเป็นหุ้นส่วนแทนผู้ตาย เว้นแต่จะได้มีข้อสัญญากันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๐๘๔ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดผู้ใดล้มละลาย ท่านว่า
ต้องเอาหุ้นของผู้นั้นในหุ้นส่วนออกขายเป็นสินทรัพย์ในกองล้มละลาย

มาตรา ๑๐๘๕ ตราบใดที่หุ้นส่วนจำกัดยังมีได้เลิกกัน ตราบนั้นเจ้าหนี้ของห้าง
ย่อมไม่มีสิทธิจะฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดได้

แต่เมื่อหุ้นส่วนนั้นได้เลิกกันแล้ว เจ้าหนี้ของห้างมีสิทธิฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วน
จำพวกจำกัดความรับผิดได้เพียงจำนวนดังนี้ คือ

- (๑) จำนวนลงหุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนเท่าที่ยังค้างส่งแก่หุ้นส่วน
- (๒) จำนวนลงหุ้นเท่าที่ผู้เป็นหุ้นส่วนได้ออนไปจากสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วน
- (๓) จำนวนเงินปันผลและดอกเบี้ยซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้รับไปแล้วโดยทุจริตและฝ่าฝืน

ตอบบทมาตรา ๑๐๘๔

หมวด ๔

บริษัทจำกัด

ส่วนที่ ๑

สภาพและการตั้งบริษัทจำกัด

มาตรา ๑๐๘๖ อันว่าบริษัทจำกัดนั้น คือ บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็น
หุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน ผู้ถือหุ้นต่างรับผิดจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบ
มูลค่าของหุ้นที่ตนถือ

มาตรา ๓๐๙๗ บุคคลใด ๆ ตั้งแต่เจ็ดคนขึ้นไปจะเริ่มก่อการและตั้งเป็นบริษัทจำกัดก็ได้ ด้วยเข้าชื่อกันทำหนังสือบริคณห์สนธิและกระทำการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย

มาตรา ๓๐๙๘ หนังสือบริคณห์สนธินั้น ต้องมีรายการดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ชื่อบริษัทอันคิดจะตั้งขึ้น ซึ่งต้องมีคำว่า “จำกัด” ไว้ปลายชื่อนั้นด้วยเสมอไป

(๒) ที่สำนักงานของบริษัทซึ่งบอกทะเบียนนั้น จะต้องอยู่ ณ ที่ใดในพระราชอาณาเขต

(๓) วัตถุประสงค์ทั้งหลายของบริษัท

(๔) ถ้อยคำสำแดงว่า ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นจะมีจำกัด

(๕) จำนวนทุนเรือนหุ้นซึ่งบริษัทคิดกำหนด จะจดทะเบียนแบ่งออกเป็นหุ้นมีมูลค่ากำหนดหุ้นละเท่าไร

(๖) ชื่อ ลานัก อาชิวะ และลายมือชื่อของบรรดาผู้เริ่มก่อการ ทั้งจำนวนหุ้นซึ่งต่างคนต่างเข้าชื่อขอไว้คนละเท่าใด

มาตรา ๓๐๙๙ หนังสือบริคณห์สนธินั้น ท่านให้ทำเป็นต้นฉบับไว้ไม่น้อยกว่าสองฉบับ และให้ลงลายมือชื่อของผู้เริ่มก่อการและลายมือชื่อทั้งปวงนั้นให้มีพยานลงชื่อรับรองด้วยสองคน

หนังสือบริคณห์สนธิซึ่งได้ทำนั้น ท่านบังคับให้นำฉบับหนึ่งไปจดทะเบียนและมอบไว้ ณ หอทะเบียนในส่วนพระราชอาณาเขตซึ่งบ่งไว้ว่าจะจดทะเบียนตั้งสำนักงานของบริษัทนั้น

มาตรา ๓๑๐๐ ผู้เริ่มก่อการทุกคนต้องลงชื่อชื่อหุ้น ๆ หนึ่งเป็นอย่างน้อย

มาตรา ๓๑๐๑ บุคคลซึ่งเป็นกรรมการของบริษัทจำกัด จะรับผิดชอบโดยไม่จำกัดก็ได้ถ้ากรณีเป็นเช่นนั้นไว้ ท่านว่าต้องจดแสดงความรับผิดชอบนั้นลงไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิด้วย

อันความรับผิดชอบโดยไม่จำกัดของผู้เป็นกรรมการนั้น ย่อมถึงที่สุดเมื่อล่วงเวลาสองปีนับแต่วันที่ตัวเขาออกจากตำแหน่งกรรมการ

มาตรา ๑๓๐๒ ห้ามมิให้โฆษณาชวนคนให้เข้าซื้อซื้อหุ้นก่อนได้จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัท

มาตรา ๑๓๐๓ บรรดาหนังสือชวนและหนังสือบอกกล่าวบ้างร้อง หรือหนังสืออย่างอื่นในการชวนให้เข้าซื้อซื้อหุ้นทุก ๆ ฉบับต้องลงวันและลายมือชื่อของบรรดาผู้เริ่มก่อการบริษัท และต้องนำไปจดทะเบียนก่อนแล้วจึงโฆษณา

ในหนังสือเช่นกล่าวมานั้น ต้องแถลงความเหล่านี้ คือ

- (๑) ข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิ
- (๒) จำนวนเงินที่จะต้องใช้ในหุ้นหนึ่ง ๆ ก่อนบริษัทจดทะเบียน
- (๓) จำนวนและมูลค่าแห่งหุ้นบริมสิทธิ ถ้าหากจะมีหุ้นเช่นนั้นบริษัท ให้บอกสภาพและบริมสิทธิซึ่งจะพึงได้แก่หุ้นนั้นสถานใดเพียงใดและเพราะเหตุใดจึงได้คิดจะให้หุ้นบริมสิทธิเช่นนั้น

(๔) จำนวนและมูลค่าแห่งหุ้นสามัญ หรือหุ้นบริมสิทธิ ซึ่งจะออกให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้ว เพราะใช้ให้ด้วยอย่างอื่นนอกจากตัวเงิน ถ้าหากจะมีหุ้นเช่นนั้นบริษัทใช้ ให้แถลงว่าจะถือเขาเป็นอันได้ใช้เงินแล้วเพียงใดและคิดจะออกหุ้นเช่นนั้นให้เพื่อแทนคุณแรงงาน หรือตอบแทนทรัพย์สินอย่างไร

(๕) จำนวนเงินใช้จ่ายหรือประมาณว่าจะใช้จ่ายในชั้นแรก

(๖) ถ้ามีเจตนาจะให้เงินแก่ผู้เริ่มก่อการ คนใดคนหนึ่งใช้จำนวนเงินนั้นเท่าใดและจะให้เพราะเหตุใด

(๗) ผู้เริ่มก่อการได้ทำสัญญาเป็นข้อสำคัญไว้ประการใดบ้าง ทำในนามของตนเองก็ดี หรือในนามของบริษัทก็ดี อันเนื่องในก่อการหรือจัดการบริษัทนั้น หรือเนื่องในการค้าขายของบริษัทนั้นในภายหน้า ให้แถลงรายการ และสภาพ ทั้งกำหนดแห่งสัญญานั้น ๆ จงเต็มทุกประการ

มาตรา ๑๓๐๔ จำนวนหุ้นทั้งหมดซึ่งบริษัทกักจะจดทะเบียนนั้น ต้องมีผู้เข้าซื้อหรือซื้อหรือออกให้กันเสียก่อนการจดทะเบียนของบริษัท

มาตรา ๑๑๐๕ อันหุ้นนั้น ท่านห้ามมิให้ออกโดยราคาต่ำกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้ การออกหุ้นโดยราคาสูงกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้นั้น หากว่าหนังสือบริคณห์สนธิให้อ่านากไว้ ก็ให้ออกได้ และในกรณีเช่นนี้ต้องส่งใช้จำนวนที่ตามมูลค่าพร้อมกันไปกับการส่งใช้เงินคราวแรก

อนึ่ง เงินส่งใช้ค่าหุ้นคราวแรกนั้น ต้องมิให้น้อยกว่าร้อยละสิบห้าแห่งมูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้

มาตรา ๑๑๐๖ การที่เจ้าชื้อชื้อหุ้นนั้นยอมผูกพันผู้เข้าชื้อโดยเงินไว้ว่า ถ้าบริษัทตั้งขึ้นแล้วจะใช้จำนวนเงินค่าหุ้นนั้น ๆ ให้แก่บริษัทตามหนังสือชื้อชื้อและข้อบังคับของบริษัท

มาตรา ๑๑๐๗ เมื่อหุ้นชนิดซึ่งจะต้องลงเงินนั้นได้มีผู้เข้าชื้อชื้อหมดแล้ว ผู้เริ่มก่อการต้องนัดบรรดาผู้เข้าชื้อชื้อหุ้นมาประชุมกันเป็นการประชุมใหญ่โดยไม่ชักช้า ประชุมอันนี้ให้เรียกว่าประชุมตั้งบริษัท

อนึ่ง ให้ผู้เริ่มก่อการส่งรายงานการตั้งบริษัท มีคำรับรองของตนว่าถูกต้อง และมีข้อความที่เกี่ยวแก่กิจการอันจะพึงกระทำในที่ประชุมตั้งบริษัททุก ๆ ข้อตามความในมาตราต่อไปนี ไปยังผู้เข้าชื้อชื้อหุ้นทุกคน อย่างน้อยเจ็ดวันก่อนวันนัดประชุม

เมื่อได้ส่งรายงานตั้งบริษัทแก่ผู้เข้าชื้อชื้อหุ้นแล้ว ผู้เริ่มก่อการต้องจัดส่งสำเนารายงานอันมีคำรับรองว่า ถูกต้องตามที่บังคับไว้ในมาตรานี้ไปยังนายทะเบียนบริษัทโดยพลัน

อนึ่ง ให้ผู้เริ่มก่อการจัดให้มีบัญชีแสดงรายชื้อ ชื้อ และตำแหน่งของผู้เข้าชื้อชื้อหุ้น กับจำนวนหุ้นซึ่งต่างคนได้ลงชื้อชื้อไว้เพื่อเสนอต่อที่ประชุมนั้นด้วย

บทบัญญัติทั้งหลายแห่งมาตรา ๑๑๐๖, ๑๑๐๗, ๑๑๐๘, ๑๑๐๙, ๑๑๑๐, ๑๑๑๑, ๑๑๑๒, และ ๑๑๑๕ นั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่การประชุมตั้งบริษัทด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๑๐๘ กิจการอันจะพึงทำในที่ประชุมตั้งบริษัทนั้น คือ

- (๑) ทำความตกลงตั้งข้อบังคับต่าง ๆ ของบริษัท
- (๒) ให้สัตยาบันแก่บรรดาสัญญา ซึ่งผู้เริ่มก่อการได้ทำไว้ และค่าใช้จ่ายอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเขาต้องออกไปในการเริ่มก่อบริษัท
- (๓) วางกำหนดจำนวนเงินซึ่งจะให้แก่ผู้เริ่มก่อการ ถ้าหากมีเจตนาว่าจะให้

(๔) วางกำหนดจำนวนหุ้นบุริมสิทธิ ทั้งกำหนดสภาพและบุริมสิทธิแห่งหุ้นนั้น ๆ ว่าเป็นสถานใดเพียงใด ถ้าหากจะมีหุ้นเช่นนั้น^๕ในบริษัท

(๕) วางกำหนดจำนวนหุ้นสามัญ หรือหุ้นบุริมสิทธิซึ่งออกให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้วหรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้ว เพราะใช้ให้ด้วยอย่างอื่นนอกจากตัวเงิน และกำหนดว่าเพียงใด ซึ่งจะถือเอาเป็นว่าได้ใช้เงินแล้ว ถ้าหากจะมีหุ้นเช่นนั้น^๕ในบริษัท

ให้ตกลงในที่ประชุมโดยเฉพาะว่า ซึ่งจะออกหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เงินแล้วเช่นนั้น เพื่อแทนคุณแรงงานหรือตอบแทนทรัพย์สินอย่างใด ให้พิจารณาจางัดเงินทุกประการ

(๖) เลือกตั้งกรรมการและพนักงานสอบบัญชีอันเป็นชุดแรกของบริษัท และวางกำหนดอำนาจของบุคคลนั้นด้วย

มาตรา ๑๓๐๘ ผู้เริ่มก่อการหรือผู้เข้าซื้อหุ้นจะออกเพียงลงคะแนนไม่ได้ ถ้าตนมีส่วนได้เสียโดยเฉพาะในปัญหาที่ยกขึ้นวินิจฉัยนั้น

อนึ่ง มติของที่ประชุมตั้งบริษัทย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ที่ประชุมจะได้ลงมติโดยเสียงข้างมาก อันมีคะแนนของผู้เข้าซื้อหุ้นร่วมกันไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวน ผู้เข้าซื้อหุ้นทั้งหมด ซึ่งมีสิทธิลงคะแนนได้ และคิดตามจำนวนหุ้นร่วมกันไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นนั้น ๆ ทั้งหมดด้วยกัน

มาตรา ๑๓๑๐ เมื่อได้ประชุมตั้งบริษัทแล้ว ให้ผู้เริ่มก่อการบริษัทมอบการทั้งปวงให้แก่กรรมการของบริษัท

เมื่อกรรมการได้รับการแล้ว ก็ให้ลงมือจัดการเรียกให้ผู้เริ่มก่อการและผู้เข้าซื้อหุ้นทั้งหลายใช้เงินในหุ้นซึ่งจะต้องใช้เป็นตัวเงิน เรียกหุ้นหนึ่งไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้า ตามที่ได้กำหนดไว้ในหนังสือชวนบอกกล่าวว่าร้อง หรือหนังสือชวนให้ซื้อหุ้น

มาตรา ๑๓๑๑ เมื่อจำนวนเงินซึ่งว่าไว้ในมาตรา ๑๓๑๐ ได้ใช้เสร็จแล้ว กรรมการต้องไปขอจดทะเบียนบริษัทนั้น

คำขอและข้อความที่ลงในทะเบียนนั้น ให้ระบุนายการตามที่ได้ตกลงกันในที่ประชุมตั้งบริษัท ดังต่อไปนี้ คือ

(๑) จำนวนหุ้นที่ตนซึ่งได้มีเชื้อชื้อ หรือได้จัดออกให้แล้ว แยกให้ปรากฏว่าเป็นชนิดหุ้นสามัญเท่าใด หุ้นบุริมสิทธิเท่าใด

(๒) จำนวนหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิ ซึ่งออกให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้ว นอกจากที่ใช้เป็นตัวเงิน และหุ้นที่ได้ใช้แต่บางส่วนนั้น ให้บอกว่าได้ใช้แล้วเพียงใด

(๓) จำนวนเงินที่ได้ใช้แล้วหุ้นละเท่าใด

(๔) จำนวนเงินที่ได้รับไว้เป็นค่าหุ้นรวมทั้งสิ้นเท่าใด

(๕) ชื่อ อาชีพ และที่สำนักของกรรมการทุกคน

(๖) ถ้าให้กรรมการต่างมีอำนาจจัดการของบริษัทได้โดยลำพังตัว ให้แสดงอำนาจของกรรมการนั้น ๆ ว่า คนใดมีเพียงใดและบอกจำนวนหรือชื่อกรรมการ ซึ่งจะลงชื่อเป็นสำคัญผูกพันบริษัทได้นั้นด้วย

(๗) ถ้าตั้งบริษัทขึ้นชวกาลกำหนดอันหนึ่ง ให้บอกกาลกำหนดอันนั้นด้วย

(๘) ที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่และสาขาต่าง

การลงทะเบียนจะมีรายการอย่างอื่นซึ่งกรรมการเห็นสมควรจะให้ทราบแก่ประชาชนก็ลงได้

ในการจดทะเบียนนั้น ถ้าได้ทำข้อบังคับของบริษัทไว้ประการใดบ้างต้องส่งสำเนาข้อบังคับนั้น ๆ ไปด้วย กับทั้งสำเนารายงานการประชุมตั้งบริษัท หนังสือส่งของกรรมการต้องลงลายมือชื่อรับรองคนหนึ่งเป็นอย่างน้อย

ในเวลาเดียวกันนั้น กรรมการต้องนำฉบับตีพิมพ์แห่งหนังสือบริคณห์สนธิและข้อบังคับ ถ้าหากมีมอบไว้แก่จดทะเบียนอย่างละสิบฉบับ

ให้พนักงานทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนส่งมอบให้แก่บริษัทฉบับหนึ่ง

มาตรา ๑๑๑๒ ถ้าการจดทะเบียนมิได้ทำภายในสามเดือนนับแต่ประชุมตั้งบริษัทไว้ ท่านว่าบริษัทนั้นเป็นอันไม่ได้ตั้งขึ้น และบรรดาเงินที่ได้รับไว้จากผู้เข้าชื้อชื้อหุ้นนั้น ต้องใช้คืนเต็มจำนวนมิให้ลดเลย

ถ้ามีจำนวนเงินเช่นว่านั้นค้างอยู่มิได้คืนในสามเดือน ภายหลังการประชุมตั้งบริษัทไว้ ท่านว่ากรรมการของบริษัทต้องรับผิดชอบร่วมกันที่จะใช้ทั้งต้นเงินและดอกเบี้ยคดตั้งแต่เวลาต้นกำหนดสามเดือนนั้น

แต่ถ้ากรรมการคนใดพิสูจน์ได้ว่า การที่เงินขาดหรือที่ใช้เกินเข้าไม่ได้เป็นเพราะความผิดของคนไข้ว กรรมการคนนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบในการใช้เงินหรือดอกเบีย

มาตรา ๑๑๑๓ ผู้เริ่มก่อการบริษัท ต้องรับผิดชอบร่วมกันและโดยไม่จำกัดในบรรดาหนี้ และการจ่ายเงินซึ่งที่ประชุมตงบริษัทมิได้อนุมัติ และแม้จะได้มีอนุมัติก็ยังต้องรับผิดชอบเช่นนั้นไปจนกว่าจะได้จดทะเบียนบริษัท

มาตรา ๑๑๑๔ เมื่อบริษัทได้จดทะเบียนแล้ว ผู้เข้าซื้อชื้อหุ้นจะร้องฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการที่ตนได้เข้าซื้อชื้อ โดยยกเหตุว่า สำคัญผิด หรือต้องชื้อมั่ว หรือถูกฉ้อโกงฉ้อฉลนั้น ท่านว่าหาอาจทำได้ไม่

มาตรา ๑๑๑๕ ถ้าหากว่าชื้อบริษัทซึ่งตงไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิพ้องกับชื้อบริษัทอื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้วก็ดี หรือพ้องกับชื้อซึ่งตงไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิฉบับอื่นก็ได้ จดทะเบียนแล้วก็ดี หรือคล้ายคลึงกับชื้อเช่นกล่าวนั้นจนน่าจะหลงให้มหาชนหลงไปได้ก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้ที่มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะฟ้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เริ่มก่อการบริษัทก็ได้ และจะร้องขอให้ศาลสั่งบังคับให้เปลี่ยนชื้อนั้นเสียใหม่ก็ได้

เมื่อศาลมีคำสั่งเช่นนั้นแล้ว ก็ต้องบอกชื้อซึ่งเปลี่ยนใหม่นั้นจงลงทะเบียนแทนชื้อเก่า และต้องแก้ไขสำคัญการจดทะเบียนด้วยตามกันไป

มาตรา ๑๑๑๖ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดคนหนึ่งปรารถนาจะได้ดำเนินหนังสือบริคณห์สนธิ และชื้อบังคับบรรดามีในบริษัทหนึ่งบริษัทใด ก็ชอบที่จะเรียกได้จากบริษัทนั้น ในการนั้นบริษัทจะเรียกเอาเงินไม่เกินฉบับละบาทหนึ่งก็ได้

ส่วนที่ ๒

หุ้นและผู้ถือหุ้น

มาตรา ๑๑๑๗ อันมูลค่าของหุ้น ๗ นั้น มีให้ต่ำกว่าห้าบาท

มาตรา ๑๑๑๘ อันหุ้นนั้น ท่านว่าจะแบ่งแยกหาได้ไม่

ถ้าบุคคลมีจำนวนแต่สองคนขึ้นไปถือหุ้น ๗ เดียวร่วมกัน ท่านว่าต้องตงให้คนหนึ่งคนหนึ่งในจำนวนนั้นแต่คนเดียวเป็นผู้ใช้สิทธิในฐานะเป็นผู้ถือหุ้น

หนึ่ง บุคคลทั้งหลายซึ่งถือหุ้น ๆ เดียวร่วมกัน ต้องร่วมกันรับผิดชอบบริษัท ในการส่งใช้มูลค่าของหุ้น

มาตรา ๑๑๑๘ หุ้นทุก ๆ หุ้นจะต้องให้ใช้เป็นเงินจนเต็มค่า เว้นแต่หุ้นซึ่งออกตามบทบัญญัติมาตรา ๑๑๐๘ อนุมาตรา (๕) หรือมาตรา ๑๒๒๓

ในการใช้เงินเป็นค่าหุ้นนั้น ผู้ถือหุ้นจะหักหนี้กับบริษัทหาได้ไม่

มาตรา ๑๑๒๐ บรรดาเงินค่าหุ้นซึ่งยังจะต้องส่งอีกนั้น กรรมการจะเรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งใช้เสียเมื่อใดก็ได้ เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่จะได้วินิจฉัยเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๑๒๑ การเรียกเงินค่าหุ้นแต่ละคราวนั้น ท่านบังคับว่าให้ส่งค่าบอกกล่าวล่วงหน้าไม่ต่ำกว่ายี่สิบเอ็ดวันด้วยจดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ และผู้ถือหุ้นทุกคนจะต้องใช้เงินตามจำนวนที่เรียกนั้น สุดแต่กรรมการจะได้กำหนดไปว่าให้ส่งไปยังผู้ใด ณ ที่ใดและเวลาใด

มาตรา ๑๑๒๒ ถ้าและเงินอันจะพึงส่งใช้เป็นค่าหุ้นตามเรียกนั้น ผู้ถือหุ้นคนใดมิได้ส่งใช้ตามวันกำหนดไว้ ผู้นั้นจำต้องเสียดอกเบี้ยนับแต่วันที่กำหนดให้ส่งใช้จนถึงวันที่ได้ส่งเสร็จ

มาตรา ๑๑๒๓ ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดละเลยไม่ส่งใช้เงินที่เรียกค่าหุ้นตามวันกำหนด กรรมการจะส่งค่าบอกกล่าวด้วยจดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังผู้นั้น ให้ส่งใช้เงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยด้วยก็ได้

ในค่าบอกกล่าวอันนี้ ให้กำหนดเวลาไปพอสมควรเพื่อให้ใช้เงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ย และต้องบอกไปด้วยว่าให้ส่งใช้ ณ สถานที่ใด หนึ่ง ในค่าบอกกล่าวนั้นจะแจ้งไปด้วยก็ได้ว่า ถ้าไม่ใช้เงินตามเรียก ผู้นั้นอาจจะถูกวิง

มาตรา ๑๑๒๔ ถ้าในค่าบอกกล่าวมีข้อแถลงความถึงการวิงหุ้นด้วยแล้ว หากเงินค่าหุ้นที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยยังคงค้างชำระอยู่รวมใด กรรมการจะบอกวิงหุ้นนั้น ๆ เมื่อใดก็ได้

มาตรา ๑๑๒๕ หุ้นซึ่งวิงแล้วนั้นให้เอาออกขายทอดตลาดโดยไม่ชักช้า ได้จำนวนเงินเท่าใดให้เอาหักใช้ค่าหุ้นที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยค้างชำระ ถ้ายังมีเงินเหลือเท่าใดต้องส่งคืนให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้น

มาตรา ๑๑๒๖ แม้ว่าการริบหุ้น ขาดหุ้น จะไม่ถูกต้องด้วยระเบียบก็ดี ท่านว่าหาเป็นเหตุให้สิทธิของผู้ถือหุ้นซึ่งวันนั้นเสื่อมเสียไปอย่างไรไม่

มาตรา ๑๑๒๗ ให้บริษัททำใบหุ้น คือ ใบสำคัญสำหรับหุ้นใบหนึ่งหรือหลายใบ มอบให้เป็นคู่มือแก่ผู้ถือหุ้นจกทุก ๆ คน

เมื่อมอบใบหุ้นนั้น จะเรียกค่าธรรมเนียมก็ได้ สุดแต่กรรมการจะกำหนด แต่มิให้เกินห้าสิบสตางค์

มาตรา ๑๑๒๘ ในใบหุ้นทุก ๆ ใบ ท่านให้กรรมการลงลายมือชื่อเองคนหนึ่งเป็นอย่างน้อย และประทับตราของบริษัทเป็นสำคัญ

ในใบหุ้นนั้นต้องมีข้อความต่อไปนี้ คือ

- (๑) ชื่อบริษัท
- (๒) เลขหมายหุ้นที่กล่าวถึงในใบหุ้นนั้น
- (๓) มูลค่าหุ้นหนึ่งเป็นเงินเท่าใด
- (๔) ถ้าและเป็นหุ้นที่ยังไม่ได้ใช้เงินเสร็จ ให้จดลงว่า ได้ใช้เงินค่าหุ้นแล้วหุ้นจะเท่าใด

- (๕) ชื่อผู้ถือหุ้น หรือคำแถลงว่าได้ออกใบหุ้นนี้ให้แก่ผู้ถือ

มาตรา ๑๑๒๙ อันว่าหุ้นนั้นย่อมโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่เมื่อเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้นนั้น ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อนั้น ๆ ด้วยแล้ว ท่านว่าเป็นโมฆะ อนึ่ง ตราสารอันนั้นต้องแถลงเลขหมายของหุ้นซึ่งโอนกันนั้นด้วย

การโอนเช่นนี้จะนำมาใช้แก่บริษัทหรือบุคคลภายนอกไม่ได้ จนกว่าจะได้จดทะเบียนการโอนทั้งชื่อและตำแหน่งของผู้รับโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น

มาตรา ๑๑๓๐ หุ้นใดเงินที่เรียกค่าหุ้นยังค้างชำระอยู่ หุ้นนั้นบริษัทจะไม่ยอมรับจดทะเบียนให้โอนก็ได้

มาตรา ๑๑๓๑ ในระวางสิบสี่วันก่อนการประชุมใหญ่สามัญบริษัทจะมีมติสมุท
ทะเลเบียนพักการโอนหุ้นเสียก็ได้

มาตรา ๑๑๓๒ ในเหตุบางอย่างเช่นผู้ถือหุ้นตายก็ดี หรือล้มละลายก็ดี อันเป็นเหตุ
ให้บุคคลอื่นเป็นผู้มีสิทธิจะได้หุ้นขึ้นนี้ หากว่าบุคคลนั้นนำใบหุ้นมาเวนคืน เมื่อเป็นวิสัยจะ
ทำได้ ทั้งได้นำหลักฐานอันสมควรมาแสดงด้วยแล้ว ก็ให้บริษัทรับบุคคลนั้นลงทะเบียนเป็นผู้
ถือหุ้นสืบไป

มาตรา ๑๑๓๓ หุ้นซึ่งโอนกันนั้น ถ้าเป็นหุ้นอันยังมีได้ส่งเงินใช้เต็มจำนวนค่าหุ้น
ท่านว่าผู้โอนยังคงต้องรับผิดชอบในจำนวนเงินที่ยังมิได้ส่งใช้ครบถ้วนนั้น แต่ว่า

(๑) ผู้โอนไม่ต้องรับผิดชอบในหุ้นอันหนึ่งอันใดของบริษัทซึ่งได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังโอน

(๒) ผู้โอนไม่ต้องรับผิดชอบออกส่วนใช้หนี้ เว้นแต่ความปรากฏขึ้นแก่ศาลว่าบรรดาผู้
ที่ยังถือหุ้นของบริษัทอยู่นั้นไม่สามารถออกส่วนใช้หนี้อันเขาจะพึงต้องออกในนั้นได้

ในข้อความรับผิดชอบเช่นว่ามานั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องผู้โอนเมื่อพ้นสองปีนับแต่ได้จดทะเบียน
การโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น

มาตรา ๑๑๓๔ ใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือหุ้น จะออกได้ก็แต่เมื่อมีข้อบังคับของบริษัท
อนุญาตไว้ และจะออกให้ได้แต่เฉพาะเพื่อหุ้นซึ่งได้ใช้เต็มค่าแล้วในกรณีเช่นว่านี้ ผู้ทรงใน
หุ้นชนิดระบุชื่อย่อมมีสิทธิจะได้รับใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ เมื่อเวนคืนใบหุ้นชนิดระบุชื่อนั้น
ให้ขาดเสีย

มาตรา ๑๑๓๕ หุ้นชนิดที่มีใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือหุ้น ย่อมโอนกันได้เพียงด้วยส่ง-
มอบใบหุ้นแก่กัน

มาตรา ๑๑๓๖ ผู้ทรงใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือย่อมมีสิทธิจะมาขอเปลี่ยนเอาใบหุ้น
ชนิดระบุชื่อได้ เมื่อเวนคืนใบหุ้นฉบับออกให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้นให้ขาดเสีย

มาตรา ๑๑๓๗ ถ้าข้อบังคับของบริษัทที่กำหนดไว้เป็นองค์คุณอันหนึ่งสำหรับผู้จะเป็น
กรรมการ ว่าจำจะต้องเป็นผู้ถือหุ้นเป็นจำนวนเท่าหนึ่งเท่าใดไว้ หุ้นเช่นนั้นท่านว่าต้องเป็นหุ้น
ชนิดระบุชื่อ

มาตรา ๓๓๗ บริษัทจำกัดต้องมีสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นมีรายการดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) ชื่อและสำนัก กับอาชีวะ ถ้าว่ามี ของผู้ถือหุ้น ชื่อแสดงเรื่องหุ้นของผู้ถือหุ้นคนหนึ่ง ๆ แยกหุ้นออกตามเลขหมาย และจำนวนเงินที่ได้ไขแล้ว หรือที่ได้ตกลงกันให้ถือว่าเป็นอันได้ไขแล้วในหุ้นของผู้ถือหุ้นคนหนึ่ง ๆ
- (๒) วันที่เดือนปีซึ่งได้ลงทะเบียนบุคคลหนึ่ง ๆ เป็นผู้ถือหุ้น
- (๓) วันที่เดือนปีซึ่งบุคคลคนใด คนหนึ่งขาดจากเป็นผู้ถือหุ้น
- (๔) เลขหมายใบหุ้นและวันที่ลงในใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ และเลขหมายของหุ้นซึ่งได้ลงไว้ในใบหุ้นนั้น ๆ
- (๕) วันที่ได้ขีดฆ่าใบหุ้นชนิดระบุชื่อ หรือชนิดออกให้แก่ผู้ถือ

มาตรา ๓๓๘ สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นเริ่มแต่วันจดทะเบียนบริษัทนั้น ให้รักษาไว้ ณ สำนักงานของบริษัทแห่งที่ได้บอกทะเบียนไว้

สมุดทะเบียนนี้ ให้เปิดให้แก่ผู้ถือหุ้นทั้งหลายดูได้ในระหว่างเวลาทำการโดยไม่เรียกค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด แต่กรรมการจะจำกัดเวลาลงไว้อย่างไรพอสมควรก็ได้ หากไม่น้อยกว่าวันละสองชั่วโมง

ให้เป็นหน้าที่ของกรรมการที่จะส่งสำเนาบัญชีรายชื่อผู้ที่ยังคงเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ทั้งหมด ในเวลาที่ประชุม และรายชื่อผู้ขาดจากเป็นผู้ถือหุ้นจำเดิมแต่วันประชุมสามัญครั้งที่แล้วมานั้น ไปยังนายทะเบียนอย่างน้อยปีละครั้ง และมีให้ปรากฏว่าวันที่สืบค้นแต่การประชุมสามัญบัญชีรายชื่อใหม่รายการบรรดาที่ระบุไว้ในมาตราก่อนหน้านี้ทุกประการ

มาตรา ๓๔๐ ผู้ถือหุ้นชอบที่จะเรียกให้ส่งมอบสำเนาทะเบียนเช่นว่านั้น หรือแต่ตอนหนึ่งตอนใดแก่ตนได้ เมื่อเสียค่าคัดสำเนาทำสืบตางค์ต่อร้อยละ

มาตรา ๓๔๑ สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นพยานหลักฐาน อันถูกต้องในข้อกระทงความบรรดาที่กฎหมายบังคับ หรือใช้อำนาจให้เอาลงในทะเบียนนั้น

มาตรา ๓๔๒ ถ้าบริษัทได้ถอนหุ้นบริมสิทธิไปแล้ว ได้กำหนดไว้ว่าบริมสิทธิจะมีแก่หุ้นนั้น ๆ เป็นอย่างไร ท่านห้ามมิให้แก้ไขอีกเลย

มาตรา ๓๔๓ ห้ามมิให้บริษัทจำกัดเป็นเจ้าของผู้ถือหุ้นของตนเอง หรือรับจำนำหุ้นของตนเอง

ส่วนที่ ๓

วิธกิจการบริษัทจำกัด

๑. บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๓๔๔ บรรดาบริษัทจำกัด ให้มีกรรมการคนหนึ่ง หรือหลายคนด้วยกัน จัดการตามข้อบังคับของบริษัท และอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่แห่งผู้ถือหุ้นทั้งปวง

มาตรา ๑๓๔๕ จำเดิมแต่ได้จดทะเบียนบริษัทแล้ว ท่านห้ามมิให้ตั้งข้อบังคับขึ้นใหม่ หรือเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ หรือข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เว้นแต่จะได้มีการลงมติพิเศษ

มาตรา ๑๓๔๖ บรรดาข้อบังคับอันได้ตั้งขึ้นใหม่ หรือได้เพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นหน้าที่ของบริษัทที่จะจัดให้ไปจดทะเบียนภายใน กำหนดสิบสี่วันนับแต่ วันที่ได้มีการลงมติพิเศษ

มาตรา ๑๓๔๗ บรรดาข้อบังคับอันได้ตั้งขึ้นใหม่ หรือหนังสือบริคณห์สนธิ หรือข้อบังคับซึ่งได้เปลี่ยนแปลงนั้น ให้บริษัทส่งมอบฉบับตีพิมพ์ไว้ ณ หอทะเบียนอย่างละเอียดฉบับในเวลาเดียวกันกับขอจดทะเบียน

มาตรา ๑๓๔๘ บรรดาบริษัทจำกัด ต้องมีสำนักงานบอกทะเบียนไว้แห่งหนึ่ง ซึ่งกรรมการติดต่อกับคำบอกกล่าวทั้งปวงจะส่งถึงบริษัทได้ ณ ที่นั้น

คำบอกกล่าวสถานที่ตั้งแห่งสำนักงานที่ได้บอกทะเบียนไว้ก็ดี หรือเปลี่ยนย้ายสถานที่ก็ดี ให้ส่งแก่นายทะเบียนบริษัท และให้นายทะเบียนจดข้อความนั้นลงในทะเบียน

มาตรา ๑๓๔๙ ตราบใดที่หุ้นทั้งหลายยังมีได้ชำระเงินเต็มจำนวน ท่านว่าตราบนั้น บริษัทจะลงพิมพ์ หรือแสดงจำนวนต้นทุนของบริษัทในหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดเช่นในคำบอกกล่าวบ่าวร้องก็ดี ในตัวเงินและบัญชีสิ่งของก็ดี ในจดหมายก็ดี ต้องแสดงไว้ให้ชัดเจนด้วยในที่เดียวกันว่าจำนวนเงินต้นทุนได้ชำระแล้วเพียงกี่ส่วน

๒. กรรมการ

มาตรา ๑๓๕๐ ผู้เป็นกรรมการจะพึงมีจำนวนมากน้อยเท่าใด และจะพึงได้บำเหน็จเท่าใดให้สุดแล้วแต่ที่ประชุมใหญ่จะกำหนด

มาตรา ๑๑๕๑ อันผู้เป็นกรรมการนั้น เฉพาะแต่ที่ประชุมใหญ่เท่านั้นอาจจะตั้งหรือถอนได้

มาตรา ๑๑๕๒ ในเมื่อมีการประชุมสามัญครั้งแรกภายหลังแต่จดทะเบียนบริษัทก็ดี และในเมื่อมีการประชุมสามัญครั้งแรกในปีทุก ๆ ปีต่อไปก็ดี ผู้เป็นกรรมการต้องออกจากตำแหน่งโดยจำนวนหนึ่งในสามเป็นอัตรา ถ้าและจำนวนกรรมการจะแบ่งออกให้ตรงเป็นส่วนสามไม่ได้ ก็ให้ออกโดยจำนวนใกล้เคียงกับส่วนหนึ่งในสาม

มาตรา ๑๑๕๓ ตัวกรรมการที่จะต้องออกจากตำแหน่งในปีแรกและมีที่สองภายหลังจดทะเบียนบริษัทนั้น ถ้ากรรมการมิได้ตกลงกันไว้เองเป็นวิธีอื่นไว้ ก็ให้จับสลากกัน ส่วนปีหลัง ๆ ต่อไปให้กรรมการคนที่ได้อยู่ในตำแหน่งนานที่สุดนั้นเป็นผู้ต้องออก

กรรมการผู้ออกไปนั้นจะเลือกเข้ารับตำแหน่งอีกได้

มาตรา ๑๑๕๔ ถ้ากรรมการคนใดล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถไว้ ท่านว่ากรรมการคนนั้นเป็นอันขาดจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๑๕๕ ถ้าตำแหน่งว่างลงในสภากรรมการเพราะเหตุอื่น นอกจากถึงคราวออกตามเวรไว้ ท่านว่ากรรมการจะเลือกผู้ขึ้นตงขึ้นใหม่ให้เต็มที่ว่างก็ได้ แต่บุคคลที่ได้เป็นกรรมการใหม่เช่นนั้น ให้มีเวลาอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่กรรมการผู้ออกไปนั้นชอบที่จะอยู่ได้

มาตรา ๑๑๕๖ ถ้าที่ประชุมใหญ่ถอน กรรมการผู้หนึ่งออกก่อน ครบกาลกำหนดของเขา และตงคนอื่นขึ้นไว้แทนที่ไว้ ท่านว่าบุคคลผู้เป็นกรรมการใหม่นั้นให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่กรรมการผู้ถูกถอนนั้นชอบที่จะอยู่ได้

มาตรา ๑๑๕๗ การตงกรรมการขึ้นใหม่นั้น ตั้งใครเมื่อใดท่านให้นำความไปจดทะเบียนภายในสิบวันนับแต่วันตงจกทุกครั้ง

มาตรา ๑๑๕๘ นอกจากจะมีข้อบังคับของบริษัทไว้เป็นอย่างอื่น ท่านว่ากรรมการมีอำนาจคงพรณนาไว้ในหกมาตราต่อไปนี้

มาตรา ๑๑๕๙ ในจำนวนกรรมการนั้น แม้ตำแหน่งจะว่างไปบ้าง กรรมการที่มีตัวอยู่ก็ย่อมทำกิจการได้ แต่ถ้าในเวลาใดจำนวนกรรมการลดน้อยลงกว่าจำนวนอันจำเป็นที่จะเป็นองค์ประชุมได้ตลอดเวลาเช่นนั้น กรรมการที่มีตัวอยู่ย่อมทำกิจการได้เฉพาะแต่ในเรื่องที่

จะเพิ่มกรรมการขึ้นให้ครบจำนวน หรือนักเรียกประชุมใหญ่ของบริษัทท่านนี้ จะกระทำก
การอย่างอื่นไม่ได้

มาตรา ๑๑๖๐ กรรมการจะวางกำหนดไว้ก็ได้ว่า จำนวนกรรมการเข้าประชุมก็
คนจึงจะเป็นองค์ประชุมทำกิจการได้ ถ้าและมีได้กำหนดไว้ดังนี้ไว้ (เมื่อจำนวนกรรมการ
เกินกว่าสามคน) ท่านว่าต้องมีกรรมการเข้าประชุมสามคนจึงจะเป็นองค์ประชุมได้

มาตรา ๑๑๖๑ ข้อปรึกษาซึ่งเกิดปัญหาในประชุมกรรมการนั้น ให้ชี้ขาดตัดสินเอา
เสียงข้างมากเป็นใหญ่ ถ้าและคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ผู้เป็นประธานเป็นผู้ออกเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๑๖๒ กรรมการคนหนึ่งคนใด จะนัดเรียกให้ประชุมกรรมการเมื่อใดก็ได้

มาตรา ๑๑๖๓ กรรมการจะเลือกกรรมการคนหนึ่งขึ้นเป็นประธานที่ประชุม และจะ
กำหนดเวลาให้อยู่ในตำแหน่งเพียงใดก็ได้ แต่ถ้าหากมิได้เลือกกันไว้เช่นนั้น หรือผู้เป็น
ประธานไม่มาประชุมตามเวลาที่ได้นัดหมายไว้ กรรมการที่มาประชุมจะเลือกกันคนหนึ่ง
ขึ้นเป็นประธานในการประชุมเช่นนั้นก็ได้

มาตรา ๑๑๖๔ กรรมการ จะมอบอำนาจ อย่างหนึ่งอย่างใด ของตนให้แก่ผู้จัดการ
หรือให้แก่อนุกรรมการซึ่งตั้งขึ้นจากผู้ที่เป็นการด้วยกันก็ได้ ในการใช้อำนาจซึ่งได้
มอบหมาย เช่น นั้นผู้จัดการ ทุกคน หรือ อนุกรรมการทุกคนต้อง ทำตามคำสั่ง หรือ ข้อบังคับซึ่ง
กรรมการทั้งหลายได้กำหนดให้ทุกอย่างทุกประการ

มาตรา ๑๑๖๕ ถ้าการมอบอำนาจมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นไว้ ข้อปรึกษาซึ่งเกิด
เป็นปัญหาขึ้นในที่ประชุมอนุกรรมการทั้งหลาย ให้ตัดสินเอาเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ถ้า
คะแนนเสียงเท่ากัน ให้ผู้เป็นประธานชี้ขาด

มาตรา ๑๑๖๖ บรรดาการซึ่งกรรมการคนหนึ่งได้ทำไปแม้ในภายหลังความปรากฏ
ว่าการแต่งตั้งกรรมการคนนั้นมีข้อบกพร่องอยู่บ้างก็ดี หรือเป็นผู้บกพร่องด้วยองค์คุณควร
แก้ตำแหน่งกรรมการก็ดี ท่านว่าการที่ได้ทำนั้นย่อมสมบูรณ์เสมือนดังว่าบุคคลผู้นั้นได้รับการ
แต่งตั้งโดยถูกต้องและบริบูรณ์ด้วยองค์คุณของกรรมการ

มาตรา ๑๑๖๗ ความเกี่ยวพันกันในระวางกรรมการ และบริษัทและบุคคล
ภายนอกนั้น ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยตัวแทน

มาตรา ๑๑๖๘ ในอันที่จะประกอบกิจการของบริษัทนั้นกรรมการต้องใช้ความเชื่อ-
เพื่อตลอดอย่างบุคคลค้าขายผู้ประกอบด้วยความระมัดระวัง

ว่าโดยเฉพาะ การการต้องรับผิดชอบร่วมกันในประการต่าง ๆ ดังจะกล่าวต่อไป
นี้ คือ

(๑) การใช้เงินค่าหุ้นนั้น ได้ใช้กันจริง

(๒) จัดให้มีและรักษาไว้ให้เรียบร้อย ซึ่งบรรดาสมุดบัญชีและเอกสารที่กฎหมาย
กำหนดไว้

(๓) การแจกเงินปันผล หรือดอกเบียให้เป็นไปโดยถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้

(๔) บังคับการให้เป็นไปโดยถูกต้องตามมติของที่ประชุมใหญ่

อนึ่ง ท่านห้ามมิให้ผู้เป็นกรรมการ ประกอบการค้าขายใด ๆ อันมีสภาพเป็นอย่าง
เดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับการค้าขายของบริษัทนั้น ไม่ว่าทำเพื่อประโยชน์ตนหรือเพื่อ
ประโยชน์ผู้อื่น หรือไปเข้าหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างค้าขายอื่น ซึ่งประกอบกิจการ
มีสภาพเป็นอย่างเดียวกันและแข่งขันกับกิจการของบริษัท โดยมีได้รับความยินยอมของที่
ประชุมใหญ่ของผู้ถือหุ้น

บทบัญญัติที่กล่าวมาข้างบนนี้ ให้ใช้บังคับตลอดถึงบุคคลซึ่งเป็นผู้แทนของ
กรรมการด้วย

มาตรา ๑๑๖๙ ถ้ากรรมการทำให้เกิดเสียหายแก่บริษัท ๆ จะฟ้องร้องเรียกค่าสิน
ไหมทดแทนแก่กรรมการก็ได้ หรือในกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องร้อง ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดจะ
เอาคดีนั้นขึ้นว่าก็ได้

อนึ่ง การเรียกร้องเช่นนี้ เจ้าหนี้ของบริษัทจะเป็นผู้เรียกบังคับก็ได้ เท่าที่เจ้าหนี้
ยังคงมีสิทธิเรียกร้องแก่บริษัทอยู่

มาตรา ๑๑๗๐ เมื่อการซึ่งกรรมการคนใดได้ทำไปได้รับอนุมัติของที่ประชุมใหญ่แล้ว
ท่านว่ากรรมการคนนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในการนั้นต่อผู้ถือหุ้นซึ่งได้ให้อนุมัติหรือต่อบริษัทอีกต่อไป

ท่านห้ามมิให้ผู้ถือหุ้นซึ่งมิได้ให้อนุมัติด้วยตนเองฟ้องคดี เมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่
วันที่ประชุมใหญ่ให้อนุมัติแก่การเช่นนั้น

๓. ประชุมใหญ่

มาตรา ๑๑๗๑ ให้มีการประชุมผู้ถือหุ้นทั่วไปเป็นประชุมใหญ่ภายในหกเดือนนับแต่วันที่ได้จดทะเบียนบริษัท และต่อนั้นไปก็ให้มีการประชุมเช่นนี้ครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อยทุกระยะเวลาสิบสองเดือน

การประชุมเช่นนี้ เรียกว่าประชุมสามัญ

การประชุมใหญ่คราวอื่นบรรดาไม่ออกจากนี้ เรียกว่าประชุมวิสามัญ

มาตรา ๑๑๗๒ กรรมการจะเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ที่สุดแต่จะเห็นสมควร ถ้าบริษัทขาดทุนลงถึงถึงจำนวนต้นทุน กรรมการต้องเรียกประชุมวิสามัญทันที เพื่อแจ้งให้ผู้ถือหุ้นทราบการที่ขาดทุนนั้น

มาตรา ๑๑๗๓ การประชุมวิสามัญ จะต้องนัดเรียกให้ขึ้นในเมื่อผู้ถือหุ้นมีจำนวนหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าแห่งจำนวนหุ้นของบริษัท ได้เข้าชื่อกันทำหนังสือร้องขอให้เรียกประชุมเช่นนั้น ในหนังสือร้องขอนั้นต้องระบุว่าประสงค์ให้เรียกประชุมเพื่อการใด

มาตรา ๑๑๗๔ เมื่อผู้ถือหุ้นยื่นคำร้องขอให้เรียกประชุมวิสามัญดังได้กล่าวมาในมาตราก่อนแล้ว ให้กรรมการเรียกประชุมโดยพลัน

ถ้าและกรรมการมิได้เรียกประชุมภายในสามสิบวัน นับแต่วันยื่นคำร้องไว้ ผู้ถือหุ้นทั้งหลายซึ่งเป็นผู้ร้อง หรือผู้ถือหุ้นคนอื่น ๆ รวมกันได้จำนวนตั้งบังคับไว้นั้นจะเรียกประชุมเองก็ได้

มาตรา ๑๑๗๕ คำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ทุกคราวนั้นให้ลงพิมพ์โฆษณาอย่างน้อยสองคราว ในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ฉบับหนึ่งก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวันหรือส่งทางไปรษณีย์ไปยังผู้ถือหุ้นทุกคนบรรดาที่มีชื่อในทะเบียนของบริษัท ก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ในคำบอกกล่าวนั้น ให้ระบุสถานที่ วัน เวลา และสภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากันนั้นด้วย

มาตรา ๑๑๗๖ ผู้ถือหุ้นทั่วทุกคนมีสิทธิจะเข้าประชุมในที่ประชุมใหญ่ได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นประชุมชนิดใดคราวใด

มาตรา ๓๑๗๗ วิธีตั้งบัญญัติไว้ในมาตราต่อ ๆ ไปนี้ ท่านให้ใช้บังคับแก่การประชุมใหญ่ เว้นแต่จะมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นข้อความขัดกัน

มาตรา ๓๑๗๘ ในการประชุมใหญ่ ถ้าไม่มีผู้ถือหุ้นมาเข้าประชุมรวมกันแทนหุ้นได้ถึงจำนวนหนึ่งในสี่แห่งทุนของบริษัทเป็นอย่างน้อยแล้ว ท่านว่าที่ประชุมอันนี้จะปรึกษากิจการอื่นใดหาได้ไม่

มาตรา ๓๑๗๘ การประชุมใหญ่เรียกนัดเวลาใด เมื่อล่วงเวลานั้นไปแล้วถึงชั่วโมงหนึ่ง จำนวนผู้ถือหุ้นซึ่งมาเข้าประชุมยังไม่ครบถ้วนเป็นองค์ประชุมตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๑๗๘ นั้นไว้ หากว่าการประชุมใหญ่นั้นได้เรียกนัดเพราะผู้ถือหุ้นร้องขอ ท่านให้เลิกประชุม

ถ้าการประชุมใหญ่นั้นมิใช่ชนิดซึ่งเรียกนัดเพราะผู้ถือหุ้นร้องขอไว้ ท่านให้เรียกนัดใหม่อีกคราวหนึ่งในสิบสี่วัน และการประชุมใหญ่ครั้งหลังนั้นท่านไม่บังคับว่าจำต้องครบองค์ประชุม

มาตรา ๓๑๘๐ ในการประชุมผู้ถือหุ้นทั่วไปเป็นประชุมใหญ่ทุก ๆ ครั้ง ให้ผู้เป็นประธานในสภากรรมการนั่งเป็นประธาน

ถ้าประธานกรรมการเห็นว่าไม่มีตัวกิต หรือไม่มาเข้าประชุมจนล่วงเวลานัดไปแล้วสิบห้านาที ให้ผู้ถือหุ้นทั้งหลายซึ่งอยู่ในที่นั้นเลือกผู้ถือหุ้นคนหนึ่งจำนวนซึ่งมาประชุมขึ้นนั่งเป็นประธาน

มาตรา ๓๑๘๑ ผู้นั่งเป็นประธานจะเลื่อนการประชุมใหญ่ใด ๆ ไปเวลาอื่นโดยความยินยอมของที่ประชุมก็ได้ แต่ในที่ประชุมซึ่งได้เลื่อนมานั้น ท่านมิให้ปรึกษากิจการอื่นใด นอกไปจากที่ค้างมาแต่วันประชุมก่อน

มาตรา ๓๑๘๒ ในการลงคะแนนโดยวิธีชื่อนั้น ท่านให้นับว่าผู้ถือหุ้นทุกคนที่มาประชุมเอง หรือมอบฉันทะให้ผู้อื่นมาประชุมแทน มีเสียงหนึ่งเป็นคะแนน แต่ในการลงคะแนนลับ ท่านให้นับว่าผู้ถือหุ้นทุกคนมีคะแนนเสียง เสียงหนึ่งต่อหุ้นหนึ่งของตนถือ

มาตรา ๓๑๘๓ ถ้ามีข้อบังคับของบริษัทวางเป็นกำหนดไว้ว่า ต่อเมื่อผู้ถือหุ้นเป็นผู้มีหุ้นแต่จำนวนเท่าใดขึ้นไปจึงให้ออกเสียงเป็นคะแนนได้ไว้ ท่านว่าผู้ถือหุ้นทั้งหลายซึ่งไม่มีหุ้นถึงจำนวนเท่านั้นย่อมมีสิทธิที่จะเข้าร่วมกันให้ได้จำนวนหุ้นดังกล่าว แล้วตั้งคนหนึ่งในพวกของตนให้เป็นผู้รับผิดชอบออกเสียงแทนในการประชุมใหญ่ใด ๆ ได้

มาตรา ๓๓๘๔ ผู้ถือหุ้นคนใดยังมีได้ชำระเงินค่าหุ้น ซึ่งบริษัทได้เรียกเอาแต่ต้นให้เสร็จสิ้น ท่านว่าผู้ถือหุ้นคนนั้นไม่มีสิทธิออกเสียงเป็นคะแนน

มาตรา ๓๓๘๕ ผู้ถือหุ้นคนใดมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในข้ออันใดซึ่งที่ประชุมลงมติ ท่านห้ามมิให้ผู้ถือหุ้นคนนั้นออกเสียงลงคะแนนด้วยในข้อนั้น

มาตรา ๓๓๘๖ ผู้ทวงใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ หากอาจออกเสียงเป็นคะแนนได้ไม่เว้นแต่จะได้นำใบหุ้นของตนนั้นมาวางไว้แก่บริษัทแต่ก่อนเวลาประชุม

มาตรา ๓๓๘๗ ผู้ถือหุ้นทุกคนจะมอบฉันทะให้ผู้อื่นออกเสียงแทนตนก็ได้ แต่การมอบฉันทะเช่นนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา ๓๓๘๘ หนังสือมอบฉันทะนั้น ให้ลงวันและลงลายมือชื่อผู้ถือหุ้นและให้มียกการ ดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) จำนวนหุ้นซึ่งผู้มอบฉันทะนั้นถืออยู่
- (๒) ชื่อผู้มอบฉันทะ
- (๓) ตั้งผู้มอบฉันทะนั้นเพื่อการประชุมคราวใด หรือตั้งไว้ชั่วระยะเวลาเพียงใด

มาตรา ๓๓๘๙ อันหนังสือมอบฉันทะนั้น ถ้าผู้มอบฉันทะประสงค์จะออกเสียงในการประชุมคราวใด ต้องนำไปวางต่อผู้เป็นประธานแต่เมื่อเริ่มหรือก่อนเริ่มประชุมคราวนั้น

มาตรา ๓๓๙๐ ในการประชุมใหญ่ใด ๆ ข้อมติอันเสนอให้ลงคะแนน ท่านให้ตัดสินด้วยวิธีมือ เว้นแต่เมื่อก่อนหรือในเวลาที่แสดงผลแห่งการชั่งมือนั้น จะได้มีผู้ถือหุ้นสองคนเป็นอย่างน้อยติดใจร้องขอให้ลงคะแนนลับ

มาตรา ๓๓๙๑ ในการประชุมใหญ่ใด ๆ เมื่อผู้เป็นประธานแสดงว่ามติอันใดนั้นคะแนนขมุกเป็นอันว่าได้หรือตกก็ให้ และให้จดลงไว้ในสมุดรายงานประชุมของบริษัทลงนั้นแล้ว ท่านให้ถือเป็นหลักฐานเพียงพอที่จะฟังได้ตามนั้น

ถ้ามีผู้ติดใจร้องขอให้ลงคะแนนลับไว้ ท่านให้ถือว่าผลแห่งคะแนนลับนั้นเป็นมติของที่ประชุม

มาตรา ๓๓๙๒ ถ้ามีผู้ติดใจร้องขอโดยชอบให้ลงคะแนนลับการลงคะแนนเช่นนั้นจะทำได้ด้วยวิธีใดสุดแล้วแต่ผู้เป็นประธานจะสั่ง

มาตรา ๑๑๙๓ ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน จะเป็นในการประชุมอีกครั้ง หรือในการลงคะแนนลับก็ได้ ให้ผู้เป็นประธานในที่ประชุมมีคะแนนเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๑๙๔ ถ้าที่ประชุมใหญ่ได้ลงมติอันใดเป็นลำดับกันสองครั้งประชุมแล้ว มติอันนั้นท่านให้ถือว่าเป็นมติพิเศษ เมื่อได้ทำให้เป็นไปโดยวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ข้อความที่จะนำเสนอให้ลงมตินั้น ได้จัดลงในคำบอกกล่าวนัดประชุมใหญ่ครั้งแรก ที่ประชุมครั้งแรก ได้ลงมติ โดยคะแนน เสียง ข้างมาก ไม่ต่ำกว่า สาม ในสี่ส่วนของจำนวนเสียงทั้งหมด

การประชุม ใหญ่ครั้งหลังนั้น ได้นัดเรียกและได้ประชุมกัน ในเวลาไม่น้อยกว่า สิบสี่วัน และไม่มากกว่าหกสัปดาห์ภายหลังจากการประชุมครั้งแรก

ข้อความอันที่ประชุมครั้งแรกได้ลงมตินั้น ได้จัดลงไว้เต็มจำนวนในคำบอกกล่าว นัดประชุมครั้งหลังด้วย

ที่ประชุมครั้งหลังได้ลงมติดำเนินตามมติ ของที่ประชุมครั้งแรก โดยคะแนนเสียงข้างมาก นับได้ไม่น้อยกว่าสองในสามส่วนของจำนวนเสียงทั้งหมด

มาตรา ๑๑๙๕ การประชุมใหญ่นั้น ถ้าได้นัดเรียกหรือได้ประชุมกันหรือได้ลงมติ ผ่านมติบัญญัติในลักษณะนี้^{๕๔} หรือผ่านข้อบังคับของบริษัทยกได้ เมื่อกรรมการหรือผู้ถือหุ้น คนหนึ่งคนใดร้องขึ้นแล้ว ให้ศาลเพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่อันผิดระเบียบนั้นเสีย แต่ต้อง ร้องขอภายในกำหนดเดือนหนึ่งนับแต่วันลงมตินั้น

๔. บัญชีงบดุล

มาตรา ๑๑๙๖ อันบัญชีงบดุลนั้น ท่านว่าต้องทำอย่างน้อยครั้งหนึ่งทุกรอบสิบสอง เดือน คือ เมื่อเวลาสรุปสิบสองเดือนอันถัดมาเป็นขอมติ ในทางบัญชีเงินของบริษัทนั้น

อนึ่ง งบดุลต้องมีรายการย่อแสดงจำนวนสินทรัพย์ และหนี้สินของบริษัทกับทั้ง บัญชีกำไรและขาดทุน

มาตรา ๑๑๙๗ งบดุลนั้นต้องจัดให้มีผู้สอบบัญชีคนหนึ่ง หรือหลายคนตรวจสอบ แล้วนำเสนอ เพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ภายในสี่เดือน นับแต่วันที่ลงนามในงบดุลนั้น

หนึ่ง ให้ส่งสำเนาบัญชีไปยังบุคคลทุกคน บรรดาที่มีชื่อในทะเบียนผู้ถือหุ้นของบริษัท แต่ก่อนวันนัดประชุมใหญ่ล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน

นอกจากนั้นให้มีสำเนาบัญชีเปิดเผยไว้ในสำนักงานของบริษัท ในระยะเวลา เช่นว่านั้น เพื่อให้ผู้ทรงใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้นตรวจดูได้ด้วย

มาตรา ๑๑๘๘ ในเมื่อเสนอบัญชี กรรมการต้องเสนอรายงานต่อที่ประชุมใหญ่ แสดงว่าภายในรอบปีซึ่งพิจารณากันอยู่นั้น การงานของบริษัทได้จัดทำเป็นประการใด

มาตรา ๑๑๘๙ บุคคลใดปรารถนาจะได้สำเนาบัญชีฉบับหลังที่สุดจากบริษัทใด ๆ ก็ขอที่จะซื้อเขาได้โดยราคาไม่เกินกว่าฉบับจะหาสืบเสาะต่าง

ให้เป็นหน้าที่ของกรรมการที่จะส่งสำเนาบัญชีทุกฉบับไปยังนายทะเบียน ไม่ช้ากว่าเดือนหนึ่ง นับแต่วันซึ่งบัญชีนั้นได้รับอนุมัติในที่ประชุมใหญ่

๕. เงินปันผลและเงินสำรอง

มาตรา ๑๒๐๐ การแจกเงินปันผลนั้น ต้องคิดตามส่วนจำนวนซึ่งผู้ถือหุ้นได้ส่งเงิน แล้วในหุ้นหนึ่ง ๆ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในเรื่องหุ้นบุริมสิทธิ

มาตรา ๑๒๐๑ ห้ามมิให้ประกาศอนุญาตเงินปันผล นอกจากโดยมติของที่ประชุมใหญ่

กรรมการอาจจ่ายเงินปันผลระวางกาลให้แก่ผู้ถือหุ้นได้เป็นครั้งเป็นคราว ในเมื่อปรากฏแก่กรรมการว่า บริษัทมีกำไรสมควรพอที่จะทำเช่นนั้น

ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลจากเงินประเภทอื่นนอกจากเงินกำไร ถ้าหากบริษัทขาดทุน ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผล จนกว่าจะได้แก้ไขให้หายขาดทุนเช่นนั้น

มาตรา ๑๒๐๒ ทุกคราวที่แจกเงินปันผล บริษัทต้องจัดสรรเงินไว้เป็นทุนสำรอง อย่างน้อยหนึ่งในสิบส่วนของจำนวนผลกำไร ซึ่งบริษัททำมาหาได้จากกิจการของบริษัท จนกว่าทุนสำรองนั้น จะมีจำนวนถึงหนึ่งในสิบของจำนวนทุนของบริษัทหรือมากกว่านั้น แล้วแต่จะได้ตกลงกำหนดไว้ ในข้อบังคับของบริษัท

ถ้าได้ถือหุ้นโดยคิดเอาราคาเกินกว่าที่ปรากฏในใบหุ้นเท่าใด จำนวนที่คิดเกินนี้ ท่านให้บวกทบเข้าในทุนสำรองจนกว่าทุนสำรองจะมีจำนวนเท่าถึงที่กำหนดไว้ ในวรรคก่อน

มาตรา ๑๒๐๓ ถ้าจ่ายเงินปันผลไปโดยฝ่าฝืนความในมาตราทั้งสองซึ่งกล่าวมาไว้ เจ้าหนี้ทั้งหลายของบริษัทชอบที่จะเรียกเอาเงินจำนวนซึ่งได้แจกไปคืนมายังบริษัทได้ แต่ว่าถ้าผู้ถือหุ้นคนใดได้รับเงินปันผลไปแล้วโดยสุจริต ท่านว่าจะกลับบังคับให้เขาจำคืนนั้นหาได้ไม่

มาตรา ๑๒๐๔ การบอกกล่าวว่าจะปันผลอย่างไร อันได้อนุญาตให้จ่ายนั้น ท่านให้โฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ฉบับหนึ่งสองครั้งเป็นอย่างน้อย หรือมิฉะนั้นให้มีจดหมายบอกกล่าวไปยังตัวผู้ถือหุ้นบรรดาปรากฏชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ถือหุ้นงทุกคน

มาตรา ๑๒๐๕ เงินปันผลนั้น แม้จะค้างจ่ายอยู่ ท่านว่าหาอาจจะคิดเอาดอกเบี้ยแก่บริษัทได้ไม่

๖. สมุดและบัญชี

มาตรา ๑๒๐๖ กรรมการต้องจัดให้ถือบัญชีซึ่งกล่าวต่อไปไว้ให้ถูกต้องจริง ๆ
คือ

(๑) จำนวนเงินที่บริษัทได้รับและได้จ่าย ทั้งรายการอันเป็นเหตุให้รับหรือจ่ายเงินทุกรายไป

(๒) สินทรัพย์และหนี้สินของบริษัท

มาตรา ๑๒๐๗ กรรมการต้องจัดให้จัดบันทึกรายงานการประชุม และข้อมติทั้งหมดของที่ประชุมผู้ถือหุ้นและของที่ประชุมกรรมการลงไว้ในสมุดโดยถูกต้อง สมุดนั้นให้เก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานที่ได้จดทะเบียนของบริษัท บันทึกเช่นนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดเมื่อได้ลงลายมือชื่อของผู้เป็นประธานแห่งการประชุมซึ่งได้ลงมติ หรือซึ่งได้ดำเนินการงานประชุมก็ดี หรือได้ลงลายมือชื่อของผู้เป็นประธานแห่งการประชุมถัดจากครั้งนั้นมาก็ดี ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นหลักฐานอันถูกต้องแห่งข้อความที่ได้จัดบันทึกลงในสมุดนั้น ๆ และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าการลงมติและการดำเนินการของที่ประชุมอันได้จัดบันทึกไว้นั้นได้เป็นไปโดยชอบ

ผู้ถือหุ้นคนใดจะขอตรวจดูเอกสารดังกล่าวข้างต้นในเวลาใดเวลาหนึ่ง ระยะเวลาทำการงานก็ได้

ส่วนที่ ๔

การสอบบัญชี

มาตรา ๑๒๐๘ ผู้สอบบัญชีนั้น จะเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทก็ได้ แต่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการงานที่บริษัททำโดยสถานอื่น อย่างหนึ่งอย่างใดนอกจากเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทเท่านั้นแล้ว ท่านว่าจะเลือกเขามาเป็นตำแหน่งผู้สอบบัญชีหรือไม่ กรรมการก็ดี หรือผู้อื่นซึ่งเป็นตัวแทนหรือเป็นลูกจ้างของบริษัทก็ได้เวลาอยู่ในตำแหน่งนั้น ๆ ก็จะได้เลือกเขาเป็นตำแหน่งผู้สอบบัญชีของบริษัทหรือไม่

มาตรา ๑๒๐๙ ผู้สอบบัญชีนั้น ให้ที่ประชุมสามัญเลือกตั้งทุกปี
ผู้สอบบัญชีคนซึ่งออกไปนั้นจะเลือกกลับเข้ามารับตำแหน่งอีกก็ได้

มาตรา ๑๒๑๐ ผู้สอบบัญชีควรจะได้อินจางเท่าใด ให้ที่ประชุมใหญ่กำหนด

มาตรา ๑๒๑๑ ถ้ามีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้สอบบัญชีให้กรรมการนัดเรียกประชุมสามัญ เพื่อให้เลือกตั้งขึ้นใหม่ให้ครบจำนวน

มาตรา ๑๒๑๒ ถ้ามิได้เลือกตั้งผู้สอบบัญชีโดยวิธีดังกล่าวมาเมื่อผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าห้าคนร้องขอ ก็ให้ศาลตั้งผู้สอบบัญชีประจำปีนั้น และกำหนดอินจางให้ด้วย

มาตรา ๑๒๑๓ ให้ผู้สอบบัญชีทุกคนเข้าตรวจสอบสรรพสมุด และบัญชีของบริษัทในเวลาอันสมควรได้ทุกเมื่อ และในการอันเกี่ยวด้วยสมุดและบัญชีเช่นนั้นให้ได้ถามสอบสวนกรรมการ หรือผู้อื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวแทน หรือเป็นลูกจ้างของบริษัทได้ไม่ว่าคนหนึ่งคนใด

มาตรา ๑๒๑๔ ผู้สอบบัญชีต้องทำรายงานว่าด้วยงบดุลย์ และบัญชีอื่นต่อที่ประชุมสามัญ

ผู้สอบบัญชีต้องแถลงในรายงานเช่นนั้นด้วยว่าตนเห็นว่างบดุลย์ได้ทำโดยถูกต้องควรพึงว่าสำแดงให้เห็นการงานของบริษัทที่เป็นอยู่ตามจริงและถูกต้องหรือไม่

ส่วนที่ ๕

การตรวจ

มาตรา ๑๒๑๕ เมื่อผู้ถือหุ้นในบริษัทมีจำนวน รวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมด ทำเรื่องราວร้องขอไว้ ให้เสนาบดีเจ้าหน้าที่จะผู้ตรวจอันทรงความสามารถจะเป็นคนเดียวหรือหลายคนก็ตาม ไปตรวจการงานของบริษัทจำกัดนั้นและทำรายงานยื่นให้ทราบ

ก่อนที่จะตั้งผู้ตรวจเช่นนั้น เสนาบดีจะบังคับให้คนที่หลายผู้ยื่นเรื่องราວวางประกันเพื่อรับรองเงินค่าใช้จ่ายในการตรวจนั้นก็ได้

มาตรา ๑๒๑๖ กรรมการก็ดี ลูกจ้างและตัวแทนของบริษัทก็ดี จำต้องส่งสรรพสมุดและเอกสารทั้งปวงซึ่งตนเก็บรักษา หรืออยู่ในอำนาจแห่งตนนั้นให้แก่ผู้ตรวจ

ผู้ตรวจคนหนึ่งคนใดจะให้กรรมการ ลูกจ้าง และตัวแทนของบริษัทสาบานตัว แล้วสอบถามคำให้การในเรื่องอันเนื่องด้วยการงานของบริษัทนั้นก็ได้

มาตรา ๑๒๑๗ ผู้ตรวจต้องทำรายงานยื่น และรายงานนั้นจะเขียนหรือตีพิมพ์ สุดแต่เสนาบดีเจ้าหน้าที่จะบัญชา ถ้าเนารายงานนั้นให้เสนาบดีส่งไปยังสำนักงานบริษัทซึ่งได้จดทะเบียนไว้ กับทั้งส่งแก่ผู้ถือหุ้นซึ่งยื่นเรื่องราວขอให้ตรวจนั้นด้วย

มาตรา ๑๒๑๘ ค่าใช้จ่ายในการตรวจเช่นนั้น ผู้ยื่นเรื่องราວขอให้ตรวจต้องใช้ทั้งสิ้น เว้นแต่ถ้าบริษัทในคราวประชุมใหญ่ครั้งแรกเมื่อตรวจสำเร็จลงแล้ว ได้ยินยอมว่าจะจ่ายจากสินทรัพย์ของบริษัทนั้น

มาตรา ๑๒๑๙ เสนาบดีเจ้าหน้าที่โดยลำพังตนเอง จะตั้งผู้ตรวจคนเดียวหรือหลายคน ให้ไปตรวจการของบริษัทเพื่อทำรายงานยื่นต่อรัฐบาลก็ได้ การตั้งผู้ตรวจเช่นว่ามานั้นจะมีเมื่อใด สุดแล้วแต่เสนาบดีจะเห็นสมควร

ส่วนที่ ๖

การเพิ่มทุนและลดทุน

มาตรา ๑๒๒๐ บริษัทจำกัดอาจเพิ่มทุนของบริษัทขึ้นได้ด้วยออกหุ้นใหม่โดยมติพิเศษของประชุมผู้ถือหุ้น

มาตรา ๑๒๒๑ บริษัทจำกัดจะออกหุ้นใหม่ให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้วด้วยอย่างอื่นนอกจากให้ใช้เป็นตัวเงินนั้นไม่ได้ เว้นแต่จะทำตามมติพิเศษของประชุมผู้ถือหุ้น

มาตรา ๑๒๒๒ ถ้าหากว่าที่ประชุมใหญ่มิได้วินิจฉัยไว้เป็นสถานอื่นไว้ บรรดาหุ้นที่ออกใหม่นั้นต้องเสนอให้แก่ผู้ถือหุ้นทั้งหลายตามส่วนจำนวนหุ้นซึ่งเขาถืออยู่

คำเสนอเช่นนั้นต้องทำเป็นหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ถือหุ้นทุก ๆ คน ระบุนำจำนวนหุ้นให้ทราบว่า ผู้นั้นขอที่จะซื้อได้กี่หุ้นและให้กำหนดวันว่าถ้าพ้นวันนั้นไปมิได้มีคำสนองมาแล้วจะถือว่าเป็นอันไม่รับซื้อ

เมื่อวันที่กำหนดล่วงไปแล้วก็ หรือผู้ถือหุ้นได้บอกมาว่าไม่รับซื้อหุ้นนั้นก็ กรรมการจะเอาหุ้นเช่นนั้นออกเสนอให้บุคคลภายนอกเขาซื้อซื้อก็ได้

มาตรา ๑๒๒๓ บรรดาหนังสือชวน หนังสือบอกกล่าวบ้างร้อง หรือหนังสืออย่างอื่น ซึ่งชวนให้บุคคลภายนอกเขาซื้อซื้อหุ้นใหม่นั้น กรรมการต้องลงลายมือชื่อและลงวันแล้วนำไปจดทะเบียนก่อนแล้วจึงโฆษณา

หนังสือเช่นกล่าวมานั้น ต้องมีรายการเหล่านี้ คือ

- (๑) ชื่อ ตาชื่อ และตำแหน่งของกรรมการและของผู้สอบบัญชีทั้งหลาย
- (๒) ข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิ
- (๓) ทุนของบริษัทที่ได้จดทะเบียนแล้ว จำแนกให้ปรากฏจำนวนหุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิ และหุ้นที่ไร้ค่าแล้วด้วยอย่างอื่นนอกจากที่ใช้เป็นตัวเงิน
- (๔) ยอดจำนวนที่ได้ใช้ตัวเงินเข้าในทุน
- (๕) ใจความของงบดุลฉบับหลังที่สุดแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของบริษัท

(๖) จำนวนหุ้นซึ่งจะออกใหม่มาน้อยเท่าใด เป็นจำนวนเงินเท่าใดและวัตถุประสงค์ ซึ่งออกหุ้นใหม่นั้นเพื่อการอันใด

(๗) เงินค่าหุ้นซึ่งจะต้องส่งใช้เมื่อขอซื้อหุ้นละเท่าใด อนึ่ง เงินจำนวนซึ่งจะต้องใช้เช่นนั้น ท่านมิได้กำหนดน้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้าแห่งมูลค่าของหุ้นดังกล่าวไว้

(๘) ถ้าหุ้นใหม่นั้นเป็นหุ้นบุริมสิทธิทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ต้องแสดงว่าบุริมสิทธิจะมีแก่หุ้นเช่นนั้นสถานใด

(๙) ถ้ามีหุ้นใหม่ซึ่งออกให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วน ด้วยอย่างอื่นนอกจากใช้เป็นตัวเงิน ต้องแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนหุ้นและเป็นมูลค่าเท่าใด และหุ้นเหล่านั้นได้จัดไว้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เงินแล้วเพียงใด เพื่อแทนคุณแรงงานหรือตอบแทนทรัพย์สินอย่างใด

มาตรา ๑๒๒๔ บริษัทจำกัดจะลดทุนของบริษัทลงด้วยลดมูลค่าแต่ละหุ้น ๆ ให้ต่ำลง หรือลดจำนวนหุ้นให้น้อยลงโดยมติพิเศษของประชุมผู้ถือหุ้นก็ได้

มาตรา ๑๒๒๕ อันทุนของบริษัทนั้นจะลดลงไปให้ถึงต่ำกว่าจำนวนหนึ่งในสี่ของทุนทั้งหมดหาได้ไม่

มาตรา ๑๒๒๖ เมื่อบริษัทประสงค์จะลดทุน ต้องโฆษณาความประสงค์นั้นในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ที่เกิดครั้งเป็นอย่างน้อย และต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังบรรดาผู้ซึ่งบริษัทรู้ว่าเป็นเจ้าหนี้ของบริษัท บอกให้ทราบรายการซึ่งประสงค์จะลดทุนลงและขอให้เจ้าหนี้ผู้มีข้อคัดค้านอย่างหนึ่งอย่างใดในการลดทุนนั้น ส่งคำคัดค้านไปภายในสามเดือนนับแต่วันที่ถูกกล่าววน

ถ้าไม่มีใครคัดค้านภายในกำหนดเวลาสามเดือนก็ให้พึงถือว่าไม่มีคัดค้าน

ถ้าหากมีเจ้าหนี้คัดค้าน บริษัทจะจัดการลดทุนลงไม่ได้จนกว่าจะได้ใช้หนี้ หรือให้ประกันเพื่อหนารายนั้น

มาตรา ๑๒๒๗ ถ้ามีเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดละเลยเสีย มิได้คัดค้านในการที่บริษัทจะลดทุนลง เพราะเหตุว่าตนไม่ทราบความและเหตุที่ไม่ทราบนั้น มิได้เป็นเพราะความผิดของเจ้าหนี้คนนั้นแต่อย่างใดไซ้ ท่านว่าผู้ถือหุ้นทั้งหลายบรรดาที่ได้รับเงินคืนไปตามส่วนที่ลดทุนลงนั้น ยังคงจะต้องรับผิดชอบเจ้าหนี้เหล่านั้นเพียงจำนวนที่ได้รับทุนคืนไปชั่วเวลาสองปี นับแต่วันที่ได้จัดระเบียบการลดทุนนั้น

มาตรา ๑๒๒๘ มติพิเศษซึ่งอนุญาตให้เพิ่มทุนหรือลดทุนนั้น บริษัทต้องจดทะเบียนภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้ลงมติ

ส่วน ๗

หุ้นกู้

มาตรา ๑๒๒๙ บริษัทจะออกหุ้นกู้ไม่ได้เว้นแต่มีมติพิเศษ

มาตรา ๑๒๓๐ จำนวนเงินที่จะออกหุ้นกู้ นั้น ท่านมิให้เกินจำนวนเงินอันได้ส่งใช้เข้าในทุนของบริษัทแล้ว

ถ้าบัญชีงบดุลครั้งสุดท้ายแสดงจำนวนสินทรัพย์ว่าลดน้อยลงไปกว่าจำนวนเงินอันได้ส่งใช้เข้าในทุนของบริษัทแล้วไซ้ ท่านมิให้กำหนดจำนวนเงินที่จะออกหุ้นกู้ ให้เกินไปกว่าจำนวนราคาสินทรัพย์นั้น

มาตรา ๑๒๓๑ มูลค่าหุ้นกู้ ใดหนึ่งท่านมิให้ต่ำกว่าห้าสิบบาท

หุ้นกู้ทุก ๆ หุ้น ต้องส่งใช้เป็นเงิน

มาตรา ๑๒๓๒ ก่อนที่จะออกหุ้นกู้ ท่านให้จดทะเบียนมีรายการดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) ยอดจำนวนเงินที่จะกู้
- (๒) ยอดจำนวนหุ้นกู้
- (๓) มูลค่าหุ้นกู้หุ้นหนึ่งเท่าใด
- (๔) อัตราดอกเบี้ย
- (๕) วิธีไถ่คืนหุ้นกู้ และกำหนดเวลาที่จะต้องไถ่คืน
- (๖) ถ้าบริษัทได้ออกหุ้นกู้ไว้ก่อนแล้ว ต้องแสดงจำนวนเงินที่บริษัทยังเป็นหนี้อยู่ เพราะหุ้นกู้เก่านั้น
- (๗) กำหนดราคาที่จะออกหุ้นกู้
- (๘) วิธีส่งเงินใช้ค่าหุ้นกู้ และกำหนดเวลาที่จะต้องส่งใช้

- (๘) เงินทุนเรือนหุ้นของบริษัทที่ได้ออกเป็นหุ้น และยอดเงินที่ได้ส่งใช้เข้าทุนแล้ว
 (๑๐) ราคาสินทรัพย์ของบริษัท ดังที่แสดงไว้ในงบดุลครั้งสุดท้าย

มาตรา ๑๒๓๓ หนังสือชำนวนบอกกล่าวว่าร้องหรือหนังสืออย่างอื่น ซึ่งชวนให้เข้า
 ช้อช้อหุ้นกันนั้น กรรมการต้องลงลายมือชื่อ ลงวัน และจดทะเบียนเสียก่อนแล้วจึงโฆษณา
 และต้องมีข้อความตามรายการที่ไว้ในมาตรา ๑๒๓๒

มาตรา ๑๒๓๔ บทบัญญัติมาตรา ๑๑๑๘ ว่าด้วยหุ้นและบทบัญญัติแต่มาตรา ๑๑๒๗
 ถึง ๑๑๓๐ กับมาตรา ๑๑๓๒ ถึงมาตรา ๑๑๓๖ ว่าด้วยใบหุ้นนั้นท่านให้ใช้บังคับแก่หุ้นกู้
 ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๒๓๕ ใบสำคัญสำหรับหุ้นกู้ทุก ๆ ใบ ต้องมีข้อความตามรายการที่ไว้ใน
 ในอนุมาตรา ๓ ถึง ๕ แห่งมาตรา ๑๒๓๒

ส่วนที่ ๘

เลิกบริษัทจำกัด

มาตรา ๑๒๓๖ อันบริษัทจำกัดย่อมเลิกกันด้วยเหตุดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) ถ้าในข้อบังคับของบริษัทมีกำหนดกรณีอันใดเป็นเหตุที่จะเลิกกัน เมื่อกรณีนั้น
- (๒) ถ้าบริษัทได้ตั้งขึ้นไว้เฉพาะกำหนดกาลใด เมื่อสิ้นกำหนดกาลนั้น
- (๓) ถ้าบริษัทได้ตั้งขึ้นเฉพาะเพื่อทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดแต่อย่างเดียว เมื่อ
 เสร็จการนั้น

(๔) เมื่อมีมติพิเศษให้เลิก

(๕) เมื่อบริษัทล้มละลาย

มาตรา ๑๒๓๗ นอกจากนั้นศาลอาจสั่งให้เลิกบริษัทจำกัดด้วยเหตุต่อไปนี้ คือ

- (๑) ถ้าทำผิดในการยื่นรายงานประชุมตั้งบริษัท หรือทำผิดในการประชุมตั้งบริษัท
- (๒) ถ้าบริษัทไม่เริ่มทำการภายในหนึ่งปีนับแต่วันจดทะเบียน หรือหยุดทำการถึงปี
 หนึ่งเต็ม

(๓) ถ้าการค้าของบริษัททำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีทางหวังว่าจะกลับฟื้นตัวได้

(๔) ถ้าจำนวนผู้ถือหุ้นลดน้อยลงจนเหลือไม่ถึงเจ็ดคน

แต่อย่างไรก็ดี ในกรณีทำผิดในการยื่นรายงานประชุมตงบริษัท หรือทำผิดในการประชุมตงบริษัท ศาลจะสั่งให้ยื่นรายงานประชุมตงบริษัท หรือให้มีการประชุมตงบริษัท แทนสั่งให้เลิกบริษัทก็ได้ แล้วแต่จะเห็นควร

ส่วนที่ ๙

การควบบริษัทจำกัดเข้ากัน

มาตรา ๓๒๓๗ อันบริษัทจำกัดนั้นจะควบเข้ากันมิได้ เว้นแต่จะเป็นไปโดยมติพิเศษ

มาตรา ๓๒๓๘ มติพิเศษซึ่งวินิจฉัยให้ควบบริษัทจำกัดเข้ากันนั้น บริษัทต้องนำไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันลงมติ

มาตรา ๓๒๔๐ บริษัทต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่เจ็ดครั้ง เป็นอย่างน้อย และส่งคำบอกกล่าวไปยังบรรดาผู้ซึ่งบริษัทรู้ว่าเป็นเจ้าหนี้ของบริษัท ด้วยจดหมายลงทะเบียน ไปรษณียบอกให้ทราบรายการที่ประสงค์ จะควบบริษัท เข้ากัน และขอให้เจ้าหนี้ผู้มี ข้อคัดค้าน อย่างหนึ่งอย่างใด ในการ ควบบริษัท เข้ากัน นั้นส่งคำคัดค้านไป ภายในหกเดือนนับแต่วันที่ บอกกล่าว

ถ้าไม่มีใครคัดค้านภายในกำหนดเวลาเช่นว่านั้นก็ให้พึงถือว่าไม่มีคัดค้าน

ถ้าหากมีเจ้าหนี้คัดค้าน บริษัทจะจัดการควบเข้ากันมิได้จนกว่าจะได้ไต่ถามหรือได้ให้ ประกันเพื่อหนรายนั้น

มาตรา ๓๒๔๑ บริษัทได้ควบเข้ากันแล้วเมื่อใด ต่างบริษัทต้องนำความไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วัน นับแต่วันที่ควบเข้ากัน และบริษัทจำกัด อันได้ตั้งขึ้นใหม่ด้วยควบเข้ากันนั้น ก็ต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทใหม่

มาตรา ๑๒๔๒ จำนวนทุนเรือนหุ้นส่วนของบริษัทใหม่นั้น ต้องเท่ากับ ยอดรวม
จำนวนทุนเรือนหุ้นของบริษัทเดิม อันมาควบเข้ากัน

มาตรา ๑๒๔๓ บริษัทใหม่นิยมได้ไปทั้งสิทธิ และความรับผิดชอบที่มีอยู่กับบริษัท
เดิมอันได้มาควบเข้ากันนั้นทั้งสิน

ส่วนที่ ๑๐

หนังสือบอกกล่าว

มาตรา ๑๒๔๔ อันหนังสือบอกกล่าวซึ่งบริษัทจะพึงส่งถึงผู้ถือหุ้นนั้น ถ้าว่าได้ส่ง
มอบให้แล้วถึงตัวก็ดี หรือส่งไปโดยทางไปรษณีย์สลักหลังถึงสำนักอาศัยของผู้ถือหุ้นดังที่
ปรากฏในทะเบียนของบริษัทแล้วก็ดี ท่านให้ถือว่าเป็นอันได้ส่งชอบแล้ว

มาตรา ๑๒๔๕ หนังสือบอกกล่าวใด ๆ เมื่อได้ส่งโดยทางไปรษณีย์สลักหลังถูกต้อง
แล้ว ท่านให้ถือว่าเป็นอันได้ส่งถึงมือผู้รับในเวลาที่หนังสือเช่นนั้นจะควรไปถึงได้ตามทางการ
ปกติแห่งไปรษณีย์

ส่วนที่ ๑๑

การถอนทะเบียนบริษัทร้าง

มาตรา ๑๒๔๖ (๑) เมื่อใดนายทะเบียนบริษัทมีมูลเหตุอันสมควร จะเชื่อว่าบริษัท
ใดมิได้ทำการค้าขายหรือ ประกอบการงานแล้ว ท่านให้นายทะเบียนมีจดหมายส่งทาง
ไปรษณีย์ไปยังบริษัทนั้น เพื่อไต่ถามว่ายังทำการค้าขายหรือประกอบการงานอยู่ประการใด
หรือไม่

(๒) ถ้านายทะเบียนส่งจดหมายไปแล้วมิได้รับตอบภายในเวลาเดือนหนึ่งไซ้ เมื่อ
สิ้นเวลาเดือนหนึ่งนั้นแล้ว ภายในสิบสี่วันต่อแต่นั้นไปให้นายทะเบียนมีจดหมายอีกฉบับหนึ่ง
ส่งจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังบริษัท อ้างว่าความถึงจดหมายฉบับแรกและแสดงว่ายังมิได้
รับตอบหนังสือนี้ กับว่าถ้ามิได้รับตอบจดหมายฉบับที่สองนี้ภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันที่ได้
ในจดหมายนั้นแล้ว จะได้ออกแจ้งความโฆษณาเพื่อการขจัดชื่อบริษัทนั้นออกเสียจากทะเบียน

(๓) ถ้านายทะเบียนได้รับตอบจากบริษัทว่า บริษัทมิได้ทำการ ค้าขาย หรือ ประกอบการงานแล้วก็ดี หรือมิได้รับตอบจดหมายฉบับที่สองนั้นเป็นประการหนึ่งประการใด ภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันที่ตั้งไปก็ดี นายทะเบียนจะโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ และ ให้คำบอกกล่าวเป็นหนังสือจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังบริษัทก็ได้ ว่าเมื่อล่วงเวลาสามเดือน นับแต่วันบอกกล่าวบริษัทนั้นจะถูกขีดชื่อออกจากทะเบียนและจะต้องเลิก เว้นแต่จะแสดงเหตุ ให้เห็นเป็นอย่างอื่น

(๔) ถ้าในกรณีที่กำลังชำระสะสางบัญชีเลิกบริษัท นายทะเบียนมีมูลเหตุอันสมควร จะเชื่อว่าไม่มีตัวผู้ชำระบัญชีทำการอยู่ก็ดี หรือการงานของบริษัทได้ชำระสะสางตลอดแล้ว แต่รายงานแถลงบัญชีอันทำมาบังคับไว้ว่าผู้ชำระบัญชีจะพึงต้องทำนั้น ยังมีได้ทำขึ้นสำหรับ ระยะเวลาหกเดือน อันนับแต่วันนายทะเบียนทำคำบอกกล่าวเรียกเอารายงานบัญชี และส่ง ทางไปรษณีย์ไปยังบริษัทหรือส่งไปยังผู้ชำระบัญชี ณ สถานที่อันปรากฏเป็นสำนักงานชั้นที่ สุดของเขานักก็ดี ท่านว่านายทะเบียนจะโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ และส่งคำบอก กล่าวไปยังบริษัทเช่นอย่างที่ได้กล่าวมาในอนุมาตราก่อนนี้ก็ได้

(๕) เมื่อสันกำหนดเวลาดังจดแจ้งไปในคำบอกกล่าวนั้นแล้ว ถ้าบริษัทมิได้แสดง มูลเหตุมาเป็นอย่างอื่นก่อนนั้น ท่านว่านายทะเบียนจะขีดชื่อบริษัทออกเสียจากทะเบียนก็ได้ และในการนี้ให้ออกแจ้งความโฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษา และบริษัทนั้นก็ให้เป็น อันเลิกกันตั้งแต่เมื่อโฆษณาแจ้งความในหนังสือราชกิจจานุเบกษานั้น แต่ว่าความรับผิดชอบ ของกรรมการและผู้จัดการและของผู้ถือหุ้นทุก ๆ คนมีอยู่เท่าไร ก็ให้คงมีอยู่อย่างนั้น และพึง เรียกบังคับได้เสมือนดังว่าบริษัทยังมีได้เลิก

(๖) ถ้าบริษัท หรือผู้ถือหุ้น หรือเจ้าหนี้ใด ๆ ของบริษัทรู้สึกว่าจะเสียหายมิ เป็นธรรมดาเพราะการที่บริษัทถูกขีดชื่อจากทะเบียนนั้นไว้ เมื่อบริษัทหรือผู้ถือหุ้นหรือเจ้าหนี ยื่นคำร้องต่อศาล และ ศาลพิจารณา ได้ความเป็นที่พอใจว่าในขณะที่ขีดชื่อบริษัทจาก ทะเบียนนั้น บริษัทยังทำการค้าขายหรือยังประกอบการงานอยู่ก็ดี หรือมิฉะนั้นเห็นเป็นการ ยุติธรรมในการที่จะให้บริษัทนั้นได้กลับคืนทะเบียนก็ดี ท่านว่าศาลจะสั่งให้กลับจากชื่อ บริษัทคืนเข้าสู่ทะเบียนก็ได้ และ ถ้าเช่นนั้นท่านให้ถือว่า บริษัทนั้นได้คงตั้งยืนยงตลอดมา

เสมือนดังว่ามิได้มีการขี้ออกเลย หนึ่ง ด้วยคำสั่งอันนั้นศาลจะสั่งและวางข้อกำหนดไว้เป็นประการใด ๆ ตามที่เห็นเป็นยุติธรรมด้วยก็ได้ เพื่อจัดให้บริษัทและบรรดาบุคคลอื่น ๆ เข้าสู่ฐานอันใกล้เคียงกับฐานเดิมเสมือนดังว่าบริษัทนั้นมิได้ถูกขี้ออกจากทะเบียนเลย

หมวด ๕

การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด

มาตรา ๑๒๔๗ การชำระบัญชี ห้างหุ้นส่วน จดทะเบียน หรือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือ บริษัทจำกัดซึ่งล้มละลายนั้น ให้จัดทำไปตามบทกฎหมายลักษณะล้มละลายที่คงใช้อยู่ตามแต่จะทำได้

รัฐมนตรีเจ้าหน้าที่จะออกกฎกระทรวงว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วน และ บริษัท และกำหนดอัตราค่าฤชาธรรมเนียมก็ออกได้

มาตรา ๑๒๔๘ เมื่อกล่าวถึงประชุมใหญ่ในหมวดนี้ ท่านหมายความว่าต่อไปนี้เป็น

(๑) ถ้าเกี่ยวกับห้าง หุ้นส่วน จดทะเบียนและห้างหุ้นส่วนจำกัด ก็คือการประชุมหุ้นส่วนทั้งปวงซึ่งอาศัยคะแนนเสียงข้างมากเป็นใหญ่ในการวินิจฉัย

(๒) ถ้าเกี่ยวกับบริษัทจำกัด ก็คือ การประชุมใหญ่ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา

๑๒๗๑

มาตรา ๑๒๔๘ ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี แม้จะได้เลิกกันแล้ว ก็ให้พึงถือว่ายังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี

มาตรา ๑๒๕๐ หน้าที่ของผู้ชำระบัญชี คือ ชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป กับจัดการใช้หนี้เงินและแจกจ่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น

มาตรา ๑๒๕๑ ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี ในเมื่อเลิกกันเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลาย หุ้นส่วนผู้จัดการห้างหรือกรรมการของบริษัทยอมเข้าเป็นผู้ชำระบัญชี เจ้นไว้แต่ข้อสัญญาของห้าง หรือข้อบังคับบริษัทจะมีกำหนดไว้เป็นสถานอื่น

ถ้าไม่มีผู้ชำระบัญชีคงความขึ้น และเมื่อพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นผู้มีส่วนได้เสีย ในการร้องขอ ท่านให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี

มาตรา ๑๒๕๒ หักส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการบริษัทที่มีอำนาจโดยตำแหน่งเดิมชั้นใด เมื่อเป็นผู้ชำระบัญชีก็ยังคงมีอำนาจอยู่ชั้นนั้น

มาตรา ๑๒๕๓ ภายในสิบสี่วันนับแต่ได้เลิกห้างเลิกบริษัท หรือถ้าศาลได้ตั้งผู้ชำระบัญชี นับแต่วันที่ศาลตั้ง ผู้ชำระบัญชีต้องกระทำดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) บอกกล่าวแก่ประชาชนโดยประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่สองครั้งเป็นอย่างน้อย ว่าห้างหุ้นส่วนนั้น หรือบริษัทนั้นได้เลิกกันแล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ทั้งหลายยื่นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี

(๒) ส่งคำบอกกล่าวอย่างเดียวกันเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายทุก ๆ คน บรรดาที่มีชื่อปรากฏในสมุด บัญชี หรือเอกสารของห้างหรือบริษัทนั้น

มาตรา ๑๒๕๔ การเลิกหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ผู้ชำระบัญชีต้องนำบอกให้จดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่เลิกกัน และในการนี้ต้องระบุชื่อผู้ชำระบัญชีทุก ๆ คน ให้จดลงทะเบียนไว้ด้วย

มาตรา ๑๒๕๕ ผู้ชำระบัญชีต้องทำบัญชีขึ้นโดยเร็วที่สุด ที่เป็นวิสัยจะทำได้ ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ ลงสำคัญว่าถูกต้องแล้วต้องเรียกประชุมใหญ่

มาตรา ๑๒๕๖ การประชุมใหญ่ที่จะพึงทำนั้น คือ

(๑) รับรองให้หุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการบริษัทเป็นผู้ชำระบัญชีต่อไป หรือเลือกตั้งผู้ชำระบัญชีใหม่ขึ้นแทนที่ และ

(๒) อนุมัติบัญชีงบดุล

อนึ่ง ที่ประชุมใหญ่จะสั่งให้ผู้ชำระบัญชีทำบัญชีราคาทรัพย์สินหรือให้ทำการใด ๆ ก็ได้สุดแต่ที่ประชุมจะเห็นสมควร เพื่อชำระสะสางกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทให้เสร็จไป

มาตรา ๑๒๕๗ ผู้ชำระบัญชีซึ่งมิใช่เป็นชั้นเพราะศาลตั้งนั้น ท่านว่าจะถอนเสียจากตำแหน่ง และตั้งผู้อื่นแทนทดแทนได้ ในเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายออกเสียงเป็นนาหนึ่งใจเดียว

กัน หรือที่ประชุมใหญ่ของผู้ถือหุ้นได้ลงมติตั้งนั้น แต่ศาลย่อมสั่งถอนผู้ชำระบัญชีจากตำแหน่ง และตั้งผู้อื่นแทนที่ได้ ไม่เลือกที่จะเป็นผู้ชำระบัญชีซึ่งศาลตั้งหรือมิใช่ศาลตั้ง ในเมื่อมี คำร้องขอของผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างคนใดคนหนึ่ง หรือของผู้ถือหุ้นในบริษัทมีหุ้นรวมกันไปได้ถึงหนึ่งในสิบแห่งหุ้นของบริษัท โดยจำนวนที่ส่งใช้เงินเข้าหุ้นแล้วนั้น

มาตรา ๑๒๕๘ เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้ชำระบัญชีใหม่ครั้งใดผู้ชำระบัญชีต้องนำความ จดทะเบียนภายในสิบสี่วัน นับแต่วันที่ได้เปลี่ยนตัวกันนั้น

มาตรา ๑๒๕๙ ผู้ชำระบัญชีทั้งหลายย่อมมีอำนาจ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) แก่ต่างว่าต่างในนามของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทในอรรถคดีพิพาทอันเป็น หรืออาญาทั้งปวง และทำประโยชน์ประนอมยอมความ

(๒) ดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามแต่จำเป็น เพื่อการชำระสะสาง กิจการให้เสร็จไปก็

(๓) ขายทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

(๔) ทำการอย่างอื่น ๆ ตามแต่จำเป็น เพื่อชำระบัญชีให้เสร็จไปด้วยดี

มาตรา ๑๒๖๐ ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชีอย่างใด ๆ จะอ้างเป็นสมบรูณ์ต่อ บุคคลภายนอกหาได้ไม่

มาตรา ๑๒๖๑ ถ้ามีผู้ชำระบัญชีหลายคนการใด ๆ ที่ผู้ชำระบัญชีกระทำการย่อมไม่เป็น อันสมบรูณ์ นอกจากผู้ชำระบัญชีทั้งหลายจะได้ทำร่วมกัน เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่หรือศาลจะได้ กำหนดอำนาจไว้เป็นอย่างอื่นในเวลาตั้งผู้ชำระบัญชี

มาตรา ๑๒๖๒ ถ้ามีมติของที่ประชุมใหญ่หรือคำบังคับของศาลให้อำนาจผู้ชำระบัญชี ให้ทำการแยกกันได้ ท่านว่าต้องนำความจดทะเบียนภายในสิบสี่วัน นับแต่วันลงมติหรือออก คำบังคับนั้น

มาตรา ๑๒๖๓ ค่าธรรมเนียม ค่าการติดพัน และค่าใช้จ่ายซึ่งต้องเสียโดยควรใน การชำระบัญชีนั้น ท่านว่าผู้ชำระบัญชีต้องจัดการใช้ก่อนหนี้เงินรายอื่น ๆ

มาตรา ๑๒๖๔ ถ้าเจ้าหนี้คนใดมิได้มาทวงถามให้ใช้หนี้ ผู้ชำระบัญชีต้องวางเงิน เท่าจำนวนหนี้หนี้ ตามบทแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยวางทรัพย์สินแทนชำระหนี้

มาตรา ๑๒๖๕ ผู้ชำระบัญชีจะเรียกให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นส่งใช้เงินลงทุน อันเป็นส่วนย้งค้างชำระอยู่นั้นก็ได้ และเงินที่ค้างชำระนั้น ถึงแม้จะได้ออกส่งคืนไว้ก่อนโดย สัญญาเข้าหุ้นส่วน หรือโดยข้อบังคับของบริษัทว่าจะได้เรียกต่อภายหลังก็ตาม เมื่อเรียก เช่นนี้แล้วท่านว่าต้องส่งใช้ทันที

มาตรา ๑๒๖๖ ถ้าผู้ชำระบัญชีมาพิจารณาเห็นว่า เมื่อเงินลงทุนหรือเงินค่าหุ้นได้ ใช้เสร็จหมดแล้ว สินทรัพย์ก็ยังไม่พอกับหนี้สินใช้ ผู้ชำระบัญชีต้องร้องขอต่อศาลทันที เพื่อให้ออกคำสั่งว่าห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นล้มละลาย

มาตรา ๑๒๖๗ ผู้ชำระบัญชีต้องทำรายงานยื่นไว้ ณ หอทะเบียน ทุกกระยะสามเดือน ครั้งหนึ่งว่าได้จัดการไปอย่างไรบ้าง แสดงให้เห็นความเป็นไปของบัญชีที่ชำระอยู่นั้น และรายงานนั้นให้เปิดเผยแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนและผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้ทั้งหลายตรวจดูได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา ๑๒๖๘ ถ้าการชำระบัญชีนั้นยังคงทำอยู่โดยกาลกว่ามีหนึ่งขึ้นไป ผู้ชำระ บัญชีต้องเรียกประชุมใหญ่ในเวลาสิ้นปีทุกปี นับแต่เริ่มทำการชำระบัญชี และต้องทำรายงาน ยื่นที่ประชุมว่าได้จัดการไปอย่างไรบ้าง ทั้งแสดงให้ทราบความเป็นไปแห่งบัญชีโดยละเอียด

มาตรา ๑๒๖๙ สินทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือของบริษัทนั้น จะแบ่งคืนให้แก่ ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นได้แต่เพียงเท่าที่ไม่ต้องเอาไว้อใช้ในการชำระหนี้ของ ห้างหุ้นส่วนหรือ บริษัทเท่านั้น

มาตรา ๑๒๗๐ เมื่อการชำระบัญชีกิจการ ของ ห้างหุ้น ส่วนหรือบริษัทสำเร็จลง ผู้ชำระบัญชีต้องทำรายงานการชำระบัญชีแสดงว่าการชำระบัญชีนั้นได้ดำเนินไปอย่างไร และ ได้จัดการทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นไปประการใด แล้วให้เรียกประชุมใหญ่เพื่อ เสนอรายงานนั้น และแจ้งกิจการต่อที่ประชุม

เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้ให้อนุมัติรายงานนั้นแล้ว ผู้ชำระบัญชีต้องนำข้อความที่ได้ประ ชุมกันนั้นไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันประชุม เมื่อได้จดทะเบียนแล้วดังนี้ให้ถือว่า เป็นที่สุดแห่งการชำระบัญชี

มาตรา ๑๒๗๑ เมื่อเสร็จการชำระบัญชีแล้ว ท่านให้มอบบรรดาสมุดและบัญชี และเอกสารทั้งหลายของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ซึ่งได้ชำระบัญชีนั้นไว้แก่ นายทะเบียนภายใน

กำหนดสิบวันดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน และให้นายทะเบียนรักษาสมุดและบัญชี และเอกสารเหล่านั้นไว้สืบนับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี

สมุดและบัญชีและเอกสารเหล่านี้ ให้เปิดให้แก่บรรดาบุคคลผู้มีส่วนได้เสียตรวจดูได้ โดยไม่เรียกค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด

มาตรา ๑๒๗๒ ในคดีฟ้องเรียกหนี้ซึ่งค้างหนี้ส่วนหรือบริษัท หรือผู้เป็นส่วน หรือผู้ถือหุ้น หรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้อยู่ในฐานะเช่นนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสองปี นับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี

มาตรา ๑๒๗๓ บทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๑๗๒ ถึงมาตรา ๑๑๘๓ กับมาตรา ๑๑๘๕ มาตรา ๑๒๐๗ เหล่านี้ ท่านให้ใช้บังคับแก่การประชุมใหญ่ซึ่งมีขึ้นในระหว่างชำระบัญชีด้วย โดยอนุโลม

ลักษณะ ๒๓

สมาคม

มาตรา ๑๒๗๔ อันว่าสัญญาตั้งสมาคมนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลหลายคนตกลงเข้ากันเพื่อทำการอันใดอันหนึ่งร่วมกัน อันมิใช่เป็นการหลอกลำไ้แบ่งปันกัน

มาตรา ๑๒๗๕ บรรดาสมาคมต้องมีข้อบังคับ และต้องจดทะเบียน

มาตรา ๑๒๗๖ ข้อบังคับของสมาคมนั้น อย่างน้อยต้องระบุข้อความที่กล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) ชื่อสมาคม
- (๒) วัตถุประสงค์ของสมาคม
- (๓) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของสมาคม
- (๔) ระเบียบวิธีรับสมาชิกเข้าสมาคม และระเบียบวิธีกำจัดสมาชิกออกจากสมาคม
- (๕) ระเบียบวิธีจัดการสมาคม โดยมีกรรมสัมปาทิกหรือกรรมการ หรือวิธีอื่น

อย่างไร

มาตรา ๑๒๗๗ การขอจดทะเบียนสมาคมนี้ ต้องทำเป็นหนังสือและต้องมีสมาชิกของสมาคมลงลายมือชื่อไม่น้อยกว่าสามคน กับต้องมีข้อบังคับของสมาคมส่งไปด้วยสามฉบับ

มาตรา ๑๒๗๘ การจดทะเบียนนี้ สมาคมตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ทำกิจการอยู่ ณ ที่ซึ่งที่แห่งใดในพระราชอาณาเขต ท่านให้จดทะเบียน ณ หอทะเบียนสำหรับที่ซึ่งที่แห่งนั้นต่อไปภายหลังจะแก้ไขข้อความที่ได้จดทะเบียนไว้อย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี จะจดทะเบียนข้อความใด ๆ อันบังคับไว้ในลักษณะนี้ว่าให้จดทะเบียนก็ดี ก็ต้องจด ณ หอทะเบียนแห่งเดียวกันนั้น

มาตรา ๑๒๗๙ ในการจดทะเบียน ท่านบังคับว่า ต้องจดทะเบียนข้อความซึ่งกล่าวต่อไปนี้

- (๑) ชื่อสมาคม
- (๒) วัตถุประสงค์ของสมาคม
- (๓) ที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ของสมาคม
- (๔) ชื่อ สำนัก และอาชิวะ ของบรรดาบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายเป็นผู้จัดการ

มาตรา ๑๒๘๐ ในการขอจดทะเบียนนี้ ถ้าได้แสดงเอกสารและข้อความดังกล่าวไว้ในมาตรา ๑๒๗๖ และมาตรา ๑๒๗๙ และถ้าปรากฏว่าบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายเป็นผู้จัดการของสมาคมนี้ เป็นคนที่มีหลักฐานสมควรแก่วัตถุประสงค์และฐานของสมาคมนี้แล้ว ก็ให้อนุญาตจดทะเบียนได้

แต่ถ้าปรากฏว่าวัตถุประสงค์ หรือกิจการของสมาคมใดน่าจะเป็นภัยอันตรายต่อสันติภาพของประชาชนก็ดี หรืออาจจะก่อให้เกิดความไม่สงบในบ้านเมืองก็ดี นายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนสมาคมนี้ได้

เมื่อนายทะเบียนปฏิเสธไม่รับจดทะเบียน ให้นายทะเบียนมีหนังสือแจ้งไปยังผู้ขอตั้งสมาคม ถ้าผู้ขอตั้งสมาคมไม่พอใจในคำวินิจฉัยของนายทะเบียน ให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังรัฐมนตรีเจ้าหน้าที ในการนี้ได้ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งความ คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีนั้น ท่านว่าเป็นที่สุด

มาตรา ๑๒๘๑ บุคคลทั้งปวงจะตรวจดูเอกสารของสมาคมใด ๆ ที่นายทะเบียนเก็บรักษาไว้ก็ดี หรือต้องการใบสำคัญการจดทะเบียนหรือสำเนาเอกสารอื่นอย่างหนึ่งอย่างใด

ของสมาคม ซึ่งจะขอให้นายทะเบียนคัดเป็นสำเนาเต็มความมีคำรับรอง หรือคัดย่อแต่เนือความส่งมอบให้ก็ได้ เมื่อได้เสียค่าธรรมเนียมตามข้อบังคับซึ่งเสนามาตย์ผู้รับผิดชอบในการปกครองท้องถิ่นที่กำหนดไว้แล้ว ก็ให้ตรวจและขอได้

มาตรา ๑๒๘๒ เมื่อใดได้จดทะเบียนสมาคมแล้ว แต่ในสมาคมมีข้อว่าใดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลต่างหาก จากบุคคลทั้งหลายที่รวมเข้าอยู่ในนั้น

ให้พนักงานทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนส่งมอบ ให้แก่ สมาคมนั้นฉบับหนึ่ง

มาตรา ๑๒๘๓ ถ้ามิได้มีข้อบังคับของสมาคมบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ห้ามมิให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อบังคับของสมาคม นอกจากที่ประชุมสมาชิกของสมาคมจะได้ลงมติแก้การนั้นเป็นเสียงข้างมาก

อนึ่ง ต้องส่งสำเนาข้อบังคับที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมใหม่เช่นนั้นสามฉบับไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับตั้งแต่วันที่ได้ลงมติ

มาตรา ๑๒๘๔ การเปลี่ยนตัวบุคคล ซึ่ง ได้รับ มอบหมาย เป็นผู้ จัดการ สมาคม นั้น ต้องแจ้งแก่นายทะเบียนเพื่อจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับตั้งแต่วันที่เปลี่ยนแปลง

ถ้านายทะเบียนไม่พอใจว่าผู้จัดการใหม่นั้น เป็นบุคคลอันมีหลักฐานสมควรคงไว้ได้ในมาตรา ๑๒๘๐ จะไม่ยอมรับจดทะเบียนการเปลี่ยนแปลงนั้นก็ได้

มาตรา ๑๒๘๕ บรรดาบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นผู้จัดการนั้น ได้ชื่อว่าเป็นผู้แทนของสมาคมในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก

มาตรา ๑๒๘๖ ความเกี่ยวพันในระหว่างสมาคมกับบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายเป็นผู้จัดการก็ดี กับบุคคลภายนอกก็ดี ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยตัวแทน

มาตรา ๑๒๘๗ สมาชิกของสมาคมทุกคนชอบที่จะตรวจตราความเป็นอยู่แห่งกิจการและทรัพย์สินของสมาคมได้

มาตรา ๑๒๘๘ ถ้ามีระเบียบจะพึงส่งเงินค่าบำรุงเป็นระยะเวลาอย่างไร ท่านว่าเงินค่าบำรุงนั้นถึงกำหนดจะต้องใช้เต็มจำนวนเมื่อเริ่มต้นระยะเวลาค่าบำรุงนั้นทุกครั้งไป

มาตรา ๑๒๘๙ สมาชิกทุกคนจะออกจากสมาคมเมื่อใดก็ชอบที่จะออกได้ แต่ต้องใช้เงินค่าบำรุงและหนี้สินอย่างอื่นที่ค้างชำระอยู่ในขณะนั้นให้เสร็จ

มาตรา ๓๒๘๐ นอกจากจะได้มีข้อบังคับบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว ท่านว่าความรับผิดชอบของสมาชิกในสมาคมแต่ละคนจำกัดเพียงจำนวนเงินค่าบำรุงที่สมาชิคนั้นค้างชำระอยู่

มาตรา ๓๒๘๑ ถ้าสมาคมลงมติโดยฝ่าฝืนต่อข้อบังคับของสมาคมเองก็ดี หรือฝ่าฝืนต่อกฎหมายก็ดี เมื่อสมาชิกคนหนึ่งคนใดหรือพนักงานอัยการร้องขอ ท่านให้ศาลเพิกถอนมตินั้นเสีย แต่การที่สมาชิกจะร้องขอต่อศาลเช่นนั้น ต้องร้องขอให้เนิ่นช้าเกินกว่าหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้ลงมตินั้น

มาตรา ๓๒๘๑ ทวิ เมื่อมีเหตุสงสัยว่าสมาคมใดจะดำเนินการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเป็นภัยอันตรายของสันติภาพของประชาชน นายทะเบียนอาจสั่งให้สมาคมนั้น แจ้งวันเวลาประชุมทุกคราวมาให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง สมาคมใดมิได้ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียน ท่านว่านายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้ปิดประชุมสมาคมนั้นได้ แต่ครั้งหนึ่งไม่เกินสามเดือน

ในกรณีหลังนี้ ผู้จัดการสมาคมอาจอุทธรณ์คำสั่งปิดประชุมนั้นไปยังคณะกรรมการกิจการซึ่งรัฐมนตรีเจ้าหน้าที่จะได้แต่งตั้งเพื่อการนี้

คณะกรรมการนั้น ประกอบด้วยผู้พิพากษาหนึ่งนาย อัยการหนึ่งนาย และผู้ที่มิใช่ข้าราชการประจำหนึ่งนาย ให้ผู้พิพากษาเป็นประธาน

มาตรา ๓๒๘๒ สมาคมย่อมเลิกกันด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) ถ้ามีข้อบังคับของสมาคมกำหนดไว้ให้เลิกในกรณีอันใด เมื่อมีกรณีอันนั้น
- (๒) ถ้าตั้งสมาคมขึ้นโดยมีกำหนดกาลอันใด เมื่อสิ้นกำหนดกาลอันนั้น
- (๓) ถ้าสมาคมได้ตั้งขึ้นเพื่อทำกิจการอันหนึ่งอันเดียว เมื่อการอันนั้นสำเร็จแล้ว
- (๔) เมื่อที่ประชุมใหญ่แห่งสมาคมได้ลงมติให้เลิก
- (๕) เมื่อสมาคมต้องล้มละลาย
- (๖) เมื่อศาลสั่งให้เลิก
- (๗) โดยนายทะเบียนขีดชื่อออกจากทะเบียน

มาตรา ๓๒๘๓ ในกรณีอันใดอันหนึ่งซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ เมื่อพนักงานอัยการหรือบุคคลใด ๆ ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอ ศาลจะสั่งให้เลิกสมาคมและตั้งผู้ชำระบัญชีขึ้นคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ คือว่า

- (๑) ถ้าวัตถุที่ประสงค์ของสมาคมผิดกฎหมาย หรือกลายเป็นผิดกฎหมาย
- (๒) ถ้าจะจัดการสมาคมนั้นต่อไปอีกไม่ได้ ไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ
- (๓) ถ้าปรากฏว่าผู้ซึ่งจัดการสมาคมนั้น เป็นบุคคลอื่นมิใช่ผู้จัดการที่ได้จดทะเบียนไว้

มาตรา ๑๒๙๓ ทวิ ถ้าปรากฏว่าวัตถุประสงค์หรือกิจการของสมาคมใด กลายเป็นภัยอันตรายต่อสันติภาพของประชาชนก็ดี หรือน่าจะก่อให้เกิดความไม่สงบในบ้านเมืองก็ดี นายทะเบียนอาจสั่งให้ขจัดข้อสมาคมนั้นออกเสียจากทะเบียน

มาตรา ๑๒๙๓ ทวิ ในเมื่อนายทะเบียนสั่งให้ขจัดข้อสมาคมใดออกจากทะเบียนตามบทบัญญัติมาตรา ๑๒๙๓ ทวิ ให้นายทะเบียนมีหนังสือแจ้งไปให้ผู้จัดการสมาคมทราบ ถ้าผู้จัดการสมาคมไม่พอใจในคำวินิจฉัยของนายทะเบียน ให้ขอทบทวนคำสั่งนั้นไปยังรัฐมนตรีเจ้าหน้าที ในการนี้ได้ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งความคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้นับว่าเป็นที่สุด

มาตรา ๑๒๙๔ บทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะ ๒๒ หมวด ๕ อันว่าด้วยการชำระบัญชีเลิกห้างหุ้นส่วนและบริษัทนั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับในการชำระบัญชีสมาคมด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๒๙๕ เมื่อได้ชำระบัญชีแล้ว ถ้ามีสินทรัพย์เหลืออยู่เท่าใด จะแบ่งให้แก่สมาชิกของสมาคมนั้นไม่ได้ สินทรัพย์ทั้งหมดนั้นจะต้องโอนไปให้แก่นิติบุคคลอื่น ตามที่ได้ระบุไว้ในข้อบังคับของสมาคม หรือถ้าไม่ได้ระบุไว้ก็ตาม แต่สมาคมจะตกลงในที่ประชุมใหญ่

มาตรา ๑๒๙๖ ถ้าในข้อบังคับของสมาคมหรือที่ประชุมใหญ่มิได้ระบุนิติบุคคลใดไว้ ให้เป็นผู้รับสินทรัพย์ที่เหลือไว้ ท่านว่าสินทรัพย์ที่เหลือนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

มาตรา ๑๒๙๗ เสนาบดีผู้รับผิดชอบในการปกครองท้องที่ มีอำนาจที่จะออกกฎข้อบังคับ เพื่อดำเนินงานจดทะเบียน และเพื่อกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะต้องเสียในการจดทะเบียน

อนึ่ง เสนาบดีนั้น มีอำนาจที่จะอนุญาตยกเว้นค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนแก่สมาคมใด ๆ ได้ด้วย เมื่อปรากฏว่าเป็นสมาคมตั้งขึ้นเพื่อสาธารณะประโยชน์เช่นว่าเป็นสมาคมทำการกุศลหรือการศาสนาเป็นต้น

พระราชกฤษฎีกา

ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๔

แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า

โดยที่การ ประมวลกฎหมายแพ่ง บ้านเมือง ได้ดำเนินมาถึง คราว ที่ควร ประ กาศ ใช้ บรรพ ๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ให้เพิ่มบทบัญญัติบรรพ ๔ ตั้งแต่มาตรา ๑๒๙๗ ถึง มาตรา ๑๔๓๔ ตามที่ได้ตราไว้ต่อท้ายพระราชกฤษฎีกานี้เข้าเป็นส่วนหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ให้ใช้พระราชกฤษฎีกานี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชกาล
ปัจจุบัน

บรรพ ๔

ทรัพย์สิน

ลักษณะ •

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๓๒๘๘ ทรัพย์สินทั้งหลายนั้น ท่านว่าจะก่อตั้งขึ้นได้แต่ด้วยอาศัยอำนาจ
ในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

มาตรา ๓๒๘๙ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมาย
อื่น ท่านว่าการได้มาโดยนิติกรรมซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินเกี่ยวกับอสังหาริม-
ทรัพย์นั้นไม่บริบูรณ์ เว้นแต่นิติกรรมจะได้ทำเป็นหนังสือ และได้จดทะเบียนการได้มากับพนักงาน
เจ้าหน้าที่

ถ้ามีผู้ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ โดยทาง
อื่นนอกจากนิติกรรม สิทธิของผู้ได้มานั้น ถ้ายังมีได้จดทะเบียนไว้ ท่านว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง
ทางทะเบียนไม่ได้ และสิทธิอันยังมีได้จดทะเบียนนั้น มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก
ผู้ได้สิทธิมาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต และได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้ว

มาตรา ๓๓๐๐ ถ้าได้จดทะเบียนการโอนอสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินเกี่ยวกับ
อสังหาริมทรัพย์ เป็นทางเสียเปรียบแก่บุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของ
ตนได้อยู่ก่อนไว้ ท่านว่าบุคคลนั้นอาจเรียกให้เพิกถอน การจดทะเบียนนั้นได้ แต่การ
โอนนั้นมีค่าตอบแทน ซึ่งผู้รับโอนกระทำการโดยสุจริตนั้น ไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด ท่าน
ว่าจะเรียกให้เพิกถอนทะเบียนไม่ได้

มาตรา ๓๓๐.๑ บทบัญญัติแห่งสองมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับถึงการเปลี่ยนแปลง ระบุ และกลับคืนมาแห่งทรัพย์สินที่อันเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์นั้นด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๓๓๐.๒ บทบัญญัติแห่งสามมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับถึงเรือกำปั่น หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือรถยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทังแพ และสัตว์พาหนะด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๓๓๐.๓ ถ้าบุคคลหลายเรียกเอาสังหาริมทรัพย์เดียวกัน โดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกันไว้ ท่านว่าทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ในครอบครองบุคคลใด บุคคลนั้นมีสิทธิยิ่งกว่าบุคคลอื่น ๆ แต่ต้องได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยมีค่าตอบแทนและได้การครอบครองโดยสุจริต

ท่านมิให้ใช้มาตรานี้บังคับถึงสังหาริมทรัพย์ ซึ่งระบุไว้ในมาตราก่อนและในเรื่องทรัพย์สินหาย กับทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำผิด

มาตรา ๓๓๐.๔ สาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น รวมทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดิน ซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เช่น

(๑) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่น ตามกฎหมายที่ดิน

(๒) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ

(๓) ทรัพย์สินใช้ เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า บ่อน้ำและโรงท้าวการบ้านเมือง เรือรบ อาวุธยุทโธปกรณ์

มาตรา ๓๓๐.๕ ทรัพย์สินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น จะโอนแก่กันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมายเฉพาะหรือพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๓๓๐.๖ ท่านห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับ แผ่นดินในเรื่อง ทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

มาตรา ๓๓๐.๗ ท่านห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่

ลักษณะ ๒

กรรมสิทธิ์

หมวด ๑

การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์

มาตรา ๓๓๐๗ ที่ดินแปลงใดเกิดทั้งอกรรมสิทธิ์ ทั้งออกย่อมเป็นทรัพย์สินของเจ้าของที่ดินแปลงนั้น

มาตรา ๓๓๐๘ เกาะที่เกิดขึ้นในทะเลสาบ หรือในทางน้ำ หรือในเขตน่านน้ำของประเทศใด และท้องทางน้ำที่เขตนกต เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

มาตรา ๓๓๑๐ บุคคลใดสร้างโรงเรือนในที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริตใจ ท่านว่าเจ้าของที่ดินเป็นเจ้าของโรงเรือนนั้น ๆ แต่ต้องใช้ค่าแห่งที่ดินเพียงที่เพิ่มขึ้น เพราะสร้างโรงเรือนนั้นให้แก่ผู้สร้าง

แต่ถ้าเจ้าของที่ดินสามารถแสดงได้ว่า มิได้มีความประมาทเลินเล่อ จะบอกบัดไม่ยอมรับโรงเรือนนั้นและเรียกให้ผู้สร้างรื้อถอนไป และทำที่ดินให้เป็นตามเดิมก็ได้ เว้นไว้แต่ถ้าการนี้จะไม่ทำได้โดยใช้เงินพอควรไซ้ ท่านว่าเจ้าของที่ดินจะเรียกให้ผู้สร้างซื้อที่ดินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามราคาตลาดก็ได้

มาตรา ๓๓๑๑ บุคคลใดสร้างโรงเรือนในที่ดินของผู้อื่นโดยไม่สุจริตใจ ท่านว่าบุคคลนั้นต้องทำที่ดินให้เป็นตามเดิมแล้วส่งคืนเจ้าของ เว้นแต่เจ้าของจะเลือกให้ส่งคืนตามที่เป็นอย่างนี้ ในกรณีเช่นนี้ เจ้าของที่ดินต้องใช้ราคาโรงเรือน หรือใช้ค่าแห่งที่ดินเพียงที่เพิ่มขึ้นเพราะสร้างโรงเรือนนั้นแล้วแต่จะเลือก

มาตรา ๓๓๑๒ บุคคลใดสร้างโรงเรือนรูล้ำเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริตใจ ท่านว่าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของโรงเรือนที่สร้างขึ้น แต่ต้องเสียเงินให้แก่เจ้าของที่ดินเป็นค่าใช้ที่ดินนั้นและจดทะเบียนสิทธิเป็นภาระจำยอม ต่อภายหลังถ้าโรงเรือนนั้นสลายไปทั้งหมด เจ้าของที่ดินจะเรียกให้เพิกถอนการจดทะเบียนเสียก็ได้

ถ้าบุคคลผู้สร้างโรงเรือนนั้นกระทำการโดยไม่สุจริต ท่านว่าเจ้าของที่ดินจะเรียกให้ผู้สร้างรื้อถอนไป และทำให้ที่ดินให้เป็นตามเดิมโดยผู้สร้างเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายก็ได้

มาตรา ๑๓๓๓ ถ้าผู้เป็นเจ้าของที่ดินโดยมีเงื่อนไขสร้างโรงเรือนในที่ดินนั้น และภายหลังที่ดินตกเป็นของบุคคลอื่นตามเงื่อนไขไซ้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยฉกฉกรมิควรได้มาใช้บังคับ

มาตรา ๑๓๓๔ ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๑๓๓๐, ๑๓๓๑ และ ๑๓๓๓ บังคับตลอดถึงการก่อสร้างใด ๆ ซึ่งติดที่ดินและการเพาะปลูกต้นไม้หรือธัญชาติด้วยโดยอนุโลม

แต่ข้าวหรือธัญชาติอย่างอื่น อันจะเก็บเกี่ยว วรรณผลได้คราวหนึ่ง หรือหลายคราวต่อปี เจ้าของที่ดินต้องยอมให้บุคคลผู้กระทำการโดยสุจริตหรือผู้เป็นเจ้าของที่ดินโดยมีเงื่อนไขซึ่งได้เพาะปลูกลงไว้แล้ว คงครองที่ดินจนกว่าจะเสร็จการเก็บเกี่ยวโดยใช้เงินค่านวดตามเกณฑ์ค่าเช่าที่ดินนั้น หรือเจ้าของที่ดินจะเข้าครอบครองในทันทีโดยใช้ค่าทดแทนให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งก็ได้

มาตรา ๑๓๓๕ บุคคลใดสร้างโรงเรือน หรือทำการก่อสร้างอย่างอื่นซึ่งติดที่ดิน หรือเพาะปลูกต้นไม้หรือธัญชาติในที่ดินของตนด้วยสัมภาระของผู้อื่น ท่านว่าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของสัมภาระแต่ต้องใช้ค่าสัมภาระ

มาตรา ๑๓๓๖ ถ้าเอาสังหาริมทรัพย์ของบุคคลหลายคนมาร่วมเข้ากันจนเป็นส่วนควบหรือแบ่งแยกไม่ได้ไซ้ ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าของรวมแห่งทรัพย์สินที่รวมเข้ากัน แต่ละคนมีส่วนตามค่าแห่งทรัพย์สินของตนในเวลาที่รวมเข้ากับทรัพย์สิน

ถ้าทรัพย์สินหนึ่งอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินประธานไซ้ ท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินนั้นเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่รวมเข้ากันแต่ผู้เดียว แต่ต้องใช้ค่าแห่งทรัพย์สิน ๆ ให้แก่เจ้าของทรัพย์สินอื่น ๆ

มาตรา ๑๓๓๗ บุคคลใดใช้สัมภาระของบุคคลอื่นทำสิ่งใดขึ้นใหม่ไซ้ ท่านว่าเจ้าของสัมภาระเป็นเจ้าของสิ่งนั้นโดยมีตักนึ่งว่าสัมภาระนั้นจะกลับคืนตามเดิมได้หรือไม่ แต่ต้องใช้ค่าแรงงาน

แต่ถ้าค่าแรงงานเกินกว่าค่าสัมภาระที่ใช้นั้นมากไซ้ ท่านว่าผู้ทำเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ใช้นั้น แต่ต้องใช้ค่าสัมภาระ

มาตรา ๓๓๑๘ บุคคลอาจได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์แห่งสังหาริมทรัพย์อันไม่มีเจ้าของโดยเข้าถือเอา เว้นแต่การเข้าถือเอานั้นต้องห้ามตามกฎหมาย หรือฝ่าฝืนสิทธิของบุคคลอื่นที่จะสังหาริมทรัพย์นั้น

มาตรา ๓๓๑๙ ถ้าเจ้าของสังหาริมทรัพย์เล็กน้อยครอบครองทรัพย์ด้วยเจตนาสละกรรมสิทธิ์ไว้ ท่านว่าสังหาริมทรัพย์นั้นไม่มีเจ้าของ

มาตรา ๓๓๒๐ ภายในบังคับแห่งกฎหมายเฉพาะและกฎข้อบังคับในเรื่องนั้น ท่านว่าสัตว์ป่าไม่มีเจ้าของตราบเท่าที่ยังอยู่อิสระ สัตว์ป่าในสวนสัตว์และปลาในบ่อ หรือในฟาร์มเจ้าของคนใดนั้น ท่านว่าไม่ใช่สัตว์ไม่มีเจ้าของ

สัตว์ป่าที่คนจับได้นั้น ถ้ามันกลับคืนอิสระและเจ้าของไม่ติดตามโดยพลันหรือเลิกติดตามเสียเลย ฉะนั้นท่านว่าไม่มีเจ้าของ

สัตว์ซึ่งเลี้ยงเชื่องแล้ว ถ้ามันทิ้งที่ไปแล้ว ท่านว่าไม่มีเจ้าของ

มาตรา ๓๓๒๑ ภายในบังคับแห่งกฎหมายเฉพาะและกฎข้อบังคับในเรื่องนั้น ผู้ใดจับสัตว์ป่าได้ในที่กว้างว่างเปล่า หรือในที่สาธารณะก็ดี หรือจับได้ในที่ดิน หรือที่น้ำมีเจ้าของโดยเจ้าของมิได้แสดงความหวงห้ามก็ดี ท่านว่าผู้นั้นเป็นเจ้าของสัตว์

มาตรา ๓๓๒๒ บุคคลใดทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บแล้วติดตามไปและบุคคลอื่นจับสัตว์นั้นได้ก็ดี หรือสัตว์นั้นตายลงในที่คนของบุคคลอื่นก็ดี ท่านว่าบุคคลแรกเป็นเจ้าของสัตว์

มาตรา ๓๓๒๓ บุคคลเก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหาย ต้องทำอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ของหาย หรือเจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น หรือ

(๒) แจ้งแก่ผู้ของหาย หรือเจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นโดยมิชักช้าหรือ

(๓) ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ตำรวจนครบาล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่นภายในสามวัน และแจ้งพฤติการณ์ตามที่ทราบอันอาจเป็นเครื่องช่วย ในการสืบหาตัวบุคคลผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น

แต่ถ้าไม่ทราบตัวผู้ของหาย เจ้าของหรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับ ททรัพย์สินนั้นก็ หรือบุคคลใดจะรับนั้นไม่รับมอบทรัพย์สินก็ได้ ท่านให้ดำเนินการตามวิธีอันบัญญัติไว้ใน อนุมาตรา (๓)

๕๕ ท่านว่าผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายต้องรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ด้วยความระมัดระวัง อันสมควรจนกว่าจะส่งมอบ

มาตรา ๓๓๒๔ ผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหาย อาจเรียกร้องเอารางวัลจากบุคคลผู้มี สิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น เป็นจำนวนร้อยละสิบแห่งค่าทรัพย์สินภายในเวลาพ้นบาท และถ้า รางวัลสูงกว่านั้นขึ้นไป ให้คิดให้อีกร้อยละห้าในจำนวนที่เพิ่มขึ้น แต่ถ้าผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สิน หาย ได้ส่งมอบทรัพย์สินแก่ตำรวจนครบาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่นไว้ ท่านว่าให้เสียเงิน อีกร้อยละสองครึ่งแห่งค่าทรัพย์สิน เป็นค่าธรรมเนียมแก่ทบวงการนั้น ๆ เพิ่มขึ้นเป็นส่วนหนึ่ง ต่างหากจากรางวัลซึ่งให้แก่ผู้เก็บได้ แต่ค่าธรรมเนียมที่ท่านจำกัดไว้ ไม่ให้เกินร้อยละ

ถ้าผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในมาตราก่อนไว้ ท่านว่าผู้นั้น ไม่มีสิทธิจะรับรางวัล

มาตรา ๓๓๒๕ ถ้าผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติ มาตรา ๓๓๒๓ แล้ว และผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นมิได้เรียกเอาภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้เก็บได้ไว้ ท่านว่า กรรมสิทธิตกแก่ผู้เก็บได้

แต่ถ้าทรัพย์สินซึ่งไม่มีผู้เรียกเอานั้นเป็นโบราณวัตถุไว้ กรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินนั้น ตกแก่แผ่นดิน แต่ผู้เก็บได้มีสิทธิจะได้รับรางวัลร้อยละสิบแห่งค่าทรัพย์สินนั้น

มาตรา ๓๓๒๖ การเก็บได้ซึ่งทรัพย์สินอันตกหรือทิ้งทะเล หรือทางน้ำ หรือน้ำ ชัดขึ้นฝั่งนั้น ท่านให้บังคับตามกฎหมายและกฎข้อบังคับว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๓๓๒๗ ภายในบังคับแห่งกฎหมายอาญา กรรมสิทธิ์แห่งสิ่งใด ๆ ซึ่งได้ ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการ อื่น และได้ส่งไว้ในความรักษาสงครามในรัฐบาลนั้น ท่านว่าตกเป็นของแผ่นดิน ถ้า เจ้าของมิได้เรียกเอาภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่ง หรือถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้วนับแต่วัน ที่คำพิพากษาลงถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของ ท่านให้ผ่อนเวลาออกไปเป็นห้าปี

ถ้าทรัพย์สินเป็นของเสียง่าย หรือถ้าห่วงหาวัไจะเป็นการเสียความเสียหายหรือ
ค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินนั้นไซ้ ท่านว่ากรมในรัฐบาลจะจัดให้เอาออกขาย
ทอดตลาดก่อนถึงกำหนดก็ได้ แต่ก่อนที่จะขายให้จัดการตามควรเพื่อบันทึกการขายการอันเป็น
เครื่องให้บุคคลผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินอัน อาจทราบว่าเป็นทรัพย์สินของตนและพิสูจน์สิทธิได้
เมื่อขายแล้วได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใดให้ถือไว้แทนตัวทรัพย์สิน

มาตรา ๑๓๒๘ สหกรมทรัพย์สินมีค่าซึ่งซ่อนหรือฝังไว้นั้น ถ้ามีผู้เก็บได้โดยพฤติการณ์
ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ไซ้ ท่านว่ากรรมสิทธิ์ตกเป็นของแผ่นดิน ผู้เก็บได้
ต้องส่งมอบทรัพย์สินแก่ตำรวจนครบาล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่น แล้วผู้มีสิทธิจะได้รับ
รางวัลหนึ่งในสามแห่งค่าทรัพย์สิน

มาตรา ๑๓๒๙ สิทธิของบุคคลผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน โดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริต
นั้น ท่านว่ามิเสียไป ถึงแม้ว่าผู้โอนทรัพย์สินให้จะได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยนิติกรรมอัน
เป็นโมฆะ และนิติกรรมนั้นได้ถูกบอกล้างภายหลัง

มาตรา ๑๓๓๐ สิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตาม
คำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษารักษาทรัพย์สินในคดีล้มละลายนั้น ท่านว่ามิเสียไป ถึงแม้
ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีเจ้าของจำเลย หรือลูกหนี้โดยคำพิพากษา หรือผู้
ล้มละลาย

มาตรา ๑๓๓๑ สิทธิของบุคคลผู้ได้เงินตรามาโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามิเสียไป
ถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าเงินนั้นมีเจ้าของบุคคลซึ่งได้โอนให้มา

มาตรา ๑๓๓๒ บุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินมาโดยสุจริตในการขายทอดตลาด หรือใน
ท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายของของตนนั้น ไม่จำต้องคืนให้แก่เจ้าของแท้จริง เว้นแต่
เจ้าของจะขอใช้ราคาซื้อขายมา

มาตรา ๑๓๓๓ ท่านว่ากรรมสิทธิ์นั้น อาจได้มาโดยอายุความตามที่บัญญัติไว้ใน
ลักษณะ ๓ แห่งบรรพนี้

มาตรา ๑๓๓๔ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับ
มาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดินนั้น ท่านว่าบุคคลอาจได้มาตามกฎหมาย
ที่ดิน

หมวดที่ ๒

แผนแห่งกรรมสิทธิ์ และการใช้กรรมสิทธิ์

มาตรา ๑๓๓๕ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น ท่านว่าแผนแห่งกรรมสิทธิ์ของคนหนึ่งคนทั้งเหนือพินดินและใต้พินดินด้วย

มาตรา ๑๓๓๖ ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอย และจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขจัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น โดยมีขอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๓๓๗ บุคคลใดใช้สิทธิของตนเป็นเหตุให้เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ได้รับความเสียหาย หรือเดือดร้อนเกินที่ควรคิด หรือคาดหมายได้ว่าจะเป็นไปตามปกติและเหตุอันควร ในเมื่อเขาสภาพและตำแหน่งที่อยู่แห่งทรัพย์สินนั้นมาค้ำบังประกอบไขว้ ท่านว่าเจ้าของอสังหาริมทรัพย์มีสิทธิจะปฏิบัติการ เพื่อยังความเสียหายหรือเดือดร้อนนั้นให้สิ้นไป ทั้งนี้ไม่ลบล้างสิทธิที่จะเรียกเอาค่าทดแทน

มาตรา ๑๓๓๘ ข้อจำกัดสิทธิแห่งเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้นี้ ท่านว่าไม่จำกัดจนกระทั่งเป็น

ข้อจำกัดเช่นนี้ ท่านว่าจะถอนหรือแก้ไขให้ย่อนลงโดยนิติกรรมไม่ได้ นอกจากจะได้ทำนิติกรรมเป็นหนังสือและจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อจำกัดซึ่งกำหนดไว้เพื่อสาธารณะประโยชน์นี้ ท่านว่าจะถอนหรือแก้ไขให้ย่อนลงมิได้เลย

มาตรา ๑๓๓๙ เจ้าของที่ดินจำต้องรับน้ำซึ่งไหลตามธรรมชาติจากที่ดินสูงมาในที่ดินของตน

น้ำไหลตามธรรมดามายังที่ดินต่ำ และจำเป็นแก่ที่ดินนั้นไว้ ท่านว่าเจ้าของที่ดินซึ่งอยู่สูงกว่าจะกั้นเอาไว้ได้เพียงที่จำเป็นแก่ที่ดินของตน

มาตรา ๓๓๕๐ เจ้าของที่ดินจำต้องรับน้ำซึ่งไหล เพราะระบายจากที่ดินสูงมาในที่ดินของตน ถ้าก่อนที่ระบายนั้นน้ำได้ไหลเข้ามาในที่ดินของตนตามธรรมชาติอยู่แล้ว

ถ้าได้รับความเสียหายเพราะการระบายน้ำ ท่านว่าเจ้าของที่ดินต่ำอาจเรียกร้องให้เจ้าของที่ดินสูงทำทางระบายน้ำ และออกค่าใช้จ่ายในการนั้น เพื่อระบายน้ำไปให้ตลอดที่ดินต่ำจนถึงทางน้ำหรือทำนาสาธารณะ ทั้งนี้ไม่ลบล้างสิทธิแห่งเจ้าของที่ดินต่ำในอันจะเรียกเอาค่าทดแทน

มาตรา ๓๓๕๑ ท่านมิให้เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ทำหลังคาหรือการปลูกสร้างอย่างอื่น ซึ่งทำให้น้ำฝนตกลงมายังทรัพย์สินซึ่งอยู่ติดต่อกัน

มาตรา ๓๓๕๒ บ่อ สระ หลุมรับน้ำโสโครก หรือหลุมรับปุ๋ย หรือขยะมูลฝอยนั้น ท่านว่าจะขุดในระยะสองเมตรจากแนวเขตที่ดินไม่ได้

คูหรือการขุดร่องเพื่อวางท่อน้ำใต้ดินหรือสิ่งอื่นซึ่งคล้ายกันนั้น ท่านว่าจะทำใกล้แนวเขตที่ดินกว่าครึ่งหนึ่งแห่งส่วนลึกของคู หรือร่องนั้นไม่ได้ แต่ถ้าทำห่างแนวเขตหนึ่งเมตรหรือกว่านั้น ท่านว่าทำได้

ถ้ากระทำการดังกล่าวไว้ในสองวรรคก่อนใกล้แนวเขตไร่ ท่านว่าต้องใช้ความระมัดระวังตามควร เพื่อป้องกันมิให้ดินหรือทรายพังลง หรือมิให้น้ำหรือสิ่งโสโครกซึมเข้าไป

มาตรา ๓๓๕๓ ห้ามมิให้ขุดดินหรือบรรทุกนำหนกบนที่ดินเกินควร จนอาจเป็นเหตุอันตรายแก่ความอยู่มั่นแห่งที่ดินติดต่อกัน เว้นแต่จะจัดการเพียงพอเพื่อป้องกันความเสียหาย

มาตรา ๓๓๕๔ รั้ว กำแพง รั้วต้นไม้ คู ซึ่งหมายเขตที่ดินนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าของที่ดินทั้งสองข้างเป็นเจ้าของรวมกัน

มาตรา ๓๓๕๕ เมื่อรั้วต้นไม้ หรือคู ซึ่งมีได้ใช้เป็นทางระบายน้ำ เป็นของเจ้าของที่ดินทั้งสองข้างรวมกัน ท่านว่าเจ้าของข้างใดข้างหนึ่งมีสิทธิที่จะตัดรั้วต้นไม้ หรือถมคูนั้นได้ถึงแนวเขตที่ดินของตน แต่ต้องก่อกำแพง หรือทำรั้วตามแนวเขตนั้น

มาตรา ๓๓๕๖ ถ้ามีต้นไม้อยู่บนแนวเขตที่ดิน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าของที่ดินทั้งสองข้างเป็นเจ้าของต้นไม้รวมกัน ดอกผลเป็นของเจ้าของที่ดินคนละส่วนเสมอกัน และถ้าตัดต้นลงไว้ ไม่นั้นเป็นของเจ้าของที่ดินคนละส่วนคู่กัน

เจ้าของแต่ละฝ่ายจะต้องการให้ชดหรือตัดต้นไม้ได้ ค่าใช้จ่ายในการนั้นต้องเสียเท่ากันทั้งสองฝ่าย แต่ถ้าเจ้าของอีกฝ่ายหนึ่งละสิทธิในต้นไม้ไว้ ฝ่ายที่ต้องการชดหรือตัดต้องเสียค่าใช้จ่ายฝ่ายเดียว ถ้าต้นไม้เป็นหลักเขตและจะหาหลักเขตอื่นไม่เหมาะสมเหมือนท่านว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะต้องการให้ชดหรือตัดไม่ได้

มาตรา ๓๓๔๗ เจ้าของที่ดินอาจตัดรากไม้ ซึ่งรุกเข้ามาจากที่ดินติดต่อกับและเอาไว้เสีย ถ้ากิ่งไม้ยื่นล้ำเข้ามา เมื่อเจ้าของที่ดินได้บอกผู้ครอบครองที่ดินติดต่อกับให้ตัดภายในเวลาอันสมควรแล้ว แต่ผู้นั้นไม่ตัด ท่านว่าเจ้าของที่ดินตัดเอาเสียได้

มาตรา ๓๓๔๘ ดอกผลแห่งต้นไม้ที่หล่นตามธรรมชาติในที่ดินติดต่อกับแปลงใด ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นดอกผลของที่ดินแปลงนั้น

มาตรา ๓๓๔๙ ที่ดินแปลงใดมีที่ดินแปลงอื่นล้อมอยู่จนไม่มีทางออกถึงทางสาธารณะได้ไว้ ท่านว่าเจ้าของที่ดินแปลงนั้นจะผ่านที่ดินซึ่งล้อมอยู่ไปสู่ทางสาธารณะได้

ที่ดินแปลงใดมีทางออกได้แต่เมื่อต้องข้ามสระ บึง หรือทะเล หรือมีที่ชันอันระคายที่ดินกับทางสาธารณะสูงกว่ากันมากไว้ ท่านว่าให้ใช้ความในวรรคต้นบังคับ

ที่และวิธีทำทางผ่านนั้นต้องเลือกให้พอควรแก่ความจำเป็นของผู้มีสิทธิจะผ่าน กับทั้งให้คำนึงถึงที่ดินที่ล้อมอยู่ให้เสียหายแต่น้อยที่สุดที่จะเป็นได้ ถ้าจำเป็น ผู้มีสิทธิจะผ่านจะสร้างถนนเป็นทางผ่านก็ได้

ผู้มีสิทธิจะผ่านต้องใช้ค่าทดแทนให้แก่เจ้าของที่ดินล้อมอยู่ เพื่อความเสียหายอันเกิดแต่เหตุที่มีทางผ่านนั้น ค่าทดแทนนั้นนอกจากค่าเสียหายเพราะสร้างถนน ท่านว่าจะกำหนดเป็นเงินรายปีก็ได้

มาตรา ๓๓๕๐ ถ้าที่ดินแบ่งแยกหรือแบ่งโอนกัน เป็นเหตุให้แปลงหนึ่งไม่มีทางออกไปสู่ทางสาธารณะไว้ ท่านว่าเจ้าของที่ดินแปลงนั้นมีสิทธิเรียกร้องเอาทางเดินตามมาตรา ก่อนได้เฉพาะบนที่ดินแปลงที่ได้แบ่งแยกหรือแบ่งโอนกัน และไม่ต้องเสียค่าทดแทน

มาตรา ๓๓๕๑ เจ้าของที่ดิน เมื่อบอกล่วงหน้าตามสมควรแล้ว อาจใช้ที่ดินติดต่อกับเพียงที่จำเป็นในการปลูกสร้าง หรือซ่อมแซมรั้ว กำแพง หรือโรงเรือน รางหรือใกล้แนวเขตของตน แต่จะเข้าไปในเรือนที่อยู่ของเพื่อนบ้านข้างเคียงไม่ได้ เว้นแต่ได้รับความยินยอม

ถ้าได้ก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นไว้ ท่านว่าเพื่อนบ้านข้างเคียงจะเรียกเอาค่าทดแทนก็ได้

มาตรา ๑๓๕๒ ท่านว่าถ้าเจ้าของที่ดินได้รับค่าทดแทนตามสมควรแล้ว ต้องยอมให้ผู้อื่นวางท่อน้ำ ท่อระบายน้ำ สายไฟฟ้า หรือสิ่งอื่นซึ่งคล้ายกันผ่านที่ดินของตน เพื่อประโยชน์แก่ที่ดินติดต่อกัน ซึ่งถ้าไม่ยอมให้ผ่านก็ไม่มีทางจะวางได้ หรือถ้าจะวางได้ก็เปลืองเงินมากเกินไป แต่เจ้าของที่ดินอาจให้ยกเอาประโยชน์ของตนขึ้นพิจารณาด้วย

เมื่อมีเหตุผลพิเศษ ถ้าจะต้องวางเหนือพื้นดินไว้ ท่านว่าเจ้าของที่ดินอาจจะเรียกให้ซื้อที่ดินของตน บางส่วนตามควรที่จะใช้ในการนั้น โดยราคาคุ้มค่าที่ดินและค่าทดแทนความเสียหาย ซึ่งอาจมีเพราะการขายนั่นด้วย

ถ้าพฤติการณ์เปลี่ยนไป เจ้าของที่ดินอาจเรียกให้ย้ายถอนสิ่งทีวางนั้นไปไว้ ณ ส่วนอื่นแห่งที่ดินของตนตามแต่จะเหมาะแก่ประโยชน์แห่งเจ้าของที่ดิน

ค่าย้ายถอนนั้นเจ้าของที่ดินติดต่อกันเป็นผู้เสีย แต่ถ้ามีพฤติการณ์พิเศษไว้ ท่านว่าจะให้เจ้าของที่ดินอีกฝ่ายหนึ่งช่วยเสียค่าย้ายถอนตามส่วนอันควรก็ได้

มาตรา ๑๓๕๓ บุคคลอาจพาปศุสัตว์ของตนผ่านหรือเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นซึ่งมิได้ยกให้ไปเลี้ยง และอาจเข้าไปหาน้ำในบ่อหรือสระในที่เช่นนั้นมาใช้ได้ เว้นแต่ที่ดินเป็นที่เพาะปลูก หรือเตรียมเพื่อเพาะปลูก หว่าน หรือมีธัญชาติขึ้นอยู่แล้ว แต่ท่านว่าเจ้าของที่ดินย่อมห้ามได้เสมอ

มาตรา ๑๓๕๔ ถ้ามีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ให้ทำได้และถ้าเจ้าของไม่ห้าม บุคคลอาจเข้าไปในที่ป่า ที่ดง หรือในที่ที่มีหญ้าเลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นที่ดินของผู้อื่น เพื่อเก็บฟืน หรือผลไม้ป่า ผัก เห็ด และสิ่งเช่นนั้น

มาตรา ๑๓๕๕ เจ้าของที่ดินริมทางน้ำหรือมีทางน้ำผ่าน ไม่มีสิทธิจะชักเอาน้ำไว้เกินกว่าที่จำเป็นแก่ประโยชน์ของตนตามควร ให้เป็นเหตุเสื่อมเสียแก่ที่ดินแปลงอื่นซึ่งอยู่ตามทางนาน

หมวด ๓

กรรมสิทธิ์รวม

มาตรา ๓๓๕๖ ถ้าทรัพย์สินเป็นของบุคคลหลายคนรวมกัน ท่านให้ใช้บทบัญญัติในหมวดนี้บังคับ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๓๓๕๗ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้เป็นเจ้าของรวมกันมีส่วนเท่ากัน

มาตรา ๓๓๕๘ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าของรวมมีสิทธิจัดการทรัพย์สินรวมกัน

ในเรื่องจัดการตามธรรมดา ท่านว่าพึงตกลงโดยคะแนนข้างมากแห่งเจ้าของรวม แต่เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ อาจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางจัดการตามธรรมดาได้ เว้นแต่ฝ่ายข้างมากได้ตกลงไว้เป็นเป็นอย่างอื่น แต่เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ อาจทำการเพื่อรักษาทรัพย์สินได้เสมอ

ในเรื่องจัดการอันเป็นสารสำคัญ ท่านว่าต้องตกลงกันโดยคะแนนข้างมากแห่งเจ้าของรวมและคะแนนข้างมากนั้นต้องมีส่วนไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งแห่งค่าทรัพย์สิน

การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์นั้น ท่านว่าจะตกลงกันได้ ก็แต่เมื่อเจ้าของรวมเห็นชอบทุกคน

มาตรา ๓๓๕๙ เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ อาจใช้สิทธิอันเกิดแต่กรรมสิทธิ์ครอบไปถึงทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อต่อสู้บุคคลภายนอก แต่ในการเรียกร้องเอาทรัพย์สินคืนนั้น ท่านว่าต้องอยู่ในบังคับแห่งเงื่อนไขที่ระบุไว้ในมาตรา ๓๐๒ แห่งประมวลกฎหมาย

มาตรา ๓๓๖๐ เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ มีสิทธิใช้ทรัพย์สินได้แต่การใช้นั้นต้องไม่ขัดต่อสิทธิแห่งเจ้าของรวมคนอื่น ๆ

ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ มีสิทธิได้ผลตอบแทนส่วนของตนที่มีในทรัพย์สินนั้น

มาตรา ๓๓๖๑ เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ จะจำหน่ายส่วนของตน หรือจำนอง หรือก่อให้เกิดการติดพันก็ได้

แต่ตัวทรัพย์สินนั้นจะจำหน่าย จำนำ จำนอง หรือก่อให้เกิดการติดพันได้ก็แต่ด้วยความยินยอม แห่งเจ้าของรวมทุกคน ถ้าเจ้าของรวมคนใดจำหน่าย จำนำ จำนอง หรือก่อให้เกิดการติดพัน ทรัพย์สินโดยมิได้รับความยินยอมแห่งเจ้าของรวมทุกคน แต่ภายหลังเจ้าของรวมคนนั้นได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินแต่ผู้เดียวไว้ ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์

มาตรา ๓๓๖๒ เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ จำต้องช่วยเจ้าของรวมคนอื่น ๆ ตามส่วนของตนในการออกค่าจัดการ ค่าภาษีอากร และค่ารักษา กับทั้งค่าใช้จ่ายทรัพย์สินรวมกันด้วย

มาตรา ๓๓๖๓ เจ้าของรวม คนหนึ่ง ๆ มีสิทธิเรียกให้ แบ่งทรัพย์สินได้เว้นแต่ จะมีนิติกรรมชด้อย หรือถ้าวัตถุที่ประสงค์เป็นเจ้าของรวมกันนั้นมีลักษณะเป็นการถาวร ก็เรียกให้แบ่งไม่ได้

สิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินนี้ ท่านว่าจะตัดโดยนิติกรรมเกินคราวละสิบปีไม่ได้

ท่านว่าเจ้าของรวมจะเรียกให้แบ่งทรัพย์สินในเวลาที่ไม่มีโอกาสอันควรไม่ได้

มาตรา ๓๓๖๔ การแบ่งทรัพย์สิน พึงกระทำโดยแบ่งทรัพย์สินนั่นเอง ระวังเจ้าของรวม หรือโดยขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้แบ่งกัน

ถ้าเจ้าของรวมไม่ตกลงกันว่าจะแบ่งทรัพย์สินอย่างไรไว้ เมื่อเจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดขอ ศาลอาจสั่งให้เอาทรัพย์สินนั้นออกแบ่ง ถ้าส่วนที่แบ่งให้ไม่เท่ากันไว้ จะสั่งให้ทดแทนกันเป็นเงินก็ได้ ถ้าการแบ่งเช่นนั้นไม่อาจทำได้หรือจะเสียหายมากนักก็ดี ศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคากันระหว่างเจ้าของรวมหรือขายทอดตลาดก็ได้

มาตรา ๓๓๖๕ ถ้าเจ้าของรวมต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อบคคลภายนอกในหนี้ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินรวม หรือในหนี้ซึ่งได้ก่อขึ้นใหม่เพื่อชำระหนี้เดิมตั้งแต่วันนี้ถึง ในเวลาแบ่ง เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ จะเรียกให้เอาทรัพย์สินรวมนั้นชำระหนี้เสียก่อน หรือให้เอาเป็นประกันก็ได้

ถ้าเจ้าของรวมคนหนึ่ง ต้องรับผิดชอบเจ้าของรวมคนอื่นในหนี้ ซึ่งเกิดจากการเป็นเจ้าของรวม หรือในหนี้ซึ่งได้ก่อขึ้นใหม่เพื่อชำระหนี้เดิมตั้งแต่วันนี้ถึง ในเวลาแบ่ง เจ้าของรวมผู้เป็นเจ้าหนี้จะเรียกให้เอาส่วน ซึ่งจะได้แก่ลูกหนี้ของตนในทรัพย์สินรวมนั้น ชำระหนี้เสียก่อน หรือให้เอาเป็นประกันก็ได้

สิทธิที่กล่าวมาข้างต้นนั้นอาจใช้แก่ผู้รับโอน หรือผู้สืบทอดกรรมสิทธิ์ในส่วนของผู้เป็นเจ้าของรวมกัน

ถ้าจำเป็นจะต้องขายทรัพย์สินรวมไว้ ท่านให้นำบทบัญญัติมาตรวจก่อนมาใช้บังคับ

มาตรา ๑๓๖๖ เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ ต้องรับผิดชอบตามส่วนของตนเช่นเดียวกับผู้ขายในทรัพย์สินซึ่งเจ้าของรวมคนอื่น ๆ ได้รับไปในการแบ่ง

ลักษณะ ๓

ครอบครอง

มาตรา ๑๓๖๗ บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตนท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง

มาตรา ๑๓๖๘ บุคคลอาจได้มาได้มาซึ่งสิทธิครอบครองโดยผู้อื่นยึดถือไว้ให้

มาตรา ๑๓๖๙ บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินไว้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นยึดถือเพื่อตน

มาตรา ๑๓๗๐ ผู้ครอบครองนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าครอบครองโดยสุจริต โดยความสงบและโดยเปิดเผย

มาตรา ๑๓๗๑ ถ้าพิสูจน์ได้ว่า บุคคลใดครอบครองทรัพย์สินเดียวกัน สองคราว ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นได้ครอบครองติดต่อกันตลอดเวลา

มาตรา ๑๓๗๒ สิทธิซึ่งผู้ครอบครองใช้ในทรัพย์สินที่ครอบครองนั้นท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นสิทธิซึ่งผู้ครอบครองมีตามกฎหมาย

มาตรา ๑๓๗๓ ถ้าทรัพย์สินเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จัดไว้ในทะเบียนที่ดิน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลผู้มีชื่อในทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง

มาตรา ๑๓๗๔ ถ้าผู้ครอบครองถูกรบกวนในการครอบครองทรัพย์สิน เพราะมีผู้สอดเข้าเกี่ยวข้องโดยมิชอบด้วยกฎหมายไว้ ท่านว่าผู้ครอบครองมีสิทธิจะให้ปลดเปลื้องการรบกวนนั้นได้ ถ้าเป็นที่น่าวิตกว่าจะยังมีการรบกวนอีก ผู้ครอบครองจะขอต่อศาลให้สั่งห้ามก็ได้

การฟ้องคดีเพื่อปลดเปลื้องการครอบครองนั้น ท่านว่าต้องฟ้องภายในปีหนึ่งนับแต่เวลา
ถูกรับครอบ

มาตรา ๑๓๗๕ ถ้าผู้ครอบครองถูกแย่งการครอบครอง โดยมีข้อด้วยกฎหมายไว้
ท่านว่าผู้ครอบครองมีสิทธิจะไต่คนซึ่งการครอบครอง เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเหนือทรัพย์สิน
ดีกว่า ซึ่งจะเหตุให้เรียกคืนจากผู้ครอบครองได้

การฟ้องคดีเพื่อเอาคืนซึ่งการครอบครองนั้น ท่านว่าต้องฟ้องภายในปีหนึ่ง นับแต่
เวลาถูกแย่งการครอบครอง

มาตรา ๑๓๗๖ ถ้าจะต้องส่งทรัพย์สินคืนแก่บุคคลผู้มีสิทธิเอาคืนไว้ ท่านให้นำบท
บัญญัติมาตรา ๔๑๒ ถึง ๔๑๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับด้วยหากมิควรได้มาใช้บังคับโดย
อนุโลม

มาตรา ๑๓๗๗ ถ้าผู้ครอบครองสละเจตนาครอบครอง หรือไม่ยึดถือทรัพย์สินต่อไป
ไว้ การครอบครองย่อมสิ้นสุดลง

ถ้าเหตุอันมีสภาพเป็นเหตุชั่วคราว มีมาชัดขวางมิให้ผู้ครอบครองยึดถือทรัพย์สินไว้
ท่านว่าการครอบครองไม่สิ้นสุดลง

มาตรา ๑๓๗๘ การโอนไปซึ่งการครอบครองนั้นย่อมทำได้ โดยส่งมอบทรัพย์สินที่
ครอบครอง

มาตรา ๑๓๗๙ ถ้าผู้รับโอนหรือผู้แทนยึดถือทรัพย์สินอยู่แล้ว ท่านว่าการโอนไปซึ่ง
การครอบครองจะทำเพียงแสดงเจตนาก็ได้

มาตรา ๑๓๘๐ การโอนไปซึ่งการครอบครองย่อมเป็นผล แม้ผู้โอนยังยึดถือทรัพย์สิน
อยู่ ถ้าผู้โอนแสดงเจตนาว่าต่อไปจะยึดถือทรัพย์สินนั้นแทนผู้รับโอน

ถ้าทรัพย์สินนั้นผู้แทนของผู้โอนยึดถืออยู่ การโอนไปซึ่งการครอบครองจะทำโดยผู้
โอนส่งผู้แทนว่า ต่อไปให้ยึดถือทรัพย์สินไว้แทนผู้รับโอนก็ได้

มาตรา ๑๓๘๑ บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนผู้ครอบครอง บุคคล
นั้นจะเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือได้ก็แต่โดยบอกกล่าวไปยังผู้ครอบครองว่า ไม่เจตนา
จะยึดถือทรัพย์สินแทนผู้ครอบครองต่อไป หรือตนเองเป็นผู้ครอบครองโดยสุจริต อาศัยอำนาจ
ใหม่อันได้จากบุคคลภายนอก

มาตรา ๑๓๘๒ บุคคลใดครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้โดยความสงบ และโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาสิบปี ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาห้าปี ท่านว่าบุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ์

มาตรา ๑๓๘๓ ทรัพย์สินอันได้มาโดยการกระทำผิดนั้น ท่านว่าผู้กระทำความผิดหรือผู้รับโอนไม่สุจริต จะได้กรรมสิทธิ์โดยอายุความก็แต่เมื่อพ้นกำหนดอายุความอาญา หรือพ้นเวลาที่กำหนดไว้ในมาตราก่อน ถ้ากำหนดโทษยาวกว่า ท่านให้ใช้กำหนดนั้น

มาตรา ๑๓๘๔ ถ้าผู้ครอบครองขาดยึดถือทรัพย์สินโดยไม่สมควร และได้คืนภายในเวลาหนึ่งนับตั้งแต่วันขาดยึดถือ หรือได้คืนโดยฟ้องคดีภายในกำหนดนั้นไซ้ ท่านมิให้ถือว่าการครอบครองสะดุดหยุดลง

มาตรา ๑๓๘๕ ถ้าโอนการครอบครองแก่กัน ผู้รับโอนจะนับเวลาซึ่งผู้โอนครอบครองอยู่ก่อนนั้น รวมเข้ากับเวลาครอบครองของตนก็ได้ ถ้าผู้รับโอนนับรวมเช่นนั้น และถ้ามีข้อบกพร่องในระวางครอบครองของผู้โอนไซ้ ท่านว่าข้อบกพร่องนั้นอาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนได้

มาตรา ๑๓๘๖ บทบัญญัติว่าด้วยอายุความในประมวลกฎหมายนี้ ท่านให้ใช้บังคับในเรื่องอายุความได้สิทธิอันกล่าวไว้ในลักษณะนี้โดยอนุโลม

ลักษณะ ๔

การจำยอม

มาตรา ๑๓๘๗ อสังหาริมทรัพย์อาจต้องตกอยู่ในการจำยอม อันเป็นเหตุให้เจ้าของต้องยอมรับกรรมบางอย่างซึ่งกระทบถึงทรัพย์สินของตน หรือต้องงดเว้นการใช้สิทธิบางอย่างอันมีอยู่ในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินนั้น เพื่อประโยชน์แก่อสังหาริมทรัพย์อื่น

มาตรา ๑๓๘๘ เจ้าของสามยทรัพย์ไม่มีสิทธิทำการเปลี่ยนแปลงในการยทรัพย์ หรือในสามยทรัพย์ ซึ่งทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นแก่การยทรัพย์

มาตรา ๑๓๘๙ ถ้าความต้องการแห่งเจ้าของสามยทรัพย์เปลี่ยนแปลงไป ท่านว่าความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ให้เป็นเหตุแก่เจ้าของสามยทรัพย์ ที่จะทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นแก่การยทรัพย์ได้

มาตรา ๑๓๙๐ ท่านมิให้เจ้าของภารยทรัพย์ประกอบกรรมใด ๆ อันจะเป็นเหตุให้ประโยชน์แห่งภารยจำยอมตกไป หรือเสื่อมความสะดวก

มาตรา ๑๓๙๑ เจ้าของสามยทรัพย์มีสิทธิทำการทุกอย่างอันจำเป็น เพื่อรักษาและใช้ภารยจำยอม แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง ในการนี้เจ้าของสามยทรัพย์จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ภารยทรัพย์ได้ก็แต่ในอภัยที่สุด ตามพฤติการณ์

เจ้าของสามยทรัพย์ต้องเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง รักษาซ่อมแซมการที่ได้ทำไปแล้วให้เป็นไปด้วยดี แต่ถ้าเจ้าของภารยทรัพย์ได้รับประโยชน์ด้วยไร ท่านว่าต้องออกค่าใช้จ่ายตามส่วนแห่งประโยชน์ที่ได้รับ

มาตรา ๑๓๙๒ ถ้าภารยจำยอมแต่ต้องเพียงส่วนหนึ่งแห่งภารยทรัพย์ เจ้าของทรัพย์นั้น อาจเรียกให้ย้ายไปยังส่วนอื่นก็ได้ แต่ต้องแสดงได้ว่าการย้ายนั้น เป็นประโยชน์แก่ตนและรับเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ต้องไม่ทำให้ความสะดวกของเจ้าของสามยทรัพย์ลดน้อยลง

มาตรา ๑๓๙๓ ถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในนิติกรรมอันก่อให้เกิดภารยจำยอมไร ท่านว่าภารยจำยอมย่อมติดไปกับสามยทรัพย์ซึ่งได้จำหน่าย หรือตกไปในบังคับแห่งสิทธิอื่น

ท่านว่าจะจำหน่าย หรือทำให้ภารยจำยอมตกไปในบังคับแห่งสิทธิอื่นต่างหากจากสามยทรัพย์ไม่ได้

มาตรา ๑๓๙๔ ถ้ามีการแบ่งแยกภารยทรัพย์ ท่านว่าภารยจำยอมยังคงมีอยู่ทุกส่วนที่แยกออก แต่ถ้าในส่วนใดภารยจำยอมนั้น ไม่ใช่และใช้ไม่ได้ตามรูปการ ท่านว่าเจ้าของส่วนนั้นจะเรียกให้พ้นจากภารยจำยอมก็ได้

มาตรา ๑๓๙๕ ถ้ามีการแบ่งแยกสามยทรัพย์ ท่านว่าภารยจำยอมยังคงมีอยู่เพื่อประโยชน์แก่ทุกส่วนที่แยกออกนั้น แต่ถ้าภารยจำยอมนั้นไม่ใช่และใช้ไม่ได้ตามรูปการเพื่อประโยชน์แก่ส่วนใดไร ท่านว่าเจ้าของภารยทรัพย์จะเรียกให้พ้นจากภารยจำยอมอันเกี่ยวกับทรัพย์ส่วนนั้นก็ได้

มาตรา ๑๓๙๖ ภารยจำยอมซึ่งเจ้าของรวมแห่งสามยทรัพย์คนหนึ่งได้มาหรือใช้อยู่ ท่านให้ถือว่าเจ้าของรวมได้มาหรือใช้อยู่ด้วยกันทุกคน

มาตรา ๑๓๙๗ ถ้าภารยทรัพย์หรือสามยทรัพย์สลายไปทั้งหมด ท่านว่าภารยจำยอมสิ้นสุดไป

มาตรา ๓๓๘๗ ถ้าการยืมทรัพย์และสามยทรัพย์ตกเป็นของเจ้าของคนเดียวกัน ท่านว่าเจ้าของจะให้เพิกถอนการจดทะเบียนการจำยอมก็ได้ แต่ถ้ายังมีได้เพิกถอนทะเบียนไว้ การจำยอมยังคงมีอยู่ในส่วนบุคคลภายนอก

มาตรา ๓๓๘๘ การจำยอมนั้น ถ้ามิได้ใช้สืบปี ท่านว่ายอมสิ้นไป

มาตรา ๓๔๐๐ ถ้าการจำยอมหมดประโยชน์แก่สามยทรัพย์ไว้ ท่านว่าการจำยอมนั้นสิ้นไป แต่ถ้าความเป็นไปมีทางให้กลับใช้การจำยอมได้ไว้ ท่านว่าการจำยอมนั้นกลับมีขึ้นอีก แต่ต้องยังไม่พ้นอายุความที่ระบุไว้ในมาตราก่อน

ถ้าการจำยอมยังเป็นประโยชน์แก่สามยทรัพย์อยู่บ้าง แต่เมื่อเทียบกับภาระอันตกอยู่แก่การยืมแล้ว ประโยชน์นั้นน้อยนักไว้ ท่านว่าเจ้าของการยืมจะขอให้พ้นจากการจำยอมทั้งหมด หรือแต่บางส่วนก็ได้ แต่ต้องใช้ค่าทดแทน

มาตรา ๓๔๐๑ การจำยอมอาจได้มาโดยอายุความ ท่านให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอายุความได้สิทธิอันกล่าวไว้ในลักษณะ ๓ แห่งบรรพนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ลักษณะ ๕

อาศัย

มาตรา ๓๔๐๒ บุคคลใดได้รับสิทธิอาศัยใน โรงเรือน บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิอยู่ในโรงเรือนนั้นโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า

มาตรา ๓๔๐๓ สิทธิอาศัยนั้น ท่านว่าจะก่อให้เกิดโดยมีกำหนดเวลา หรือตลอดชีวิตของผู้อาศัยก็ได้

ถ้าไม่มีกำหนดเวลา ท่านว่าสิทธินี้จะเลิกละในเวลาใดๆ ก็ได้ แต่ต้องบอกล่วงหน้าแก่ผู้อาศัยตามสมควร

ถ้าให้สิทธิอาศัยโดยมีกำหนดเวลา กำหนดนั้นท่านมิให้เกินสามสิบปี ถ้ากำหนดไว้นานกว่านั้น ให้ลดลงมาเป็นสามสิบปี การให้สิทธิอาศัยจะต่ออายุก็ได้ แต่ต้องกำหนดเวลาไม่เกินสามสิบปี นับแต่วันทำต่อ

มาตรา ๓๔๐๔ สิทธิอาศัยนั้นจะโอนกันไม่ได้แม้โดยทางมรดก

มาตรา ๑๔๐๕ สิทธิอาศัยนั้นถ้ามิได้จำกัดไว้ชัดแจ้งว่า ให้เพื่อประโยชน์แก่ผู้อาศัยเฉพาะตัวไว้ บุคคลในครอบครัวและในครัวเรือนของผู้อาศัยจะอยู่ด้วยก็ได้

มาตรา ๑๔๐๖ ถ้าผู้ให้อาศัยมิได้ห้ามไว้ชัดแจ้ง ผู้อาศัยจะเก็บเหาดอกผลธรรมชาติหรือผลแห่งที่ดิน มาใช้เพียงที่จำเป็นแก่ความต้องการของครัวเรือนก็ได้

มาตรา ๑๔๐๗ ผู้ให้อาศัยไม่จำต้องบำรุงรักษาทรัพย์สินให้อยู่ในความซ่อมแซมอันดี

ผู้อาศัยจะเรียกให้ชดใช้ค่าใช้จ่าย ซึ่งได้ออกไปในการทำให้ทรัพย์สินคืนหาได้ไม่

มาตรา ๑๔๐๘ เมื่อสิทธิอาศัยสิ้นสุด ผู้อาศัยต้องส่งทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้อาศัย

มาตรา ๑๔๐๙ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบผู้เช่าอันกล่าวไว้ในมาตรา ๕๕๒ ถึง ๕๕๕ มาตรา ๕๕๘, ๕๖๒ และ ๕๖๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ลักษณะ ๖

สิทธิเหนือพื้นดิน

มาตรา ๑๔๑๐ เจ้าของที่ดินอาจก่อให้เกิดสิทธิเหนือพื้นดินเป็นคุณแก่บุคคลอื่น โดยให้บุคคลนั้นมีสิทธิเป็นเจ้าของโรงเรือนสิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งเพาะปลูก บนดิน หรือใต้ดินนั้น

มาตรา ๑๔๑๑ ถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในนิติกรรมอันก่อให้เกิดสิทธิเหนือพื้นดินไว้ ท่านว่าสิทธินั้นอาจโอนได้และรับมรดกกันได้

มาตรา ๑๔๑๒ สิทธิเหนือพื้นดินนั้นจะก่อให้เกิดโดยมีกำหนดเวลาหรือตลอดชีวิตเจ้าของที่ดิน หรือตลอดชีวิตผู้ทรงสิทธิเหนือพื้นดินนั้นก็ได้

ถ้าก่อให้เกิดเหนือพื้นดินโดยมีกำหนดเวลาไว้ ท่านให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๐๓ บรรค ๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๑๓ ถ้าสิทธิเหนือพื้นดินนั้นไม่มีกำหนดเวลาไว้ ท่านว่าคู่กรณีฝ่ายใดจะบอกเลิกเสียในเวลาใดก็ได้ แต่ต้องบอกล่วงหน้าแก่อีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร ถ้ามีค่าเช่าซึ่งจำต้องให้แก่กันไว้ ท่านว่าต้องบอกล่วงหน้าหนึ่งหรือให้ค่าเช่าหนึ่ง

มาตรา ๑๔๑๔ ถ้าผู้ทรงสิทธิเหนือที่ดินละเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญซึ่งระบุไว้ในนิติกรรมก่อตั้งสิทธินั้นก็ดี หรือตามค่าเช่าซึ่งจะต้องให้แก่กัน แต่ผู้ทรงสิทธิเหนือที่ดินละเลยไม่ชำระถึงสองปีติด ๆ กันก็ดี ท่านว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสิทธิเหนือที่ดินก็ได้

มาตรา ๑๔๑๕ สิทธิเหนือที่ดินนั้นไม่สิ้นไปโดยเหตุที่โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งเพาะปลูกสลายไป แม้การสลายนั้นจะเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย

มาตรา ๑๔๑๖ เมื่อสิทธิเหนือที่ดินสิ้นไป ผู้ทรงสิทธิจะรื้อถอนโรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง สิ่งเพาะปลูกของตนไปก็ได้ แต่ต้องทำให้ที่ดินเป็นตามเดิม

แต่ถ้าเจ้าของที่ดินจะไม่ยอมให้รื้อถอนไป และบอกเจตนาจะซื้อตามราคาท้องตลาดไว้ ท่านว่าผู้ทรงสิทธิเหนือที่ดินจะไม่ยอมขายไม่ได้ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควร

ลักษณะ ๗

สิทธิเก็บกิน

มาตรา ๑๔๑๗ อสังหาริมทรัพย์จะต้องตกอยู่ในบังคับสิทธิเก็บกิน อันเป็นเหตุให้ผู้ทรงสิทธินั้นมีสิทธิครอบครองใช้ และถือเอาซึ่งประโยชน์แห่งทรัพย์สินนั้น

ผู้ทรงสิทธิเก็บกินมีอำนาจจัดการทรัพย์สิน

ผู้ทรงสิทธิเก็บกินในป่าไม้ เหมืองแร่ หรือที่ขุดหิน มีสิทธิทำการแสวงประโยชน์จากป่าไม้ เหมืองแร่ หรือที่ขุดหินนั้น

มาตรา ๑๔๑๘ สิทธิเก็บกินนั้น จะก่อให้เกิดโดยมีกำหนดเวลาหรือตลอดชีวิตแก่ผู้ทรงสิทธิก็ได้

ถ้าไม่มีกำหนดเวลา ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าสิทธิเก็บกินมีอยู่ตลอดชีวิตผู้ทรงสิทธิ

ถ้ามีกำหนดเวลา ท่านให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๐๓ วรรค ๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าผู้ทรงสิทธิเก็บกินถึงแก่ความตาย ท่านว่าสิทธินั้นย่อมสิ้นไปเสมอ

มาตรา ๑๔๑๘ ถ้าทรัพย์สินสลายไปโดยไม่ได้ค่าทดแทนไว้ ท่านว่าเจ้าของไม่จำเป็นต้องทำให้คืนดี แต่ถ้าเจ้าของทำให้ทรัพย์สินคืนดีขึ้นเพียงใด ท่านว่าสิทธิเก็บกินก็กลับมีขึ้นเพียงนั้น

ถ้าได้ค่าทดแทนไว้ ท่านว่าเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิเก็บกินต้องทำให้ทรัพย์สินคืนดีเพียงที่สามารถทำให้ตามจำนวนเงินค่าทดแทนที่ได้รับ และสิทธิเก็บกินกลับมีขึ้นเพียงที่ทรัพย์สินกลับคืนดี แต่ถ้าพันวิสัยที่จะทำให้กลับคืนดีได้ สิทธิเก็บกินก็เป็นอันสิ้นไป และค่าทดแทนนั้นต้องแบ่งกันระหว่างเจ้าของทรัพย์สินและผู้ทรงสิทธิเก็บกิน ตามส่วนแห่งความเสียหายของตน

วิธีนี้ให้ใช้บังคับ โดยอนุโลมถึงกรณีซึ่งทรัพย์สินถูกบังคับซื้อและกรณีซึ่งทรัพย์สินสลายไปแต่บางส่วน หรือการทำให้คืนดีขึ้นพันวิสัยในบางส่วน

มาตรา ๑๔๒๐ เมื่อสิทธิเก็บกินสิ้นสุดลง ผู้ทรงสิทธิต้องส่งทรัพย์สินคืนแก่เจ้าของ ถ้าทรัพย์สินสลายไป หรือเสื่อมราคาลง ผู้ทรงสิทธิเก็บกินต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นมิได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของตน

ถ้าผู้ทรงสิทธิเก็บกินใช้ทรัพย์สินสิ้นเปลืองไปโดยมิชอบ ท่านว่าต้องทำให้มีมาแทน ถ้าทรัพย์สินเสื่อมราคาเพราะการใช้ตามควรไว้ ท่านว่าผู้ทรงสิทธิเก็บกินไม่จำเป็นต้องให้ค่าทดแทน

มาตรา ๑๔๒๑ ในการใช้สิทธิเก็บกินนั้น ผู้ทรงสิทธิต้องรักษาสภาพทรัพย์สินเสมอกับที่วิญญูชนพึงรักษาสภาพทรัพย์สินของตนเอง

มาตรา ๑๔๒๒ ถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในนิติกรรม อันก่อให้เกิดสิทธิเก็บกินไว้ ท่านว่าผู้ทรงสิทธินั้นจะโอนการใช้สิทธิของตนให้บุคคลภายนอกก็ได้ ในกรณีเช่นนั้น เจ้าของทรัพย์สินอาจฟ้องร้องผู้รับโอนโดยตรง

มาตรา ๑๔๒๓ เจ้าของทรัพย์สินจะคัดค้านมิให้ใช้ทรัพย์สินในทางอันมิชอบด้วยกฎหมาย หรือมิสมควรก็ได้

ถ้าเจ้าของพิสูจน์ได้ว่าสิทธิของตนตกอยู่ในภยันตราย ท่านว่าจะเรียกให้ผู้ทรงสิทธิ

ลักษณะ ๘

การตีพิมพ์ในอสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๑๔๒๘ อสังหาริมทรัพย์อาจตั้งตกอยู่ในการตีพิมพ์ อันเป็นเหตุให้ผู้รับประโยชน์มีสิทธิได้รับการชำระหนี้เป็นคราว ๆ จากทรัพย์สินนั้น หรือได้ใช้และถือเอาซึ่งประโยชน์แห่งทรัพย์สินตามที่ระบุไว้

มาตรา ๑๔๓๐ การตีพิมพ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้น จะก่อให้เกิดโดยมีกำหนดเวลา หรือตลอดชีวิตแก่ผู้รับประโยชน์ก็ได้

ถ้าไม่มีกำหนดเวลา ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าการตีพิมพ์ในอสังหาริมทรัพย์มีอยู่ตลอดชีวิตของผู้รับประโยชน์

ถ้ามีกำหนดเวลา ท่านให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๐๓ วรรค ๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๓๑ ถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในนิติกรรมอันก่อให้เกิดการตีพิมพ์ไว้ ท่านว่าการตีพิมพ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นจะโอนกันไม่ได้แม้โดยทางมรดก

มาตรา ๑๔๓๒ ถ้าผู้รับประโยชน์ละเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญของระบุไว้ในนิติกรรมก่อตั้งการตีพิมพ์นั้นไว้ ท่านว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสิทธิของผู้รับประโยชน์เสียก็ได้

มาตรา ๑๔๓๓ ถ้าเจ้าของทรัพย์สินมิได้ชำระหนี้ตามการตีพิมพ์ไว้ ท่านว่านอกจากทางแก้สำหรับการไม่ชำระหนี้ ผู้รับประโยชน์อาจขอให้ศาลตั้งผู้รักษาริมทรัพย์เพื่อจัดการทรัพย์สินและชำระหนี้แทนเจ้าของ หรือสั่งให้เอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาด และเอาเงินที่ขายได้จ่ายให้ผู้รับประโยชน์ตามจำนวนที่ควรได้ เพราะเจ้าของทรัพย์สินไม่ชำระหนี้ กับทั้งค่าแห่งการตีพิมพ์ด้วย

ถ้าเจ้าของทรัพย์สินหาประกันมาให้แล้ว ศาลจะไม่ออกคำสั่งตั้งผู้รักษาริมทรัพย์ หรือคำสั่งขายทอดตลาด หรือจะถอนผู้รักษาริมทรัพย์ที่ตนตั้งขึ้นไว้ก็ได้

มาตรา ๑๔๓๔ ท่านให้นำมาตรา ๑๓๗๘ ถึง ๑๓๘๕ และมาตรา ๑๓๘๗ ถึง ๑๔๐๐ มาใช้บังคับถึงการตีพิมพ์ในอสังหาริมทรัพย์โดยอนุโลม

พระราชบัญญัติ
ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕
แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
พุทธศักราช ๒๔๗๗

ในพระปรมาภิไธย
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร)
ลงวันที่ ๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

อนุญาตนี้จาตุรนต์
อาทิตยทิพอาภา
เจ้าพระยายมราช
ตราไว้ ณ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘
เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า การประมวลกฎหมายแห่งบ้านเมืองได้ดำเนินมาถึงคราวที่ควรใช้ บรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จึงมีพระบรมราชโองการ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัติตั้งแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มบทบัญญัติบรรพ ๕ ตั้งแต่มตรา ๑๔๓๕ ถึงมาตรา ๑๕๗๗ ตามที่ได้ตราไว้ต่อท้ายพระราชบัญญัตินี้ เข้าเป็นส่วนหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้บทบัญญัติแห่งบรรพนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ เป็นต้นไป

มาตรา ๔ บทบัญญัติบรรพนี้ไม่กระทบกระเทือนถึง

(๑) การสมรส ซึ่งได้มีอยู่ก่อนวันใช้ประมวลกฎหมายบรรพนี้ และทั้งสัมพันธในครอบครัว อันเกิดแต่การสมรสนั้น ๆ

(๒) การใช้อำนาจปกครอง ความปกครอง การอนุบาล การรับมรดกมรดกธรรม ซึ่งมีอยู่ก่อนวันใช้ประมวลกฎหมายบรรพนี้หรือสิทธิและหนี้อันเกิดแต่การนั้น ๆ

มาตรา ๕ ฐานะของภริยาก่อนใช้ประมวลกฎหมายบรรพนี้ถ้าพิสูจน์ได้โดยบันทึกในทะเบียนตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้

มาตรา ๖ บทบัญญัติแห่งบรรพนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณจังหวัดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยครอบครัว

(มาตรานี้ ถูกยกเลิกโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๗ พ.ศ. ๒๔๗๖ แต่ไม่ให้กระทบกระเทือนถึงการสมรสของบุคคลซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งได้มีอยู่ก่อนวันใช้พระราชกำหนดนี้ และทั้งสัมพันธในครอบครัว อันเกิดแต่การสมรสนั้น)

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

บรรพ ๕

ครอบครัว

ลักษณะ •

การสมรส

หมวด •

การหมั้น

มาตรา ๑๔๓๕ การหมั้น จะทำได้ต่อเมื่อชายมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์และหญิงมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์

ถ้าชายหรือหญิงยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาก่อนจึงจะหมั้นได้ ถ้าบิดาหรือมารดาตาย ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ยังอยู่

ถ้าชายหรือหญิงอยู่กับบิดาหรือมารดา ต้องได้รับความยินยอมของบิดาหรือมารดานั้น

ถ้ามีผู้ปกครอง ต้องได้รับความยินยอมของผู้ปกครอง

มาตรา ๑๔๓๖ ของหมั้น คือ ทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้ไว้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น

เมื่อคู่หมั้นได้สมรสแล้ว ของหมั้นย่อมตกเป็นสิทธิแก่หญิง

สินสอด คือ ทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ถ้าไม่มีการสมรส ชายเรียกคืนได้

มาตรา ๑๔๓๗ การหมั้นนั้น ไม่เป็นเหตุที่จะร้องขอให้ศาลบังคับให้สมรสได้

ถ้ามีคำนั้นไว้ว่าจะได้เบียดเบียนเมื่อผิดสัญญาหมั้น คำนั้นนั้นเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๓๘ เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้นฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบค่าทดแทน

มาตรา ๑๔๓๘ ค่าทดแทนนั้น อาจเรียกได้ดังต่อไปนี้

- (๑) ทดแทนความเสียหายต่อกาย หรือชื่อเสียงแห่งชายหรือหญิง
- (๒) ทดแทนค่าใช้จ่ายซึ่งคู่หมั้น บิดามารดา หรือผู้ปกครองของผู้นั้นได้ใช้จ่ายไปโดยสุจริตเนื่องในการเตรียมการสมรส

(๓) ทดแทนความเสียหายเนื่องจากการ ที่ชายหรือหญิง ได้จัดการทรัพย์สินหรือกิจการของตนไปโดยมุ่งหมายว่าจะได้สมรส

ในกรณีที่หญิงเป็นผู้เสียหาย ให้ของหมั้นนั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิง แต่ศาลอาจขาดว่า ของหมั้นนั้นเป็นค่าทดแทนเพียงพอแล้วก็ได้

มาตรา ๑๔๔๐ ถ้าคู่หมั้นฝ่ายหนึ่งตายก่อนสมรส อีกฝ่ายหนึ่งจะเรียกร้องค่าทดแทนมิได้ ส่วนของหมั้นนั้น ถ้าหญิงตายให้ฝ่ายหญิงคืนแก่ฝ่ายชาย แต่ถ้าชายตายไม่ต้องคืนของหมั้น เว้นแต่จะมีสัญญาไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๔๔๑ ถ้าชายไม่ยอมสมรสกับหญิงคู่หมั้น โดยมีเหตุผลสำคัญ อันเกิดแต่หญิงนั้น ให้หญิงคืนของหมั้นแก่ชาย และชายหญิงจะเรียกค่าทดแทนจากกันไม่ได้

มาตรา ๑๔๔๒ ถ้าหญิงไม่ยอมสมรสกับชายคู่หมั้น โดยมีเหตุผลสำคัญอันเกิดแต่ชายนั้น หญิงไม่ต้องคืนของหมั้น และชายหญิงจะเรียกค่าทดแทนจากกันไม่ได้

มาตรา ๑๔๔๓ ชายคู่หมั้นของหญิงอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่น ผู้ทำการลวงเกินหญิงคู่หมั้นในทางประเวณี

มาตรา ๑๔๔๔ การฟ้องเรียกค่าทดแทนตามหมวดนี้ ให้ผู้เสียหายเท่านั้นฟ้องได้ ทายาทจะฟ้องหรือรับมรดกความต่อไปมิได้ เว้นแต่ค่าทดแทนตามมาตรา ๑๔๓๘ (๒)

ห้ามมิให้นำคดีมาฟ้องเมื่อพ้นกำหนดหกเดือน นับแต่วันผิดสัญญาหมั้น

หมวด ๒

เงื่อนไขแห่งการสมรส

มาตรา ๑๔๔๕ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อ

- (๑) ชายมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ และหญิงมีอายุ ๑๕ ปีบริบูรณ์แล้ว

(๒) ชายหญิงมิได้เป็นญาติสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป หรือลงมา หรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา

- (๓) ชายหรือหญิงมิได้เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่
- (๔) ชายหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากัน
- (๕) ชายหรือหญิงไม่เป็นคนวิกลจริต

หญิงฝ่ายจะสมรสใหม่ได้ เมื่อการสมรสครั้งก่อนสิ้นไปแล้วไม่น้อยกว่า สามร้อยสิบวัน แต่ความข้อนั้นมิให้บังคับ เมื่อ

- (ก) มีบุตรเกิดในระหว่างนั้น
- (ข) สมรสกับคู่หย่าเดิม หรือ
- (ค) มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้

มาตรา ๑๔๔๖ ผู้รับบุตรบุญธรรม จะสมรสกับบุตรบุญธรรมนั้นไม่ได้

มาตรา ๑๔๔๗ ชายหรือหญิงผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะจะสมรส ให้นำมาตรา ๑๔๓๕ ตามวรรคท้ายมาบังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๔๘ ผู้ให้ความยินยอม จะให้ได้โดย

- (๑) ลงลายมือชื่อในทะเบียนจดทะเบียนสมรส
- (๒) ทำเป็นหนังสือระบุนามผู้จะสมรส และลงลายมือชื่อผู้ให้ความยินยอม หรือ
- (๓) ถ้ามีเหตุจำเป็น จะให้ความยินยอมโดยแสดงด้วยวาจา ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนก็ได้ ความยินยอม เมื่อให้แล้ว ถอนไม่ได้

มาตรา ๑๔๔๙ การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้ จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนแล้ว

มาตรา ๑๔๕๐ การสมรสระหว่างคนในบังคับไทย หรือคนในบังคับไทยกับคนต่างประเทศ จะทำในเมืองต่างประเทศตามแบบที่กำหนดไว้ในกฎหมายไทย หรือกฎหมายแห่งประเทศนั้นก็ได้

การจดทะเบียนสมรสตามวรรคก่อนนั้น เจ้าพนักงานทูตหรือกงสุลไทยจะเป็นผู้ทำตามแบบที่กำหนดไว้ในกฎหมายไทยก็ได้

มาตรา ๑๔๕๑ บุคคลใดจดทะเบียนสมรสแล้ว จะจดทะเบียนอีกไม่ได้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การสมรสครั้งก่อนได้หมดไปแล้วเพราะ ตาย หย่า หรือศาลเพิกถอน

มาตรา ๑๔๕๒ เมื่อชายหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย ถ้าชายหญิงนั้นได้แสดงเจตนาจะสมรสกัน และถ้าต่อมาได้จดทะเบียนสมรสแล้ว ให้ถือว่า การสมรสนั้นมีผลตั้งแต่วันที่แสดงเจตนา

หมวด ๓

สัมพันธแห่งสามีภริยา

มาตรา ๑๔๕๓ สามีภริยาจำต้องอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยา

สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการเลี้ยงดูกัน

มาตรา ๑๔๕๔ สามีเป็นหัวหน้าในครอบครัว เป็นผู้เลือกที่อยู่และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในเรื่องช่วยเหลืออุปการเลี้ยงดู

มาตรา ๑๔๕๕ ถ้าการอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่อนามัย หรือทำลายความผาสุกอย่างมากของสามีหรือภริยา ฝ่ายที่จะต้องรับอันตรายหรือความเสียหาย อาจร้องต่อศาลขอให้ส่งอนุญาตให้ตนอยู่ต่างหากในระหว่างที่เหตุนั้นๆ ยังมีอยู่ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะกำหนดจำนวนค่าอุปการเลี้ยงดู ให้ฝ่ายหนึ่งเสียให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามควรแก่พฤติการณ์ก็ได้

มาตรา ๑๔๕๖ ถ้าภริยาประกอบวิชาชีพอยู่แล้วก่อนสมรส ภริยาอาจประกอบวิชาชีพนั้นต่อไปได้ โดยมีต้องรับความยินยอมของสามี

มาตรา ๑๔๕๗ ถ้าศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามีม่อมเป็นผู้อุปการ หรือผู้พิทักษ์โดยอำนาจกฎหมาย

เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอ และถ้ามีเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อุปการหรือผู้พิทักษ์ก็ได้

หมวด ๔

ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

มาตรา ๑๔๕๘ ถ้าสามีภริยามีได้ ทำสัญญากันไว้ในเรื่องทรัพย์สินเป็นพิเศษ ก่อนสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาในเรื่องทรัพย์สินนี้ ให้บังคับตามบทบัญญัติในหมวดนี้

ถ้าข้อความใดในสัญญาก่อนสมรสขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือทำให้ใช้กฎหมายประเทศอื่นบังคับในเรื่องทรัพย์สินนี้ ข้อความนั้น ๆ เป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๕๙ ข้อความใดในสัญญาก่อนสมรสไม่มีผลถึงบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

เมื่อสมรสแล้ว จะเปลี่ยนแปลงสัญญาก่อนสมรสนั้นไม่ได้ นอกจากจะได้รับอนุญาตจากศาลในกรณีกบฏด้วยเหตุผล

มาตรา ๑๔๖๐ สัญญาก่อนสมรสเป็นโมฆะ

(๑) ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สมรสและพยานอย่างน้อยสองคน

(๒) ถ้าได้ทำขึ้นแล้ว แต่ต่อมามิได้มีการสมรส

มาตรา ๑๔๖๑ สัญญาใดที่สามีภริยาได้ทำไว้ต่อกัน ในระหว่างเป็นสามีภริยากันนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกล้างเสียในเวลาใดที่เป็นสามีภริยากันอยู่หรือภายในกำหนดหนึ่งนับแต่วันที่เขาจากการเป็นสามีภริยากันก็ได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา ๑๔๖๒ ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา นอกจากที่ได้แยกไว้เป็นสินส่วนตัว ย่อมเป็นสินบริภคณ์

สินบริภคณ์ คือ สินเดิมและสินสมรส

มาตรา ๑๔๖๓ สินเดิมได้แก่ทรัพย์สิน

(๑) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส

(๒) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างเป็น สามี ภริยา โดยทางพินัยกรรม หรือยกให้โดยเสน่หา เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้นั้นได้แสดงไว้ว่าเป็นสินเดิม

มาตรา ๑๔๖๔ สิ้นส่วนตัวได้แก่

(๑) ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส และคู่สมรสได้ทำสัญญาก่อนสมรสแยกไว้เป็นส่วนส่วนตัว

(๒) ทรัพย์สินอันเป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัวตามฐานหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

(๓) ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มรดกเป็นสามภริยาโดยทางพินัยกรรม หรือยกให้โดยเสนหา เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้นั้นได้แสดงไว้ให้เป็นส่วนตัว

(๔) ดอกผลของสินส่วนตัว

(๕) ของหมั้น

มาตรา ๑๔๖๕ ถ้าสินเดิมหรือสินส่วนตัว

(๑) ได้ขายหรือแลกเปลี่ยน

(๒) ทำลายไปหมด หรือแต่บางส่วน แต่ได้ทรัพย์สินอย่างอื่นมาทดแทนแล้ว ให้เอาทรัพย์สินใหม่ที่ได้นั้นแทนสินเดิม หรือสินส่วนตัวอันเก่าแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๔๖๖ สินสมรสได้แก่ทรัพย์สินทั้งหมดที่คู่สมรสได้มรดกเป็นสามภริยา นอกจากที่ระบุไว้ว่าเป็นสินเดิมหรือสินส่วนตัวตามมาตรา ๑๔๖๓ หรือ ๑๔๖๔

ถ้ากรณีเป็นที่สงสัยว่า ทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรส หรือ มิใช่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส

มาตรา ๑๔๖๗ ถ้าทรัพย์สินใด ซึ่ง รวมอยู่ในสิน สมรส เป็น จำพวก ที่ระบุไว้ใน มาตรา ๔๕๖ แห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือที่มีเอกสารเป็นสำคัญ สามภริยาจะร้องขอให้ลงชื่อตนเป็นเจ้าของร่วมกันในเอกสารนั้นก็ได้

มาตรา ๑๔๖๘ สามภริยาเป็นผู้จัดการสินบริภคณ์ เว้นแต่ในสัญญาก่อนสมรสจะได้กำหนดให้ภริยาเป็นผู้จัดการ หรือให้จัดการร่วมกัน

มาตรา ๑๔๖๙ สามภริยาพึงค้ำจุนหนี้เกี่ยวกับการสงวนบำรุงรักษา หรือการใดๆ เพื่อประโยชน์แก่สินบริภคณ์ และถ้าภริยาจะพึงค้ำจุนหนี้ ต้องได้รับอนุญาตจากสามภริยา ก่อน เว้น แต่สัญญาก่อน สมรสกำหนดไว้ เป็นอย่างอื่นและหนี้ อันเกิดแก่การพ้องค้ำจุนนั้น ต้องใช้จากสินบริภคณ์

มาตรา ๑๔๗๐ แม้สามีเป็นผู้จัดการสินบริคนท์ก็ตาม ภริยาก็ยังมีอำนาจจัดการบ้านเรือน และจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวโดยควรแก่สภาพ ค่าใช้จ่ายเช่นนี้ย่อมผูกพันสินบริคนท์

ถ้าภริยาจัดการดังกล่าวแล้วเป็นที่เสียหายถึงขนาด สามีอาจร้องขอต่อศาลให้ห้ามหรือจำกัดอำนาจเสียได้

มาตรา ๑๔๗๑ ถ้าสามีหรือภริยา ซึ่งเป็นผู้จัดการสินบริคนท์ จัดการให้เกิดเสียหายถึงขนาด ไม่อุปการเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง มีหนี้สินส่วนตัว หรือทำหนี้เกินกึ่งหนึ่งของสินบริคนท์ อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ตนเป็นผู้จัดการได้

มาตรา ๑๔๗๒ เมื่อเกิดพฤติการณ์ดังกล่าวในมาตราก่อน หรือปรากฏว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะทำความเสียหายให้แก่สินบริคนท์ ฝ่ายที่มีสิทธิจะร้องขอตามมาตราก่อน หรือฝ่ายที่จะได้รับความเสียหายอาจร้องขอให้ศาลสั่งแบ่งสินบริคนท์ออกเป็นสองส่วนเสียก็ได้

มาตรา ๑๔๗๓ นอกจากจะมีสัญญาก่อนสมรสไว้เป็นอย่างอื่น สามีมีอำนาจจำหน่ายสินบริคนท์ได้

แต่ในกรณีต่อไปนี้ สามีต้องรับความยินยอมของภริยาเสียก่อน คือ

(๑) สินเดิมของภริยา

(๒) โฉนดโดยมีค่าตอบแทน ซึ่งสิน สมรส อย่างไรก็ดี ที่ภริยาได้มาโดยทางยกให้ หรือพินัยกรรม

(๓) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางสมาคม

มาตรา ๑๔๗๔ ถ้าสินบริคนท์มีเอกสารลงชื่อสามีภริยาตามมาตรา ๑๔๖๗ การจำหน่ายสินบริคนท์นั้น ต้องเข้าขอด้วยกันทั้งสองคน

มาตรา ๑๔๗๕ เมื่อฝ่ายใดต้องให้ความยินยอมหรือลงชื่อกับอีกฝ่ายหนึ่งในเรื่องจัดทรัพย์สิน แต่ไม่ให้ความยินยอมหรือไม่ยอมลงชื่อโดยปราศจากเหตุผล อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งอนุญาตได้

มาตรา ๑๔๗๖ การใดที่สามีหรือภริยากระทำซึ่งต้องรับความยินยอมจากกัน และถ้าการนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้ทำเป็นหนังสือหรือให้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ความยินยอมนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา ๑๔๗๗ สามีหรือภริยา ไม่มีอำนาจทำ พินัยกรรมยกสินบิรคณท์ให้ผู้อื่นเกินกว่าส่วนของตน

มาตรา ๑๔๗๘ ในระหว่างที่เป็นสามีหรือภริยากัน ฝ่ายใดจะยกทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่สำหรับค่าอุปการเลี้ยงดูที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาของศาล

มาตรา ๑๔๗๙ ถ้าสามีหรือภริยาต้องใช้หนี้เป็นส่วนตัว ให้ใช้ด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ใช้จากสินบิรคณท์ที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น

มาตรา ๑๔๘๐ ถ้าสามีหรือภริยาต้องรับผิดชอบร่วมกัน ให้ใช้จากสินบิรคณท์และสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย

มาตรา ๑๔๘๑ หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อไว้ก่อนสมรส ให้ใช้จากสินส่วนตัวและส่วนสินบิรคณท์ของฝ่ายนั้น

มาตรา ๑๔๘๒ หนี้ซึ่งก่อขึ้นในระหว่างสมรสคงต่อไป ให้ถือว่าเป็นหนี้ร่วมกัน

(๑) หนี้ค่าอุปการเลี้ยงดู รักษาพยาบาลครอบครัว และการศึกษาของบุตรตามสมควร

(๒) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินบิรคณท์

(๓) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีหรือภริยาทำด้วยกัน

(๔) หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียวแต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

มาตรา ๑๔๘๓ ถ้าสามีหรือภริยาถูกยึดทรัพย์ตามคำพิพากษาและเจ้าหนี้ไม่ได้รับใช้หนี้เต็มจำนวน เจ้าหนี้อาจร้องขอต่อศาลให้แยกสินบิรคณท์ออกเป็นส่วนของลูกหนี้เพื่อดำเนินการไปตามคำพิพากษาได้

มาตรา ๑๔๘๔ ถ้าสามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาให้ล้มละลาย สินบิรคณท์ย่อมแยกจากกันโดยอำนาจกฎหมาย นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั่น

มาตรา ๑๔๘๕ เมื่อได้แยกสินบิรคณท์โดยกรณีใดก็ตาม ถ้าสามีหรือภริยาร้องขอศาลอาจสั่งให้รวมกันต่อไปได้

มาตรา ๑๔๘๖ เมื่อได้แยกทรัพย์สินไว้เป็น สินส่วนตัวโดยความตกลง โดยอำนาจกฎหมาย หรือโดยคำสั่งศาลแล้ว ให้ใช้ข้อบังคับดังต่อไปนี้

(๑) สามีหรือภริยาต่างมีกรรมสิทธิ์ มีอำนาจจัดการ และจำหน่ายสินส่วนตัวนั้นได้โดยลำพัง

ถ้าภริยาอนุญาตให้สามีจัดการสินส่วนตัวของตน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าภริยาได้ยอมให้สามีเก็บดอกผลจากทรัพย์สินนั้นมาใช้สอยในการบ้านเรือนได้

(๒) ในกรณีที่สินบริภคณ์หมดแล้ว สามีหรือภริยาต้องออกค่าใช้จ่ายสำหรับการบ้านเรือนตามส่วนมากและน้อย แหง่สินส่วนตัวของตน

ถ้าสามี หรือภริยามีหนี้สินส่วนตัว ฝ่ายหนึ่งต้องรับผิดชอบในหนี้ที่อีกฝ่ายหนึ่งได้ทำขึ้นเนื่องในการใช้สอยสำหรับการบ้านเรือนนั้น

มาตรา ๑๔๘๗ เมื่อแยกสินบริภคณ์แล้ว ส่วนที่แยกออกเป็นของสามีหรือภริยาคือเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น

หมวดที่ ๕

เพิกถอนการสมรส

มาตรา ๑๔๘๘ บุคคลใดจะอ้างว่า การสมรสเป็นโมฆะหรือโมฆียะไม่ได้ นอกจากศาลพิพากษาว่าเป็นเช่นนั้น

มาตรา ๑๔๘๙ ถ้าการสมรสผิดบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๔๔๕ (๑) เมื่อผู้มีส่วนได้เสียร้องขอ ศาลอาจสั่งให้เพิกถอนเสียได้ แต่บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ให้ความยินยอมแล้วจะร้องขอไม่ได้ ถ้าการสมรสนั้นศาลมิได้สั่งให้เพิกถอนจนชายหญิงมีอายุครบตามมาตรานี้หรือหญิงมีครรภ์ก่อนอายุครบกำหนด ให้ถือว่าสมบูรณ์มาแต่เวลาสมรส

มาตรา ๑๔๙๐ การสมรสผิดบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๔๔๕ (๒) (๓) หรือ (๕) ให้ถือว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๙๑ การสมรสผิดบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๔๔๕ (๔) ให้ถือว่าเป็นโมฆะ

ถ้าความยินยอมบกพร่องเพราะสำคัญตัวผิด หรือมีการข่มขู่ ให้ถือว่าเป็นโมฆียะเมื่อผู้ให้ความยินยอมอันบกพร่องนั้นร้องขอ ศาลอาจสั่งให้เพิกถอนเสียได้

อายุความในคดีเช่นนั้น มีกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ทราบว่าคุณสำคัญตัวผิดหรือเมื่อมีโอกาสที่จะฟ้องคดีได้

มาตรา ๑๔๘๒ เมื่อสมรสแล้ว จะเลิกร้างเสียเพราะเหตุถ้อยคำที่ให้ตนายทะเบียน ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๔๔๕ วรรคสองไม่เป็นความจริงนั้นมิได้ แต่บุตรซึ่งเกิดภายใน สามร้อยสิบวันนับแต่วันที่ภริยาขาดจากสามีคนก่อน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นบุตรของ สามีคนก่อนนั้น

มาตรา ๑๔๘๓ ถ้าชายหรือหญิงยังไม่บรรลุนิติภาวะสมรสโดยมิได้รับความยินยอม ของบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือโดยคำสั่งศาล บิดามารดาหรือผู้ปกครองเท่านั้นอาจร้อง ขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการสมรสได้ เว้นแต่

- (ก) ล่วงพ้นหกเดือนนับแต่วันทราบการสมรส
- (ข) ชายหรือหญิงมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว
- (ค) เมื่อหญิงมีครรภ์แล้ว

มาตรา ๑๔๘๔ เหตุที่การสมรสถูกเพิกถอน ไม่เป็นผลให้ชายหรือหญิงผู้สมรสโดย สุจริตเสื่อมสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรสนั้น

ถ้าฝ่ายเดียวทำการสมรสโดยสุจริต ฝ่ายนั้นมีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนได้ ถ้าหญิง เป็นฝ่ายสุจริตอาจเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูได้อีกด้วย

มาตรา ๑๔๘๕ เหตุที่การสมรสถูกเพิกถอน ไม่เป็นผลให้บุคคลภายนอกผู้ทำการ โดยสุจริตเสื่อมสิทธิที่ได้มา ก่อนการเพิกถอนนั้น

มาตรา ๑๔๘๖ เมื่อมีการเพิกถอนการสมรส ให้นำบทบัญญัติอันว่าด้วยการขาด จากการสมรสโดยการหย่าตามคำพิพากษาของศาลมาบังคับโดยอนุโลม

หมวด ๖

การขาดจากการสมรส

มาตรา ๑๔๘๗ ความตายหรือการหย่าเท่านั้นเป็นเหตุให้ขาดจากการสมรส

มาตรา ๑๔๘๘ การหย่านั้น จะทำได้แต่โดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย หรือโดยคำ พิพากษาของศาล

การหย่าโดยความยินยอม ต้องทำเป็นหนังสือและมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อย สองคน

มาตรา ๓๔๘๘ เมื่อได้จดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายนี้ การหย่าโดยความยินยอมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อสามีและภริยาได้จดทะเบียนการหย่ากันแล้ว

มาตรา ๓๕๐๐ คดีฟ้องหย่านี้ ถ้า

- (๑) ภริยามีชู้ สามีฟ้องหย่าได้
- (๒) สามี หรือภริยาประพฤติชั่ว อย่างร้ายแรง หรือ ทำร้าย ร่างกาย อีก ฝ่าย หนึ่ง หรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่งถึงบาดเจ็บ หรือหมิ่นประมาทอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (๓) สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินกว่าหนึ่งปี หรือไม่ให้ความช่วยเหลือเหลืออุปการะเลี้ยงดูตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง จนอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจจะอยู่กินเป็นสามีภริยาต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (๔) สามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุกฐานลักทรัพย์ ฉ้อโกง ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด หรือปลอมแปลงเงินตรา หรือต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดอย่างอื่นเกินกว่า ๓ ปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (๕) สามีหรือภริยาที่ถูกศาลสั่งว่าเป็นคนสาบสูญ และศาลยังไม่เพิกถอนคำสั่งนั้น อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (๖) สามีหรือภริยาที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถเพราะเหตุวิกลจริตตลอดมาเกินกว่าสามปีนับแต่วันศาลสั่ง และความวิกลจริตนั้นไม่มีทางที่จะหายได้ ทั้งถึงขีดที่จะอยู่กินเป็นสามีภริยากันต่อไปอีกไม่ได้แล้ว อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (๗) สามีหรือภริยาผิดทัศนคติบนที่หัวใจเป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (๘) สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง อันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และโรคนี้ไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (๙) สามีหรือภริยามีอวัยวะส่วนสืบพันธุ์ไม่สมบูรณ์จนมิสามารถจะอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภริยาได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

มาตรา ๑๕๐๑ ถ้าสามียินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้ภริยามีชู้ตามมาตรา ๑๕๐๐ (๑) หรือสามีภริยา ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ยินยอมรู้เห็น เป็นใจในการ กระทำผิดตามมาตรา ๑๕๐๐ (๔) จะฟ้องหย่าไม่ได้

มาตรา ๑๕๐๒ ถ้าสามีภริยาหย่ากันเอง ความตกลงว่าฝ่ายใดจะปกครองบุตร คนไหน ให้ทำเป็นหนังสือ ถ้ามิได้ตกลงไว้เช่นนั้น ให้บิดาเป็นผู้ปกครอง

ถ้าหย่ากันโดยพิพากษาของศาล ให้ฝ่ายชนะคดีเป็นผู้ปกครอง เว้นแต่ศาลจะช้ขาด ให้อีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ปกครอง

มาตรา ๑๕๐๓ ถ้าปรากฏว่าผู้ปกครองตามความในมาตรา ๑๕๐๒ ประพฤติตนไม่ สมควร หรือภายหลังพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนตัวผู้ปกครอง โดยฟังถึงถึงความเหมาะสมและประโยชน์ของบุตรนั้นเป็นประมาณ

แม้จะมอบให้ฝ่ายหนึ่งปกครองก็ตาม อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิที่จะติดต่อกับบุตรของตนได้ ตามสมควรแล้วแต่พฤติการณ์

มาตรา ๑๕๐๔ เมื่อสามีภริยาหย่ากัน ให้ต่างออกเงินค่าอุปการเลี้ยงดูบุตรโดย กำหนดจำนวนไว้ในสัญญาหย่า หรือตามที่ได้กำหนดไว้ในคำพิพากษาของศาล

มาตรา ๑๕๐๕ เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันโดยภริยามีชู้ สามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทน จากภริยาและชู้

สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวก็ได้

ถ้าสามียินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้ภริยามีชู้ หรือให้ล่วงเกินภริยาตนไปในทำนอง ชู้สาว สามีจะเรียกค่าทดแทนไม่ได้

มาตรา ๑๕๐๖ ในการหย่ากัน ถ้าศาลช้ขาดว่าฝ่ายใดเป็นผู้ต้องรับผิดชอบแต่ฝ่ายเดียว และอีกฝ่ายหนึ่งยากจนลงไม่มีรายได้พอจากทรัพย์สินหรือจากการทำงานที่เคยทำอยู่ระหว่าง สมรส ศาลจะสั่งให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ จ่ายค่าอุปการเลี้ยงดูให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามสมควรแก่ ฐานะของผู้รับและความสามารถของผู้ให้ก็ได้

มาตรา ๑๕๐๗ ถ้าหย่าขาดจากกันเพราะเหตุวิกลจริตของคู่สมรสฝ่ายหนึ่ง คู่สมรส อีกฝ่ายหนึ่งต้องออกค่าอุปการเลี้ยงดูให้แก่ฝ่ายที่วิกลจริตนั้น โดยอนุโลมตามมาตรา ก่อน

มาตรา ๑๕๐๗ ถ้าฝ่ายที่รับค่าอุปการเลี้ยงดูสมรสใหม่ สิทธิรับค่าอุปการเลี้ยงดูย่อมหมดไป

มาตรา ๑๕๐๘ สิทธิฟ้องร้องโดยอาศัยเหตุในอนุมาตรา (๑) (๒) (๓) (๔) และ (๗) แห่งมาตรา ๑๕๐๐ หรือมาตรา ๑๕๐๕ ย่อมระงับไปเมื่อพ้นกำหนดสามเดือนนับแต่วันผู้กล่าวอ้างรู้ หรือควรรู้ความจริงซึ่งตนอาจยกขึ้นกล่าวอ้าง อย่างไรก็ตาม ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันเกิดเหตุขึ้น

เหตุอันจะยกขึ้นฟ้องหย่าไม่ได้แล้วนั้น อาจนำสืบสนับสนุนคดีฟ้องหย่าซึ่งอาศัยเหตุอย่างอื่น

มาตรา ๑๕๑๐ ขณะคดีฟ้องหย่าอยู่ในระหว่างพิจารณา ถ้าฝ่ายใดร้องขอศาลอาจสั่งให้จัดการชั่วคราวตามที่เห็นควร เช่น ในเรื่องสินบริเวณที่ ที่พักอาศัย การอุปการเลี้ยงดูสามีภริยาและการพิทักษ์อุปการเลี้ยงดูบุตรของเขา

มาตรา ๑๕๑๑ การสมรสที่จดทะเบียนตามกฎหมายนั้น การหย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย มีผลนับแต่เวลาจดทะเบียนเป็นต้นไป

การหย่าตามคำพิพากษา มีผลแต่เวลาที่คำพิพากษาดังกล่าวถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนการหย่านั้นแล้ว

มาตรา ๑๕๑๒ เมื่อหย่ากันแล้ว ให้จัดการแบ่งทรัพย์สินของสามีภริยา แต่ในระหว่างสามีภริยา

(ก) ถ้าเป็นการหย่ากันโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย ให้จัดการแบ่งทรัพย์สินของสามีภริยา ตามที่มีอยู่ในเวลาจดทะเบียนการหย่า

(ข) ถ้าเป็นการหย่าโดยคำพิพากษาศาล คำพิพากษาดังกล่าวถึงที่สุดทรัพย์สินระหว่างสามีภริยานั้น มีผลย้อนหลังไปถึงวันฟ้องหย่า

มาตรา ๑๕๑๓ เมื่อหย่ากัน

(๑) ให้คืนสินเดิมแก่คู่สมรสทั้งสองฝ่าย

(๒) ถ้าสินเดิมของฝ่ายใดขาดไป ให้เอาสินสมรสใช้สินเดิมเสียก่อน

(๓) ถ้าไม่มีสินสมรส หรือเอาสินสมรสใช้หมดแล้ว สินเดิมยังไม่ครบจำนวน ให้ชดเชยสินเดิมของฝ่ายที่ยังเหลือมากกว่าเฉลี่ยใช้ฝ่ายที่สินเดิมขาดตามส่วนมากและน้อย

มาตรา ๑๕๑๔ ถ้าฝ่ายใดจำหน่ายสินเดิมของตนเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว โดยมีได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง หรือจงใจทำให้ศูนย์หายไป จะชักสินสมรสหรือเฉลี่ยสินเดิมไม่ได้

มาตรา ๑๕๑๕ ถ้าฝ่ายใดมิได้รับความยินยอมจากฝ่ายที่เป็นเจ้าของสินเดิม จำหน่ายเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว หรือจงใจทำให้ศูนย์หายไป ให้ชักสินเดิมของฝ่ายนั้นใช้เจ้าของ ถ้าสินเดิมไม่มีหรือมีไม่พอ ให้ชักสินส่วนตัวใช้ และฝ่ายนั้นจะชักสินสมรสหรือเฉลี่ยสินเดิมมาใช้ไม่ได้

มาตรา ๑๕๑๖ เมื่อสามีภริยาขาดกัน และชายมีเรือนหอในที่ดินของฝ่ายหญิง ชายต้องรื้อเรือนนั้นไป แต่ถ้าวรื้อไปจะเสียหายเกินกึ่งราคาตลาดของเรือนหอในขณะนั้น ให้นำมาตรา ๑๓๓๐ วรรค ๑ แห่งประมวลกฎหมายมาบังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๑๗ การแบ่งสินสมรสนั้น ให้ชายและหญิงได้ส่วนเท่ากัน เว้นแต่ชายหรือหญิงมีสินเดิมฝ่ายเดียว อีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสินเดิม ก็ให้ชายหรือหญิงฝ่ายที่มีสินเดิมได้สองส่วน ฝ่ายที่ไม่มีสินเดิมได้หนึ่งส่วน

มาตรา ๑๕๑๘ ในระหว่างสามีภริยา ให้แบ่งความรับผิดชอบในหนี้ที่จะต้องรับผิดชอบด้วยกันตามส่วนที่จะได้สินสมรส

ลักษณะ ๒ บิดามารดากับบุตร

หมวด ๑ บิดามารดา

มาตรา ๑๕๑๙ เด็กเกิดแต่หญิงขณะเป็นภริยาชาย หรือภายในสามร้อยสิบวัน นับแต่ขาดจากการสมรส ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรของชายผู้เป็นสามี

มาตรา ๑๕๒๐ เด็กตามลักษณะที่ระบุไว้ในมาตราก่อน ชายผู้เป็นสามีจะไม่รับเป็นบุตรของตนก็ได้ โดยฟ้องมารดากับเด็กร่วมกันเป็นจำเลย และพิสูจน์ว่าตนไม่ได้อยู่ร่วมกับมารดาเด็กในระยะเวลาตั้งครรภ์ คือ ระหว่างร้อยแปดสิบวันถึงสามร้อยสิบวันก่อนเด็กเกิด หรือตนไม่อาจเป็นบิดาของเด็กเพราะเหตุไม่สามารถอย่างอื่น

มาตรา ๑๕๒๑ ถ้าสามีพิสูจน์ได้ว่า เด็กเกิดในระยะเวลาอันสั้นกว่าวัยแปดสิบวัน ภายหลังที่ได้ทำการสมรส ก็ไม่ต้องนำพยานอื่นมาสืบประกอบอีกในข้อไม่วัยเด็กเป็นบุตร

แต่ถ้าปรากฏว่าก่อนสมรส สามีร่วมประเวณีกับมารดาเด็กในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้น อาจตั้งครรภ์ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า สามีเป็นบิดาของเด็กนั้น

มาตรา ๑๕๒๒ การฟ้องคดีไม่วัยเด็กเป็นบุตร ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่สามีรู้หรือควรรู้ถึงการเกิดของเด็ก แต่ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปี นับแต่วันเกิดของเด็ก

มาตรา ๑๕๒๓ การฟ้องคดีไม่วัยเด็กเป็นบุตร ผู้มีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับเด็ก หรือ ผู้จะเสียสิทธิรับมรดกเพราะการเกิดของเด็กนั้น อาจฟ้องได้ในกรณีต่อไปนี้

(๑) ถ้าสามีตาย หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ก่อนพ้นกำหนดที่สามี จะฟ้องฟ้องได้

(๒) ถ้าไม่ปรากฏว่า สามียังมีชีวิตอยู่หรือตาย หรือหาที่อยู่ไม่พบ แต่ห้ามมิให้ ฟ้องคดีเช่นเมื่อพ้นกำหนดสามเดือน นับแต่วันที่ผู้มีส่วนได้เสีย รู้หรือควรรู้ถึงการเกิดของ เด็กนั้น

มาตรา ๑๕๒๔ การอ้างว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ย่อมพิสูจน์ได้จากทะเบียนคน เกิด

ถ้าไม่ปรากฏในทะเบียน พฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมา ว่าเป็นบุตรชอบด้วย กฎหมาย ย่อมเป็นหลักฐานพอแล้ว

พฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนั้น ให้พิจารณาจาก ข้อเท็จจริงที่แสดงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุตร ซึ่งปรากฏในระหว่างตัวเด็กครอบครัวที่ เด็กอ้างว่าตนสังกัดอยู่ เช่นบิดาให้การศึกษาลดความอุปการะเลี้ยงดู หรือยอมให้เด็กนั้นใช้นามสกุลของตน หรือโดยเหตุประการอื่นๆ

มาตรา ๑๕๒๕ เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบ กฎหมายของหญิงนั้น

มาตรา ๑๕๒๖ เด็กเกิดก่อนสมรส จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกัน หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

มาตรา ๑๕๒๗ บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร ได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก เด็กหรือมารดาอาจคัดค้านว่าผู้รับไม่ใช่บิดา ในกรณีเช่นนี้การจดทะเบียนว่าเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล

เมื่อเจ้าหน้าที่ได้แจ้งความการขอจดทะเบียนไปยังเด็กและมารดา ถ้าไม่คัดค้านภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันรู้หรือความรู้อย่างแน่นหนา ให้ถือว่าเด็กและมารดายินยอม ถ้าเด็กหรือมารดาอยู่นอกประเทศไทยให้ขยายกำหนดเวลานั้นเป็นหกเดือน

มาตรา ๑๕๒๘ ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร เพราะเหตุว่าผู้ขอให้จดทะเบียนนั้นมิใช่บิดาก็ได้ แต่ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่ทราบการจดทะเบียนนั้น อนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียน

มาตรา ๑๕๒๙ การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตร ให้มีได้แต่ในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อมีการข่มขืนทำชำเรา ฉุดคร่า หรือทรมานทรมานข่มขืนทรมานโดยมิชอบด้วยกฎหมายในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้

(๒) เมื่อมีการลักพาหนีมารดาไปในทางชั่ว หรือ มีการล่อลวงร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้ ในกรณีหลังต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือซึ่งบิดาทำไว้

(๓) เมื่อมีเอกสารของบิดาแสดงชัดว่า เด็กนั้นเป็นบุตรของตน

(๔) เมื่อบิดามารดาได้อยู่กินด้วยกันอย่างเปิดเผยในระยะเวลาซึ่งหญิงมารดาอาจตั้งครรภ์ได้

(๕) เมื่อมีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่า เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ถ้าปรากฏว่าในระยะเวลาดังกล่าว หญิงมารดาได้ร่วมประเวณีกับชายอื่น หรือมีส่วนในทางประเวณีเป็นที่รู้กันทั่วไป หรือชายไม่อาจเป็นบิดาเด็กนั้นได้ ให้ยกฟ้องเสีย

การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรในระหว่างที่เกิดเป็นผู้เยาว์ ผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็กเป็นผู้ฟ้องแทน หรือถ้าเด็กจะฟ้องเองก็ต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันบรรลุนิติภาวะ

ถ้าเด็กนั้นตาย ผู้สืบสันดานของเด็กจะฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก็ได้ แต่ต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันหรือควรรู้เหตุที่อาจขอให้รับเด็กเป็นบุตร อนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องคดีเช่นนั้นเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่เด็กนั้นตาย

มาตรา ๑๕๓๐ การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมีผล

(๑) ถ้าบิดามารดาสมรสกันภายหลัง ให้มีผลนับแต่วันสมรส

(๒) ถ้าบิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร ให้มีผลนับแต่วันจดทะเบียน

(๓) ถ้ามีคำพิพากษาว่าเป็นบุตร ให้มีผลนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรตามคำพิพากษาแล้ว

มาตรา ๑๕๓๑ เมื่อได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรแล้วจะถอนมิได้

มาตรา ๑๕๓๒ บุตรเกิดระหว่างสมรสซึ่งได้เพิกถอนภายหลังนั้น ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

หมวด ๒

สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร

มาตรา ๑๕๓๓ บุตรชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิใช้นามสกุลและรับมรดกได้

มาตรา ๑๕๓๔ ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรืออาญาไม่ได้ แต่เมื่อผู้นั้นร้องขอ พนักงานอัยการจะยกคดีนั้นว่ากล่าวก็ได้

มาตรา ๑๕๓๕ บุตรจำต้องอุปการเลี้ยงดูบิดามารดา

มาตรา ๑๕๓๖ บิดามารดาจำต้องอุปการเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้

มาตรา ๑๕๓๗ บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา อำนาจปกครองนั้นอยู่แก่บิดา

มาตรา ๑๕๓๗ อำนาจปกครองจะอยู่แก่มารดาในกรณีต่อไปนี้ เมื่อ

- (๑) บิดาตาย
- (๒) ไม่แน่นอนว่าบิดามีชีวิตอยู่หรือตาย
- (๓) บิดาถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (๔) บิดามีจิตพินเพื่อนต้องรักษาตัวในโรงพยาบาล
- (๕) บุตรเกิดนอกสมรส และบิดามีได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย
- (๖) ศาลสั่งให้อำนาจปกครองอยู่แก่มารดา

มาตรา ๑๕๓๘ ผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิ

- (๑) กำหนดที่อยู่ของบุตร
- (๒) ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน
- (๓) ให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป
- (๔) เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๕๔๐ เมื่อบุคคลใดมีบุตรติดมาได้สมรสกับบุคคลอื่น อำนาจปกครองบุตรอยู่กับผู้ที่เป็นบิดามารดา

มาตรา ๑๕๔๑ ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตร

ถ้าบุตรยังไม่บรรลุนิติภาวะ ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมเป็นผู้อุปการะหรือผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๕๔๒ คำบอกกล่าวของผู้ใช้อำนาจปกครองแจ้งไป หรือรับแจ้งมา ให้ถือว่า เป็นคำบอกกล่าวที่บุตรได้แจ้งไปหรือรับแจ้งมา

มาตรา ๑๕๔๓ อำนาจปกครองนั้น รวมทั้งการจัดการทรัพย์สินของบุตรด้วย และให้จัดการทรัพย์สินนั้นด้วยความระมัดระวัง เช่นวิญญาณจะพึงกระทำ

มาตรา ๑๕๔๔ ผู้ใช้อำนาจปกครองจะทำหน้าที่บุตรจะต้องทำเอง โดยมีได้รับความยินยอมของบุตรนั้นไม่ได้

มาตรา ๑๕๔๕ ถ้าบุตรมีเงินได้ ให้ใช้เงินนั้นเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษา ก่อน ส่วนที่เหลือผู้ใช้อำนาจปกครองจะเอาไปใช้ตามสมควรก็ได้

บทบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับถึงเงินได้ที่เกิดจากทรัพย์สินโดยทางยกให้โดยเสน่หา หรือพินัยกรรมซึ่งมีเงื่อนไขว่ามิให้ผู้ใช้อำนาจปกครองได้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น ๆ

มาตรา ๑๕๔๖ นิติกรรมใดอันเกี่ยวแก่ทรัพย์สินของเด็กดังต่อไปนี้ ผู้ใช้อำนาจปกครองจะทำได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

- (๑) ขาย แลกเปลี่ยน หรือจำนองสิ่งหาทรัพย์สิน
- (๒) ให้เช่าสิ่งหาทรัพย์สินเกินกว่าสามปี
- (๓) ให้กู้ยืมเงิน
- (๔) ประณิประนอมยอมความ
- (๕) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่จะเอาจากเงินได้ของเด็กให้แทนเด็กเพื่อการศาสนา หรือการสมาคมตามประเพณีพอควรแก่ฐานะานุรูปของเด็ก
- (๖) ไม่รับมรดกหรือพินัยกรรม หรือการให้โดยเสน่หา ซึ่งมีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน
- (๗) รับหรือไม่รับมรดกหรือพินัยกรรม หรือการใช้โดยเสน่หา ซึ่งมีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน
- (๘) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

มาตรา ๑๕๔๗ ถ้าในกิจการใด ประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับประโยชน์ของผู้เยาว์ ผู้ใช้อำนาจปกครองต้องได้รับอนุญาตของศาลก่อน จึงทำกิจการนั้นได้ มิฉะนั้น เป็นโมฆะ

มาตรา ๑๕๔๘ บุคคลใดจะโอนทรัพย์สินให้ผู้เยาว์ โดยพินัยกรรมหรือโดยเสน่หา มีเงื่อนไขว่า ให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ใช้อำนาจปกครอง เป็นผู้จัดการจนกว่าผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะก็ได้ ผู้จัดการนั้นต้องเป็นผู้ซึ่งผู้โอนระบุชื่อไว้ หรือถ้ามิได้ระบุไว้ก็ให้ศาลสั่ง แต่การจัดการทรัพย์สินนั้นต้องอยู่ใต้อำนาจแห่งประมวลกฎหมาย มาตรา ๖๐, ๖๑ และ ๖๓

มาตรา ๑๕๔๙ เมื่ออำนาจปกครองสิ้นไปแล้ว ผู้ใช้อำนาจปกครองต้องรีบส่งมอบทรัพย์สินที่จัดการและบัญชีในการนั้นให้เด็ก และถ้ามีเอกสารเกี่ยวกับเรื่องจัดการทรัพย์สินนั้น ก็ให้ส่งมอบพร้อมกับบัญชี

มาตรา ๑๕๕๐ เด็กผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว จะให้สัตยาบันการจัดการทรัพย์สินของตนได้ ก็ต่อเมื่อได้รับมอบทรัพย์สินบัญชี และเอกสารตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๔๙

มาตรา ๑๕๕๑ คดีเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินในระวางเด็กกับผู้ใช้อำนาจนั้นห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่เวลาที่อำนาจปกครองสิ้นสุดไป

ถ้าอำนาจปกครองสิ้นสุดไปขณะเด็กยังเป็นผู้เยาว์อยู่ ให้เริ่มนับอายุความในวรรคก่อนตั้งแต่เวลาที่เด็กบรรลุนิติภาวะ หรือเมื่อมีผู้แทนโดยชอบธรรมขึ้นใหม่

มาตรา ๑๕๕๒ ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถโดยคำสั่งของศาลก็ดี ใช้อำนาจปกครองเกี่ยวแก่ตัวเด็กโดยมิชอบกิตติ ประพฤติชั่วร้ายกิตติ ในกรณีเหล่านี้ศาลจะสั่งเอง หรือจะสั่งเมื่อญาติสนิทของเด็กหรือพนักงานอัยการร้องขอ ให้ถอนอำนาจปกครองเสียบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองล้มละลายกิตติ หรือจัดการทรัพย์สินของเด็กในทางที่ผิดจนอาจเป็นภัยกิตติ ศาลจะสั่งตามวิธีในวรรคก่อนให้ถอนอำนาจจัดการทรัพย์สินเสียก็ได้

มาตรา ๑๕๕๓ ผู้ถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดนั้น ถ้าเหตุดังกล่าวไว้ในมาตราก่อนสิ้นสุดไปแล้ว และเมื่อตนเองกิตติ หรือญาติสนิทของเด็กก็ควรร้องขอ ศาลจะสั่งให้ใช้อำนาจปกครองดังเดิมก็ได้

มาตรา ๑๕๕๔ การที่ผู้ใช้อำนาจปกครอง ถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วน หรือทั้งหมด ไม่เป็นเหตุให้ผู้พ้นจากหน้าที่อุปการเลี้ยงดูเด็กตามกฎหมาย

หมวด ๓

ความปกครอง

มาตรา ๑๕๕๕ บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและไม่มียาตามารดา หรือบิดามารดา ถูกถอนอำนาจปกครองเสียแล้วนั้น จะจัดให้มีผู้ปกครองขึ้นในระวางที่เป็นผู้เยาว์ก็ได้

ในกรณีที่ผู้ใช้อำนาจปกครองถูกถอนอำนาจตามมาตรา ๑๕๕๒ จะตั้งผู้ปกครองเพื่อจัดการทรัพย์สินเป็นพิเศษก็ได้

มาตรา ๑๕๕๖ ผู้ปกครองตามมาตรา ๑๕๕๕ จะตั้งโดยพินัยกรรมของบิดาหรือมารดาซึ่งตายที่หลังก็ได้ หรือเมื่อญาติของผู้เยาว์ หรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะตั้งก็ได้

มาตรา ๑๕๕๗ บุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วอาจถูกตั้งเป็นผู้ปกครองได้ เว้นแต่.—

- (๑) ผู้ซึ่งศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (๒) ผู้ล้มละลาย
- (๓) ผู้ซึ่งประพฤติชั่วร้ายไม่เหมาะที่จะปกครองผู้เยาว์ หรือทรัพย์สินของผู้เยาว์
- (๔) ผู้ซึ่งมีหรือเคยมีคดีในศาลกับผู้เยาว์หรือญาติสนิทของผู้เยาว์
- (๕) ผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายทิ้งได้ระบุชื่อห้ามไว้มิให้เป็นผู้ปกครอง

มาตรา ๑๕๕๘ บุคคลใดจะบรรลุนิติภาวะหรือไม่ก็ตาม ยังมีได้สมรสและศาลสั่งว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถแล้ว ให้บิดามารดาเป็นผู้ดูแลหรือเป็นผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๕๕๙ ผู้ปกครองมีได้คราวหนึ่งเพียงคนเดียว แต่ในกรณีพิเศษศาลจะตั้งผู้ปกครองหลายคนให้กระทำกรร่วมกัน หรือกำหนดอำนาจให้ไว้เฉพาะคนหนึ่ง ๆ ก็ได้

มาตรา ๑๕๖๐ ความเป็นผู้ปกครองนั้น เริ่มแต่วันทราบคำบอกกล่าวการตั้ง

มาตรา ๑๕๖๑ ให้ผู้ปกครองรีบทำบัญชีทรัพย์สินของผู้อยู่ใน ปกครองให้เสร็จ ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันทราบการตั้ง แต่ผู้ปกครองจะร้องต่อศาลก่อนสิ้นกำหนดขอให้ยืดเวลาก็ได้

บัญชีนั้นต้องทำก่อนหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ซึ่งต้องเป็นญาติสนิทของผู้อยู่ในปกครอง ถ้าหาญาติสนิทไม่ได้จะให้ผู้อื่นเป็นพยานก็ได้

มาตรา ๑๕๖๒ ให้ผู้ปกครองยื่นสำเนาที่รับรองว่า ถูกต้องต่อศาล ฉบับหนึ่ง ภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้ทำบัญชีทรัพย์สินเสร็จแล้ว และศาลจะสั่งให้ผู้ปกครองชี้แจงเพิ่มเติมหรือให้นำเอกสารมาประกอบเพื่อแสดงให้เห็นว่าบัญชีนั้นถูกต้องแล้วก็ได้

เมื่อศาลเห็นว่าบัญชีถูกต้องแล้ว ให้แจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ถ้าศาลมิได้แจ้งให้ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันยื่นบัญชี หรือวันชี้แจงเพิ่มเติม หรือนำเอกสารยื่นประกอบ ให้ถือว่าบัญชีนั้นถูกต้องแล้ว

ถ้าผู้ปกครองมิได้ทำบัญชีภายในเวลาและตามแบบที่กำหนดไว้ หรือศาลไม่พอใจในบัญชีนั้นเพราะเหตุเงินเลอะอย่างร้ายแรง หรือไม่สุจริต หรือเห็นโดยชัดว่าผู้ปกครองหย่อนความสามารถ ศาลจะสั่งถอนผู้ปกครองนั้นเสียก็ได้

มาตรา ๑๕๖๓ ก่อนที่ศาลยอมรับบัญชีนั้น ผู้ปกครองจะทำกิจการใดมิได้ เว้นแต่จะเป็นการเร่งร้อนและจำเป็น แต่ทั้งนี้จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตไม่ได้

มาตรา ๑๕๖๔ ถ้ามีหนี้เป็นคุณแก่ผู้ปกครองแต่เป็นโทษต่อผู้อยู่ในปกครอง หรือเป็นคุณแก่ผู้อยู่ในปกครองแต่เป็นโทษต่อผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองแจ้งข้อความเหล่านั้นต่อศาลก่อนลงมือทำบัญชีทรัพย์สิน

ถ้าผู้ปกครองรู้ว่ามิหนเป็นคุณแก่ตน แต่เป็นโทษต่อผู้อยู่ในปกครองและมิได้แจ้งข้อความนั้นต่อศาล หนี้ของผู้ปกครองนั้นย่อมสูญไป

ถ้าผู้ปกครองรู้ว่ามิหนเป็นโทษแก่ตน แต่เป็นคุณแก่ผู้อยู่ในปกครองและมิได้แจ้งข้อความนั้นต่อศาล ศาลจะสั่งถอนผู้ปกครองเสียก็ได้

มาตรา ๑๕๖๕ เมื่อศาลเห็นสมควรโดยลำพัง หรือเมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ผู้ปกครอง

(๑) หาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครองตลอดการมอบคืนทรัพย์สินนั้น

(๒) แสดงถึงความเป็นอยู่แห่งทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครอง

มาตรา ๑๕๖๖ ในระหว่างปกครองถ้าผู้อยู่ในปกครองได้ทรัพย์สินอันมีค่ามาโดยทางมรดกหรือยกให้ให้นำมาตรา ๑๕๖๓ ถึงมาตรา ๑๕๖๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๖๗ ให้ผู้ปกครองทำบัญชีทรัพย์สินส่งต่อ ศาลปีละครั้ง นับแต่วันเป็นผู้ปกครอง แต่เมื่อศาลได้รับบัญชีไปแล้ว จะสั่งให้ส่งบัญชีเช่นนั้นในระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปีก็ได้

มาตรา ๑๕๖๘ ผู้ปกครองมีสิทธิ และหน้าที่ เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจ ปกครอง ตามมาตรา ๑๕๓๖ วรรค ๑ และมาตรา ๑๕๓๘

มาตรา ๑๕๖๙ ผู้ปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้อยู่ในปกครอง

ให้นำมาตรา ๑๕๔๒, ๑๕๔๓, ๑๕๔๔, ๑๕๔๖, ๑๕๔๗ และ ๑๕๔๘ มาบังคับแก่ผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครองโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๗๐ เงินได้ของผู้ที่อยู่ในปกครองนั้น ผู้ปกครองย่อมใช้ได้ตามสมควรเพื่อ
การอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษา ของ ผู้ที่อยู่ในปกครอง ถ้ามีเหลือให้ใช้ เพื่อแสวงหาผล
ประโยชน์เฉพาะในเรื่องต่อไป

(๑) ข้อนับบัตรรัฐบาลไทย

(๒) รับจ้างของสหภาพมิทรีพียในลำดับแรก แต่จำนวนเงินที่รับจ้างต้องไม่เกิน
ถึงราคาตลาดของสหภาพมิทรีพียนั้น

(๓) ฝากประจำใน ธนาคาร ที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทย ให้ประกอบกิจการใน
ราชอาณาจักร

(๔) ฝากคลังออมสินของรัฐบาลไทย

(๕) ลงทุนอย่างอื่นซึ่งศาลอาจอนุญาตเป็นพิเศษ

มาตรา ๑๕๗๑ ถ้าผู้อยู่ในปกครองรู้จักผิดชอบและมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี เมื่อผู้
ปกครองจะทำกิจการใดที่สำคัญ ให้ปรึกษาหารือผู้อยู่ในปกครองก่อนเท่าที่จะทำได้
การที่ผู้อยู่ในปกครองได้ยินยอมด้วยนั้นหาคุ้มผู้ปกครองให้พ้นจากความรับผิดชอบ

มาตรา ๑๕๗๒ ความปกครองสุดสิ้นลงเมื่อผู้อยู่ในปกครองตายหรือบรรลุนิติภาวะ

มาตรา ๑๕๗๓ ความเป็นผู้ปกครองสุดสิ้นลงเมื่อผู้ปกครองตาย ไร้ความสามารถ
เสมือนไร้ความสามารถ ลาออก หรือถูกถอนโดยคำสั่งของศาล

มาตรา ๑๕๗๔ ถ้าผู้ปกครองจะเลยไม่ทำการตามหน้าที่ที่กิต্ত์ เดินเลื้อยอย่างร้ายแรง
ในหน้าที่กิต্ত์ ใช้หน้าที่ในทางที่ผิดกิต্ত์ ประพฤติมิชอบให้เห็นว่าไม่สมควรแก่หน้าที่อันต้อง
ไว้วางใจกิต্ত์ หรือล้มละลายกิต্ত์ ให้ศาลสั่งถอนผู้ปกครองเสีย

ถ้าผู้ปกครองหย่อนความสามารถในหน้าที่ ถึงแม้ว่าจะมิถึงกระทำความผิดกิต্ত์ เมื่อ
ประโยชน์ของผู้อยู่ในปกครองน่าจะเป็นอันตราย ศาลจะสั่งให้ถอนผู้ปกครองเสียก็ได้

มาตรา ๑๕๗๕ การร้องขอให้ถอนผู้ปกครองนั้น ผู้อยู่ในปกครองซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า
สิบห้าปี หรือญาติสนิทของผู้อยู่ในปกครอง หรือพนักงานอัยการจะเป็นผู้ร้องขอก็ได้

มาตรา ๑๕๗๖ ในระหว่างพิจารณาคำร้องขอให้ถอนผู้ปกครอง ศาลจะตั้งผู้จัดการ
ชั่วคราวให้จัดการทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครองแทนผู้ปกครองก็ได้

มาตรา ๑๕๗๗ ถ้าความปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองสุดสิ้นลง ให้ผู้ปกครองหรือทายาทรับส่งมอบทรัพย์สินที่จัดการแก่ผู้อยู่ในปกครอง หรือทายาท หรือผู้ปกครองคนใหม่ และให้ทำบัญชีในการจัดการทรัพย์สินส่งมอบภายในเวลาสองเดือน และถ้ามีเอกสารเกี่ยวกับเรื่องจัดการทรัพย์สินนั้น ก็ให้ส่งมอบพร้อมกับบัญชี แต่เมื่อผู้ปกครองหรือทายาทร้องขอศาลจะสั่งให้ยืดเวลาก็ได้

ให้นำมาตรา ๑๕๕๐ และ ๑๕๕๑ มาบังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๗๘ นับแต่วันส่งมอบบัญชี ให้เริ่มคิดดอกเบี้ยในจำนวนเงิน ซึ่งผู้ปกครองหรือผู้อยู่ในปกครองจะต้องคืนให้แก่กัน

ถ้าผู้ปกครองใช้เงินของผู้อยู่ในปกครองนอกจากเพื่อประโยชน์ของผู้อยู่ในปกครองแล้ว ให้เสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินนั้นตั้งแต่วันใช้เป็นต้นไป

มาตรา ๑๕๗๙ ผู้อยู่ในปกครองมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ปกครองเพื่อชำระหนี้ซึ่งค้างอยู่แก่ตน

บุริมสิทธินี้ให้อยู่ในลำดับที่หกถัดจากบุริมสิทธิสามัญอย่างอื่น ตามมาตรา ๒๕๓ แห่งประมวลกฎหมาย

มาตรา ๑๕๘๐ ผู้ปกครองไม่มีสิทธิจะได้รับบำเหน็จ เว้นแต่จะได้กำหนดไว้ในการตั้งหรือตามคำสั่งศาล โดยพิเคราะห์ถึงรายได้และความเป็นอยู่ของผู้ปกครอง และผู้อยู่ในปกครอง

มาตรา ๑๕๘๑ ถ้าศาลสั่งให้บุคคลใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๕๗ และ ๑๕๕๑ เป็นคนไร้ความสามารถ และเมื่อได้มีผู้อนุบาลแล้ว ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยความปกครองมาบังคับโดยอนุโลม

หมวด ๔

บุตรบุญธรรม

มาตรา ๑๕๘๒ บุคคลผู้มีอายุ ไม่ต่ำกว่าสามสิบปีจะ รับบุคคลผู้อื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่ผู้นั้นต้องมีอายุต่ำกว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี

มาตรา ๑๕๘๓ ถ้าผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การรับผู้นี้เป็นบุตรบุญธรรม จะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดามารดา ถ้าไม่มีบิดามารดา ผู้แทนโดยชอบธรรมจะให้ความยินยอมก็ได้

ถ้าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี ผู้นั้นต้องให้ความยินยอมด้วย

มาตรา ๑๕๘๔ ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรม หรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสอยู่ ต้องได้รับความยินยอมของคู่สมรสนั้นก่อน เว้นแต่คู่สมรสนั้นวิกลจริต หรือสูญหายไปไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

มาตรา ๑๕๘๕ การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

มาตรา ๑๕๘๖ บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา ในกรณีเช่นนั้นให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครอง นับแต่วันเวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว

ให้นำบทบัญญัติในลักษณะ ๒ หมวด ๒ แห่งบรรพณมาบังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๘๗ การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม

ถ้าบุตรบุญธรรมผู้ซึ่งยังไม่คู่สมรสหรือผู้สืบสันดาน ตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม บรรดาทรัพย์สินที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ให้แก่บุตรบุญธรรม และซึ่งยังคงรูปเดิมอยู่ในขณะที่บุตรบุญธรรมตายนั้น ให้กลับคืนมาเป็นของผู้รับบุตรบุญธรรม

มาตรา ๑๕๘๘ การรับบุตรบุญธรรม จะเลิกโดยความตกลงกันในระหว่างคู่กรณีเมื่อใดก็ได้ และให้นำมาตรา ๑๕๘๓, ๑๕๘๔ และ ๑๕๘๕ มาบังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๘๙ คดีฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมนั้น เมื่อ

(๑) ฝ่ายหนึ่งทำการชู้วร้าย หรือหมิ่นประมาทในชู้วร้ายแรงต่ออีกฝ่ายหนึ่ง หรือต่อบุพการีของเขา อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(๒) ฝ่ายหนึ่งไม่อุปการเลี้ยงดูลูกอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายหลังฟ้องเลิกได้

(๓) ฝ่ายหนึ่งจงใจละทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินกว่าหนึ่งปี ฝ่ายหลังฟ้องเลิกได้

(๔) ฝ่ายหนึ่งต้องคำพิพากษาให้จำคุกเกินกว่าสามปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(๕) ผู้รับบุตรบุญธรรมทำผิดหน้าที่บิดามารดาอย่างมาก ตามมาตรา ๑๕๓๖,

๑๕๔๓, ๑๕๔๕, ๑๕๔๖ และ ๑๕๔๗ บุตรบุญธรรมฟ้องเลิกได้

มาตรา ๑๕๙๐ ห้ามมิให้ฟ้องขอเลิกการรับบุตรบุญธรรม เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่ถูกกล่าวหาว่าหรือควรรัฐขอความอันเป็นเหตุให้เลิกการนั้น หรือเมื่อพ้นกำหนดสิบปี นับแต่เหตุอันเกิดขึ้น

มาตรา ๑๕๙๑ บุตรบุญธรรมซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีจะฟ้องขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมมิได้ เว้นแต่ได้รับความยินยอมจากผู้ที่มีสิทธิให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม พนักงานอัยการจะฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรมก็ได้

มาตรา ๑๕๙๒ การเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลแต่เวลาที่คำพิพากษาดังที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอก ผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่ได้จดทะเบียนแล้ว

มาตรา ๑๕๙๓ เมื่อการรับบุตรบุญธรรมเลิกแล้ว บุตรบุญธรรมย่อมกลับคืนสู่ฐานะอย่างสมบูรณ์ในครอบครัวเดิมของตน แต่ไม่เป็นเหตุเสื่อมสิทธิที่บุคคลภายนอกได้ไว้ก่อนโดยสุจริต

ลักษณะ ๓

คำอุปการเลี้ยงดู

มาตรา ๑๕๙๔ บุคคลซึ่งมีสิทธิเรียกร้องคำอุปการเลี้ยงดู ต้องเป็นผู้ไร้ทรัพย์สิน และมีสามารถหาเลี้ยงตนเองได้

ในการกำหนดคำอุปการเลี้ยงดู ให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งเรื่องตลอดถึงรายได้ และฐานะของคู่กรณี

มาตรา ๑๕๙๕ บุคคลไม่จำต้องอุปการเลี้ยงดูผู้อื่นเมื่อตนมีหนอื่น ๆ ไม่สามารถจะอุปการเลี้ยงดูได้โดยไม่เป็นภัยแก่การเลี้ยงดูตนเองตามสมควรแก่ฐานะ

มาตรา ๑๕๙๖ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียแสดงได้ว่า พฤติการณ์รายได้ หรือฐานะของคู่กรณีได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลจะสั่งให้เพิกถอน ลดเพิ่ม หรือ กลับให้คำอุปการเลี้ยงดูอีกก็ได้ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๕๙๗ คำอุปการเลี้ยงดูนั้น ให้ชำระเป็นเงินเป็นครั้งคราวตามกำหนด แต่ถ้ามีเหตุพิเศษจะตกลงกันเอง หรือจะร้องต่อศาลขอชำระด้วยวิธีอื่นก็ได้

มาตรา ๑๕๙๘ สิทธิที่จะได้คำอุปการเลี้ยงดูนั้น จะสละ ยึด หรือโอนมิได้

พระราชบัญญัติ

ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พุทธศักราช ๒๔๗๗

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗)

อนุดินjáตุรนต์

อาทิตย์ทิพอาภา

เจ้าพระยายมราช

ตราไว้ ณ วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๘

เป็นบท ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า การประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้ดำเนินมาถึงคราวที่ควรใช้บรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำ และยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มบทบัญญัติบรรพ ๖ ตั้งแต่มาตรา ๑๕๘๘ ถึงมาตรา ๑๗๕๕ ตามที่ได้ตราไว้ต่อท้ายพระราชบัญญัตินี้เข้าเป็นส่วนหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้บทบัญญัติแห่งบรรพนี้ ตั้งแต่วันที่ ตุลาคม ๑ พุทธศักราช ๒๔๗๗ เป็นต้นไป

มาตรา ๕* บทบัญญัติแห่งบรรพณไม่กระทบกระเทือนถึงกฎ ข้อบังคับ สำหรับ
ปกครองบริเวณจังหวัดเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ในส่วนที่เกี่ยวข้องมฤคก
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นาสพันธ์เอก พระยาพลพลพหเสนา
นายกรัฐมนตรี

* มาตรา ๕ ถูกยกเลิกโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้รับบทบัญญัติ
บรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๗ พ.ศ. ๒๔๘๖

บรรพ ๖

มฤคก

ลักษณะ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

หมวด ๑

การตกทอดแห่งทรัพย์สินมฤคก

มาตรา ๑๕๙๘ เมื่อบุคคลใดตาย มฤคกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท
ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมฤคกได้ แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือ
กฎหมายอื่น

มาตรา ๑๖๐๐ ภายใต้งบับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมฤคกของ
ผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่
ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้

มาตรา ๑๖๐๑ ทายาทไม่จำต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินมฤคกที่ตกทอดได้แก่ตน

มาตรา ๑๖๐๒ เมื่อบุคคลใดต้องถึงแก่ความตาย ตามความในมาตรา ๖๕ แห่ง
ประมวลกฎหมายนี้ มฤคกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาที่ระบุไว้
ในคำสั่งสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๖๖ แห่งประมวลกฎหมายนี้บังคับ
แก่ทายาทของบุคคลนั้น

มาตรา ๑๖๐๓ กองมฤคกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมาย หรือโดย
พินัยกรรม

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

หมวด ๒

การเป็นทนาย

มาตรา ๑๖๐๔ บุคคลธรรมดาจะเป็นทนายได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคล หรือสามารถ มีสิทธิได้ตามมาตรา ๑๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในเวลาที่เจ้ามฤตกถึงแก่ความตาย เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้ถือว่าเด็กที่เกิดมารอดอยู่ภายในสามร้อยสิบวัน นับแต่เวลาที่เจ้ามฤตกถึงแก่ความตายนับเป็นทารกในครรภ์มารดาอยู่ในเวลาที่เจ้ามฤตก ถึงแก่ความตาย

มาตรา ๑๖๐๕ ทายาทคนใดยกย้าย หรือมีค้ำประกันทรัพย์มฤตกเท่าส่วนที่ตนจะได้ หรือ มากกว่านั้นโดยฉ้อฉล หรือรู้ยู่่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคน นั้นต้องถูกจำกัดมิให้ได้มฤตกเลย แต่ถ้าได้ยกย้ายหรือมีค้ำประกันทรัพย์มฤตกน้อยกว่าส่วนที่ตน จะได้ ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้ได้มฤตกเฉพาะส่วนที่ได้ยกย้ายหรือมีค้ำประกันไว้

มาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น

มาตรา ๑๖๐๖ บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกจำกัดมิให้รับมฤตกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

(๑) ผู้ที่ต่อคำพิพากษาถึงที่สุด ว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามฤตกหรือผู้มีสิทธิได้รับมฤตกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(๒) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามฤตกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิต และตนเองกลับต้อง คำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(๓) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามฤตกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียน เพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ซ่อนนมิให้ใช้บังคับ ถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ทนายนั้นเป็นสมาชิกสภา หรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(๔) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือซ่อนนให้เจ้ามฤตกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม แต่บางส่วน หรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มฤตก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้

(๕) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือมีค้ำประกันพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

เจ้ามฤคจากถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้ โดยให้อภัยไว้เป็นลาย
ลักษณอักษร

มาตรา ๑๖๐๗ การถูกกำจัดมิให้ รับมฤคกนั้นเป็นการเฉพาะตัว ผู้สืบสันดานของ
ทายาทที่ถูกกำจัดสืบมฤคต่อไปเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้ว แต่ในส่วนทรัพย์สินซึ่งผู้สืบ
สันดานได้รับมฤคมาเช่นนี้ ทายาทที่วานั้นไม่มีสิทธิที่จะจัดการและใช้คงที่ระบุไว้ในบรรพ ๕
ลักษณะ ๒ หมวด ๓ แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในกรณีเช่นนั้นให้ใช้มาตรา ๑๕๔๘ บังคับโดย
อนุโลม

หมวด ๓

การตัดมิให้รับมฤค

มาตรา ๑๖๐๘ เจ้ามฤคจะตัดทายาทโดยธรรมของตนคนใดมิให้รับมฤคก็ได้ แต่
ด้วยแสดงเจตนาชัดแจ้ง

(๑) โดยพินัยกรรม

(๒) โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่

ตัวทายาทผู้ถูกตัดมิให้รับมฤคกนั้น ต้องระบุไว้ให้ชัดเจน

แต่เมื่อบุคคลใดได้ทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์สินมฤคเสียทั้งหมดแล้ว ให้ถือว่าบรรดา
ทายาทโดยธรรมผู้ที่มีได้รับประโยชน์จากพินัยกรรม เป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมฤค

มาตรา ๑๖๐๙ การแสดงเจตนาตัดมิให้รับมฤคกนั้น จะถอนเสียก็ได้

ถ้าการตัดมิให้รับมฤคกนั้นได้ทำพินัยกรรม จะถอนเสียได้ก็แต่โดยพินัยกรรมเท่านั้น
แต่ถ้าการตัดมิให้รับมฤคได้ทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ การถอนจะทำตาม
แบบใดแบบหนึ่งดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๐๘ (๑) หรือ (๒) ก็ได้

หมวด ๔

การสละมฤคและอื่น ๆ

มาตรา ๑๖๑๐ ถ้ามฤคตกทอดแก่ผู้เยาว์ หรือบุคคลวิกลจริตหรือบุคคลผู้ไม่สา-
มารจะจัดทำการงานของตนเองได้ตามความหมายแห่งมาตรา ๓๔ แห่งประมวลกฎหมายนี้

และบุคคลนั้นยังไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุญาต หรือผู้พิทักษ์ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอให้ศาลตั้งผู้ปกครอง ผู้อนุญาต หรือผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๖๓๑ ทายาทซึ่งเป็นผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลผู้ไม่สามารถจะจัดทำกรงานของตนเองได้ตามความหมายแห่งมาตรา ๓๔ แห่งประมวลกฎหมายนี้ จะทำการดังต่อไปนี้ไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับคามยินยอมของบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อนุญาต หรือผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี และได้รับอนุมัติจากศาลแล้ว คือ

(๑) สละมรดก

(๒) รับมรดกอันมีค่าการระคิดพันหรือเงินไข

มาตรา ๑๖๓๒ การสละมรดกนั้น ต้องแสดงเจตนาชัดแจ้งเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

มาตรา ๑๖๓๓ การสละมรดกนั้น จะทำแต่เพียงบางส่วน หรือทำโดยมีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขไม่ได้

การสละมรดกนั้น จะถอนเสียมิได้

มาตรา ๑๖๓๔ ถ้าทายาทสละมรดกด้วยวิธีใด โดยที่รู้ว่าการที่ทำเช่นนั้นจะทำให้เจ้าหนี้ของตนเสียเปรียบ เจ้าหนี้ที่มีสิทธิที่จะร้องขอให้เพิกถอนการสละมรดกนั้นเสียได้ แต่ความชอบมิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่สละมรดกนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาภยกแต่การนั้นมีได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการสละมรดกโดยเสน่หา เพียงแต่ทายาทผู้สละมรดกเป็นผู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้ว ที่จะขอเพิกถอนได้

เมื่อได้เพิกถอนการสละมรดกแล้ว เจ้าหนี้จะร้องขอให้ศาลสั่งเพื่อให้ตนรับมรดกแทนที่ทายาทและในสิทธิของทายาทนั้นก็ได้

ในกรณีเช่นนี้ เมื่อได้ชำระหนี้ของทายาทนั้นให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ถ้าส่วนของทายาทนั้นยังมีเหลืออยู่อีก ก็ให้ให้แก่ผู้สืบสันดานของทายาทนั้น หรือทายาทอื่นของเจ้ามรดกแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๖๑๕ การที่ทนายทสละมฤตกนั้น มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามฤตกตาย เมื่อทนายทโดยธรรมคนใดสละมฤตก ผู้สืบสันดานของทนายทคนนั้นสืบมฤตกได้ตามสิทธิของตน และชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากับส่วนแบ่งที่ผู้สละมฤตกนั้นจะได้รับ แต่ผู้สืบสันดานนั้นต้องไม่ใช่ผู้ที่สามารถควบคุมครองหรือผู้อนุญาตแล้วแต่กรณี ได้บอกสละมฤตกโดยสมบูรณ์ในนามของผู้สืบสันดานนั้น

มาตรา ๑๖๑๖ ถ้าผู้สืบสันดานของผู้สละมฤตก ได้มฤตก มาถึง กล่าว ไว้ในมาตรา ๑๖๑๕ แล้ว ผู้ที่สละมฤตกนั้นไม่มีสิทธิในส่วนทรัพย์สินอันผู้สืบสันดานของตนได้รับมฤตกมาในอันที่จะจัดการและใช้ซึ่งที่ระบุไว้ในบรรพ ๕ ลักษณะ ๒ หมวด ๓ แห่งประมวลกฎหมายนี้และให้ใช้มาตรา ๑๕๔๘ บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๖๑๗ ผู้รับพินัยกรรมคนใดสละมฤตก ผู้นั้นรวมตลอดทั้งผู้สืบสันดานไม่มีสิทธิจะรับมฤตกที่สละแล้วนั้น

มาตรา ๑๖๑๘ ถ้าทนายทโดยธรรมผู้ที่สละมฤตกไม่มีผู้สืบสันดานที่จะรับมฤตกได้ หรือผู้รับพินัยกรรมใดสละมฤตก ให้ปันส่วนแบ่งของผู้ที่สละมฤตกนั้น ๆ แก่ทนายทอื่นของเจ้ามฤตกต่อไป

มาตรา ๑๖๑๙ ผู้ใดจะสละหรือจำหน่ายจ่ายโอนโดยประการใด ซึ่งสิทธิอันหากจะมีในภายหน้าในการสืบมฤตกผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ผู้นั้นไม่ได้

ลักษณะ ๒

สิทธิโดยธรรมในการรับมฤตก

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๖๒๐ ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปันทรัพย์มฤตกทั้งหมดแก่ทนายทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย

ถ้าผู้ใดตายโดยได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์หรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์มฤตก ให้ปันส่วนที่มีได้จำหน่ายโดยพินัยกรรม หรือส่วนที่พินัยกรรมไม่มีผลบังคับได้แก่ทนายทโดยธรรมตามกฎหมาย

มาตรา ๑๖๒๑ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้แสดงเจตนา กำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น แม้ทายาทโดยธรรมคนใดจะได้รับทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดตามพินัยกรรม ทายาทคนนั้นก็ยังมิต้องที่จะเรียกเอา ส่วน โดยธรรมของตนจาก ทรัพย์สินที่ถูกส่วน ที่ยังไม่ได้จำหน่ายโดยพินัยกรรมจนเต็มอีกก็ได้

มาตรา ๑๖๒๒ พระภิกษุ นั้น จะเรียกรับเอาทรัพย์สินที่ถูกในฐานที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สั่งจากสมณเพศมาเรียกรับภายในอายุความตามมาตรา ๑๗๕๔

แต่พระภิกษุ นั้น อาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้

มาตรา ๑๖๒๓ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

มาตรา ๑๖๒๔ ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้

มาตรา ๑๖๒๕ ถ้าผู้ตายเป็นผู้สมรสแล้ว การคิดส่วนแบ่งและการบันทึทรัพย์สินระหว่างผู้ตายกับคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ให้เป็นไปตามนี้

(๑) ในเรื่องส่วนแบ่งในทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาให้อยู่ในบังคับของบท บัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยการหย่าโดยยินยอมทั้งสองฝ่ายอันมีบทบัญญัติเพิ่มเติมให้บริบูรณ์ในมาตรา ๑๖๓๗ และ ๑๖๓๘ และโดยเฉพาะต้องอยู่ในบังคับแห่งมาตรา ๑๕๑๓ ถึง ๑๕๑๗ แห่งประมวลกฎหมายนี้ แต่การคิดส่วนแบ่งนั้นนับผลตั้งแต่วันที่มีการสมรสได้กันไปด้วยเหตุความตายนั้น

(๒) ในเรื่องส่วนแบ่งในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย ให้อยู่ในบังคับของบทบัญญัติแห่งบรรพณ นอกจากมาตรา ๑๖๓๗ และ ๑๖๓๘

มาตรา ๑๖๒๖ เมื่อได้ปฏิบัติตามมาตรา ๑๖๒๕ (๑) แล้วให้คิดส่วนแบ่งทรัพย์สินมรดกกระหว่างทายาทโดยธรรมดังต่อไปนี้

(๑) ทรัพย์สินมรดกนั้นให้แบ่งแก่ทายาทตามลำดับและชั้นต่าง ๆ ดังที่บัญญัติไว้ในหมวด ๒ แห่งลักษณะนี้

(๒) ส่วนแบ่งอันจะได้แก่ทายาทในลำดับและชั้นต่าง ๆ นั้น ให้แบ่งในระหว่างบรรดาทายาทในลำดับและชั้นนั้น ๆ ดังที่บัญญัติไว้ในหมวด ๓ แห่งลักษณะนี้

มาตรา ๑๖๒๗ บุตรนอกกฎหมายที่มีบิดาได้รับรองแล้ว และบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมาย

มาตรา ๑๖๒๘ สามีภริยาที่ร้างกัน หรือแยกกันอยู่โดยยังมีได้หย่าขาดจากกันตามกฎหมาย มิได้สิ้นไปซึ่งสิทธิโดยธรรมในการสืบมรดกซึ่งกันและกัน

หมวด ๒

การแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรม ในลำดับและชั้นต่าง ๆ

มาตรา ๑๖๒๙ ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๖๓๐ ววรรค ๒ แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) ผู้สืบสันดาน
- (๒) บิดามารดา
- (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (๕) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (๖) ลุง ป้า น้า อา

ผู้สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา ๑๖๓๕

มาตรา ๑๖๓๐ ตราบใดที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสายแล้วแต่กรณีในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเลย

แต่ความในวรรคก่อนนี้มีให้ใช้บังคับในกรณีเฉพาะที่ผู้สืบสันดานคนใดยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่กันแล้วแต่กรณี และมีบิดามารดาที่มีชีวิตอยู่ในกรณีเช่นนั้นให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร

มาตรา ๑๖๓๑ ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่

หมวด ๓

การแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่าง ๆ

ส่วนที่ ๑

ญาติ

มาตรา ๑๖๓๒ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๖๒๙ วรรคสุดท้าย การแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับญาติให้เป็นไปตามบทบัญญัติในส่วนที่ ๑ แห่งหมวดนี้

มาตรา ๑๖๓๓ ทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกัน ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ นั้น ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด

มาตรา ๑๖๓๔ ระหว่างผู้สืบสันดานที่รับมรดกแทนที่กันในส่วนแบ่งของสายหนึ่งๆ ตามบทบัญญัติในลักษณะ ๒ หมวด ๔ นั้น ให้ได้รับส่วนแบ่งมรดกดังนี้

(๑) ถ้ามีผู้สืบสันดานต่างชั้นกัน บุตรของผู้ตายซึ่งอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่

(๒) ผู้สืบสันดานในชั้นเดียวกันได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน

(๓) ถ้าในชั้นหนึ่งมีผู้สืบสันดานคนเดียว ผู้สืบสันดานคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด

ส่วนที่ ๒

คู่สมรส

มาตรา ๑๖๓๕ ลำดับและส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ ในการรับมรดกของผู้ตายนั้น ให้เป็นไปตามต่อไปนี้

(๑) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๘ (๑) ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร

(๒) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๘ (๓) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือถ้าไม่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๘ (๑) แต่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๘ (๒) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมทั้ง

(๓) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๘ (๔) หรือ (๖) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๘ (๕) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ มีสิทธิได้รับมรดกสองส่วนในสาม

(๔) ถ้าไม่มีทายาทดังที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๘ คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

มาตรา ๑๖๓๐ ถ้าเจ้ามรดกมีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๕ หลายคนยังมีชีวิตอยู่ ภริยาเหล่านั้นทั้งหมดรวมกันมีสิทธิได้รับมรดกตามลำดับชั้นและส่วนแบ่งดังระบุไว้ในมาตรา ๑๖๓๕ แต่ในระหว่างกันเองให้ภริยาน้อยแต่ละคนมีสิทธิได้รับมรดกทั้งส่วนที่ภริยาหลวงจะพึงได้รับ

มาตรา ๑๖๓๑ ถ้าคู่สมรสฝ่ายใดที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต คู่สมรสฝ่ายนั้นมีสิทธิรับจำนวนเงินทั้งหมดที่ได้ตกลงไว้กับผู้รับประกันภัย แต่จำต้องเอาจำนวนเบี้ยประกันภัย เพียงเท่าที่พิสูจน์ได้ว่า สูงกว่าจำนวนเงินที่ผู้ตายจะพึงส่งใช้เป็นเบี้ยประกันภัยได้ ตามรายได้หรือฐานะของตนโดยปกติไปลดใช้สินเดิมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง หรือสินสมรส แล้วแต่กรณี

ถึงอย่างใดก็ดี จำนวนเงินเบี้ยประกันภัยซึ่งจะพึงส่งคืนตามบทบัญญัติข้างต้นนั้นรวมทั้งสินต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้รับประกันภัยได้ชำระให้

มาตรา ๑๖๓๒ เมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายได้ลงทุนออกเงินในการทำสัญญา และตามสัญญานั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องได้รับเงินคืนในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ร่วมกัน และเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตาย ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ยังจะต้องได้รับเงินไปตลอดอายุ ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่จำต้องลดใช้สินเดิมของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือสินสมรสแล้วแต่กรณี สุดแต่จะได้เอาเงินสินเดิมหรือสินสมรส

ไปใช้ในการลงทุนนั้น เงินที่จะต้องชดใช้คืนเดิมหรือคืนสมรสตั้งแต่วัน ให้ชดใช้เท่าจำนวนเงินซึ่งผู้จ่ายเงินรายปีจะเรียกให้ชดใช้เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อผู้จ่ายจะได้จ่ายเงินรายปีให้แก่คู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นต่อไป

หมวด ๔

การรับมรดกแทนที่กัน

มาตรา ๑๖๓๘ ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา ๑๖๒๘ (๑) (๓) (๔) หรือ (๖) ถึงแก่ความตาย หรือถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย หรือถูกจำกัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน ก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มีการรับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นราย ๆ สืบต่อกันเช่นนั้นไปจนหมดสาย

มาตรา ๑๖๔๐ เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงแก่ความตายตามความในมาตรา ๖๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้มีการรับมรดกแทนที่กันได้

มาตรา ๑๖๔๑ ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา ๑๖๒๘ (๒) หรือ (๕) ถึงแก่ความตาย หรือถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้ามีทายาทในลำดับเดียวกันยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้ส่วนแบ่งทั้งหมดตกให้แก่ทายาทนั้นเท่านั้น ห้ามมิให้มีการรับมรดกแทนที่กันต่อไป

มาตรา ๑๖๔๒ การรับมรดกแทนที่กันนั้น ให้ใช้บังคับแต่ในระหว่างทายาทโดยธรรม

มาตรา ๑๖๔๓ สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้นได้เฉพาะแก่ผู้สืบสันดานโดยตรง ผู้บุพการีไม่มีสิทธิดังนี้

มาตรา ๑๖๔๔ ผู้สืบสันดานจะรับมรดกแทนที่ได้ต่อเมื่อมีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดก

มาตรา ๑๖๔๕ การที่บุคคลใดสละมรดกของบุคคลอีกคนหนึ่งนั้นไม่ตัดสิทธิของผู้สละที่จะรับมรดกแทนที่บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นในการสืบมรดกบุคคลอื่น

ลักษณะ ๓

พินัยกรรม

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๖๔๖ บุคคลใดจะแสดงเจตนาโดยพินัยกรรม กำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายก็ได้

มาตรา ๑๖๔๗ การแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายนั้นย่อมทำได้ด้วยคำสั่งครั้งสุดท้ายกำหนดไว้ในพินัยกรรม

มาตรา ๑๖๔๘ พินัยกรรมนั้นต้องทำตามแบบซึ่งระบุไว้ในหมวด ๒ แห่งลักษณะนี้

มาตรา ๑๖๔๙ ผู้จัดการมรดก ซึ่งผู้ตาย ตั้งไว้ ย่อมมีอำนาจ และหน้าที่ ในอันที่จะจัดการทำศพของผู้ตาย เว้นแต่ผู้ตายจะได้ตั้งบุคคลอื่นไว้ โดยเฉพาะให้จัดการดั่งว่านี้

ถ้าผู้ตายมิได้ตั้งผู้จัดการมรดกหรือบุคคลใดไว้ให้เป็นผู้จัดการทำศพ หรือทายาทมิได้มอบหมายตั้งให้บุคคลใดเป็นผู้จัดการทำศพ บุคคลผู้ได้รับทรัพย์มรดกโดยพินัยกรรมหรือโดยสิทธิโดยธรรมเป็นจำนวนมากที่สุด เป็นผู้มั่งมีอำนาจและตกอยู่ในหน้าที่ต้องจัดการทำศพ เว้นแต่ศาลจะเห็นเป็นการสมควรตั้งบุคคลอื่นให้จัดการเช่นนั้น ในเมื่อบุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งร้องขอขึ้น

มาตรา ๑๖๕๐ คำใช้จ่ายเกิดมีขึ้นเป็นคุณแก่บุคคลใดในการจัดการทำศพนั้น ให้เรียกเอาได้ตามบริบทที่ระบุไว้ในมาตรา ๒๕๓ (๒) แห่งประมวลกฎหมายนี้

ถ้าการจัดการทำศพ ต้องชักเข้าไปด้วยประการใด ๆ ให้บุคคลผู้มั่งมีอำนาจตามความในมาตราก่อนกันเงินเป็นจำนวนอันสมควรจากสินทรัพย์แห่งกองมรดกเพื่อใช้ในการนี้ โดยให้บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งร้องต่อศาลได้ ในกรณีที่ไม่ตกลง หรือคัดค้าน การกันเงินจำนวนนั้น

กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม เงินค่าใช้จ่าย หรือเงินที่กันไว้อันเกี่ยวกับการจัดการทำศพนั้น ให้กันไว้ได้แต่เพียงจำนวนตามสมควรแก่ฐานะในสมาคมของผู้ตาย แต่จะต้องไม่เป็นการเสื่อมเสียต่อสิทธิของเจ้าหนี้ของผู้ตาย

มาตรา ๑๖๕๑ ภายใต้บังคับบทบัญญัติลักษณะ ๔

(๑) เมื่อตามข้อกำหนดพินัยกรรม บุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินมรดกทั้งหมดของเจ้ามรดก หรือตามเศษส่วน หรือตามส่วนที่เหลือแห่งทรัพย์สินมรดก ซึ่งมีได้แยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก บุคคลนั้นเรียกว่าผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป และมีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม

(๒) เมื่อตามข้อกำหนดพินัยกรรม บุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ซึ่งเจาะจงไว้โดยเฉพาะ หรือแยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะและมีสิทธิและความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น

ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้รับพินัยกรรมเป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ

มาตรา ๑๖๕๒ บุคคลผู้อยู่ในความปกครองนั้น จะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกของตนให้แก่ผู้ปกครอง หรือคู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องของผู้ปกครองไม่ได้ จนกว่าผู้ปกครองจะได้ทำคำแถลงการณ์ปกครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๗๗ และมาตราต่อ ๆ ไปแห่งประมวลกฎหมายนี้เสร็จสิ้นแล้ว

มาตรา ๑๖๕๓ ผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรม จะเป็นผู้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมนั้นไม่ได้

ให้ใช้บทบัญญัติในวรรคก่อนบังคับแก่คู่สมรสของผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมด้วย พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้จัด ข้อความ แห่ง พินัยกรรม ที่พยาน นำมาแจ้ง ตาม มาตรา ๑๖๕๓ ให้ถือว่าเป็นผู้เขียนพินัยกรรมตามความหมายแห่งมาตรานี้

มาตรา ๑๖๕๔ ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้น ให้พิจารณาแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรมเท่านั้น

ความสามารถของผู้รับพินัยกรรมนั้น ให้พิจารณาแต่ในเวลาที่ยุติการทำพินัยกรรมตายเท่านั้น

หมวด ๒

แบบพินัยกรรม

มาตรา ๑๖๕๕ พินัยกรรมนั้น จะทำได้ก็แต่ตามแบบใดแบบหนึ่งดังที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้

มาตรา ๑๖๕๖ พินัยกรรมนั้น จะทำตามแบบใดก็ได้ กล่าวคือต้องทำเป็นหนังสือ ลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำขึ้น และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน ซึ่งพยานสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมไว้ในขณะนั้น

การขูด ลบ ตก เติม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ซึ่งพินัยกรรมนั้นยอมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามแบบอย่างเดียวกันกับการทำพินัยกรรมตามมาตรา

มาตรา ๑๖๕๗ พินัยกรรมนั้น จะทำเป็นเอกสารเขียนเองทั้งฉบับก็ได้ กล่าวคือ ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยมือตนเองซึ่งข้อความทั้งหมด วัน เดือน ปี และลายมือชื่อของตน

การขูด ลบ ตก เติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ซึ่งพินัยกรรมนั้นยอมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้ทำด้วยมือตนเอง และลงลายมือชื่อกำกับไว้

บทบัญญัติมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายนี้ มิให้ใช้บังคับแก่พินัยกรรมที่ทำขึ้นตามมาตรา

มาตรา ๑๖๕๘ พินัยกรรมนั้น จะทำเป็นเอกสารฝ่ายเมืองก็ได้ กล่าวคือ

(๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมของตนแก่กรรมการอำเภอต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน

(๒) กรรมการอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งให้ทราบนั้นลงไว้ และอ่านข้อความนั้นให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง

(๓) เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่าข้อความที่กรรมการอำเภอจดนั้นเป็น การถูกต้องตรงกันกับที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งไว้แล้ว ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

(๔) ข้อความที่กรรมการอำเภอจดไว้ในวัน ให้กรรมการอำเภอลงลายมือชื่อและลงวัน เดือน ปี ทั้งจดลงไว้ด้วยตนเองเป็นสำคัญว่า พินัยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้องตามบทบัญญัติอนุมาตรา ๑ ถึง ๓ ข้างต้น แล้วประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

การชด ลบ ตก เต็ม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ซึ่งพินัยกรรมนั้นยอมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม พยานและกรรมการอำเภอจะได้ ลงลายมือชื่อกำกับไว้

มาตรา ๑๖๕๘ การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนั้น จะทำนอกที่ว่าการอำเภอก็ได้ เมื่อมีการร้องขอเช่นนั้น

มาตรา ๑๖๖๐ พินัยกรรมนั้น จะทำเป็นเอกสารลับก็ได้กล่าวคือ

(๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรม

(๒) ผู้ทำพินัยกรรมต้องฉีกพินัยกรรมนั้น แล้วลงลายมือชื่อคาบรอยฉีกนั้น

(๓) ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่ฉีกนั้นไปแสดงต่อกรรมการอำเภอ และพยานอีกอย่างน้อยสองคน และให้ถ้อยคำต่อบุคคลทั้งหมดเหล่านั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้าพินัยกรรมนั้นผู้ทำพินัยกรรมมิได้เป็นผู้เขียนเองโดยตลอด ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องแจ่มนามและภูมิลำเนาของผู้เขียนให้ทราบด้วย

(๔) เมื่อกรรมการอำเภอจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และ วัน เดือน ปี ที่นำพินัยกรรมมาแสดงไว้บนซองนั้น และประทับตราตำแหน่งแล้ว ให้กรรมการอำเภอผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อบนซองนั้น

การชด ลบ ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ซึ่งพินัยกรรมนั้นยอมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

มาตรา ๑๖๖๑ ถ้าบุคคลผู้เป็นใบ้และหูหนวกหรือผู้ที่พูดไม่ได้ มีความประสงค์จะทำพินัยกรรมเป็นแบบเอกสารลับ ให้ผู้นั้นเขียนด้วยตนเองบนซองพินัยกรรมต่อหน้ากรรมการอำเภอและพยานซึ่งข้อความว่า พินัยกรรมที่ฉีกนั้นเป็นของตนแทนการให้ถ้อยคำซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา ๑๖๖๐ (๓) และถ้าหากมีผู้เขียนก็ให้เขียนชื่อกับภูมิลำเนาของผู้เขียนพินัยกรรมนั้นไว้ด้วย

ให้กรรมการอำเภอจดลงไว้บนซองเป็นสำคัญว่า ผู้ทำพินัยกรรมได้ปฏิบัติตามข้อความในวรรคก่อนแล้ว แทนการจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม

มาตรา ๑๖๖๒ พันัยกรรมซึ่งได้ทำเป็นแบบเอกสารฝ่ายเมือง หรือเอกสารฉบับนี้
กรรมการอำเภอจะเปิดเผยแก่บุคคลอื่นใดไม่ได้ในระหว่างที่ผู้ทำพันัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ และ
ผู้ทำพันัยกรรมจะเรียกให้กรรมการอำเภอส่งมอบพันัยกรรมนั้นแก่ตนในเวลาใด ๆ กรรมการ
อำเภอจำต้องส่งมอบให้

ถ้าพันัยกรรมนั้นทำเป็นแบบเอกสารฝ่ายเมือง ก่อนส่งมอบพันัยกรรมให้กรรมการ
อำเภอคัดสำเนาพันัยกรรมไว้ แล้วลงลายมือชื่อประทับตราตำแหน่งเป็นสำคัญ สำเนาพันัย-
กรรมนั้นจะเปิดเผยแก่บุคคลอื่นใดไม่ได้ ในระหว่างที่ผู้ทำพันัยกรรมยังมีชีวิตอยู่

มาตรา ๑๖๖๓ เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งบุคคลใดไม่สามารถจะทำพันัยกรรมตาม
แบบอื่นที่กำหนดไว้ได้ เช่นตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาดหรือ
สงคราม บุคคลนั้นจะทำพันัยกรรมด้วยวาจาก็ได้

เพื่อกារนี้ ผู้ทำพันัยกรรมต้องแสดงเจตนากำหนดข้อพันัยกรรมต่อหน้าพยานอย่าง
น้อยสองคนซึ่งอยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น

พยานสองคนนั้นต้องไปแสดงตนต่อกรรมการอำเภอโดยมิชักช้า และแจ้งข้อความที่
ผู้ทำพันัยกรรมได้ส่งไว้ด้วยวาจานั้น ทั้งต้องแจ้ง วัน เดือน ปี สถานที่ทำพันัยกรรม
และพฤติการณ์พิเศษนั้นไว้ด้วย

ให้กรรมการอำเภอจดข้อความที่พยานแจ้งนั้นไว้ และพยานสองคนนั้นต้องลงลายมือ
ชื่อไว้ หรือมิฉะนั้น จะให้เสมอกับการลงลายมือชื่อได้ก็แต่ด้วยลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมี
พยานลงลายมือชื่อรับรองสองคน

มาตรา ๑๖๖๔ ความสมบูรณ์แห่งพันัยกรรมซึ่งทำขึ้นตามมาตราก่อนนั้นย่อมสิ้นไป
เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่เวลาผู้ ทำพันัยกรรมกลับมาสู่ฐานะที่จะทำพันัยกรรมตามแบบ
อื่นที่กำหนดไว้ได้

มาตรา ๑๖๖๕ เมื่อผู้ทำพันัยกรรมจะต้องลงลายมือชื่อตามมาตรา ๑๖๕๖, ๑๖๕๗,
๑๖๖๐ จะให้เสมอกับลงลายมือชื่อได้ ก็แต่ด้วยลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานลงลายมือ
รับรองไว้ด้วยสองคนในขณะนั้น

มาตรา ๑๖๖๖ บทบัญญัติมาตรา ๘ วรรค ๒ และ ๓ แห่งประมวลกฎหมาย
นี้ให้ใช้บังคับแก่พยานผู้ ที่จะต้องลงลายมือชื่อตามมาตรา ๑๖๕๖, ๑๖๕๗, ๑๖๖๐

มาตรา ๑๖๖๗ เมื่อคนในบังคับไทยจะทำพินัยกรรมในต่างประเทศ พินัยกรรมนั้น อาจทำตามแบบซึ่งกฎหมายของประเทศที่ทำพินัยกรรมบัญญัติไว้ หรือตามแบบที่กฎหมายไทย บัญญัติไว้ก็ได้

เมื่อทำพินัยกรรมตามแบบที่กฎหมายไทยบัญญัติไว้ อำนาจและหน้าที่ของกรรมการ อำเภอดำเนินมาตรา ๑๖๕๘, ๑๖๖๐, ๑๖๖๑, ๑๖๖๒, ๑๖๖๓ ให้ตกแก่บุคคลดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) พนักงานทูต หรือกงสุลฝ่ายไทย กระทำการตามชอบอำนาจของตน หรือ
- (๒) พนักงานใด ๆ ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายของต่างประเทศนั้น ๆ ที่จะรับบันทึก ข้อแจ้งความไว้เป็นหลักฐานได้

มาตรา ๑๖๖๘ ผู้ทำพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อความในพินัยกรรมนั้นให้ พยานทราบ เว้นแต่กฎหมายจะได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น

* มาตรา ๑๖๖๙ ในระหว่างเวลาที่ประเทศตกอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม บุคคลที่รับราชการทหารหรือทำการเกี่ยวข้องอยู่กับราชการทหาร จะทำพินัยกรรมตามแบบ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕๘ มาตรา ๑๖๖๐ หรือมาตรา ๑๖๖๓ ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้นายทหารหรือข้าราชการฝ่ายทหารชั้นสัญญาบัตรมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับกรรมการ อำเภอ

บทบัญญัติวรรคก่อนให้นำมาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลรับราชการทหาร หรือทำการ เกี่ยวข้องอยู่กับราชการทหารทำพินัยกรรมในต่างประเทศในระหว่างที่ปฏิบัติการ เพื่อประเทศ ในภาวะการรบหรือการสงครามในต่างประเทศโดยอนุโลม และในกรณีเช่นว่านี้ ให้นาย ทหารหรือข้าราชการฝ่ายทหารชั้นสัญญาบัตรมีอำนาจและหน้าที่ เช่นเดียวกับพนักงานทูตหรือ กงสุลฝ่ายไทย

ถ้าผู้ทำพินัยกรรมตามความในสองวรรคก่อนนั้น บวญเจ็บหรือต้องบาดเจ็บ และ อยู่ในโรงพยาบาล ให้แพทย์แห่งโรงพยาบาลนั้นมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับกรรมการ อำเภอหรือพนักงานทูต หรือกงสุลฝ่ายไทย แล้วแต่กรณีด้วย

* มาตราฉบับนี้ถูกยกเลิกโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๔๕ และให้ใช้ความใหม่แทน

มาตรา ๑๖๗๐ บุคคลต่อไปนี้จะเป็นพยานในการทำพินัยกรรมไม่ได้

- (๑) ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- (๒) บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- (๓) บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือจักษุบอดทั้งสองข้าง

มาตรา ๑๖๗๑ เมื่อบุคคลใดนอกจากผู้ทำพินัยกรรม เป็นผู้เขียนข้อความแห่งพินัยกรรม บุคคลนั้นต้องลงลายมือชื่อของตนทั้งระบุว่าเป็นผู้เขียน

ถ้าบุคคลนั้นเป็นพยานด้วย ให้เขียนข้อความระบุว่าคุณเป็นพยานไว้ต่อท้ายลายมือชื่อของตนเช่นเดียวกับพยานอื่น ๆ

มาตรา ๑๖๗๒ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กลาโหมและต่างประเทศ มีอำนาจและหน้าที่เท่าที่เกี่ยวกับกระทรวงนั้น ๆ ที่จะออกกฎกระทรวงเพื่อให้การเป็นไปตามประมวลกฎหมายบรรพณ

มาตรา ๑๖๗๓ ถูกยกเลิกและบัญญัติใหม่โดย พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๘ มีใจความใหม่ดังนี้.—

“มาตรา ๑๖๗๒ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กลาโหม และต่างประเทศ มีอำนาจและหน้าที่เท่าที่เกี่ยวกับกระทรวงนั้น ๆ ที่จะออกกฎกระทรวงเพื่อให้การเป็นไปตามประมวลกฎหมายบรรพณ รวมทั้งกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมอันเกี่ยวกับการนั้น”

หมวด ๓

ผลและการตีความแห่งพินัยกรรม

มาตรา ๑๖๗๓ สิทธิและหน้าที่ใด ๆ อันเกิดขึ้นตามพินัยกรรม ให้มีผลบังคับับเรียกพร้อมกันได้ตั้งแต่วันที่ผู้ทำพินัยกรรมตายเป็นต้นไป เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้กำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาให้มีผลบังคับับเรียกพร้อมกันได้ภายหลัง

มาตรา ๑๖๗๔ ถ้าข้อกำหนดพินัยกรรมมีเงื่อนไข และเงื่อนไขนั้นสำเร็จเสียก่อนเวลาที่ผู้ทำพินัยกรรมตาย หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ข้อกำหนดพินัยกรรมนั้นมีผลเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตาย หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับหลัง ข้อกำหนดพินัยกรรมนั้นเป็นอันไร้ผล

ถ้าเงื่อนไขบังคับก่อนสำเร็จภายหลังที่ผู้ทำพินัยกรรมตาย ข้อกำหนดพินัยกรรมมีผลตั้งแต่เวลาเงื่อนไขสำเร็จ

ถ้าเงื่อนไขบังคับหลังสำเร็จภายหลังที่ผู้ทำพินัยกรรมตาย ข้อกำหนดพินัยกรรมมีผลตั้งแต่เวลาที่ผู้ทำพินัยกรรมตาย แต่ตกเป็นอันไร้ผลในเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จ

แต่ถ้าผู้ทำพินัยกรรมได้กำหนดไว้ในพินัยกรรมว่า ในกรณีที่กล่าวมาในสองวรรคก่อนนั้น ให้ความสำเร็จแห่งเงื่อนไขมีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่ผู้ทำพินัยกรรมตาย ก็ให้เป็นไปตามเจตนาของผู้ทำพินัยกรรมนั้น

มาตรา ๑๖๗๕ เมื่อพินัยกรรมมีเงื่อนไขบังคับก่อน ผู้รับประโยชน์ตามข้อความแห่งพินัยกรรมนั้นจะร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการทรัพย์สินที่ยกให้โดยพินัยกรรมนั้นจนกว่าจะถึงเวลาที่เงื่อนไขสำเร็จหรือจนกว่าความสำเร็จแห่งเงื่อนไขตกเป็นอันพ้นวิสัยก็ได้

ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควร จะตั้งผู้ร้องนั้นเป็นผู้จัดการทรัพย์สินเสียเอง และเรียกให้ผู้ร้องนั้นวางประกันตามที่สมควรก็ได้

มาตรา ๑๖๗๖ พินัยกรรมจะทำขึ้นโดยให้บุคคลใดตกอยู่ในภาวะติดพันที่จะต้องก่อตั้งมูลนิธิ หรือจะสั่งจัดสรรทรัพย์สินไว้โดยตรง เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามบทบัญญัติมาตรา ๘๑ แห่งประมวลกฎหมายนี้

มาตรา ๑๖๗๗ เมื่อมีพินัยกรรมก่อตั้งมูลนิธิขึ้นตามมาตรา ก่อน ให้เป็นหน้าที่ของทายาทหรือผู้จัดการมรดกแล้วแต่กรณี ที่จะตั้งร้องขอให้รัฐบาลให้อำนาจจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลตามมาตรา ๘๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้ เว้นแต่จะได้มีข้อกำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น

ถ้าบุคคลดังกล่าวแล้วมิได้ร้องขอให้รัฐบาลให้อำนาจ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดหรือพนักงานอัยการจะเป็นผู้ร้องขอก็ได้

มาตรา ๑๖๗๘ เมื่อมูลนิธิใดซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมได้ตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลแล้วให้ถือว่าทรัพย์สินซึ่งผู้ทำพินัยกรรมจัดสรรไว้เพื่อการนั้น ตกเป็นของนิติบุคคลนั้นตั้งแต่เวลาที่พินัยกรรมมีผล เว้นแต่จะมีข้อกำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๖๗๙ ถ้าจัดตั้งมูลนิธิขึ้นไม่ได้ตามวัตถุประสงค์ ให้ทรัพย์สินตกทอดไปตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรม

ถ้าพินัยกรรมไม่ได้ระบุไว้ เมื่อทายาทหรือผู้จัดการมรดก หรือพนักงานอัยการ หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งร้องขอ ให้ศาลจัดสรรทรัพย์สินนั้นให้แก่บุคคลอื่น ซึ่งปรากฏว่ามีวัตถุประสงค์ใกล้ชิดที่สุด กับความประสงค์ของผู้ทำพินัยกรรม

ถ้าหากว่าจัดสรรทรัพย์สินอย่างนั้นไม่ได้ก็ดี หรือว่ามรดกนั้นตกชั้นไม่ได้ เพราะเป็นการขัดต่อกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ดี ข้อกำหนดพินัยกรรมในการจัดตั้งมรดกนั้นเป็นอันไร้ผล

มาตรา ๑๖๘๐ เจ้าหนี้ของผู้ทำพินัยกรรมมีสิทธิที่จะร้องขอให้เพิกถอนข้อกำหนดพินัยกรรมซึ่งก่อตั้งมรดกนั้นได้เพียงเท่าที่ตนต้องเสียประโยชน์เนื่องแต่การนั้น

มาตรา ๑๖๘๑ ถ้าทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งพินัยกรรมนั้นได้สูญหายทำลาย หรือ บอบสลายไป และพฤติการณ์ทั้งนั้นเป็นผลให้ได้ทรัพย์สินอื่นมาแทนหรือได้สิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนทรัพย์สินนั้น ผู้รับพินัยกรรมจะเรียกให้ส่งมอบของแทนซึ่งได้รับมานั้น หรือจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเสียเองก็ได้แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๖๘๒ เมื่อพินัยกรรมทำขึ้นเป็นการปลดหนี้ หรือโอนสิทธิเรียกร้องพินัยกรรมนั้นมีผลเพียงจำนวนซึ่งค้างชำระอยู่ในเวลาที่ผู้ทำพินัยกรรมตาย เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ถ้ามีเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ที่ปลดให้หรือสิทธิเรียกร้องที่โอนไปนั้น ก็ให้ส่งมอบแก่ผู้รับพินัยกรรม และให้ใช้มาตรา ๓๐๓ ถึง ๓๑๓, ๓๔๐ แห่งประมวลกฎหมายนี้บังคับโดยอนุโลม แต่ถ้าผู้ทำพินัยกรรมจะต้องกระทำการ หรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรานี้แล้ว บุคคลผู้ต้องจัดการตามพินัยกรรมหรือผู้รับพินัยกรรมจะกระทำการ หรือดำเนินการนั้น ๆ แทนผู้ทำพินัยกรรมก็ได้

มาตรา ๑๖๘๓ พินัยกรรมที่บุคคลทำให้แก่เจ้าหนี้คนใดของตนนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า มิได้ทำขึ้นเพื่อชำระหนี้จนค่างชำระแก่เจ้าหนี้คนนั้น

มาตรา ๑๖๘๔ เมื่อความข้อใดข้อหนึ่งในพินัยกรรมอาจตีความได้เป็นหลายนัย ให้ถือเอาตามนัยที่จะสำเร็จผลตามความประสงค์ของผู้ทำพินัยกรรมนั้นได้ที่สุด

มาตรา ๑๖๘๕ ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมได้กำหนดผู้รับพินัยกรรมไว้โดยคุณสมบัติที่ทราบตัวแน่นอนได้ ถ้ามีบุคคลหลายคนทรงไว้ซึ่งคุณสมบัติที่จะเป็นผู้รับพินัยกรรมตามที่ผู้ทำพินัยกรรมกำหนดไว้ดังนี้ได้ ในกรณีที่มิข้อสงสัยให้ถือว่าทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับส่วนนั้นเท่า ๆ กัน

หมวด ๔

พินัยกรรมของผู้ปกครองทรัพย์สิน

มาตรา ๑๖๘๖ อันว่าทรัพย์สินนั้น จะก่อตั้งขึ้นโดยตรงหรือโดยทางอ้อม ด้วยพินัยกรรม หรือด้วยนิติกรรมใด ๆ ที่มีผลในระหว่างชีวิตก็ดี หรือเมื่อตายแล้วก็ดี ห้ามผลไม่

มาตรา ๑๖๘๗ ถ้าผู้ทำพินัยกรรมประสงค์จะยกทรัพย์สินให้แก่ผู้เยาว์ หรือผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือแก่ผู้ซึ่งต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเพราะเหตุจิตจรวิต แต่ต้องการมอบการเก็บรักษาและจัดการทรัพย์สินนั้นแก่บุคคลอื่นนอกจากบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะ หรือผู้พิทักษ์ของบุคคลเช่นนั้น ผู้ทำพินัยกรรมต้องตั้งผู้ปกครองทรัพย์สิน

การตั้งผู้ปกครองทรัพย์สิน ห้ามมิให้ตั้งขึ้นเป็นเวลาเกินกว่ากำหนดแห่งการเป็นผู้เยาว์ หรือกำหนดที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือกำหนดที่ต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๖๘๘ การตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินสิทธิใด ๆ อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ย่อมไม่บริบูรณ์ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับแก่เรือกำปั่นหรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งแพและสัตว์พาหนะด้วย

มาตรา ๑๖๘๙ นอกจากบุคคลที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๕๕๗ แห่งประมวลกฎหมายนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดาที่มีความสามารถบริบูรณ์จะรับตั้งเป็นผู้ปกครองทรัพย์สินได้

มาตรา ๑๖๙๐ ผู้ปกครองทรัพย์สิน ย่อมตั้งขึ้นได้โดย

- (๑) ผู้ทำพินัยกรรม
- (๒) บุคคลซึ่งระบุไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ตั้ง

มาตรา ๑๖๙๑ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในพินัยกรรม ผู้ปกครองทรัพย์สินจะทำพินัยกรรมตั้งบุคคลอื่นให้ทำการสืบแทนตนก็ได้

มาตรา ๑๖๘๒ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้อำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น ในส่วนที่เกี่ยวข้องทรัพย์สินที่ได้รับมอบไว้ ผู้ปกครองทรัพย์สินมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับ ผู้ปกครองตามความหมายในบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้

หมวด ๕

การเพิกถอนและการตกไปแห่งพินัยกรรม

หรือข้อกำหนดพินัยกรรม

มาตรา ๑๖๘๓ ผู้ทำพินัยกรรมจะเพิกถอนพินัยกรรมของตนเสียทั้งหมด หรือแต่ บางส่วนในเวลาใดก็ได้

มาตรา ๑๖๘๔ ถ้าจะเพิกถอนพินัยกรรมฉบับก่อนเสียทั้งหมด หรือแต่บางส่วนด้วย พินัยกรรมฉบับหลัง การเพิกถอนจะสมบูรณ์ต่อเมื่อพินัยกรรมฉบับหลังนั้น ได้ทำตาม แบบใดแบบหนึ่งตามกฎหมายบัญญัติไว้

มาตรา ๑๖๘๕ ถ้าพินัยกรรมได้ทำเป็นต้นฉบับแต่ฉบับเดียว ผู้ทำพินัยกรรม อาจเพิกถอนพินัยกรรมนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนได้ โดยทำลายหรือขีดฆ่าเสียด้วยความตั้งใจ

ถ้าพินัยกรรมได้ทำเป็นต้นฉบับหลายฉบับ การเพิกถอนนั้นไม่บริบูรณ์ เว้นแต่ จะได้กระทำแก่ต้นฉบับเหล่านั้นทุกฉบับ

มาตรา ๑๖๘๖ ถ้าผู้ทำพินัยกรรมได้โอนไปโดย สมบูรณ์ ซึ่งทรัพย์สิน อันเป็น วัตถุประสงค์แห่งข้อกำหนดพินัยกรรมใดด้วยความตั้งใจ ข้อกำหนดพินัยกรรมนั้นเป็นอันเพิกถอนไป วิธีเดียวกันนี้ให้ใช้บังคับ เมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้ทำลายทรัพย์สินนั้นด้วยความตั้งใจ

มาตรา ๑๖๘๗ ถ้าผู้ทำพินัยกรรมมิได้แสดงเจตนาไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่นและ ปรากฏว่าพินัยกรรมฉบับก่อนกับฉบับหลังขัดกัน ให้ถือว่าพินัยกรรมฉบับก่อนเป็นอัน เพิกถอนโดยพินัยกรรมฉบับหลัง เฉพาะในส่วนที่มีข้อความขัดกันนั้นเท่านั้น

มาตรา ๑๖๘๘ ข้อกำหนดพินัยกรรมนั้น ย่อมตกไป

(๑) เมื่อผู้รับพินัยกรรมตายก่อนผู้ทำพินัยกรรม

(๒) เมื่อข้อกำหนดพันธียกรรรมเป็นผลใช้ได้ ต่อเมื่อเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งสำเร็จลง และผู้รับพันธียกรรรมตายเสียก่อนเงื่อนไขสำเร็จ หรือปรากฏเป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่าเงื่อนไขนั้นไม่อาจจะสำเร็จได้

(๓) เมื่อผู้รับพันธียกรรรมบอกสละพันธียกรรรม

(๔) เมื่อทรัพย์สินทั้งหมดที่ยกให้สูญหาย หรือถูกทำลายโดยผู้ทำพันธียกรรรมมิได้ตั้งใจในระหว่างที่ผู้ทำพันธียกรรรมยังมีชีวิตอยู่ และผู้ทำพันธียกรรรมมิได้มาซึ่งของแทน หรือซึ่งสิทธิที่จะเรียกค่าทดแทนในการที่ทรัพย์สินนั้นสูญหายไป

มาตรา ๑๖๘๘ ถ้าพันธียกรรรมหรือข้อกำหนดใน พันธียกรรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินรายใดเป็นอันไร้ผลด้วยประการใด ๆ ทรัพย์สินรายนั้นตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม หรือได้แก่แผ่นดินแล้วแต่กรณี

หมวด ๖

ความเสียเปรียบแห่งพันธียกรรรมหรือข้อกำหนดพันธียกรรรม

มาตรา ๑๗๐๐ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในหมวดนี้ บุคคลจะจำหน่ายทรัพย์สินใด ๆ โดยนิติกรรมที่มีผลในระหว่างชีวิตหรือเมื่อตายแล้ว โดยมีข้อกำหนดห้ามมิให้ผู้รับประโยชน์โอนทรัพย์สินนั้นก็ได้ แต่ต้องมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งนอกจากผู้รับประโยชน์กำหนดไว้สำหรับเป็นผู้จะได้รับทรัพย์สินนั้นเป็นสิทธิเด็ดขาด ในเมื่อมีการละเมิดข้อกำหนดห้ามโอน

ผู้ซึ่งกำหนดขึ้นดังกล่าวนี้ ต้องเป็นผู้ สามารถจะมีสิทธิต่าง ๆ ได้อยู่ใน ขณะที่การจำหน่ายทรัพย์สินนั้นมผลบังคับ

ถ้ามิได้กำหนดบุคคลที่จะเป็นผู้รับทรัพย์สินในเมื่อมีการละเมิดข้อกำหนดห้ามโอนไว้ ให้ถือว่าข้อกำหนดห้ามโอนนั้นเป็นอันไม่มีผล

มาตรา ๑๗๐๑ ข้อกำหนดห้ามโอนตามมาตราก่อนนั้น จะให้มีการกำหนดเวลาหรือตลอดชีวิตของผู้รับประโยชน์ก็ได้

ถ้าไม่ได้กำหนดเวลาห้ามโอนไว้ ในกรณีที่ผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลธรรมดา ให้ถือว่าข้อกำหนดห้ามโอนมีระยะเวลาอยู่ตลอดชีวิตของผู้รับประโยชน์ แต่ในกรณีที่ผู้รับประโยชน์เป็นนิติบุคคล ให้มีระยะเวลาเพียงสามสิบปี

ถ้าได้กำหนดเวลาห้ามโอนไว้ กำหนดนั้นมิให้เกินสามสิบปี ถ้ากำหนดไว้นานกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นสามสิบปี

มาตรา ๑๗๐๒ ข้อกำหนดห้ามโอนอันเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ ซึ่งไม่อาจจดทะเบียนสิทธิไต่ถาม ให้ถือว่าป็นอันไม่มีผล

ข้อกำหนด ห้ามโอนอันเกี่ยวกับ อสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินเกี่ยวกับ อสังหาริมทรัพย์นั้น ไม่บริบูรณ์ เว้นแต่จะได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนการห้ามโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

บทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ให้ใช้บังคับแก่เรื่องห้ามหรือเว้น มีระวางตั้งแต่หกต้นขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าต้นขึ้นไป ทั้งแพและสัตว์พาหนะด้วย

มาตรา ๑๗๐๓ พันัยกรรมซึ่งบุคคลที่มีอายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ

มาตรา ๑๗๐๔ พันัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ

พันัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริต แต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น จะเป็นอันเสียเปล่าก็แต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่า ในเวลาที่ทำพันัยกรรมนั้น ผู้ทำจริตวิกลอยู่

มาตรา ๑๗๐๕ พันัยกรรมหรือข้อกำหนดพันัยกรรมนั้น ถ้าได้ทำขึ้นขัดต่อบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๖๕๒, ๑๖๕๓, ๑๖๕๖, ๑๖๕๗, ๑๖๕๘, ๑๖๖๐, ๑๖๖๑ หรือ ๑๖๖๓ ย่อมเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๗๐๖ ข้อกำหนดพันัยกรรมเป็นโมฆะ

(๑) ถ้าตั้งผู้รับพันัยกรรมไว้โดยมีเงื่อนไขว่า ให้ผู้รับพันัยกรรมจำหน่ายทรัพย์สินของเขาเอง โดยพันัยกรรมให้แก่ผู้ทำพันัยกรรม หรือแก่บุคคลภายนอก

(๒) ถ้ากำหนดบุคคลซึ่งไม่อาจที่จะทราบตัวแน่นอนได้ เป็นผู้รับพันัยกรรม แต่ผู้รับพันัยกรรมตามพันัยกรรมลักษณะเฉพาะนั้น อาจกำหนดโดยให้บุคคลใดคนหนึ่ง เป็นผู้ระบุเลือกเอาจากบุคคลอื่นหลายคน หรือจากบุคคลอื่นหมู่ใดหมู่หนึ่ง ซึ่งผู้ทำพันัยกรรมระบุไว้ก็ได้

(๓) ถ้าทรัพย์สินที่ยกให้โดยพินัยกรรมระบุไว้ไม่ชัดแจ้ง จนไม่อาจที่จะทราบแน่นอนได้ หรือถ้าให้บุคคลใดคนหนึ่งกำหนดให้มากนักย่เท่าใดตามแต่ใจ

มาตรา ๑๗๐๗ ถ้าข้อกำหนดพินัยกรรมตั้งผู้รับพินัยกรรม โดยมีเงื่อนไขว่าให้ผู้รับพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์สินที่ยกให้โดยพินัยกรรมนั้นแก่บุคคลอื่น ให้ถือว่าเงื่อนไขนั้นเป็นอันไม่มีเลย

มาตรา ๑๗๐๘ เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งจะร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนพินัยกรรม ซึ่งได้ทำขึ้นเพราะเหตุข่มขู่ได้ แต่หากผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ต่อมาเกินหนึ่งปี นับแต่ผู้ทำพินัยกรรมพ้นจากการข่มขู่แล้ว จะมีการร้องขอเช่นนั้นไม่ได้

มาตรา ๑๗๐๙ เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งจะร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนพินัยกรรม ซึ่งได้ทำขึ้นเพราะสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉล ได้ก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลนั้นถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีความสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลเช่นนั้น พินัยกรรมนั้นก็จะมิได้ทำขึ้น

ความในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับ แม้ถึงว่ากลฉ้อฉลนั้น บุคคลซึ่งมิใช่เป็นผู้รับประโยชน์ตามพินัยกรรมได้กระทำ

แต่พินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นโดยสำคัญผิด หรือกลฉ้อฉลย่อมมีผลบังคับได้ เมื่อผู้ทำพินัยกรรมมิได้เพิกถอนพินัยกรรมนั้นภายในหนึ่งปี นับแต่ที่รู้ถึงการสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลนั้น

มาตรา ๑๗๑๐ คดีฟ้องขอให้เพิกถอนข้อกำหนดพินัยกรรมนั้น มิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดดังนี้

(๑) สามเดือนภายหลังจากที่ผู้ทำพินัยกรรมตาย ในกรณีที่โจทก์รู้เหตุแห่งการที่จะขอให้เพิกถอนได้ ในระหว่างที่ผู้ทำพินัยกรรมมีชีวิตอยู่ หรือ

(๒) สามเดือนภายหลังจากที่โจทก์ได้รู้เหตุเช่นนั้น ในกรณีอื่นใด

แต่ถ้าโจทก์ไม่รู้ว่าข้อกำหนดพินัยกรรม อันกระทบกระทั่งถึงส่วนได้เสียของตน แม้ว่าโจทก์จะได้รู้เหตุแห่งการที่จะขอให้เพิกถอนได้ก็ดี อายุความสามเดือนให้เริ่มนับแต่ขณะที่โจทก์หรือควรจะได้รู้ข้อกำหนดพินัยกรรมนั้น

แต่อย่างไรก็ดี ห้ามมิให้ฟ้องคดีเช่นนั้นเมื่อพ้นสิบปีนับแต่ผู้ทำพินัยกรรมตาย

ลักษณะ ๔

วิธีจัดการและบันทึมหั้มฤต

หมวด ๑

ผู้จัดการมฤต

มาตรา ๑๗๑๑ ผู้จัดการมฤตคนนั้น รวมตลอดทั้งบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล

มาตรา ๑๗๑๒ ผู้จัดการมฤตโดยพินัยกรรมอาจตั้งขึ้นได้

- (๑) โดยผู้ทำพินัยกรรมเอง
- (๒) โดยบุคคลซึ่งระบุไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ตั้ง

มาตรา ๑๗๑๓ ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการจะร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมฤตก็ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) เมื่อเจ้ามฤตตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมได้สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์
- (๒) เมื่อผู้จัดการมฤตหรือทายาทไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจที่จะจัดการหรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการหรือในการแบ่งปันมฤต
- (๓) เมื่อข้อกำหนดพินัยกรรมซึ่งตั้งผู้จัดการมฤตไว้ ไม่มีผลบังคับได้ด้วยประการใด ๆ

การตั้งผู้จัดการมฤตคนนั้น ถ้ามีข้อกำหนดพินัยกรรม ก็ให้ศาลตั้งตามข้อกำหนดพินัยกรรม และถ้าไม่มีข้อกำหนดพินัยกรรม ก็ให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แก่ของมฤตตามพฤติการณ์ และโดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามฤตแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร

มาตรา ๑๗๑๔ เมื่อศาลตั้งให้ผู้ใดเป็นผู้จัดการมฤตเพื่อการใดโดยเฉพาะ ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องทำบัญชีทรัพย์สินมฤต เว้นแต่จะจำเป็นเพื่อการนั้น หรือศาลสั่งให้ทำ

มาตรา ๑๗๑๕ ผู้ทำพินัยกรรมจะตั้งบุคคลคนเดียวหรือหลายคน ให้เป็นผู้จัดการมฤตก็ได้

เว้นแต่จะมีข้อกำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น ถ้ามีผู้จัดการมรดกหลายคน แต่ผู้จัดการเหล่านั้นบางคนไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจที่จะจัดการ และยังมีผู้จัดการมรดกเหลืออยู่แต่คนเดียว ผู้นั้นมีสิทธิที่จะจัดการมรดกได้โดยลำพัง แต่ถ้ามีผู้จัดการมรดกเหลืออยู่หลายคนให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้จัดการเหล่านั้นแต่ละคนจะจัดการโดยลำพังไม่ได้

มาตรา ๑๗๑๖ หน้าที่ผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้ง ให้เริ่มนับแต่วันที่ได้ฟังหรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาลแล้ว

มาตรา ๑๗๑๗ ในเวลาใดๆ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่เจ้ามรดกตาย แต่ต้องเป็นเวลากายหลังที่เจ้ามรดกตายแล้วสิบห้าวัน ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง จะแจ้งความถามไปยังผู้ที่ถูกตั้งเป็นผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรมว่าจะรับเป็นผู้จัดการมรดกหรือไม่ก็ได้

ถ้าผู้ที่ได้รับแจ้งความมิได้ตอบรับเป็นผู้จัดการ มรดกภายใน หนึ่งเดือนนับแต่วันรับแจ้งความนั้น ให้ถือว่าผู้นั้นปฏิเสธ แต่การรับเป็นผู้จัดการมรดกนั้น จะทำภายหลังหนึ่งปีนับแต่วันที่เจ้ามรดกตายไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

มาตรา ๑๗๑๘ บุคคลต่อไปนี้จะเป็นผู้จัดการมรดกไม่ได้

- (๑) ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- (๒) บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- (๓) บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย

มาตรา ๑๗๑๙ ผู้จัดการมรดกมีสิทธิและหน้าที่ที่จะทำการอันจำเป็นเพื่อให้การเป็นไปตามคำสั่งเจ้าชู้หรือโดยปริยายแห่งพินัยกรรมและเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไป หรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์มรดก

มาตรา ๑๗๒๐ ผู้จัดการมรดกต้องรับผิดชอบต่อยายาทตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๑ ถึง ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๖๕, ๑๖๖ แห่งประมวลกฎหมายนี้ โดยอนุโลม และเมื่อเกี่ยวกับบุคคลภายนอกให้ใช้มาตรา ๑๖๓ บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๗๒๑ ผู้จัดการมรดกไม่มีสิทธิที่จะได้รับบำเหน็จจากกองมรดก เว้นแต่พินัยกรรมหรือทายาทโดยจำนวนข้างมากจะได้กำหนดให้ไว้

มาตรา ๑๗๒๒ ผู้จัดการมรดกจะทำนิติกรรมใด ๆ ซึ่งตนมีส่วนได้เสียเป็นปฏิปักษ์ต่อกองมรดกหาได้ไม่ เว้นแต่พินัยกรรมจะได้อนุญาตไว้หรือได้รับอนุญาตจากศาล

มาตรา ๑๗๒๓ ผู้จัดการมรดกต้องจัดการโดยตนเอง เว้นแต่จะทำการโดยตัวแทนได้ตามอำนาจที่ให้อย่างชัดแจ้ง หรือโดยปริยายในพินัยกรรม หรือโดยคำสั่งศาล หรือในพฤติการณ์เพื่อประโยชน์แก่กองมรดก

มาตรา ๑๗๒๔ ทายาทย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลายอันผู้จัดการมรดกได้ทำไปภายในขอบอำนาจในฐานะที่เป็นผู้จัดการมรดก

ถ้าผู้จัดการมรดกเข้าทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอก โดยเห็นแก่ทรัพย์สินอย่างใด ๆ หรือประโยชน์อย่างอื่นใด อันบุคคลภายนอกได้ให้หรือได้ให้คำมั่นว่าจะให้เป็นलगส่วนตัว ทายาทหาต้องผูกพันไม่ เว้นแต่ทายาทจะได้นิยมนด้วย

มาตรา ๑๗๒๕ ผู้จัดการมรดกต้องสืบหาโดยสมควรซึ่งตัวผู้มีส่วนได้เสียและแจ้งไปให้ทราบถึงข้อกำหนดพินัยกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียนั้นภายในเวลาอันสมควร

มาตรา ๑๗๒๖ ถ้าผู้จัดการมรดกมีหลายคน การทำการตามหน้าที่ของ ผู้จัดการมรดกนั้นต้องถือเอาเสียงข้างมาก เว้นแต่จะมีข้อกำหนดพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น ถ้าเสียงเท่ากัน เมื่อผู้มีส่วนได้เสียร้องขอให้ศาลเป็นผู้ชี้ขาด

มาตรา ๑๗๒๗ ผู้มีส่วนได้เสียคนใดจะร้องขอให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดก เพราะเหตุผู้จัดการมรดกละเลยไม่ทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุอย่างอื่นที่สมควรก็ได้ แต่ต้องร้องขอเสียก่อนที่การบันมรดกเสร็จสิ้นลง

แม้ถึงว่าจะได้เข้ารับตำแหน่งแล้วก็ตาม ผู้จัดการมรดกจะลาออกจากตำแหน่งโดยมีเหตุอันสมควรก็ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาล

มาตรา ๑๗๒๘ ผู้จัดการมรดกต้องลงมือจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายในสิบห้าวัน

(๑) นับแต่เจ้ามรดกตาย ถ้าในขณะนั้นผู้จัดการมรดกได้รู้ถึงการตั้งแต่ตามพินัยกรรมที่มอบหมายไว้แก่ตน หรือ

(๒) นับแต่วันที่ได้รับหน้าที่ผู้จัดการมรดกตามมาตรา ๑๗๑๖ ในกรณีที่ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดก หรือ

(๓) นับแต่วันที่ผู้จัดการมฤตกรับเป็นผู้จัดการมฤตกในกรณีอื่น

มาตรา ๑๗๒๙ ผู้จัดการมฤตกต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินมฤตก ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งเดือน นับแต่เวลาที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๗๒๘ แต่กำหนดเวลานี้ เมื่อผู้จัดการมฤตกรับรองชดก่อนสิ้นกำหนดเวลาหนึ่งเดือน ศาลจะอนุญาตให้ขยายต่อไปอีกก็ได้

บัญชีนั้นต้องทำต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ซึ่งต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกองมฤตกนั้นด้วย

บุคคลซึ่งจะเป็นพยานในการทำพินัยกรรมไม่ได้ตามมาตรา ๑๖๗๐ จะเป็นพยานในการทำบัญชีใด ๆ ที่ต้องทำขึ้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ไม่ได้

มาตรา ๑๗๓๐ให้นำมาตรา ๑๕๖๓, ๑๕๖๔ วรรค ๑ และ ๒ และ ๑๕๖๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในระหว่างทนายทักกับผู้จัดการมฤตกโดยพินัยกรรม และในระหว่างศาลกับผู้จัดการมฤตกที่ศาลตั้ง

มาตรา ๑๗๓๑ ถ้าผู้จัดการมฤตกมิได้จัดทำบัญชีภายในเวลาและตามแบบที่กำหนดไว้ หรือถ้าบัญชีนั้นไม่เป็นที่พอใจแก่ศาล เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือการทุจริต หรือความสามารถอันเห็นประจักษ์ของผู้จัดการมฤตก ศาลจะถอนผู้จัดการมฤตกเสียก็ได้

มาตรา ๑๗๓๒ ผู้จัดการมฤตกต้องจัดการตามหน้าที่และทำรายงานแสดงบัญชีการจัดการและแบ่งปันมฤตกให้เสร็จภายในหนึ่งนับแต่วันที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๗๒๘ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม ทายาทโดยจำนวนข้างมาก หรือศาลจะได้กำหนดเวลาให้ไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๗๓๓ การให้อนุมัติ การปลดเปลื้องความรับผิดชอบ หรือข้อตกลงอื่น ๆ อันเกี่ยวกับรายงานแสดงบัญชีการจัดการมฤตกคงที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๓๒ นั้น จะสมบูรณ์ต่อเมื่อรายงานแสดงบัญชีนั้นได้ส่งมอบล่วงหน้าแก่ทนายท พร้อมด้วยเอกสาร อันเกี่ยวกับการนั้นไม่น้อยกว่าสิบวันก่อนแล้ว

คดีเกี่ยวกับการจัดการมฤตกนั้น มิให้ทนายทฟ้องเกินกว่าห้าปี นับแต่การจัดการมฤตกสิ้นสุดลง

หมวด ๒

การรวบรวมจำหน่ายทรัพย์สินมรดกเป็นตัวแทนและการชำระหนี้
กับแบ่งปันทรัพย์สินมรดก

มาตรา ๑๗๓๔ เจ้าหนี้ของมรดกชอบ แต่ จะ ได้รับการชำระหนี้จากทรัพย์สินในกองมรดกเท่านั้น

มาตรา ๑๗๓๕ ทายาทจะต้องบอกทรัพย์สินมรดก และหนี้สินของผู้ตายตามที่ตนรู้ทั้งหมดแก่ผู้จัดการมรดก

มาตรา ๑๗๓๖ ตราบใดที่เจ้าหนี้ของมรดก หรือผู้รับพินัยกรรมที่ปรากฏตัว ยังไม่ได้รับชำระหนี้ หรือส่วนได้ตามพินัยกรรมแล้วทุกคน ให้ถือว่าทรัพย์สินมรดกยังคงอยู่ในระหว่างจัดการ

ในระหว่างเวลาเช่นว่านั้น ผู้จัดการมรดกชอบที่จะทำการใดๆ ในทางจัดการตามที่ทำเป็นได้ เช่น พ้องคดีหรือแก้ฟ้องในศาลและอื่น ๆ อนึ่ง ผู้จัดการมรดกต้องทำการทุกอย่างตามที่ทำเป็น เพื่อเรียกเก็บหนี้สินซึ่งค้างชำระอยู่แก่กองมรดกภายในเวลาอันเร็วที่สุดที่จะทำได้ และเมื่อเจ้าหนี้ของมรดกได้รับชำระหนี้แล้ว ผู้จัดการมรดกต้องทำการแบ่งปันมรดก

มาตรา ๑๗๓๗ เจ้าหนี้ของมรดกจะบังคับสิทธิเรียกร้องต่อทายาทคนใดก็ได้ แต่ตามผู้จัดการมรดก ให้เจ้าหนี้เรียกเข้ามาในคดีด้วย

มาตรา ๑๗๓๘ ก่อนแบ่งมรดก เจ้าหนี้ของมรดกจะบังคับชำระหนี้เต็มจำนวนจากกองมรดกก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ทายาทคนหนึ่ง ๆ อาจเรียกให้ชำระหนี้จากทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดก หรือให้เขาเป็นประกันก็ได้จนถึงเวลาแบ่งมรดก

เมื่อแบ่งมรดกแล้ว เจ้าหนี้อาจเรียกให้ทายาทคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้เพียงไม่เกินทรัพย์สินมรดกที่ทายาทคนนั้นได้รับไป ในกรณีเช่นนี้ทายาทคนใดซึ่งได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ของมรดกเกินกว่าส่วนที่ตนจะต้องเฉลี่ยใช้หนี้ ทายาทคนนั้นมีสิทธิไล่เบี้ยจากทายาทคนอื่นได้

มาตรา ๑๗๓๙ ให้ชำระหนี้ของมรดกค้างชำระตามลำดับต่อไปนี้ และตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยบุริมสิทธิ โดยต้องไม่เป็นที่เสื่อมเสียแก่บรรดาเจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิพิเศษตามประมวลกฎหมายหรือกฎหมายอื่น และบรรดาเจ้าหนี้ที่มีประกันโดยการจำนำหรือการจำนอง

- (๑) ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกันของกองมฤตก
- (๒) ค่าใช้จ่ายในการทำศพเจ้ามฤตก
- (๓) ค่าภาษีอากรซึ่งกองมฤตกค้างชำระอยู่
- (๔) ค่าจ้างซึ่งเจ้ามฤตกค้างชำระแก่เสมียน คนใช้และคนงาน
- (๕) ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวันซึ่งส่งให้แก่เจ้ามฤตก
- (๖) หนี้สินสามัญของเจ้ามฤตก
- (๗) บำเหน็จของผู้จัดการมฤตก

มาตรา ๑๗๔๐ เว้นแต่เจ้ามฤตกหรือกฎหมายจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้จัดสรรทรัพย์สินของเจ้ามฤตกเพื่อชำระหนี้ตามลำดับต่อไปนี้

- (๑) ทรัพย์สินนอกจากอสังหาริมทรัพย์
- (๒) อสังหาริมทรัพย์ซึ่งจัดสรรไว้ชัดเจนในพินัยกรรม ว่าสำหรับชำระหนี้ถ้าหากว่ามีทรัพย์สินเช่นนั้น
- (๓) อสังหาริมทรัพย์ซึ่งทายาทโดยธรรมชอบที่จะได้รับในฐานะเช่นนั้น
- (๔) อสังหาริมทรัพย์ซึ่งเจ้ามฤตกทำพินัยกรรมให้แก่ผู้ใดผู้หนึ่งโดยมีเงื่อนไขว่า ผู้นั้นต้องชำระหนี้ของเจ้ามฤตก
- (๕) อสังหาริมทรัพย์ซึ่งเจ้ามฤตกทำพินัยกรรมให้โดยลักษณะทั่วไป ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕๑
- (๖) ทรัพย์สินเฉพาะอย่างซึ่งเจ้ามฤตกทำพินัยกรรมให้โดยลักษณะเฉพาะ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕๑

ทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งได้จัดสรรไว้ตามความที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ให้เขาออกขายทอดตลาด แต่ทายาทคนใดคนหนึ่งอาจมิให้มีการขายเช่นนั้นได้ โดยชำระราคาทรัพย์สินทั้งหมด หรือแต่บางส่วนตามที่ผู้ตราคำสั่งศาลตั้งขึ้นได้กำหนดให้ จนพอแก่จำนวนที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

มาตรา ๑๗๔๑ เจ้าหนี้กองมฤตกคนใดคนหนึ่ง จะคัดค้านการขายทอดตลาดหรือการตีราคาทรัพย์สินดังระบุไว้ในมาตราก่อน โดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเองก็ได้ ถ้าเจ้าหนี้ได้ร้องคัดค้านแล้ว ยังได้กระทำการขายทอดตลาดหรือตีราคาไป จะยกการขายทอดตลาดหรือการตีราคานั้นขึ้นต่อเจ้าหนี้ผู้ร้องคัดค้านแล้วนั้นหาได้ไม่

มาตรา ๑๗๔๒ ถ้าในการชำระหนี้ซึ่งค้างชำระอยู่แก่ตน เจ้าหนี้คนหนึ่งได้รับ
ตั้งในระหว่างที่ผู้ตายมีชีวิตอยู่ ให้เป็นผู้รับประโยชน์ในการประกันชีวิต เจ้าหนี้คนนั้นชอบที่จะ
ได้รับเงินทั้งหมด ซึ่งได้ตกลงไว้กับผู้รับประกัน อนึ่ง เจ้าหนี้เช่นว่านั้นจำต้องส่งเบาะประกันภัย
คืนเข้ากองมฤตก ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้คนอื่น ๆ พิสูจน์ได้ว่า

(๑) การที่ผู้ตายชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้โดยวิธีดังกล่าวมานั้นเป็นการขัดต่อบทบัญญัติ
มาตรา ๒๓๗ แห่งประมวลกฎหมาย และ

(๒) เบาะประกันภัยเช่นว่านั้น เป็นจำนวนสูงเกินส่วนเมื่อเทียบกับรายได้หรือฐานะ
ของผู้ตาย

ถึงอย่างไรก็ดี เบาะประกันภัยซึ่งจะพึงส่งคืนเข้ากองมฤตกนั้น ต้องไม่เกินกว่าจำนวน
เงินที่ผู้รับประกันชำระให้

มาตรา ๑๗๔๓ ทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรมโดยลักษณะทั่วไปไม่จำต้อง
ปฏิบัติตามข้อกำหนดในพินัยกรรมลักษณะเฉพาะเกินกว่าจำนวนทรัพย์สินมฤตกที่ตนได้รับ

มาตรา ๑๗๔๔ ผู้จัดการมฤตกไม่จำต้องส่งมอบทรัพย์สินมฤตกหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง
แห่งทรัพย์สินมฤตกให้แก่ทายาทก่อนมีหนึ่งนับแต่วันที่เจ้ามฤตกถึงแก่ความตาย เว้นแต่เจ้าหนี
กองมฤตกและผู้รับพินัยกรรมที่ปรากฏตัวได้รับชำระหนี้ และส่วนได้ตามพินัยกรรมแล้วทุกคน

หมวด ๓

การแบ่งมฤตก

มาตรา ๑๗๔๕ ถ้ามีทายาทหลายคน ทายาทเหล่านั้นมีสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน
มฤตกร่วมกันจนกว่าจะได้แบ่งมฤตกกันเสร็จแล้ว และให้ใช้มาตรา ๑๓๕๖ ถึงมาตรา ๑๓๖๖
แห่งประมวลกฎหมายนี้บังคับเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติแห่งบรรพ

มาตรา ๑๗๔๖ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย หรือข้อความในพินัยกรรม ถ้าหากมิให้
สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้เป็นทายาทด้วยกันมีส่วนเท่ากันในกองมฤตกที่ยังไม่ได้แบ่ง

มาตรา ๑๗๔๗ การที่ทายาทคนหนึ่งได้รับทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใด หรือประโยชน์
อย่างอื่นใดจากเจ้ามฤตกโดยการให้หรือโดยการอย่างอื่นใด ซึ่งทำให้โดยเสนหาในระหว่าง
เวลาที่เจ้ามฤตกยังมีชีวิตอยู่นั้น หากทำให้สิทธิในการแบ่งมรดกทรัพย์สินมฤตกของทายาทคนอื่นนั้นต้อง
เสื่อมเสียไปแต่โดยประการใดไม่

มาตรา ๑๗๔๗ ทายาทคนใดครอบครองทรัพย์สินมรดกซึ่งยังมีได้แบ่งกัน ทายาทคน
หนึ่งมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้แบ่งทรัพย์สินมรดกนั้นได้ แม้ว่าจะล่วงพ้นกำหนดอายุความตามมาตรา
๑๗๕๔ แล้วก็ตาม

สิทธิที่จะเรียกร้องให้แบ่งทรัพย์สินมรดกตามวรรคก่อน จะตัดโดยนิติกรรมเกินคราวละสิบ
ปีไม่ได้

มาตรา ๑๗๔๘ ถ้ามีคดีฟ้องเรียกทรัพย์สินมรดก ผู้ซึ่งอ้างว่าตนเป็นทายาทมีสิทธิใน
ทรัพย์สินมรดกนั้น จะร้องขอเข้ามาในคดีได้

แต่ศาลจะเรียกทายาทอื่น นอกจากคู่ความ หรือผู้ร้องขอให้เข้ามารับส่วนแบ่ง หรือ
กันส่วนแห่งทรัพย์สินมรดกไว้เพื่อทายาทอื่นนั้นไม่ได้

มาตรา ๑๗๕๐ การแบ่งปันทรัพย์สินมรดกนั้น อาจทำได้โดยทายาทต่างเข้าครอบ
ครองทรัพย์สินเป็นส่วนสัด หรือโดยการขายทรัพย์สินมรดกแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งปัน
กันระหว่างทายาท

ถ้าการแบ่งปันมิได้เป็นไปตามวรรคก่อน แต่ได้ทำโดยสัญญาจะฟ้องร้องให้บังคับค
หาได้ไม่ เว้นแต่จะมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือ
ตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ในกรณีเช่นนั้นให้นำมาตรา ๑๕๐, ๑๕๒ แห่งประมวลกฎหมาย
ว่าด้วยประนีประนอมยอมความมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๗๕๑ ภายหลังที่ได้แบ่งมรดกกันแล้ว ถ้าทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วน
ซึ่งทายาทคนหนึ่งได้รับตามส่วนแบ่งนั้น นั้น หลุดมือไปจากทายาทคนนั้นเนื่องจากการ
รอนสิทธิ ทายาทคนอื่น ๆ จำต้องใช้ค่าทดแทน

เช่นเวลานั้น เป็นอันระงับเมื่อมีการตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น หรือการรอนสิทธิเป็น
ผลเนื่องมาจากความผิดของทายาท ผู้ถูกรอนสิทธิหรือ เนื่องมาจากเหตุ ซึ่งเกิด ขึ้นภายหลังการ
แบ่งปัน

ทายาทคนอื่น ๆ ต้องใช้ค่าทดแทนให้แก่ทายาทผู้ถูกรอนสิทธิตามส่วนแห่งส่วนแบ่ง
ของตน แต่ให้หักจำนวนที่เป็นส่วนเฉลี่ย ซึ่งทายาทผู้ถูกรอนสิทธิจะต้องออกกับเขาด้วย
นั้นออกเสีย แต่ถ้าทายาทคนหนึ่งเป็นคนหนี้สินส่วนตัว ทายาทคนอื่น ๆ ต้องรับผิดชอบ
ในส่วนซึ่งทายาทคนนั้นตามส่วนเฉลี่ยเช่นเดียวกัน แต่ให้หักจำนวนที่เป็นส่วนเฉลี่ยซึ่ง
ทายาทผู้ที่จะได้รับค่าทดแทน จะต้องออกแทนทายาทผู้ที่มีหนี้สินส่วนตัวนั้นออกเสีย

บทบัญญัติในวรรคก่อน มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ
มาตรา ๑๗๕๒ คดีฟ้องให้รับผิดเนื่องจากการรอนสิทธิตามมาตรา ๑๗๕๑ นั้น มิให้
ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสามเดือน นับแต่วันถูกรอนสิทธิ

ลักษณะ ๕ มรดกที่ไม่มีผู้รับ

มาตรา ๑๗๕๓ ภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าหน่อกษัตริย์มรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความ
ตายโดยไม่มีทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมรดกนิยามพินัยกรรมมรดกของ
บุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน

ลักษณะ ๖ อายุความ

มาตรา ๑๗๕๔ ห้ามมิให้ฟ้องคดีมรดกเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย
หรือนับแต่เมื่อทายาทโดยธรรมได้รู้ หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

คดีฟ้องเรียกตามข้อกำหนดพินัยกรรม มิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปี นับแต่เมื่อ
ผู้รับพินัยกรรมได้รู้หรือควรได้รู้ถึงสิทธิซึ่งตนมีอยู่ตามพินัยกรรม

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๗๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าสิทธิเรียกร้องของเจ้าหน่
อนมีต่อเจ้ามรดกมีกำหนดอายุความยาวกว่าหนึ่งปี มิให้เจ้าหน่นฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนด
หนึ่งปี นับแต่เมื่อเจ้าหนได้รู้ หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

ถึงอย่างไรก็ดี สิทธิเรียกร้องตามที่ว่ามาในวรรคก่อน ๆ นั้น มิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้น
กำหนดสิบปี นับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย

มาตรา ๑๗๕๕ อายุความหนึ่งปีนั้น จะยกขึ้นต่อสู้ได้ก็แต่โดยบุคคลซึ่งเป็นทายาท
หรือบุคคลซึ่งชอบที่จะใช้สิทธิของทายาท หรือโดยผู้จัดการมรดก.

คำขอบคุณ

เมื่อคุณพ่อป่วย
ญาติมิตรสหายได้เยี่ยม
เมื่อคุณพ่อถึงแก่กรรม
ญาติมิตรสหาย ผู้บังคับบัญชา
ผู้ใต้บังคับบัญชา บรรดาท่าน
ที่เคารพนับถือได้กรุณา
ไปช่วยเหลือบำเพ็ญกุศล
ตั้งแต่ต้นจนถึงวันฌาปนกิจ

ขอขอบคุณญาติมิตร และท่าน
ที่เคารพนับถือ มา ณ ที่
หากมีสิ่งใดบกพร่อง
ตั้งแต่ต้นจนถึงวันท้ายสุดนี้
ขอได้กรุณาอภัยให้ด้วย.

เจ้าภาพ

พิมพ์

โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ

บางซื่อ กรุงเทพมหานคร โทร. ๔๖๔๘๓

นาวาอากาศเอก อุดม อังสวานนท์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

พ.ศ. ๒๕๓๖

